

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

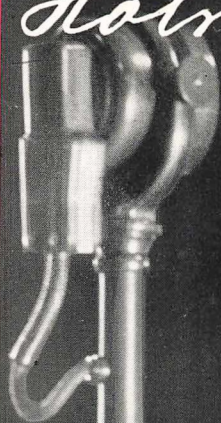
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Emil Holm

RINDRINGER

OG TIDSBILLEDER

A MIDTEN AF FORRIGE AARHUNDREDE TIL VOR TID

EMIL HHOLM
ERINDRINGER
OG
TIDSBILLEDER

EMIL HOLM

ERINDRINGER

OG

TIDSBILLEDER

*fra Midten af forrige Aarhundrede
til vor Tid*

2DEN DEL

KØBENHAVN
BERLINGSKE FORLAG
1939

COPYRIGHT 1939
by
EMIL HOLM

Fotografiet paa Omslaget:
E. H. ved
Radio-Mikrofonen

PRINTED IN DENMARK
DET BERLINGSKE BOGTRYKKERI A/S
KØBENHAVN

*Reconvalescenstid i Norge — Hjemkomst og
fast Bopæl i Danmark — Krigsaarene —
Pædagogisk Virksomhed i Hjemlandet —
25 Aars Sangerjubilæum*

Som det fremgik af sidste Kapitel i mine Memoirs 1. Del Shavde jeg en Tid lang skrantet uden at gøre mig klart, at jeg egentlig var syg. Efter en godt overstaet Operation ordinerede min danske Læge *Vilh. Ryder* mig et Sanatorieophold i Norge, hvilket Land jeg hidtil ikke havde gæstet, og hvor jeg ogsaa tilbragte Størstedelen af min Reconvalescenstid.

Da jeg var bevandret i andre af Evropas Bjergegne, ventede jeg ikke, at jeg skulde komme til at opleve noget for mig særlig nyt, og jeg blev derfor overrasket, da det alligevel blev Tilfældet.

Ikke alene gjorde dette Bjergland i Almindelighed et mere storladent Indtryk paa mig, men det var i Særdeleshed de langt større Afstande mellem Bjergene, de bredere Vidder i det hele taget, der betog mig.

Jeg forstod nu derfor ogsaa bedre Grunden til, at denne storladne og ofte tunge Natur maatte sætte sit Præg paa den alvorsfulde norske Bondebefolkning, i Modsætning til de gemytlige Tyrolere og Østrigere med deres vennsæle Hilsen: "Grüss Gott!"

Dog var der underligt nok i disse lysere, sydligere Bjergegne for mig "strand- og vandfødte" en Hemske til Trods for al min Beundring af den skønne Natur, som gjorde, at jeg ikke formaaede at blive ret længe paa et Sted. Den snævre Horisont mellem disse Bjerge — det var, som følte jeg en Trykken for Brystet, til Tider af saa stærk en Karakter, at jeg pludselig kunde ønske, at jeg atter stod paa Stranden ved mit kære Vesterhav!

Denne Følelse havde jeg slet ikke i Norge, og endelig bragte dette mægtige Land mig ogsaa i intimere Forstaaelse med norsk Digtning og Musik, ganske paa samme Maade iøvrigt, som Tilfældet havde været i mine unge Dage i Tyskland og Østrig, hvad den romantiske Musik angik. Jeg maatte uvilkaarlig tænke tilbage paa, hvad *Fritz Arlberg* i sin Tid sagde til mig: "Nej, naar du i Gengivelsen af Schuberts Sange skal helt tilbunds i hans Kunst, maa du først rigtig have vandret om i Bjerg og Dal, hørt Bækken risle og fornemmet Stemningen i denne Natur!"

Og endnu en Oplevelse blev mig til Del under mit Ophold i Norge. I længere Tid havde Himlen vist graat i graat, og i dagevis havde Regnen ustandseligt silet ned. Men da jeg en Morgen stod op og saa ud af Vinduet, var Naturen, som ved et Trylleord, pludselig ændret til det skønneste Vinterlandskab, man kunde tænke sig. Og da jeg derefter foretog en af de daglige Vandringer, Lægen havde paabudt mig, var det næsten som et H. C. Andersensk Eventyr, der mødte mig i de snedækte Gran- og Fyrreskove, hvor Istapperne hang som Lysekronerprismer, der fik Regnbuefarver i den tindrende Solluft!

*

Efter endnu et Landophold ved den danske Kyst tog jeg i Aaret 1914 fast Ophold i København, lejede Lejlighed i Gammelholms-Kvarteret og fik mit Bohave hjemsendt.

Det ankom saa at sige i sidste Øjeblik, og det lykkedes egentlig over al Forventning, idet det skete under saa vanskelige Forhold, at Waggonen standsedes undervejs og paa et hængende Haar ikke var kommet fri, thi Krigen var i fuld Gang.

Jeg fik nu en kærkommen Lejlighed til efter mange Aars Forløb at tage min Fødeby i nærmere Øjesyn, end det havde været muligt for mig ved tidligere korte Besøg.

Selve Byen var jo nok undergaaet nogle Udvidelser; saaledes mærkede man navnlig af den øgede Trafik fra Forstæderne til Byens Midte, at en ny Tid var i Anmarche. Men jeg fandt dog

ikke Bybilledet saa overordentlig ændret; Udviklingen til det moderne Stor-København kom jo først senere; det kan maaske bedst kendetegnes derved, at "Hønen", den næsten forhistoriske Heste-Sporvogn, der fra "Guldæblespringvandet"s Plads paa Gammeltorv luntede gennem Nørregade, stadig var i Live.

København havde endnu, hvad Arkitekturen angik, beholdt sit Særpræg; det var først senere hen, at vor Hovedstad, navnlig i Yderdistrikterne, blev "internationaliseret". Thi selv om ogsaa jeg er en afgjort Tilhænger af, at de gamle Kvarterer med deres Rønner — uhygiejniske Menneskeboliger — bliver "sanerede" og erstattes af mere menneskeværdige, saa er jeg dog ligesaa afgjort ikke af den Mening, at det er absolut nødvendigt at erstatte dem med Jernbetonkaserner, Cement- og Lagkagehuse med tilhørende "Fuglebure-Verandaer", ihvertfald da ikke i den indre By, og derved virke ødelæggende paa vor gode Bygningskultur, der ogsaa i høj Grad værdsættes af Udlændinge.

Det var mig en stor Glæde at gense de kendte Steder saavel i selve Byen som i Omegnen.

Og der var for mig, der kendte adskillige af Evropas større Byer temmelig indgaaende, ingen Tvivl om, hvilken smuk og venlig By København var, og navnlig hvilke smukke og alsidige Naturgoder den havde at byde paa i Modsætning til Udlandets Byer.

Det kunde man overbevise sig om ved at foretage en Vandring, der tog sin Begyndelse ved Langeliniemolens yderste Pynt, hvor man havde den vide Udsigt til Øresund mod Nord og Indløbet til Havnen flankeret af Orlogsværftet mod Syd. Og begav man sig i den Retning, naaede man over den skønne Langeliniepromenade, afbrudt af den lille Lystbaadhavn med Kapsejlerne og de ligesaa flotte nye Robaads-Racere til det idylliske Østre Anlæg og derfra gennem Botanisk- og Kongens Have til Kanalpartierne, blandt hvilke jeg ikke kunde undlade at standse særlig ved Frederiksholms Kanal, hvor jeg i min Ungdom havde arbejdet med Skibsladningers videre Eksport til de sydlige Lande. Ved at skraa gennem den indre By kunde jeg naa igennem til Promenaderne langs Søerne og der opriske

mine Skoledrengoplevelser for at slutte Vandringen i den skønne, minderige Frederiksberg Have og Søndermarken; saa megen Have- og Friluftsnatur for *en indre By* skulde man lede længe efter.

Og dermed var man ikke til Ende, thi Omegnen hørte jo egentlig med til Byen: Charlottenlund, Klampenborg, Dyrehaven med de berømte Hvidtjørne, der beundres af alle Udlandinge, og vilde man blot lidt længere ud, det herlige Skodsborg, hvilken straalende skøn Kyst! Den skotske Sanger *Joseph Hislop*, der havde turet hele Verden rundt, gik saa vidt i sin Begejstring, at han en Dag uopfordret sagde til mig: "Dette er Verdens allerskønneste Plet, en Forening af Skov, Kyst og Hav uden Lige!"

Lad nu være, at denne Hymne til Københavns Pris maa skrives noget paa mit danske Syns Konto, vist er det, at dette mit friske Indtryk efter Hjemkomsten gjorde, at jeg var overtydet om, at vi Danske burde skønne mere paa disse Goder, end det vistnok var Tilfældet.

Ligeledes var det os en Glæde atter at samles med vore danske Venner til hyggelige Aftener med mange kunstneriske Glæder.

*

Adskillige Tildragelser i Hjemlandet under den forfærdelige Krigstid, der bragte saa megen Ulykke og Tragedie for mange Mennesker, mindes jeg derimod med Sorg, jeg kan næsten sige ogsaa med Skam.

Det var bl. a. den Spillelidenskab, der greb endog ellers fornuftige Folk, hele dette vanvittige Børsjobberi, som man ogsaa — rigtignok forgæves — gjorde Forsøg paa at lokke mig med til; der var ingen Fristelse for mig deri.

Vor Glæde ved vore Vesterhavsbesøg blev ofte totalt ødelagt blandt andet af disse Veksellererdrenge's skandaløse Adfærd, f. Eks. i en fredelig Strandby som Skagen, som de for igennem, støjende, ja skraalende i deres skinnende nye Automobiler. Og videre alle disse Gullaschbaroner, Klausulædere, Smuglere og lignende Samfundsskadedyr, hvoraf da ogsaa adskillige maatte

vandre over "Sukkenes Bro", ligesom ogsaa de store Papirformuer forsvandt som Dug for Solen.

Men lad os sænke Glemslens Slør over disse deprimerende Sider af Livet herhjemme i Krigsaarene og saa meget mere sende taknemmelige og beundrende Tanker til de Medlemmer af vor Købmandsstand og vore prægtige Søfolk, der holdt Fanen højt og gjorde Danmark saa stor Ære ved deres hæderlige, uselviske og modige Handlinger for Land og Folk.

Og endelig kunde man ogsaa med sand Tilfredsstillelse konstatere den Bamhjertighedsgerning, der udøvedes overfor de stakkels Wienerbørn og være Vidne til den hjertelig rørende Hengivenhed og Kærlighed, der fra disse Børns Side blev vist ligeoverfor deres danske Plejeforældre; det var ogsaa et af Lyspunkterne i disse mørke Tider.

Under disse Forhold levede min Hustru og jeg et ret stille Hjemmeliv, dyrkede vore kunstneriske Interesser og arbejdede med Tilfredshed i vor pædagogiske Virksomhed, som vi havde paabegyndt ved Hjemkomsten, og som var i god og sund Udvikling. Vi sang ogsaa ved adskillige Koncerter, ligesom vi stillede vor Kunst i Velgørenhedens Tjeneste.

Den 16. Oktober 1916 indtraf mit 25 Aars Sanger-Jubilæum, og jeg gav den Aften en Koncert i Odd Fellow-Palæet under Medvirkning af min Hustru. Den forløb under festlige Former og overværedes af en stor Tilhørerkreds med Kongen, Dronningen og Kronprinsen i Spidsen.

Pressen konstaterede, at vi begge var helt paa Højde med vor sanglige Kunnen og i det hele taget i fuld Vigueur.

*

Efterhaanden indtraf nu de forskellige Forhold, der skulde foranledige, at jeg kom til at udføre flere Arbejder i offentlige Anliggender, hvorom vi skal høre i de følgende Kapitler.

*En Centralinstitution for dansk Musikliv –
Arbejdet for Københavns Kommune angaa-
ende Dannelsen af et fast dansk Symfoni-
orkester. 1918-20.*

I Aaret 1918 forelagdes for Offentligheden et Projekt om Oprettelsen af en Centralinstitution for vort Musikliv; primus motor for denne Idé var Hr. *Kaj Bendix*, Komponisten *Victor Bendix'* Søn, og Institutionen fik midlertidig Navnet: Filharmoniens Projekteringskontor.

Fra dette Kontor udsendtes et Skrift til Regering, Rigsdag, Kommunalbestyrelse o. fl. Autoriteter med Paavisning af det uforsvarlige i, at Musiken i Danmark førte en hensygnende Tilværelse og tillige, at dette vort Musikliv hovedsagelig hæmmedes ved Savnet af to Institutioner, som en Række af Udlandets Byer i Aartier har besiddet: en selvstændig Opera og en fast Symfoniinstitution; disse to Hovedmangler havde Projekterings-Kontoret sat sig til Opgave at afhjælpe, først og fremmest ved Opførelsen af en Opera- og Filharmonibygning paa Jernbaneterrænet, altsaa saaledes at forstaa, at Den kgl. Opera skulde bort fra Kongens Nytorv, medens Det kgl. Teater skulde omdannes til en Skuespil-Dobbeltscene*.

Den foreslaaede Opera- og Filharmonibygning var tænkt saaledes: for Operaens Vedkommende, at Tilskuerrummet blev paa ca. 2480 Pladser og den store Filharmonisal paa 2300 Pladser.

Institutionen skulde raade over 2 Orkestre: Operaorkestret med 92 Musici og Symfoniorkestret med 70 Musici.

*) Her optræder altsaa atter Tanken om en Dobbeltscene for Det kgl. Teater, som jeg omtalte i 1. Del af disse Memoirer (Side 107 og 124), dog rigtignok i den højst mærkværdige Form af en *Skuespil-Dobbeltscene*.

Jeg skal ikke komme nærmere ind paa Detaillerne i denne Plan. Paa Grund af de kolossale Summer, som Foretagendets Gennemførelse vilde kræve, udtalte endog selve Forslagsstillerne, at Planen maaske vilde tage sig fantastisk ud. Thi selv om det vilde lykkes, som projekteret, at opnaa Udlejning af forskellige Lokaler i denne Bygning, var det næppe tænkeligt, at denne Idé, navnlig i et Land af Danmarks Størrelse, havde nogen Udsigt til at blive realiseret, og det blev den jo da heller ikke.

Den havde dog forsaavidt gjort sin Nytte, som den fremkaldte en omfangsrig Diskussion blandt alle sande Venner af vort Musikliv, gaaende ud paa at samle alle gode Kræfter til at gøre et intensivt Arbejde for Forbedring af de herskende Tilstande, og da navnlig for Grundlæggelsen af *en fast Symfoniinstitution*.

*

I Begyndelsen af Aaret 1918 blev da Københavns Kommunalbestyrelse stærkt belejret med forskellige Forslag herom. Borgerrepræsentant *Just Cohn*, der interesserede sig levende for denne Sag, konfererede en Dag med mig derom, idet han udtalte, at man i Kommunalbestyrelsen havde vanskeligt ved at komme til en positiv Forhandling om Tingene, da Forslagene savnede Klarhed. Jeg gav ham da forskellige Oplysninger fra mine mangeaarige Erfaringer fra Udlandet, og ansaa egentlig mit Hverv dermed for endt. Imidlertid meddelte han mig nogen Tid derefter, at Magistraten havde fundet mine Udtalelser saa værdifulde, at jeg anmodedes om at holde et Foredrag for Kommunalbestyrelsen om danske Musikforhold med Henblik paa Udlandets, og det fandt Sted paa Raadhuset den 21. Februar 1918. Den 12. Juli 1918 modtog jeg et Brev fra Hr. Just Cohn, hvori det hedder: "*at Magistraten er blevet enig om at overdrage til Dem alene at tilvejebringe Forarbejderne til et muligt Forslag om Støtte fra Kommunen til Oprettelsen af et Orkester i Lighed med lignende Byer i Udlandet*".

Derefter gik jeg i Gang med Arbejdet, og indhentede et stort Materiale fra Symfoniinstitutioner i Sverige og Tyskland. For-

inden jeg gjorde Arbejdet færdigt, forelagde jeg det for Komponisten *Carl Nielsen*, som erklærede, at ingen Fagmand i hele Verden vilde have noget at udsætte derpaa, hvorefter jeg den 17. August 1918 indsendte Renskriften til Magistraten. Enhver, der kender lidt til vore Musikforhold paa den Tid, vil sikkert være klar over, at det vakte megen Forundring, at det blev mig, der fik dette Hverv overdraget. Jeg paa min Side maatte imidlertid beundre den taktiske Klogskab, som Magistratens Medlemmer udviste ved den Beslutning, der blev truffet, eftersom jeg jo var fuldkommen fritstillet overfor Sagen, idet jeg hverken skulde have Kompositioner opført, endsige overtage noget Dirigenthverv.

Under Titel *Betænkning angaaende Oprettelsen af et fast Symfoniorkester med Støtte af Stat og Kommune* blev Betænkningen trykt, dateret 29. November 1919.

Betænkningens Hovedpunkter gik ud paa, at der under Navn af *Københavns Symfoniorkester* dannedes et Orkester, som ved sin numeriske Styrke, og derved, at det sammensattes ved Konkurrence mellem de kunstnerisk dygtigste Kræfter (Mænd og Kvinder) i Landet skulde blive et virkeligt *Førsterangs Orkester*.

Endvidere en Arbejdsplan, der, kortelig udtrykt, omfattede Folkekoncerter, Symfonikoncerter og store Filharmoniske Koncerter under Medvirkning af inden- og udenlandske fremragende Kunstnere med forudgaaende Generalprøve, hvortil navnlig Musikstuderende som Musikpædagoger burde have fortrinvis Adgang ved Fordelingen af Billetter, Korkoncerter, Koncerter i Samfundets Tjeneste og Skoleungdoms-Koncerter.

De nævnte Forarbejder og selve Betænkningen var altsaa Basis for den af Magistraten *nedsatte Kommission til Under søgelse af Kommunens Stilling overfor Musik-Forholdene i Staden*.

Kommissionen bestod af Borgmester, Dr. phil. *Ernst Kaper* (Formand), Raadmand *Gustav Philipsen*, Borgerrepræsentanterne *Th. Stauning*, Redaktør *V. Koppel* og Fru *Vibeke Salicath*, Komponisten *Carl Nielsen*, Kapelmester *Fr. Schnedler-Petersen*, Kammersanger *Emil Holm*, Raadmanden for Magistratens 1. Afdeling og Kontorchefen i Afdelingens Sekretariat.

Der fandt nu adskillige Møder Sted om Sagen paa Københavns Raadhus, i hvilke Repræsentanter for Københavns Musik-, Koncert- og Orkesterforeninger deltog. Kommissionen sluttede den 10. Juni 1920 sit Arbejde med følgende Resolution, der vedtoges eenstemmigt:

Ved Arbejdet i den af Magistraten nedsatte Musikkommission, til hvis Forhandlinger ogsaa Repræsentanter for Byens Musikforeninger har været tilkaldt, var der Enighed om Nødvendigheden af en Fæstnelse og Højnelse af Byens Musikliv, for at dette, der i det hele er forsømt og i Øjeblikket tilmed særlig vanskelig stillet, kan naa op paa Højde med Udlandets i Byer af tilsvarende kulturelle Betydning, ligesom man var enig om Ønskeligheden af, at et fast Kendskab til de grundlæggende Musikværker bringes ud i videre Kredse af Befolkningen. Disse Formaal vil formentlig kun kunne fyldestgøres gennem Oprettelsen af et fast Symfoniorkester.

For at skabe et saadant, skønnes det nødvendigt, dels at der etableres et fast Samarbejde imellem alle ledende Musikforeninger, dels at der ad privat Vej tilvejebringes en vis økonomisk Basis for Foretagendet, og endelig at saavel Staten som Hovedstadskommunerne mod en passende Deltagelse i Ledelsen træder til med faste aarlige Bidrag.

Kommissionen beslutter derfor at afvente Udfaldet af de private Kredses Arbejde for Sagen for derpaa at tage den op til fornyet Behandling, saaledes at Formerne for Københavns Kommunes Støtte kan overvejes i Enkelthederne, og der sluttelig kan stilles Forslag til Byens bevilgende Myndigheder.

Men Sagen strandede desværre atter, som saa ofte før, paa, at der ikke kunde opnaas Enighed mellem de interesserede Parter, som i første Række bestod af Musikforeningen, Cæcilia-Foreningen, Dansk Koncert-Forening, Dansk filharmonisk Selskab og Palækoncerterne. Det var navnlig om det overordentlig vigtige og tillige prekære Dirigent-Spørgsmaal, at Enigheden glippede.

Herom skrev en af vore betydende Musikskribenter *August Felsing* i *Nationaltidende* 20. November 1921 under Overskrift: *København bør have et virkeligt Symfoniorkester* en Opsats, af hvilken jeg skal citere følgende:

Hver Gang man naaede til *Dirigentspørgsmaalet*, standsede Arbejdet. Jeg mindes et Møde denne Sag vedrørende, hvor et Udvalgsmedlem forelagde Udkast til et Budget, som gled ganske godt gennem Forhandlingerne. Da Vedkommende nævnte en Post til Dirigenter, spurgte jeg: Hvilke Dirigenter skal have disse mange Penge? Almindelig Tavshed. Jeg udtalte da, hvad jeg føler mig foranlediget til at gentage her: Skaf først den *kunstneriske Administrator*, saa ordner alle de øvrige Spørgsmaal sig ganske automatisk. Og her er vi ved Kardinalpunktet: Ingen herhjemme er skikket til denne Post. Den fordrer en Kunstnerskikkelse af langt betydeligere Format end Danmark f. T. kan præstere. Det er trist, at Forholdet er saaledes, men det er notorisk. Der er intet udenom.

*

Det er ikke nødvendigt for mig yderligere at kommentere det uforskyldt negative Resultat den Gang af mit Arbejde, for hvilket jeg lykkeligvis afslog at modtage noget Honorar, idet Formanden for Kommissionen, Borgmester, Dr. phil. Ernst Kaper senere offentlig har bekræftet de her fremførte Kendsgerninger.

Dog til Trods for det fremførte var Tanken for mig absolut ikke skrinlagt: *det danske Symfoniorkester skulde efter 14 Aars Forløb opstaa som en Fugl Phønix af denne Aske.*

Men — det er nu en anden Historie.

*Organisationsarbejde for danske Kunst-
nere — Dansk Solist-Forbund
1919-25*

Det var i Efteraaret 1918, at Situationen blev meget alvorlig for de Kunstnere, der havde deres Erhverv som Medvirkende ved Koncerter, Aftenunderholdninger og lignende, fordi Myndighederne greb ind i Anledning af den spanske Syges Epidemi og traf Bestemmelse om Lukning af Koncert- og Selskabslokaler.

Der opstod derved en næsten katastrofal Tilstand, navnlig for de Solister, som ikke havde noget fast Engagement, Indtægter ved et Antal Elever, eller af anden Art.

Da var det, at en Kreds af forstaaende Mænd: Komponisten *Charles Kjerulf*, kgl. Kammersanger *Peter Cornelius*, kgl. Kammermusikus *Fini Henriques*, Forfatteren *I. Ravn-Jønsen*, Improvisator *Louis Halberstadt* og flere resolut tog Affære og lagde sig i Selen for at finde Udveje for, at der kunde ydes en haardt tiltrængt Hjælp.

Paa et Møde i Kjerulfs Hjem fandt der herom indgaaende Drøftelser Sted, men da Solisterne ingen Organisation besad, gik Overvejelserne nærmest ud paa ved personlige Henvendelser til Myndighederne at søge udvirket dels visse Lempelser i Restriktionerne, dels at der fra Offentlighedens Side blev ydet de Kunstnere, der uden egen Skyld var kommen i saa prekær Situation, en økonomisk Hjælp.

Under Diskussionen herom udtalte Halberstadt, at det næppe vilde nytte stort, thi paa hvis Vegne skulde man tale, man kunde jo ikke optræde med nogen Vægt, hvorpaa *Charles Kjerulf* afbrød med: "Ja, hvad vil De da have, vi skal gøre,"

hvilket Halberstadt besvarede med: "Vi maa kunne sige, at vi kommer paa et Forbunds Vegne," hvorpaa Kjerulf afsluttede denne Del af Diskussionen med den kategoriske Udtalelse: "Det Forbund er hermed dannet," og saaledes foregik altsaa Stiftelsen af *Dansk Solist-Forbund*, den 30. Oktober 1918.

Da Charles Kjerulf var en meget optaget Mand og derfor ikke saa sig i Stand til at overtage Formandshvervet, enedes man paa et konstituerende Møde om at vælge Skuespiller *Nicolai Brechling* til Formand.

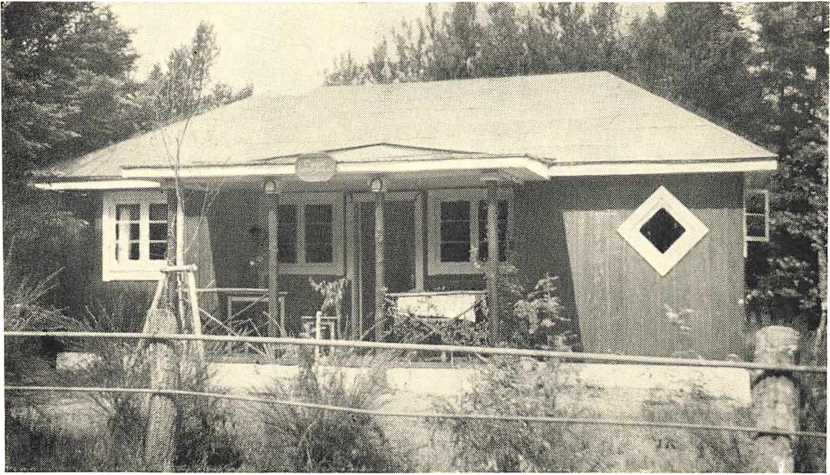
Det besluttedes nu at udvide Rammerne og ved en offentlig Rundskrivelse at indbyde alle danske Solister til et Møde om Sagen. Til dette Møde fik ogsaa jeg Anmodning om at komme tilstede; jeg betoner dette for at fastslaa, at Idéen altsaa ikke var min, jeg kom først til, da Sagen var i Gang.

Jeg indskrænkede mig derfor til at stille min Arbejdskraft og min Kunst til Disposition for at skaffe Pengemidler til de særlig nødstedte Kolleger.

Da man derefter drøftede Dannelsen af en virkelig faglig Organisation, var det vel naturligt, at ogsaa jeg tog Ordet og gav Udtryk for mine Erfaringer paa dette Omraade, ligesom jeg ydede forskellige Oplysninger. Dermed ansaa jeg egentlig min Andel til Sagens Fremme for endt, idet jeg absolut ikke ønskede at trænge mig paa. Da jeg imidlertid var vant til at gaa lige til Værks, sagde jeg, at da det jo i første Linie gjaldt om at yde Hjælp, burde man straks gaa i Gang med et Arbejde herfor, og jeg stillede derfor det konkrete Forslag, at der snarest blev afholdt en *Kunstner-Fest* for at skaffe Penge til at yde en hurtig Hjælp, og man valgte mig eenstemmigt til Formand for Festudvalget.

Denne Fest blev afholdt under særdeles store Former i Odd Fellow-Palæets samtlige Sale den 20. Marts 1919 og gav et betydeligt Overskud. Nu kunde der straks derefter ydes en paakrævet Hjælp til de særlig ramte, og samtidig blev Forbundets første Institution, *Understøttelsesfondet*, fastlagt.

Efter dette første positive Resultat rejste der sig mange Ønsker om, at jeg skulde overtage Stillingen som Formand. Imidlertid

Dansk Solist-Forbunds Sommerhus.

Fra en af de kommunale Solist-Koncerter i Odd-Fellow Palæets store Sal. Billedet er taget paa et Tidspunkt, da Haydn's "Kejserkvarteret" spilles og den store Forsamling med absolut spændt Opmærksomhed følger Udførelsen af den klassiske Komposition.

Første Studie Købmagergade 1924.

“Driftslederen” og hans Stab, teknisk Kontrol, Speaker og “Orkester”, alt i samme Rum, 2½×3½ Meter. — Fra venstre: Otto Fessel, Folmer Jensen, Overing. Kay Christiansen, Red. Svend Carstensen, Rudolf Dietzmann, E. H.

“Kunstnerfoyeren” paa Trappen, Købmagergade.

I Forgrunden Charles Wilken, Jonna Neiiendam og Holger Reenberg.

var jeg jo tilstrækkelig bekendt med, hvilket vanskeligt og brydsomt Hverv det var at samle Kunstnere, og da navnlig fra saa forskellige Lejre og Kategorier, som her var Tale om, til et positivt Arbejde for den samlede Stand, hvortil kom den særlige Vanskelighed, at det danske Forbund skulde opbygges helt fra Grunden. Endvidere gjaldt mine Betæneligheder ogsaa vore hjemlige Forhold, hvor vi ofte er hverandre for tæt inde paa Livet, hvorfor jeg beklagede ikke at kunne efterkomme Anmodningen.

Da der nu derefter ikke skete nogen Fremgang, men Forbundet tværtimod stagnerede, rettede en Gruppe indenfor Bestyrelsen, der fandt, at den hidtidige Ledelse var ret evneløs, paany den mest indtrængende Opfordring til mig om dog alligevel at bøje mig for Ønskerne.

Jeg lagde nu ikke ringeste Skjul paa, at det ikke vilde være muligt for mig at ændre mine Anskuelse om, hvorledes en saadan Organisation skulde bygges op og ledes. Og jeg betonedede udtrykkeligt, at jeg ikke evnede at *snakke* altfor meget om Tingene; man skulde handle saa meget desto mere, uden at svinge for meget til alle mulige Sider, thi saa endte det hele blot i Tidsspilde og i det kære danske Vrøvl. Ikke saaledes at forstaa, at jeg ikke vilde forhandle om Tingene — tværtimod — men alt maatte sættes ind paa i første Linie at skaffe Resultater, saa maatte det øvrige komme i anden Række. Selvfølgelig havde jeg intet at indvende imod, at andre maatte have Lov til at have deres Anskuelse herom, men den samme Ret maatte jeg have for mig, og kun paa den Maade, som nævnt, vilde jeg paatage mig at føre Sagen igennem, naar jeg skulde have Ansvar, saa meget mere som det her ikke drejede sig om en Erhvervsstilling, men om et fuldkomment uegennyttigt Opbygningsarbejde for en hel Stand.

Altsaa Forord brød ingen Trætte.

Jeg gjorde det derfor til en udtrykkelig Betingelse, at mit Program blev antaget af Generalforsamlingen, saaledes at jeg af en absolut Majoritet blev forlenet med den Myndighed, der vilde sætte mig i Stand til virkelig at udrette noget. Foruden

de fornævnte Synspunkter udtryktes mine Principper kortest muligt i Ordene: Orden, System og Plan, at det altsaa blev en virkelig faglig Organisation, dog saaledes at forstaa, at den ikke skulde blande sig i Medlemmernes kunstneriske Anliggender. *Der skulde herske lige Ret for alle. Organisationens Magt skulde bruges i det Godes Tjeneste, de Reformer, der gennemførtes, skulde komme alle til Gode, Organisationen skulde skaffe Orden og blive et Værn for Medlemmerne i alle Forhold udadtil.* I Udlandets Kunstnerorganisationer har Kontinentets første Navne sat en Ære i at give deres Navne og Arbejde for Standens Vel, saavist som det kun tjener den Stærke til Ære, at han støtter den Svage.

Uden yderligere at komme nærmere ind paa Programmets Detailler skal jeg blot nævne, at jeg fremhævede, at Tiden nu maatte være inde til at bryde med Fordomme, der havde været herskende i forskellige Kredse, at en Fagorganisation ikke var egnet for udøvende Kunstnere, naar f. Eks. i Lægeverdenen Universitetsprofessorer staar Side om Side med Lægen fra den mindste Landsby og endog ministerielle Embedsmænd, Dommere o. s. v. slutter sig sammen, ikke i en selskabelig Forening, men i en Organisation til Værn for deres Interesser.

Saaledes skulde ogsaa dette Forbund blive en virkelig Repræsentation for hele Soliststanden.

Mit Program blev enstemmigt vedtaget af Generalforsamlingen den 9. Maj 1919, og efter Valget til Bestyrelsen konstituerede denne sig derefter med mig som Formand.

Og nu gik det Slag i Slag med Opbygningen. Overretssagfører *C. I. F. Sven* valgtes til Forbundets juridiske Konsulent, hvilket Hverv han siden da har varetaget med overordentlig Dygtighed og varm Interesse for Standens Anliggender.

Den næstfølgende Sommer slog vi et stort Slag med en overdaadig Fest i Tivoli, den første i Rækken. Forbundets økonomiske Forhold var efterhaanden nu blevet saa gode, at man kunde foreslaa at købe et Sommerhus i Hou Plantage paa Langeland, og ved Lodtrækning fik 5 à 6 Medlemmer hver 3 Uger i Løbet af Sommeren Ret til Ophold i denne skønne Egn. At

denne Erhvervelse blev til stor Gavn og Glæde for adskillige Familier i Aarenes Forløb, derom vidnede de mange hjertelige Tilkendegivelser.

Den 1. Januar 1921 udsendtes første Nummer af *Solisten* som Medlemsblad for Dansk Solist-Forbund, Danske Solisters Landsorganisation.

Ved de kommunale Solistkoncerter*), der var begyndt 21. Januar 1921, havde 90 Medlemmer medvirket, og der var herfor udbetalt 10.000 Kr. i Honorarer til disse Medlemmer.

Gennem de autoriserede Bureauer var der afsluttet ca. 7000 Engagementer for Medlemmerne.

Festerne havde ialt givet en Indtægt af Kr. 19.349. — Understøttelsesfondet havde ydet Hjælp til 25 Medlemmer.

Nu skulde man vel have Lov til at forvente, at alene disse store Resultater efter kun 2½ Aars Arbejde for et Forbund, der var bygget op paa bar Bund, maatte resultere i almindelig Tilfredshed og Anerkendelse. Men desværre, de Anelser, jeg fra Begyndelsen havde haft, blev til Virkelighed.

Dels kunde nogle Medlemmer ikke forlige sig med min "Arbejds metode", skønt de ikke selv gjorde nogen Indsats udover at snakke, men overlod den største Del af Arbejdet til mig og til Kassereren *Louis Halberstadt* samt nogle faa andre Medarbejdere.

Væsentligst kom dog Modstanden fra den Kreds af "store" Solister, der ikke havde rørt en Haand for deres "mindre" Kolleger, og kun rettede Bebrejdelser mod mig, fordi der i Forbundet var for mange af disse, forglemmende, at Forbundet var blevet til i en Nødssituation, medens disse "store", nu da Forbundet havde vokset sig stærkt, kun stillede Fordringer for sig selv. Det var med andre Ord det ulyksalige Klikevæsen, der hidtil havde behersket "Markedet" og som "Tordenskjolds Soldater" var optraadt alle Vegne, men nu følte, at denne unaturlige Position begyndte af vige for en mere retfærdig Fordeling.

*) Indgaaende Omtale af denne Institution fremkommer i 4. Kapitel.

At en Mand, der ikke gaar paa Akkord, maa støde an her og der og forskafe sig Modstandere, er der i og for sig intet at sige til, det er jo en gammel Erfaring, men den smaatskaarne Aand, hvormed det skete, maatte uvilkaarlig være den imod, der under Virket i større Forhold var kommet til at se Tingene med en større Horisont.

Det havde vel været menneskeligt forstaaeligt, om jeg i retfærdig Harme overfor en saadan Adfærd havde kastet det hele fra mig, men jeg hverken kunde eller vilde svingte alle de Mennesker, der havde sat deres Lid til mig. Jeg indkaldte derfor til en Generalforsamling, hvor jeg stillede mit Mandat til Raadighed.

Paa denne Generalforsamling — 8. Maj 1921 — benægtede ingen mit store Arbejde for Standen eller de Resultater, der var opnaaet paa den korte Tid, og jeg genvalgtes med fuldkommen overvældende Majoritet.

Det maatte herefter forventes, at Oppositionen vilde respektere Grundvolden for enhver Sammenslutning: Generalforsamlingens Suverænitet, men der skete tværtimod det, at de Solister, som hidtil ikke havde haft Tid til at deltage i Arbejdet for Standen, nu pludselig fik Tid til at danne en ny Solistforening for derved at høste Frugterne af det Arbejde, der var gjort.

Det gik saa vidt, at jeg maatte søge Rettens Hjælp for at faa ærerørige Udtalelser af et Medlem af den nye Forening mortificerede.

Man vilde knække Ryggen paa mig, det fik endda være, jeg maatte i saa Fald have delt Lod med andre Foregangsmænd, men, hvad værre var, Forbundet skulde knækkes, og det sagdes senere, at saafremt jeg af Svagheds- eller Mageligheds-Hensyn var traadt tilbage, var Forbundet efter alle Solemærker at dømme gaaet i Stykker, hvorved alle de mindre Solister var blevet overladt til deres Skæbne.

Det slog dog retfærdigvis totalt fejl, og medens Forbundet stadig arbejdede sig frem til fornyet Udvikling, førte Solistforeningen en Tilværelse, der nærmest bestod i, at den kopierede Forbundets Idéer og Institutioner, og efterhaanden blev en

Forening, hvis Berettigelse var at virke med sit Understøttelsesfond, medens den i faglig og kulturel Henseende intet nævneværdigt opnaaede for sig og sine Medlemmer.

Det kan dog ikke fordølgjes, at dens Handlemaade hæmmede Landsorganisationens Slagkraft udadtil i det første Aar, der fulgte derefter, hvad der var til stor Skade for den samlede Stand. Jo, en Ting opnaaede man dog, nemlig at jeg i Offentligheden blev karakteriseret som en Mand, der altid yppede Strid, og dette falske Billede fulgte mig til langt ind i *Radiofonitiden*, skønt Sandheden var, at jeg ikke paa noget Punkt havde fraveget den en Gang afstukne Linie, men tværtimod havde overholdt det Program, hvorpaa jeg var valgt, til Punkt og Prikke.

Karakteristisk var det ogsaa, at naar der blev rettet Angreb paa mig, og jeg var i Stand til at gendrive disse med soleklare Beviser — saa var det Selvros! For ikke at tale om de mere humoristiske Tilfælde; naar jeg f. Eks. for at gaa imod falske Paastande var nødt til at hale Beviserne op af Mappen, formaaede man kun at dække Tilbagetoget med Udbrud som: “Der er han med Papirerne!”

Selv om disse Kendsgerninger ikke bør tilsløres, skal jeg nu lade alle personlige Spørgsmaal ude af Betragtning og undlader derfor i denne Forbindelse at nævne Navne, dels fordi de mest aggressive og de, der vildledte saa mange, er afgaaet ved Døden, og dels fordi vel nok de fleste Kunstnere, der senere hen lærte mig personlig at kende, har faaet et andet Syn paa mig og mit Arbejde og er blevet overtydet om, at jeg i dette som i alle andre Forhold kun havde haft selve Sagen i mine Tanker.

— — Altsaa blev jeg paa min Post og fortsatte Forbundsarbejdet, der stadig omsattes i Udvidelser og nye Resultater.

Saaledes gav Forbundet hvert Efteraar 5 à 6 Folkekoncerter i stor Stil i Odd Fellow-Palæet, altid for fuldt Hus. Disse Koncerter havde to Formaal: at byde det store Publikum god, lødige Kunst til rimelige Billetpriser og tillige at give Medlemmerne Lejlighed til at fremføre deres Kunst for et stort Publikum.

Hvorledes disse Koncerter blev bedømt i Offentligheden kan kortelig fastslaaes i denne Slutningsbemærkning fra en af Presseanmeldelserne: "Bifaldet steg til en varm Tak for disse fortrinlige Koncerter, der har vist Dansk Solist-Forbunds overordentlige Formaaen, — og lad det blive sagt: enestaaende Disciplin."

Endvidere Institutionen: *Kunsten og Skolen.*

Det var en Sammenslutning af Københavns Kommunelærerforening, Pædagogisk Selskab og Dansk Solist-Forbund; disse tre Organisationer nedsatte et Udvalg af Kunstnere og Lærere, — blandt de sidste bør særlig Kommunelærer *Henning Meyer* nævnes — der skulde have til Opgave at organisere *Skolekoncerterne*. Disse skulde ikke blot være en flygtig Underholdning, men have virkelig Værdi, hvorfor Programmerne forud skulde gennemgaaes i Skolerne af Lærerne med Børnene. Til Formand for dette Udvalg valgtes Kammersanger *Ejnar Forchhammer*, der gjorde et betydningsfuldt Arbejde for Løsningen af denne kulturelle Opgave.

Endnu kan nævnes: *Arbejderhøjskolernes Oplysningsaftener, Læseselskabets oplysende og belærende Matinéer*, for hvilket kulturelle Arbejdes Gennemførelse Forbundet ligeledes stillede sig til Disposition.

Og endelig *Børnekorene.*

Ved en af Forbundets Kirkekoncerter i Domkirken medvirkede for første Gang et Drengekor fra en københavnsk Kommuneskole, hvilket i sig bar Kimen til Dannelsen af det senere startede *Københavns Drengekor.*

Da nu Forbundet saaledes i enhver Henseende stod stærkere end nogensinde, og alle usandfærdige Rygter grundigt var slaaet til Jorden, mente jeg, Tidspunktet var kommet, da jeg kunde tilbyde at gaa af som Formand, saafremt der derved kunde opnaas en ærlig og ærefuld Fred i danske Solisters Rækker, og jeg udsendte herom til Offentligheden en Erklæring i Slutningen af August 1922. Pressen anerkendte i sympatiske Udtryk dette Skridt af mig som klogt og skrev, at jeg derved dokumenterede, at jeg satte Sagen over Personen.

Solistforeningen ignorerede imidlertid Tilbudet, skønt Mænd

som *Carl Nielsen* gjorde et Arbejde for Gennemførelsen af Tanken. Ved denne Holdning afgav Foreningen selv et uomstødeligt Bevis for, at det i Virkeligheden ikke var min Person, der var Anstødsstenen.

Derefter gik Arbejdet videre sin Gang.

*

Aandsarbejdernes internationale Forbund

“C. T. I.”

(Confédération des Travailleurs Intellectuels).

I Aaret 1923 fik jeg Opfordring om at deltage i Arbejdet for denne Sag og efter et indledende Møde indbød jeg til et større Møde i Studenterforeningen den 13. December 1923, hvortil ca. 30 danske Kunstnerorganisationer havde sendt Repræsentanter, for at drøfte Mulighederne for Tankens Realisation. Efter at Billedhugger *Johannes Kragh*, der som *Observateur* havde deltaget i Kongressen i Paris, havde givet Oplysninger om den internationale Organisations Tilblivelse ved denne Kongres, paa hvilken 20 forskellige Nationer havde været repræsenteret, holdt jeg et orienterende Foredrag om de forskellige Landes Arbejde for denne Sag og om dette internationale Forbunds Formaal.

Jeg nævnte saaledes af *Leon Bourgeois'* Udtalelser følgende:

Haandens og Aandens Arbejdere bør være hinandens Lige. Ingen af dem bør anses for højere staaende — mere betydende — end den anden, naar det gælder menneskelig Værdighed. Men Haandens Arbejdere er allerede sikret ved de mægtigste Organisationer. Det er nødvendigt, at lignende Organisationer paatager sig Forsvaret for de utallige Aandens Arbejdere, som — vel paa forskellig Vis, men dog under eet — repræsenterer den menneskelige Tanke, d. v. s. en Kraft, uden hvilken hverken manuelt eller intellektuelt Arbejde vil kunne udvikles. Men et saadant Forsvar er kun effektivt gennem en Organisation. Derfor har de første C.T.I. dannet sig i de forskellige Lande. Men under de nuværende Livsforhold gør ogsaa andre Interesser sig gældende, derfor *Kravet* om en international Organisation.

Jeg afsluttede mit Foredrag med at udtale:

Til de ældre vil jeg sige: Giv Deres Navn til at forme den Bygning, læg Deres Autoritet i Vægtskaalen for, at den kan blive en fasttømret

Borg og et stærkt Værn for den yngre og yngste Slægt af Aandsarbejdere, der gaar vanskelige, trange Tider i Møde. Og dermed være Stiftelsen af *Danske Aandsarbejderes Forbund* paa det varmeste anbefalet.

Forsamlingen gav sin absolutte Tilslutning hertil.

Da jeg hverken tragtede efter eller ønskede at blive Præsident for denne Sammenslutning — ganske bortset fra, at jeg af Hensyn til mit øvrige store Arbejde afgjort ikke var i Stand til at paatage mig mere — stillede jeg Forslag om, at der ned-sattes et Udvalg til Sagens videre Udformning.

Dette Udvalg kom til at bestaa af: Billedhugger *Brandstrup*, Forfatteren *Sophus Michaëlis*, Læge *Vincent Næser*, Ingeniør *Fuchs*, stud. polyt. *Græssler* og Dr. phil. *Richard Ege* — og dermed afsluttede jeg mit Arbejde for denne Sag.

*

I Efteraaret 1923 optoges mit Arbejde af noget for mig ganske nyt, og som af de fleste Mennesker den Gang blev modtaget med afgjort Skepsis, nemlig *Radiofonien*.

Denne Sag faar imidlertid sin indgaaende Behandling i 5. Kapitel.

Da jeg efter mit grundlæggende Arbejde for denne Sag valgtes til Driftsleder, var den selvfølgeligste Betingelse, at jeg nedlagde mit Hverv som Formand for Forbundet.

Tilbage staar da blot at omtale den sidste ordinære Generalforsamling 29. Maj 1925.

Efter i min Beretning at have omtalt de betydelige Resultater, der var indvundet saavel i organisatorisk som i kulturel og humanitær Henseende, kunde jeg meddele, at *Solisthuset*, nu fuldstændig gældfrit, var Forbundets Ejendom. Det vedtoges derefter af Forbundets Formue at henlægge en Kapital paa 12.000 Kr. til et Legatfond, der skulde sikre *Dansk Solist-Forbunds Navn* gennem Tiderne og hvis Renter 2 Gange aarlig skulde tilflyde Medlemmerne, og jeg sluttede med en Tak til alle, der havde bidraget til de vundne Resultater.

Kammersanger *Peter Cornelius* rettede en varmtfølt Tak til mig for mit Arbejde for Standen, og Forsamlingen sluttede sig

hertil ved — ogsaa eenstemmigt og under langvarig Applaus — at udnævne mig til Æresmedlem.

Min sidste Handling var at foreslaa Kammersanger Peter Cornelius til min Efterfølger som Formand, og Valget gik igennem med Akklamation.

Blandt de Gaver, Medlemmerne skænkede mig, var der een, jeg var ganske særlig glad for, nemlig en af de faa eksisterende Holberg-Stokke, ikke mindst fordi den bar Inskriptionen :

En Tak fra danske Solister.

Københavns og Frederiksbergs Kommunes Arbejder-Koncerter. 1921-25

De københavnske Solist-Koncerter.

I Slutningen af 1920 modtog jeg som Københavns Kommunes ulønnede Tillidsmand i Koncertanliggender af Borgmester, Dr. phil. Ernst Kaper Opfordring til at fremkomme med Forslag til Afholdelsen af en Række Koncerter for Arbeidsledige med Solistkunstnere som medvirkende. Jeg blev gjort bekendt med, at det oprindeligt var Orkesterkoncerter, som havde været afholdt for de ledige Arbejdere, men da den finansielle Situation ikke tillod Myndighederne at fortsætte dermed, i hvert Fald ikke i den Udstrækning som hidtil, og da man nødvendig vilde berøve de Arbeidsledige den Glæde og Opmuntring i deres triste Tilværelse, havde man tænkt sig at foreslå de bevilgende Myndigheder en anden Form for disse Koncerter, saafremt deres Afholdelse kunde ske indenfor de økonomiske Rammer, som man ansaa for gennemførlige.

Allerførst rettede jeg derefter en Forespørgsel til mine nærmeste Medarbejdere indenfor *Dansk Solist-Forbund* for at vejlede Stemningen, hvorvidt man kunde tænke sig, at Medlemmerne vilde være villige til at medvirke ved saadanne Foranstaltninger under andre Honorarbetingelser end deres normale, idet disse Koncerter jo havde et baade filantropisk og et kulturelt Grundlag. Det drejede sig først og fremmest om at faa Rede paa, hvorledes de højest gagerede Solister vilde stille sig til Sagen, thi det var udelukket, at deres normale Honorarer for Medvirkning kunde opnaas, og jeg betonede desuden, at disse Koncerter maatte betragtes som en Samfundsopgave.

Disse Kunstnere viste, alle som een, en overordentlig Forstaaelse og velvillig Holdning overfor denne Side af Sagen, og man enedes da ogsaa ret hurtigt om at forme Forslaget, hvad det økonomiske Spørgsmaal angik, saaledes, at der blev ansat et Enheds-Honorar for *alle* medvirkende Solister, ligesom ogsaa et Enheds-Honorar for Akkompagnatørerne. Selv stillede jeg mig til Disposition for Udarbejdelsen af Programmerne, de indledende Foredrag og den omfangsrige Tilrettelæggelse i det hele taget, uden Vederlag, dog paa den Betingelse, at den Form for Koncerterne, som jeg efter Magistratens Ønske skulde stille Forslag om til Myndighederne, blev godkendt.

Begge Dele vedtoges eenstemmigt. Da jeg ingen som helst Trang havde til at se alle Programmerne prange med: Kunstnerisk Leder: Kammersanger Emil Holm, selv om det fra Formens Side havde været korrekt, og da mit Forbunds Medlemmer stillede sig saa overordentlig imødekommende for Sagens gode Løsning, faldt det mig derfor ganske naturligt udadtil at overføre Foretagendet saaledes, at der paa Programmerne kom til at staa: arrangeret under Medvirkning af Dansk Solist-Forbund. Der afholdtes nu et Møde paa Københavns Raadhus, ved hvilken Lejlighed jeg forelagde mit Forslag for Borgmester Kaper og Sekretær *Johs. Hansen* for *Arbejdernes Fællesorganisation*, under hvem selve det store praktiske Arrangement af Koncerterne skulde sortere.

Mit Forslag gik ud paa, at disse Koncerter blev anlagt paa en kulturel Basis, saaledes at der ved disse blev fremført Uddrag af dramatiske og musikalske Værker, saavel af den nationale som af Verdenslitteraturen og med forudgaaende korte, oplysende Foredrag forfattet af mig; endvidere, at disse Koncerter, der skulde finde Sted paa Hverdage om Eftermiddagen blev afholdt i Odd Fellow-Palæets store Sal.

Disse var altsaa mine Betingelser, naar jeg skulde paatage mig Arbejdet og bære Ansvaret. — Medens der ikke viste sig Vanskeligheder af større Art angaaende den første Betingelse, var man noget skeptisk lige over for Betimeligheden af, at Koncerterne blev afholdt i Odd Fellow-Palæet.

Jeg gjorde imidlertid stærkt gældende, at skulde disse Koncerter virkelig faa den Betydning i kulturel Henseende, som jo var Tanken dermed, var det ligesaa nødvendigt, at man ogsaa for den ydre Forms Vedkommende fastslog det, og jeg anmodede indtrængende om, at man i hvert Fald vilde lade mig gøre Forsøget, og saaledes skete det ogsaa, ligesom den kommunale Bevilling til Foretagendets Sikring forholdsvis meget hurtigt gik igennem.

Fredag Eftermiddag den 21. Januar 1921 fandt den første Koncert Sted i Odd Fellow-Palæets store Sal under overvældende Tilslutning fra Arbejdernes Side.

I mit orienterende Foredrag betonedede jeg, at denne Koncert var at betragte som en Art Indledning til de kommende, idet det var Meningen, at der om disse skulde lægges mere ensartede Rammer. Dette første Program bestod af en klassisk-romantisk og en moderne Afdeling, for Musikens Vedkommende af Værker af *Beethoven*, *Richard Wagner* og *Fini Hénriques*, for Digtkunstens af *Henrik Hertz* og *Jeppe Aakjær*.

Den bærende Tanke for dette og de senere Programmer, "*at for Folket er det bedste ikke for godt*", kunde man jo nok sanktionere, men ellers var der alligevel adskillige Skeptikere, der udtalte "det gaar aldrig, navnlig noget saa dristigt som at fremføre Kammermusik, selv om det var det mest let tilgængelige af Arten"! Og jeg gav endda ikke Afkald paa at bruge de internationale Satsbetegnelser, som f. Eks. *Andante*, *Menuetto*, *Polacca*. Ganske vist gav jeg en ligetil og fornøjelig Forklaring paa disse Benævnelser, saa det blev forstaaeligt for jævne Mennesker, der ikke mødte med musikalske Forudsætninger, men alligevel! Til alt nyt hører jo noget Vovemod, og det viste sig, at man kunde have sparet sig den Ængstelse; thi ikke alene denne Koncert, men alle de følgende vakte en saadan Glæde blandt disse Tilhørere, at det formelig varmede de medvirkende Kunstnere om Hjertet.

De følgende Koncerter blev altsaa, som foranført, formet saaledes, at de hver for sig dannede en Helhed, et musikalsk-litterært Tidsbillede.

Programmerne var følgende:

Holger Drachmann — P. E. Lange-Müller
Richard Wagner.
Guldalderens Digtere og Komponister.
Danske Viser fra forrige Aarhundrede til Nutiden.
Ludvig Holberg.
Skandinaviske Folkemelodier, Danse og Folkeviser.
Nulevende danske Forfattere og Komponister.
Fransk Digtning og Musik.
Molière.
Dansk Digtning og Musik fra forrige Aarhundredes Slutning.
Viser og Folkesange fra det 18. og 19. Aarhundrede.
Shakespeare.
Klassisk tysk Musik.
Klassisk dansk Musik.
Nyre dansk Digtning og Musik.
Norsk Digtning og Musik.
Svensk Digtning og Musik.

Angaaende de fremførte dramatiske Værker vil man jo vel nok finde det ret naturligt, at f. Eks. Scener af *Hostrups* "Genboerne" eller *Holbergs* Komedier som "Jeppe paa Bierget" og "Mascarade" formelig vakte Jubel; derimod vil man maaske forbavses over blandt de foran anførte Programmer at finde *Molière* og *Shakespeare*; det kan imidlertid uden Spor af Overdrivelse konstateres, at ogsaa disse Scener af Verdenslitteraturen, gengivet som de blev af vore første sceniske Kunstnere, vakte den største og mest umiddelbare Interesse og Glæde hos dette Arbejder-Publikum og det ikke alene de komiske, men ogsaa de alvorlige Scener f. Eks. af *Tartuffe* og *Richard den tredje*. Det samme gjaldt ogsaa den nordiske Litteratur, saaledes *Aase's Død* af Ibsens *Peer Gynt*.

De Frederiksborgske Solist-Koncerter.

I Efteraaret 1921 besluttede Frederiksborg Kommunalbestyrelse at foranstalte lignende Arbejder-Koncerter som de københavnske, og jeg fik overdraget Hvervet at udforme og lede disse.

Dette Foretagende tog sin Begyndelse medio Januar 1922, og blev modtaget med ligesaa stor Glæde og Forstaaelse fra de frederiksborgske Arbejderes Side, som Tilfældet havde været i København, og med absolut Tilfredshed af Kommunalbestyrelsen.

Formanden for den frederiksborgske Administration var den

musikalsk og æstetisk begavede Viceskoledirektør *Holger Rützebeck*, med hvem jeg i en Aarrække havde et baade personligt og kunstnerisk værdifuldt Samarbejde.

Kirkekoncerterne.

Havde der været en vis Skepsis ligeoverfor *Solist-Koncerterne* i den Form, de fik, var dette ikke Ordet for den Tankegang, der gjorde sig gældende, da de københavnske og frederiksborgske Kirkekoncerter tog deres Begyndelse. Man sagde: "det gaar absolut ikke, De faar aldrig Arbejderne ind i Kirkerne".

Men ogsaa denne Pessimisme blev gjort til Skamme, flere af Koncerterne i Domkirken var saaledes besøgt af over 3000 Tilhørere. Og ingen, der havde Lejlighed til at overvære nogle af disse Kirkekoncerter, kunde undgaa at blive draget ind i den Stemning, der herskede blandt Tilhørerne, hvilket ogsaa gjorde disse Koncerter til en Oplevelse for de medvirkende Kunstnere.

— — Desværre skulde Splittelsen i Solisternes Rækker ogsaa bringe Disharmoni i dette saa smukke og harmoniske Foretagende.

Det er da ogsaa kun modstræbende, at jeg nævner det, men da der herom blev ført en offentlig Debat, som endog fandt Vej til Borgerrepræsentationens Møder, kan det umuligt gaa an at forbigaa dette her.

Da Foretagendet begyndte, var der ingen direkte Splittelse, men nogle af de "fine" Kunstnere stillede sig dog ikke just imødekommende, enkelte endog uvillige; saaledes modtog jeg f. Eks. paa min høflige Opfordring om Medvirkning et saalydende Svar paa et aabent Brevkort:

Deres Henvendelse i Forgaars mindede mig om — og bestyrkede mig i — min Hensigt at udmelde mig af Solistforbundet.

Men — som det oftere blev Tilfældet ogsaa ved andre Sager — da disse Koncerter havde naaet en saa almindelig Anerkendelse i Offentligheden, blev Interessen blandt de oprindelig mindre imødekommende Solister særdeles stærk.

I Borgerrepræsentationens Møde den 7. Februar 1924 gik

Forhandlingerne ud paa: Solistforeningens Forlangende om at faa Andel i Bevillingens Beløb Kr. 10.000, som Dansk Solist-Forbund hidtil havde oppebaaret.

Af Forhandlingens Forløb kan først anføres Borgmesterens Udtalelse om, at Dansk Solist-Forbund med Kammersanger Holm som Leder havde varetaget Opførelserne i Forening med Arbeidernes Fællesorganisation og havde gjort det paa en saadan Maade, at man havde været tilfreds dermed, idet selve den Form, som disse Underholdninger havde faaet, havde været af en tiltalende og god Art.

Borgerrepræsentant *C. F. Madsen* udtalte, at Dansk Solist-Forbund var den gamle Forening, medens Solistforeningen af 1921 bestod af Medlemmer af den gamle Forening, som var gaaet ud af denne og vilde gaa deres egne Veje. Han havde Indtryk af, at denne Forening ikke i og for sig havde nogen Interesse for Arbeiderne eller de arbejdsløse eller disse Koncerters kulturelle Betydning udover den, at Foreningen fik Betaling til sine Medlemmer. Helt anderledes stillede det sig med Dansk Solist-Forbund. Dette havde, som Borgmesteren rigtigt bemærkede, foruden de Koncerter, som Medlemmerne faar Betaling for, arrangeret en Række Koncerter, hvortil Medlemmerne havde ydet deres Medvirken uden at erholde nogetsomhelst Vederlag. Det er oplyst, at i de forløbne 3 Aar er der afholdt 12 Kirkekoncerter og 12 Solistkoncerter ganske gratis. Det viser, at Forbundet har en Interesse udover at faa sin Betaling, idet det er interesseret i at samle arbejdsløse for at opmuntre disse Menneskers triste Tilværelse.

Taleren vilde derfor henstille, at Forsamlingen modsatte sig en Deling af Beløbet. Borgerrepræsentationens senere Formand, Bryggeribestyrer *E. Svendsen* nærede en naturlig Uvilje imod Splittelsesforeninger. Taleren ønskede at fremhæve, at Dansk Solist-Forbund, som var den egentlige Sammenslutning af Solister i flere Aar, navnlig paa Initiativ af Borgmester *Kaper* og til Borgmesterens og Magistratens store Tilfredshed, havde arrangeret disse Underholdninger, og man havde været ovenud tilfreds med den Maade, hvorpaa det var sket. "Hvorfor skal

man ødelægge det, som har været saa godt de foregaaende Aar, og det gør man, hvis Solistforeningen af 1921 ogsaa skal deltage”.

Det var blevet sagt, at den ikke havde haft Andel i Udførelsen af disse Koncerter. Ifølge hans Opfattelse havde denne Forening haft lidt for stor Andel deri: der havde været lagt et Pres paa enkelte Personer, og navnlig ekscellerede den nye Forening, som jo ellers ikke kunde udrette noget, i at øve et Pres, som de stakkels Mennesker, der var udsat derfor, i høj Grad led under.

— Forhandlingerne sluttede med, at Bevillingen til Koncerterne forblev uforandret som hidtil.

— — — Koncerterne fik en eenstemmig smuk Omtale i Dagspressen, men ogsaa i Musikpressen vakte de en overordentlig stor Interesse, saaledes kaldte *Musikbladet* dem “En storstilet Idé”, og Tidsskriftet *Musik*, det officielle Organ for Dansk Musikselskab, Dansk Tonekunstnerforening, Musikpædagogisk Forening og Dansk Korforening, bragte i sit Maj-Nummer 1923 en stor Artikel, der her citeres stærkt forkortet:

Et musikalsk Pionér Arbejde.

I 3 Aar er nu blevet gennemført et musikopdragende Foretagende, som vide Kredse af Københavns og Omegns Befolkning har haft uberegnelig Udbytte af, og som Storkøbenhavn og Frederiksbergs kommunale Mynigheder har Æren af at have ført ud i Livet og støttet paa alle Maader.

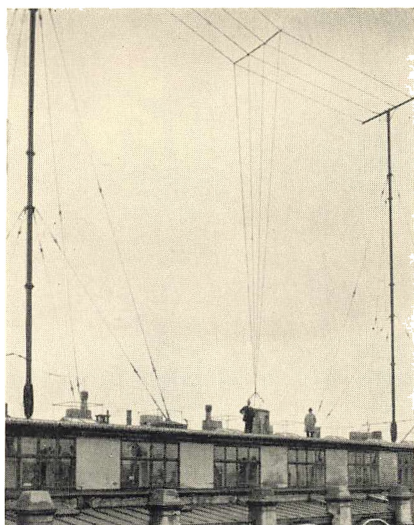
Det er de Solistkoncerter, der har været afholdt for Arbejdsløse.

Og det blev ganske naturligt Landsorganisationen “Dansk Solist-Forbunds Formand, Kammersanger Emil Holm, paa hvem hele det kunstneriske Ansvar for disse Koncerter kom til at hvile. Med den Alvor og Grundighed, der kenetegner al Kammersanger Holms Færd og Gerning, tog han ogsaa denne Opgave op, og han viste hurtigt, efter hvilke Principper han ønskede at løse den, nemlig som en *stilfuld Helhed*, hvori det *belærende*, opdragende Moment stilledes ved Siden af eller over Hensynet til *Afveksling* og *Underholdning*. En saadan Stil kunde kun gennemføres for hver Concert, fordi den kunstnerisk Ansvarhavende dels havde almenkunstnerisk Interesse og Dannelse, dels til sin Raadighed havde en Stab musikalske saavel som sceniske Kræfter, der var i Stand til at magte alle Genrer; han paatog sig tillige at udarbejde de korte, men meget indholdsrige indledende Foredrag, hvori det paafølgende Programs Komponister og Digtere og deres Værker præsenteredes for Tilhørerne. Og vel at mærke blev Orienteringen saa meget mere effectiv, som den blev bibragt alle de tilstedeværende gennem det *levende, talte Ord*.

Det er første Gang, der her i Danmark er gjort Forsøg paa at bibringe det store Publikum en virkelig kunstnerisk og kulturel Paavirkning.

E. H. synger "Humlebien" i den frivillige Periode i "Flødebollestudiet" paa Købmagergade 1924.

Radiofonistationen Jorcks Passage.

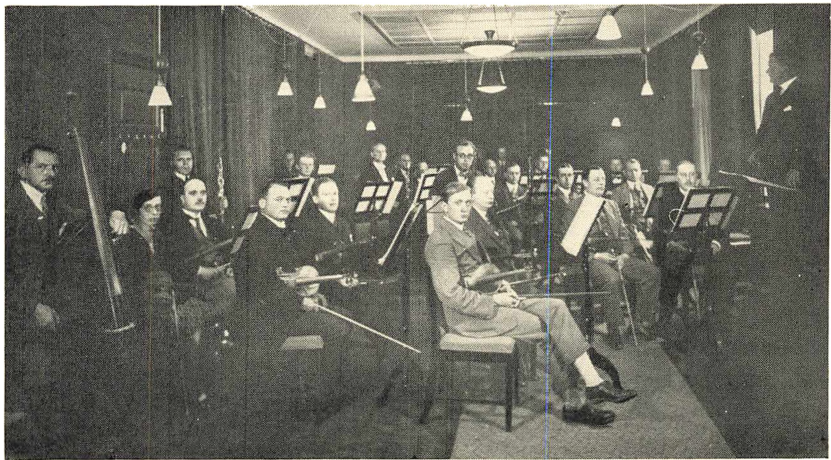

E. H. lytter til Udsendelsen.

*Ekspeditions-
og Kassererkontor,
Tagetagen,
Købmagergade 37.*

*Kontorchef
Ludvigsens Kontor,
Tagetagen,
Købmagergade 37.*

*Det "store" Studie paa 3die Sal, Købmagergade 37.
Radio-Stationens orkester spiller. Dirigent er Launy Grøndahl.*

Naar man erfarer, at ad denne Vej har 158,000 Tilhørere faaet et større eller mindre Indblik i en kunstnerisk — musikalsk og digterisk — Verden, der maatte eller vilde have været dem ganske ukendt Land endnu den Dag i Dag, finder man Anledning til at henlede Opmærksomheden paa og frembære Betydningen af dette kulturelle Foretagende, ogsaa i Tonekunstens danske Fagblad.

— — — Efter Afslutningen af den sidste Solist-Koncert under min Ledelse — den et hundrede i Rækken i Løbet af den 5aarige Periode, under hvilken disse kommunale Koncerter havde været besøgt af 250,000 Tilhørere — der fandt Sted i Odd Fellow-Palæets store Sal i Foraaret 1925, bragte den store Forsamling mig en enestaaende Hyldest.

Efter Koncerten fandt der en Sammenkomst Sted, ved hvilken Lejlighed jeg udtalte en varmtfølt Tak til Sekretæren for Arbejdernes Fællesorganisation Herr *Johannes Hansen* for vort udmærkede Samarbejde gennem Aarene. Herr Johs. Hansen svarede paa denne smukke Maade:

Jeg benytter Lejligheden til at sige, at den Tak, Kammersanger Holm rettede til mig, fortjener jeg ikke. Jeg faar min Løn for mit Arbejde og gør min Pligt. Det væsentlige har for mig været Samarbejdet med Kammersanger Holm; Solisterne maa føle sig lykkelige over at have en saadan Formand og skønne paa ham. En Formand kan selvfølgelig ikke gøre alle tilpas, en Formand maa have en rank Ryg, og i Kammersanger Holm, har De fundet en Mand, der arbejder utrætteligt. Han arbejder blot altfor billigt. Han faar ikke noget for sit Arbejde. Dette er ganske meningsløst, og Medlemmerne burde afskaffe det. Kammersanger Holm har gjort et stort Arbejde indenfor de kommunale Arbejderkoncerter og ligeledes indenfor Radiosagen i Standens Interesse, og af Kærlighed til Kunsten.

Jeg vil slutte med at ønske Kammersanger Holm, at Tiden for Anerkendelse snart maa komme — Anerkendelsen fra Arbejderne har han.

— — Dermed afsluttedes mit Arbejde for denne Sag.

Dansk Radiofoni's første Tid — »Den frivillige Periode« — 1923-25

Den danske Radiofoni opstod i sin første Begyndelse af en Amatør-Bevægelse; det var særlig de saakaldte "Selvbyggere", der med Fanatisme kastede sig over dette nye Problem paa en Tid, da de fleste Mennesker ingen Interesse formaaede at afvinde Sagen, men i Lighed med Myndighederne nærmest ansaa det hele for Legetøj. Man gaar imidlertid næppe fejl ved at sige, at det ikke i Almindelighed var Radio-Udsendelsernes aandelige Værdier, disse Amatører fiskede efter med deres primitive Modtagerapparater, det var hos nogle vel nærmest en Art Sport, hos andre en videnskabelig Interesse, der gjorde sig gældende, naar deres taalmodige Søgen resulterede i, at det endelig lykkedes dem at indfange en Grammofonplade-Udsendelse fra en engelsk eller anden udenlandsk Station. Men dette bør ikke gøre noget Skaar i Anerkendelsen for deres Pionér-Indsats, saameget mere som de danske Lovbestemmelser om Radiomodtagning den Gang med et mildt Udtryk ikke kunde siges at være af særlig opmuntrende Karakter for Amatørbevægelsen.

Der kom dog først Fart i Tingene, da nogle udmærkede radiovidenskabelige og tillige praktiske Eksperter paa dette Omraade tog Affære.

Efter forskellige samstemmende Beretninger skete det første egentlige Fremstød for dansk Radiofoni den 29. Oktober 1922 ved en Foredragsaften foranstaltet af *Dansk Radioklub* i Teknologisk Instituts Festsal. Efter at Afdelingsingeniør *Louis Saltoft* havde budt Velkommen og takket for det store Besøg, holdt

Premierløjtnant *H. Garde* et udmærket Foredrag om Radiofoni, og derefter skulde det tilstedeværende Publikum pr. Højtaler høre en Transmission af en Koncert, der blev udsendt fra Dansk Radio-Aktieselskabs Bygning i Frihavnen ved en Afsenderstation som Firmaet *Skovmand & Pedersen* havde opstillet der. Men saa skete der et af disse tekniske Uheld, der ofte ikke kan opklares, Modtagerapparatet svigtede, udover nogle "Hyl" nu og da var det ikke til at opdrive saameget som en Strofe af Koncerten. Det var selvfølgelig en Skuffelse for Tilhørerne i Salen og gav ogsaa de mange Skeptikere Vind i Sejlene med Henblik paa "disse Radio-Narrestreger"; men baade i Sydsvrige og rundt omkring i Landet havde man hørt Koncerten, ved hvilken bl. a. kgl. Kammersangerinde *Lilly Lamprecht* havde medvirket, og Direktør *Holger Hofman* til Indledning havde fremsagt en Hyldest-Prolog til Mesteren Dr. *Valdemar Poulsen*.

Faa Dage derefter fik *Politiken* Sukces paa en Demonstration i Bladets Foredragssal. Det var Firmaet *Irotco*, som havde opstillet en Sender i deres Fabrik.

Her var det Visesangerinde *Ely Fischer Kjerulf* og kgl. Kamermusikus *Fini Henriques*, som ydede den musikalske Medvirkning, medens Forfatteren *Axel Breidahl* fungerede som Speaker. Som en fornøjelig Karakteristik af disse første Radiotider kan tjene, at Herr Breidahl begyndte sin Annoncering med: "Hallo, Hallo, kan De høre, hvad jeg siger", thi i Mod-sætning til en Telefonopringning kunde han jo ikke faa noget Svar. Da han derefter fortalte den pudsige Episode fra Fini Henriques' Tourné paa Bornholm, hvor Annonceringen af Manden med Trommen efterhaanden blev til "Kamelfysikus Henrekkes Koncert" slog Fini en hjertelig Latter op, der hørtes i Salen tilligemed hans Udbrud: "Ja, lad nu bare mig komme til at spille, saa skal de nok høre, hvem jeg er".

Den næste Søndag blev iøvrigt Dansk Radioklubs Demonstration gentaget i Teknologisk Institut, denne Gang fra en Sender i Amerikadamperen "Hellig Olav", og nu var Gen-givelsen vellykket.

Som bekendt er alt jo relativt, og derfor maa Ordet vellykket

3*

ikke tages i bogstavelig Forstand, d. v. s. for en Nutidsbedømmelse, hørt med vore Øren af i Dag. Men det drejede Sagen sig jo ej heller om den Gang; Hovedopgaven var at levere Bevis for, at det virkelig var muligt at udsende og opfange Tale og Musik ad traadløs Vej, hvilket altsaa faktisk skete.

I Tiden derefter indtraadte *Lyngby Radio* som Radiofonistation, og Redaktør *Otto Schrayh*, der tillige medvirkede som Speaker, formaaede forskellige sceniske Kunstnere til at optræde paa dette første "radiofoniske Teater", hvis Bræddegulv til at begynde med befandt sig paa et unævneligt Sted, senere blev det ombyttet med et af Telegrafisternes Opholdsrum.

Det var ved en af disse Udsendelser, at Fini Henriques gav Møde i Maskinrummet iført Kjole og Hvidt.

— Du maa undskylde, at jeg kommer i sidste Øjeblik, udbrød han, men jeg kunde ikke finde mit Ridderkors, og naar man skal spille for hele Landet, maa det da være i Galla.

— Det havde da ikke været nødvendigt, her er jo ingen Tilskuere.

— Kan de da ikke se mig ude over Landet samtidig, det var da kedeligt, for jeg har sendt min Kone ud til en Ven af os, der har Radioapparat.

Endvidere foranstaltede nu afdøde Journalist *Elias Nielsen* forskellige Udsendelser.

At Lyngby Radio ikke var tilfredsstillende som Afsenderstation, herskede der almindelig Enighed om, og det kunde man forsaavidt ej heller forlange, som denne Station ikke var bygget som Radiofonisender. Og rent galt blev det for Radio-Amatørerne, naar Orlogsværftet satte ind med sine Gnist-Morsetegn; navnlig med Hovedtelefoner kunde man formelig faa et Choc, naar denne Station satte i med sine pludselige Stød.

Som et ganske træffende Billede af, hvorledes man den Gang tænkte og talte om en tilfredsstillende Modtagelse af Radiofoni, skal jeg nævne, at en saadan fandt sit obligate Udtryk i Vendingen "det gik godt igennem", hvilket jo imidlertid intet fortalte om selve den radiofoniske Kvalitet; denne Vending holdt sig iøvrigt udover Radiofoniens Barndomstid; uden Over-

drivelse kan det siges, at det først var langt senere, at man blot nogenlunde fik en Forstaaelse af, hvorledes en radiofonisk Gen-givelse skulde være, og det ikke alene for Lægfolks Vedkom-mende, men ogsaa for Mennesker, der beskæftigede sig med Radiofoni.

Paa dette Tidspunkt var mine Tanker ikke stærkt optaget af det radiofoniske Problem; det var Bogtrykker *Im. L. Kandruf*, der havde Forbindelse med ledende Radiokredse, som først søgte at vække en mere indgaaende Interesse for Sagen hos mig, og jeg overværede da ogsaa nogle Radio-Demonstrationer; men min Interesse forblev dog alligevel af mere passiv Art, hvortil kom, at mine øvrige Arbejder for Solist-Forbundet lagde stærkt Beslag paa min Arbeidskraft.

Da var det, at jeg i Eftersommeren 1923 atter følte Skæb-nens Haand; at jeg den Gang greb den, kan jeg forsaavidt ikke regne mig til Fortjeneste, som det skete i Kraft af en ube-vingelig Følelse i min Underbevidsthed.

Det var, da de to fremragende Radio-Ekspertter Premier-løjtnant *H. Garde* og Direktør *N. Tauber* rettede en Forespørg-sel til mig, hvorvidt jeg kunde tænke mig at yde min Med-virkning til at bringe Radiosagen udover Begyndelses-Vanske-lighederne ved at forestaa den kunstneriske Ledelse. Da jeg ikke var i Stand til at udrette noget paa dette for mig nye Felt uden at have gode og tillige ret mange Medarbejdere, var det naturligt, at jeg ønskede, at min Bestyrelse for Dansk Solist-Forbund var tilstede ved en første Sammenkomst om Sagen. Dertil kom, at Forholdene var af saa primitiv Natur, saavel i teknisk som i økonomisk Henseende, at der end ikke kunde tilsiges de medvirkende Kunstnere noget egentligt Honorar. Det var derfor givet, at det hele maatte blive et rent og skært Til-lidsforhold, og en Overenskomst maatte derfor nærmest faa Karakter af en Gentleman-Kontrakt.

Belært af bitre Erfaringer var det vel naturligt, at vi maatte stille den Betingelse, at det, ihvertfald indtil det første Stadium var overstaaet og en anden Ordning kunde træffes, blev sikret Dansk Solist-Forbunds Medlemmer, naar vi paa uegennyttig

Vis skulde gøre et Pionér-Arbejde for Radio-Sagen, at vi fik Arbeidsro, og andre ikke uden videre skulde kunne bryde denne. Det fandt man særdeles rimeligt, og det fandt da ogsaa Udtryk i Forslaget til den Overenskomst, der senere kom i Stand, og som foreløbig skulde gælde for et Aar.

Men forinden dette kunde ske, forlangte jeg, at jeg først maatte sætte mig grundigt ind i dette for mig helt nye Virkefelt. Det gik for sig ved en maalbevidst og energisk Forsøgsindsats fra min Hustru's og min Side. Vi var begge saa fuldt fortlørlige med vore Stemmers *Særklang*, saavel for Talens som for Sangens Vedkommende, at vi formaaede at høre den gennem det største Virvar og Støj. Og saaledes skete det, at vi var i Stand til at konstatere denne Særklang ved at aflytte hinandens Stemmer paa større Afstande gennem Radioen og tværs igennem alle Forvrængninger og Forstyrrelser, som Radioudsendelserne den Gang nærmest bestod af.

Da dette stod fast for os, var der for mig ikke længere nogen Tvivl, og jeg saa da denne Sag med en større Horisont: Fremtidens, — nemlig naar Tekniken havde naaet den Udvikling, der selvfølgelig var nødvendig for at ogsaa et kunstnerisk Resultat blev muligt. At der da af et Fostbroderskab mellem Radiofonien og Kunsten vilde blive skabt en Kulturfaktor, en Kulturspreder af den største og mest vidtrækkende Betydning, var jeg overbevist om.

Overenskomsten med Tidsskriftet *Den Traadløse* og *Dansk Radioklub* blev undertegnet den 8. November 1923. Senere gik denne Overenskomst's Rettigheder over til *Dansk Radiofonifond*, der blev grundlagt af Dansk Radioklub, hvis Formand var Direktør *Lauritz Ritzau*, og hvis øvrige Bestyrelse bestod af: Direktør *H. Schledermann*, Premierløjtnant *H. Garde*, Direktør *Holger Hofman* og Fabrikejer *V. S. Trane*; til Fondets Forretningsfører valgtes Ingeniør *Poul Petersen*. Til Radiofondet overgik ogsaa i Oktober 1923 *Politikens Radioavis* med Redaktør *Svend Carstensen* som Speaker. "Honorarerne" for den kunstneriske Medvirkning ved Udsendelserne blev nu foreløbig ansat til 20 Kr. for én Kunstner og 30 Kr. for to Kunstnere. Selv-

følgelig gjorde jeg Kunstnerne opmærksom paa, at de ikke maatte betragte disse Beløb som "Honorar" i den Forstand, men kun som Afløsning af en Opmærksomhed, f. Eks. Blomster, og til Dækning af Befordringsudgifter. Med Beløbet 30 Kr. for to Kunstnere forbandt jeg dog en anden Tanke: nemlig at undgaa enhver Konflikt med Musikere, der var Medlemmer af Orkesterforeningen, hvis Minimaltarif var 15 Kr.

De første Udsendelser fandt nu Sted i Ritzau's Bureau's Lokaler paa Købmagergade.

En af de første Kunstnere, jeg formaaede dertil, var kgl. Skuespillerinde *Oda Nielsen*. Det tekniske Apparat var, som sagt, højst primitivt ogsaa for den meget vigtige Del: Mikrofonen. Denne var en saakaldt *Stærkstrømsmikrofon*, der af og til maatte rystes, naar den ikke vilde sige mere. Det var vel forstaaeligt, at det var nødvendigt at berolige en Dame som Fru Oda Nielsen i Udøvelsen af en kunstnerisk Medvirken af den Art. Den anden Kunstner, jeg introducerede til Lytterne, var *Poul Reumert*, som reciterede Runebergs Digt "Sven Dufva".

Sent skal jeg glemme det Smil, han gav mig, da jeg derefter ordnede "Honorar"-Spørgsmaalet.

Kort efter foregik Udsendelserne fra *Polyphons* Lokaler paa Købmagergade. Det var en Øvelse i Taalmodighed for mig, hvad mine akustiske Anskuelse angik; et Lokale, uden Beklædning af nogen Art, med Glasdøre, hvor man foer ud og ind; en Mikrofon, der var nogenlunde anvendelig til Tale, men særdeles daarlig til Musikgengivelse. Denne etableredes paa den Maade, at en større Tragt holdtes henimod Mikrofonen, og ind mod dette dinglende Apparat blev der altsaa sunget og spillet. Med rette blev Gengivelsen betegnet som noget Juks. Da jeg ingen Magt havde til at gribe ind her, var der intet andet for mig at gøre end at indskrænke den kunstneriske Medvirkning saa meget som muligt til Tale.

Endelig kom vi ved Nytaarstid 1924 ud for en Art *Studie* i Statstelegrafens Lokaler paa Købmagergade. Her blev der dog ihvertfald gjort Forsøg paa at finde en akustisk Form,

Væggene blev saaledes nødtørftigt beklædt med røde Køjetæpper, men Placeringen af Mikrofonen (i Vindueskarmen) og de Medvirkende i Forhold dertil, maatte jeg selvfølgelig foretage paa "bedste Beskub", saa godt som dette lille Lokale — $2\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ Meter stort — tillod.

Alt skulde jo bygges op paa bar Bund, og under disse primitive Forhold paabegyndtes altsaa mit daglige, maalbevidste Arbejde med de akustiske og kunstnerisk-radiofoniske Problemer for Studieudsendelsernes Vedkommende.

Paa dette Tidspunkt fandt ogsaa de første Transmissioner af større Betydning Sted. Det var *Nationaltidende*, der fik Tilladelse til at udsende Gudstjeneste fra *Garnisonskirken*. Det var en værdifuld Pionér-Indsats fra Bladets Side, som forhøjedes ved, at det var den højt ansete Sognepræst *Olfert Ricard*, der var Kirkens Prædikant, og som ogsaa derved viste stor Fordomsfrihed, idet adskillige Præster paa den Tid betragtede Anbringelsen af Mikrofoner som en Profanation af Kirkerummet. Her fik iøvrigt *Aksel Dahlerup* for første Gang Lejlighed til radiofonisk Medvirken ved at bringe en Indledning til disse Transmissioner. Det var ogsaa *Nationaltidende*, der foranstaltede Transmissioner af Sibelius-Koncerterne fra Odd Fellow Palæet, de første i større Stil herhjemme. Begge Dele skete paa Initiativ af Redaktørerne *L. Estrup* og *George W. Olesen*.

Ved Dansk Radioklubs grundlæggende Arbejde var vi nu kommet saavidt, at der ved en fortsat rolig og rationel Udvikling ihvertfald kunde øjnes en Mulighed for et godt Resultat for dansk Radiofoni.

Men det skulde gaa anderledes.

Kort derefter begyndte nemlig den Splittelse indenfor Radiobevægelsen, der truede med at slaa det allerede gjorte Arbejde i Stykker. Omkring Militærstationen *Ryvang Radio* dannedes *Radioudvalget af 1924* med Teaterdirektør *Adam Poulsen* som Formand og Journalist *Elias Nielsen* som Sekretær, og dermed indledtes alle de Radiostridigheder, som skulde komme til at præge hele dette Aar. Endvidere dannedes paa Foranledning af

Randers Radioklub, hvis Formand var Landsretssagfører *Hvidberg*, Sammenslutningen af Radioklubber i Danmark, hvoraf senere opstod *Danmarks Radio-Union*, og for at en speciel københavnsk Klub ikke skulde mangle, kom saa *Storkøbenhavns Radioklub* til.

Disse forskellige Foreningers Formaal var nu i første Linie ved forenede Kræfter at udmanøvrere Dansk Radioklub, der havde gjort det banebrydende Arbejde, hvilket mentes at kunne ske ved Udsendelser fra *Ryvang Radio*.

Til dette Arbejde fandt man en mere end villig Hjælp i Solistforeningen af 1921, som imidlertid derved ikke opnaaede andet Resultat for sine Medlemmer, end at deres Ydelser rundkastedes af en Sender, der ikke var bygget til Broadcasting, hvilket ikke blev nogen anbefaling for dem. Solisterne maatte ogsaa lide under, at Programmerne savnede Stil og Linie.

Det har hele Tiden staaet gaadefuldt for mig, hvad militære Radiostationer havde at gøre med et saa civilt Foretagende som Radiofoni. Nu da jeg har faaet Tingene paa Afstand, vil jeg gerne være saa velvillig at tro paa, at Ingeniørofficererne virkelig vilde gøre en Indsats for denne Sag, der jo ikke blot skulde være en Maskine, der udsendte Musikstøj, men i færdig Skikkelse en Gang skulde blive en betydningsfuld Kulturfaktor; men saa mener jeg rigtignok ogsaa, at man da burde have forenet sig med dem, som alt var i Gang med et systematisk Arbejde for Sagen, og ikke som Tilfældet var, have bekæmpet dem som arge Modstandere, thi man maatte jo dog vide, at med disse Stationer—*Ryvang*, *Hjørring* og *Odense* (spøgende kaldte man den sidstnævnte "Maskingeværet ved Odense") — var en Udvikling til en virkelig Fremgang for dansk Radiofoni ikke mulig, hvilket jeg var blevet klar over efter blot et Par enkelte Aflytninger.

Nogen kunstnerisk Støtte fik de ejheller, thi de Solister, der kom til at medvirke, vil vistnok selv erkende, at de ikke havde Gnist af Begreb om, hvad Radiofoni den Gang var, og i hvilket Spor dens Udvikling maatte føres.

Det vil være paa sin Plads at anføre, hvad en af de virkelig dygtige og interesserede Medarbejdere, der var med i Arbejdet fra den første Begyndelse, senere har udtalt overfor mig:

Naar jeg tænker tilbage paa de Dage og Nætter, da maa man udbryde: Hvilke Arbejds- og Træningsaar, *thi hvem af os kunde den Gang — i Starten — i Grunden høre?* Da kom De som den store Lærer, thi i Kraft af Deres Livs Fortid og uhyre Erfaring mødte De frem netop med den eksakte Afhøringsevne og Opfattelse baade for Form og Farve — hvilken Erfaring De meddelte videre i et storslaet godt Samarbejde.

Men blot Tanken om et Samarbejde druknede i disse golde Stridigheder, der kulminerede, da man senere hen diverterede hinanden med "Venligheder" udsendte respektive fra Københavns Radiofonistation og Ryvang Radio.

Det var ikke opbyggeligt at høre paa, og man gik hjem med en flov Smag i Munden; men medens disse Stridigheder stod paa, bevægede mine Tanker sig langt ude i Fremtiden om, hvad der alt maatte gøres for at denne store Folkesag en Gang skulde kunne faa en lykkelig Løsning.

Saa mærkeligt det end lyder, havde man fra forskellige Hold udset min Ringhed til Syndebuk, ja det saa næsten ud til, at fik man først Bugt med mig, der dog ikke havde gjort andet end efter yderste Evne at udføre det Arbejde, som man havde bedt mig om at gøre, saa skulde man nok "ordne" Resten.

Der blev afholdt store offentlige Rabaldermøder, hvor det regnede ned over mig med Udtryk som "Den store Bas-tian skal væk", "hans ubehøvlede Adfærd", "hans Sergenttone", "hans Storsnudethed", "Rædslernes Tid maa være forbi", "vi vil ikke helme, før Kammersangeren forsvinder" etc.

Næppe vil nogen vente, at jeg nu skulde være sindet at svare igen med lignende Sprogblomster.

I Sandhedens Interesse skal dog tilføjes, at der den Gang ogsaa var fornuftige Folk, der betegnede hele dette Postyr som Bluff af Mennesker, der selv vilde til. Selv deltog jeg ikke i Stridighederne, kun naar jeg havde en ledig Stund — hvad der ikke gik for ofte paa — slog jeg et kraftigt, men alligevel sagligt Slag i Offentligheden, hvilket for en Tid tog Pippet fra denne uvidende og ukyndige Snak.

Men tilbage til Arbejdet.

Som Forretningsfører for Radioklubben trak Ingeniør *Poul Petersen* sig tilbage og afløstes af Ingeniør *C. Gerald*, med hvem jeg i længere Tid havde et udmærket Samarbejde.

For første Gang sendtes i Marts Maaned en *Børnetime* fra Dampskibet "Aalborghus"s Radiosender under Medvirken af forskellige Kunstnere, bl. a. Fru *Kirstine Friis-Hjorth*, Skuespiller *Jacob Texière* og kgl. Operasanger *Gunder Knudsen*; det var en helt fornøjelig Radio-Ekspedition, og "Aalborghus" blev derefter til Glæde for de jydsk Lyttere stillet til Disposition med Udsendelser, naar Skibet laa i Aalborg Havn.

Dette skete for at bøde lidt paa Savnet af en virkelig Radiofonisender. For den kunstneriske Ledelse var det særdeles smerteligt at se Arbejdet med et stilfuldt Program og dets Udførelse truet og nogle Gange ødelagt af Afbrydelser og Forstyrrelser, naar Tekniken svigtede.

Glemmes maa det ikke, at selv paa dette tidlige Tidspunkt af Udviklingen havde Politikerne Forstaaelsen af Radiofonisens Betydning. Foruden Statsminister *Th. Stauning* holdt saaledes adskillige Politikere Valgtaler, der radiofoneredes, bl. a. Folketingsmændene *Ove Rode*, *V. Pürschel*, *F. 7. Borgbjerg*, Redaktør *Einar Christiansen* og Borgerrepræsentant, Dr. *Rubow*.

Til Glæde for alle, der deltog i Arbejdet for Radiofonisagen, oprandt saa endelig den Dag, da vi skulde faa en virkelig Broadcasting Station her i Landet: *Stationen i Jorcks Passage*.

Den 3. Juli forevistes Stationen for Pressen af Formanden for Dansk Radioklub, Direktør *L. Ritzau* og Ingeniør *C. Gerald*.

Efter Referaterne skal jeg ved den Lejlighed have holdt en Tale for Dr. *Valdemar Poulsen*. Jeg erindrer ikke mere denne Tales Indhold, men jeg vil gerne her have Lov til at udtale min Beundring for denne vort Lands store Mester, der ved sin geniale Opfindelse af Buegeneratoren til Frembringelse af de kontinuerlige Bølger har knyttet Danmarks Navn saa ærefuldt til hele den internationale Radiofoni.

Efter forskellige Prøveudsendelser fandt Indvielsen Sted Torsdag den 11. September 1924 Kl. 8. Først talte Premierløjtnant

H. Garde, som overgav Stationen som en Gave til Dansk Radio-klub fra *Dansk Radioaktieselskab* og Firmaet *M. P. Pedersen*. Direktør *L. Ritzau*, der havde gjort en saa smuk Indsats for dansk Radiofoni, havde ønsket at trække sig tilbage fra Formandshvervet, og det blev derfor den nye Formand, Fabrikejer *V. S. Trane*, der allerede havde gjort et betydeligt Arbejde for Radiosagens Udvikling, som takkede de to Givere for den saa værdifulde og længe attraaede Gave.

Indvielsen blev markeret af en Koncert, som jeg havde givet en udpræget national Kolorit.

Den indledtes med en Prolog af Redaktør *Otto Schrayh*: Luftens Erobring, fremsagt af kgl. Skuespillerinde *Jonna Neiiendam*. Derefter fulgte Værker af danske Komponister fra den ældre Tid til Nutiden og Digterværker af Adam Oehlenschläger, *H. C. Andersen* og *Holger Drachmann*.

De øvrige Medvirkende var: kgl. Skuespiller *Peter Jerndorff*, Koncertsangerinderne *A. Gerald* og *Johanne Karstens*, Skuespiller *Jacob Texière*, kgl. Kammersangere *Peter Cornelius* og *Emil Holm*, *Radio-Trioen* og Pianist *Folmer Jensen*.

Koncerten blev modtaget med overordentlig Tilfredshed blandt Lytterne, det var jo ogsaa et virkeligt Fremskridt. Var end Stationens Senderenergi ikke tilstrækkelig til paa behørig Maade at dække hele Landets Behov, og den ej heller kvalitetsmæssigt kunde staa Maal med Statsradiofoniens nuværende Stationer, saa hørte man dog for første Gang herhjemme, hvad en virkelig Radiosender vil sige. Dertil kom endnu to vigtige Fremskridt: en moderne Mikrofon, konstrueret af Ingeniørerne *Rahbek* og *Johnsen*, og endelig et noget større Studie, der, selv om det ikke rummede Mulighed for et betydeligere Antal Medvirkende, dog var tilstrækkelig stort for Forholdene den Gang med de smaa Pengemidler, der stod til Raadighed. Det var indrettet som et virkeligt Radiostudie; saaledes var Væggene dækket med Klædedraperier, Vinduerne med Forhæng og Filttrækgardiner og Gulvet med Tæpper. Loftet var behængt med svært Lærredsstof rosetformet ud mod Væggene, hvilket Arrangement gav Studiet Navnet: *Den omvendte Flødebolle*. Uden

denne Indretning var simpelthen alle Lyde løbet sammen i Kaos ved Udsendelsen. Det var Kondensator-Mikrofonen — dens øvrige gode Egenskaber ufortalt — der paa den Tids Udviklings-trin forlangte det saaledes. Kunstner-Foyeren befandt sig dog stadig paa Trappegangen.

Speakerne i denne Periode var de Herrer *Otto Schrayh* og *Svend Carstensen*.

Af og til slap der gennem den ubarmhjertige Mikrofon de pudsigste Repliker ud til Lytterne under Udsendelserne. Radiofoniens *enfant terrible* var i saa Henseende *Fini Henriques*. En Aften, da han selv og alt var klar til at begynde, tager han pludselig Violinen ned fra Hagen og siger: "Schrayh, hvor er du dog henne, jeg skal nyse — A-a-tisch! — aa, hvor det lettede, nu kan min Kone da høre, at jeg ikke er død!"

Man var nu oppe paa 3—4 ugentlige Udsendelser, og til at bestride Omkostningerne hertil var der kun Medlemskontingenter, frivillige Bidrag fra Amatørerne og nogle Gange Tilskud fra Radiobranchen, saa det var ikke underligt, at der af og til var Ebbe i Kassen, hvorfor jeg selv maatte medvirke, bl. a. med "Humlebien", der i Tidens Løb har faaet et vist sagnagtigt Skær.

Det Løfte, jeg havde givet om at opbygge og gennemføre en kunstnerisk Plan ved Stationsudsendelserne, var i det store og hele indfriet i November 1924, og dermed var Sagen indtraadt i sit andet Stadium.

Det havde selvfølgelig fra første Færd været min Hensigt, at Radiosagens kunstneriske Side, naar det første Stadium var tilbagelagt — som den nationale Landssag den er — skulde nyde godt af alle Landets Kunstnere, hvis Ydelser maatte egne sig til Medvirken. Dette Princip blev da ogsaa paa det Tidspunkt fulgt, idet der blev tilbudt Medlemmer af Københavns Orkesterforening, Dansk Skuespillerforbund, Dansk Forfatterforening og Solistforeningen af 1921 Medvirkning paa samme Vilkaar som Medlemmer af Dansk Solist-Forbund; det samme gældende for Kunstnere og Videnskabsmænd, der stod udenfor

Organisationerne. Tilbudet blev modtaget, undtagen af Solistforeningen af 1921, idet denne Forenings Bestyrelse, paa Trods af udtrykkelig udtalte Ønsker fra flere af dens Medlemmers Side, nedlagde Forbud herimod.

Blandt de sidste Udsendelser i Aaret 1924 vil jeg gerne, foruden en *Julekoncert*, nævne en Aften, fordi den fik en vis principiel Betydning.

Det drejede sig om en Radiobearbejdelse af "Jomfruburet", af ret beskedne Former iøvrigt. Men da jeg var af den Anskuelse, at man ikke havde Lov til at benytte Forfatteres og Komponisters Værker uden deres Tilladelse, ansøgte jeg derom; den gaves mig beredvilligt. Thi ved at føre dette Princip ud i Praksis allerede paa dette Tidspunkt, undgik vi de Kontroverser og Processer, der fandt Sted i Udlandet i Anledning af forskellige Radioudsendelser.

Forsaavidt lettede denne Forudseenhed mig ogsaa i de vanskelige Forhandlinger om Spørgsmaalet i Statens Prøveaar, og blev en Art Forløber for den kommende "Radiokasse" og senere hen "Koda" Ordningen.

Omtalen af dette Aar ønsker jeg at afslutte med at omtale nogle Mænd, hvem jeg skylder Tak.

Først vil jeg nævne nu afdøde Redaktør *I. A. Hansen*, Roskilde, som i denne for mig vanskelige Tid, og ogsaa senere gennem Aarene har ydet mig Støtte og Hjælp under dette Opbygningsarbejde, og tillige vist mig en personlig Tillid, som jeg i høj Grad har paaskønnet og vil bevare i min Erindring med stor Taknemmelighed. Ogsaa Redaktør *Knud Rée*, Esbjerg, som ligeledes var blandt de Mænd, der satte Radiosagen over alle personlige Hensyn, og gjorde en betydelig Indsats som Formand for Esbjerg Radioklub, skylder jeg Tak for Støtte og Velvillie, det samme gælder Kommunalærer *Anders Hønholt*, der navnlig gjorde en Indsats ved Radiodemonstrationer i Skolerne.

Ved Nytaarsudsendelsen meldte *Raadhusklokkerne* for første Gang det nye Aars Komme.

En af de større Begivenheder i 1925 var den store og i enhver Henseende fortræffelige Radioudstilling, som Dansk Radioklub afholdt i Industriforeningen, og som ogsaa blev en smuk og fortjent Sukces. I Foredragssalen var der opbygget et Studie paa en saadan Maade, at Publikum kunde overvære Udsendelserne; dette Arrangement gjorde stor Lykke, det interesserede saaledes *Kongen* overordentligt, og det blev uden Tvivl Udstillingens største Attraktion.

Ved den første Koncert den 7. Marts holdt jeg en lille Indledningstale, hvoraf jeg hidsætter:

Programmet for denne Koncert betoner Princippet i vor kunstneriske Plan: at bringe alle Tiders og alle Retningers kunstneriske Frembringelser udført af samtlige Kunstkategoriers Repræsentanter. Med Scenens Nestor i Spidsen tæller de medvirkende Kunstnere i Dag Landets første Navne paa Skuespil-, Sang-, Instrumental-, Kabaret- og Visekunstens Omraade. Skulde vi Kunstnere, der har baaret den kunstneriske Del af den danske Radiofoni fra den første ufuldkomne Begyndelse, udtrykke et stilfærdigt Ønske, da maatte det blive dette, at den Alsidighedens Aand, der som en rød Traad er gaaet gennem vore Bestræbelser, maa blive raadende, naar Kunsten nu under udvidede Former og i en hidtil ukendt Maalestok ved Radioens Vidundermagt føres ud til alle Samfundsklasser i det danske Folk.

Denne Tale suppleredes her med en senere hen offentliggjort Erklæring:

Paa Opfordring erklærer Undertegnede at have gennemgaaet Regnskaberne mellem *Dansk Radioklub* og kgl. Kammersanger *Emil Holm* for Tiden fra November 1923 til ultimo Februar 1925 og fundet disse i fuld Overensstemmelse med Bilagene. Af Regnskaberne fremgaar, at der i dette Tidsrum ialt er udbetalt Kr. 11.602.50 i Enhedsgodtgørelse til de medvirkende Kunstnere, for hvilke Beløb der foreligger dels Postvæsenets, dels personlige Kvitteringer.

Af Regnskaberne fremgaar endvidere, at kgl. Kammersanger *Emil Holm* hverken for Arrangement, Tilrettelæggelse af Foredrag eller for personlig Medvirkning ved disse Udsendelser har modtaget noget som helst Vederlag.

København, den 28. Marts 1925.

Wilh. Fischer, Formand for Danske Musikers Landsforbund.

Olaf Petersen, Formand for Københavns Orkesterforening.

En ganske eenslydende Erklæring kom for Udbetalingerne af de senere Udsendelser.

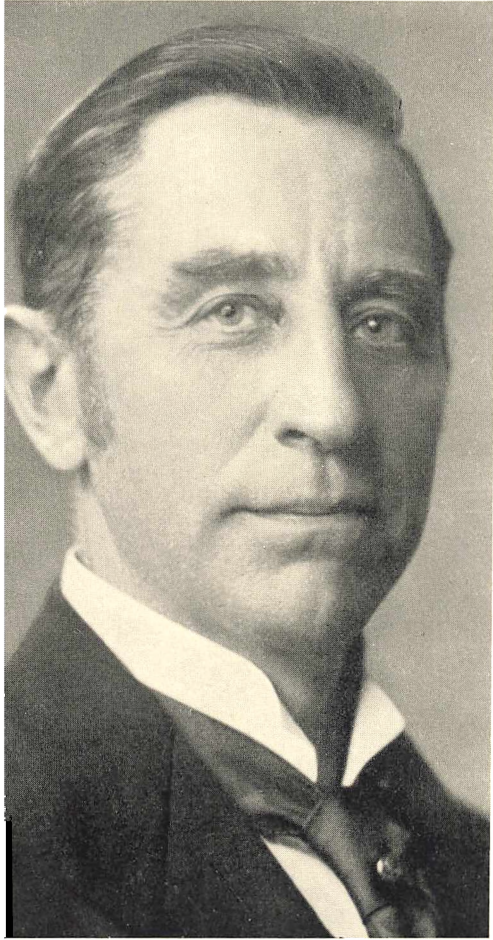
Det var ret beskæmmende for de daværende Forhold, at saadant skulde være paakrævet, men med Mistænkeliggørelsen fra tidligere Tid for Øje var det nødvendigt.

Det var nu kommet saa vidt med mig, at jeg med denne Sag tilligemed mit øvrige Forbundsarbejde havde min Dag besat med ulønnet Arbejde; mit egentlige Erhverv, min sangpædagogiske Virksomhed, var efterhaanden ødelagt, ogsaa af den Grund, at til en saadan hører først og fremmest Ro, og det var der ikke til at tænke paa under et saa nerveanspændende Arbejde, som det, min Skæbne havde ført mig ind i. Da jeg forlængst havde maattet angribe min Sparekapital, manglede det ikke paa Stemmer i min egen Kreds, der indtrængende raadede mig til at give det hele fra mig. Min Hustru stod imidlertid trofast ved min Side for min Beslutning, at jeg ikke alene havde Ansvaret for den store Sag, som jeg af dyb Overbevisning havde viet mine Kræfter, men ogsaa overfor alle de Mennesker, der fuldt og fast stolede paa mig; jeg lod mig ikke rokke — komme hvad der komme vilde — Arbejdet skulde føres videre til den eventuelt bitre Ende.

Jeg siger ikke dette for at beklage mig, men maaske kunde det fremførte være et Fingerpeg, saa man gav dem, der virkelig udretter noget i Samfundets Tjeneste, en lidt anden Behandling.

I Forbindelse med Radio-Udstillingen var arrangeret en Tombola, der gav et Overskud af 10.000 Kr., der tilfaldt Dansk Radioklubs Radiofond for Blinde og Vanføre. Dette Fonds Formaal: at hjælpe Blinde og Vanføre til Anskaffelse af Radioapparater, maa hilses med største Sympati, og det var mig en stor Glæde i Løbet af Aarene gennem Radiofonien at kunne yde min Bistand til det smukke Formaal, og tillige ogsaa at yde min Skærv ved Overføring til Fondet af Honorarer, der tilflød mig ved radiofoniske Arbejder og Kroniker.

I de første 3—4 Maaneder af Aaret 1925 skete der stadige og indtrængende Henvendelser til Ministeriet og Rigsdagen om, at der nu maatte træffes en fast Radiofoni-Ordning, da de herskende Tilstande indenfor Radio-Bevægelsen nærmede sig Kaos. Der var, iøvrigt ogsaa langt tidligere, indsendt en Række Ansøgninger om Koncession, og der næredes endnu fra forskellige Sider Haab om, at Lykken vilde tilsmile en af disse. Imidlertid havde de forskellige Grupper ved deres Stridbarhed og ind-

E. H.

Kammersangerinde Katarina Holm.

Radiofoni-Tiden.

Programchefens Kontor.

Tagetagen, Købmagergade 37. — Kammersangeren holder Møde med Konsulenterne. Fra venstre: Ludolf Nielsen, Kai Aage Bruum, Hans Werner og E. H.

Musikernes Opholdsværelser, Tagetagen, Købmagergade 37.

byrdes Uenighed selv forskertset, at en Ordning kunde blive baseret paa det private Initiativs Grundlag. Myndighederne var blevet lede og kede af alle disse Radio-Stridigheder, og Ministeriet greb nu til med fast Haand. Minister *Friis-Skotte* foretog det eneste rigtige, der var at gøre, nemlig at samle alle, der blot havde haft det allermindste at gøre med Radio-Bevægelsen, og paa den Maade blev altsaa *det første Radioraad* paa ikke mindre end 38 *Medlemmer* dannet.

Forinden jeg gaar over til at omtale dette Raad, der jo skulde træffe Bestemmelse om *Driftsleder-Stillingen*, maa jeg nævne, at jeg kort forinden dette Raadsmøde blev kaldt op til den daværende Generaldirektør for Statstelegrafene *Krarrup*, der meddelte mig, at en Deputation af Kunstnere havde haft Foretræde for ham og præciseret, at saafremt jeg blev valgt til Driftsleder, vilde Landets første Kunstnere ikke medvirke ved Radioudsendelserne. Jeg tog denne Meddelelse med uhyre Ro, thi jeg havde allerede truffet en definitiv Bestemmelse angaaende mit fremtidige Liv, saafremt Afgørelsen skulde gaa mig imod, og nøjedes derfor med at sige, at jeg vidste jo intet om, hvorvidt jeg vilde blive valgt til Stillingen; men hvad disse Kunstneres Trusel angik, kunde jeg ikke tilbageholde et Smil, og jeg mente at kunne berolige Generaldirektøren. At mit Smil ikke var uden Grund, viste jo de kommende Aars Udsendelser. Men denne Episode bør ikke tilsløres, thi den afgiver Bevis for, hvilke Midler der blev anvendt ligeoverfor det Arbejde, jeg havde udrettet.

Det første Radioraad kom foruden de af Ministeriet for offentlige Arbejder valgte til at bestaa af Repræsentanter for Undervisningsministeriet, Ryvang Radio, Dansk Radioklub og Radiofonifondet, Danmarks Radio Union, Den danske Presses Fællesraad, Dansk Solist-Forbund, Radioudvalget af 1924, Arbejdernes Oplysningsforbund, Solistforeningen af 1921, Danske Dramatikeres Forbund, Danske Musikeres Landsforbund, Forsvarsministeriets Foredragsudvalg, Dansk Skuespillerforbund, Dansk Forfatterforening og Radio-Brancheforeningen.

Arbejdet med dette Radioraad krævede et saa stort Apparat, at der maatte 2 Sekretærer i Funktion dertil: Fuldmægtig *A. C. Nielsen* og Telegrafkontrollør *F. E. Jensen*.

Jeg maa sige, at jeg baade herhjemme og i Udlandet har deltaget i Møder af stort Omfang, men aldrig af en saa forskelligartet Sammensætning, og der hørte da ogsaa den af Ministeriet valgte Formand, Kammerherre *C. Lerches* udmærkede Evner som Forhandlingsleder til at faa Møderne i dette Raad til at forløbe saaledes, at der kom Resultater ud af Forhandlingerne.

Da Valget af Driftsleder skulde foregaa, blev bl. a. Kapelmester *Fr. Schnedler-Petersen* og jeg anmodet om at forlade Mødet.

Til Stillingen var der 23 Ansøgere, deriblandt Montører og forhenværende Gaardejere (ja, hvorfor ikke!), men der var iøvrigt ogsaa andre, der egentlig ikke havde nogen Anelse om Radiofoni eller Stillingens Vanskeligheder.

Om Forløbet af Valget blev mig senere underhaanden meddelt, at min Person blev Genstand for en Medfart af en saadan Art fra nogle af Raadets Medlemmers Side, at et Medlem, som egentlig var opsat paa at stemme *imod* mig, bekendtgjorde, at han efter disse Udtalelser besluttede at stemme *paa* mig. Og valgt blev jeg altsaa med overvældende Majoritet, 25 Stemmer, de øvrige Stemmer spredte, blandt disse 4 Stemmer for Kapelmester *Fr. Schnedler-Petersen*.

Da Staten overtog Radiofoniens økonomiske Forpligtelser fra 1. April, men Sagens fuldstændige Ordning ikke kunde naa at blive færdiggjort til denne Termin, blev der truffet den foreløbige Ordning, at Udsendelserne i April og Maj Maaneder i de 6 af Ugens Dage skiftevis skulde foregaa og ledes fra Ryvang Radio og Københavns Radiofonistation.

Min Ansættelse som Driftsleder gjaldt derfor først fra 1. Juni 1925 til 31. Marts 1926.

Selve Ordningen gik ud paa, at Staten *forsøgsvis* overtog Radiofonien for et *Prøveaar*; saaledes at Ordningen skulde hvile i sig selv, og at der ikke paaførtes Statskassen Udgifter.

Der var altsaa intet definitivt afgjort om Dansk Radiofonis Fremtid. Om de Vanskeligheder, dette Prøveaar skulde bringe, skal vi høre i næste Kapitel.

*Statens Prøveaar for Radiofonien
1925-26*

Foruden det store uhandlelige Radioraad oprettedes en Række Udvalg: Et teknisk, et juridisk, et Lytter- og et Program-Udvalg.

Det første Udvalg bestod af to Embedsmænd fra Statstelegrafens og to af Ingeniør-Bataillonens Officerer og dannedes af den Aarsag, at vi skulde benytte baade de civile og de militære Stationer. Dette Udvalg betød saaledes, at tidligere Divergenser indenfor Statsadministrationen fortsattes, hvilket ingenlunde lettede Arbejdet for os, der skulde trække det daglige Læs ved Udsendelserne, saa meget mindre, som der saa godt som intet kunde og maatte ofres paa tekniske Forbedringer.

Ja, under hvilke fattige Kaar foregik ikke dette daglige Arbejde!

Alt opstillet laboratoriemæssigt — løse Traade — Fare for Traadbrud paa usynlige og vanskeligt tilgængelige Steder — intet eller yderst ringe Reservemateriel — Frygten for Afladning for tidligt af Akkumulatorer — jo, der skulde sandelig Nerver til fra alle Medvirkende og ukuelig Lyst til et ubrydeligt Samarbejde paa jævn og venskabelig Fod mellem Statstelegrafens Folk og mig!

Det sidstnævnte Udvalg, *Programudvalget*, der for mig var særdeles vigtigt, havde til Opgave at vaage over, at de angivne Retningslinjer for Programmerne blev overholdt. Dette Udvalgs Formand blev Kammerherre *C. Lerche*.

Det er blevet sagt, at Staten fik overgivet en fiks og færdig Radiofoni med Driftsleder, teknisk Personale, Studie og Sta-

tioner, saaledes at Staten blot behøvede at fortsætte en Radiofoni, der var grundlagt af det private Initiativ. Det var forsaavidt rigtigt, som vi ellers ikke vilde have været i Stand til at fortsætte Udsendelserne Dagen efter de private Udsendelsers Ophør.

Men Vanskelighederne for os, der havde Ansvaret for Udsendelserne, blev langt større den Dag, da Radiofonien gik over til Statsdrift, selv om dette nok saa meget betegnedes som et Forsøg. Nu da Lytterne skulde betale tvungen Licens — 10 Kr. for en Krystalmodtager og 15 Kr. for en Lampemodtager — var man ikke langt fra at forlange, at jeg — som om jeg var i Besiddelse af en Aladdinslampe — skulde kunne fremtrylle en dadelløs Radiofongengivelse.

Og saa var Virkeligheden den, at Opbygningen af den danske Radiofoni skulde foregaa i omvendt Orden, idet der først gennem Udsendelserne skulde skaffes Midler til Grundpillerne for al Radiofoni: de virkelige til dette Formaal byggede Stationer.

Medens man under den "frivillige Periode" havde vist Overbærenhed og til Tider Velvilje, var der nu idel Utilfredshed over Stationsgengivelsen. Det gik endda saa nogenlunde for de Lytteres Vedkommende, hvis Boliger var beliggende indenfor Københavns Radiofonistations gode Omraade, men rent galt var det med den jyske og den fynske Station; her klagedes voldsomt over Urenhed i Tonen, foraarsaget ogsaa af de til Formaalet ikke egnede Kabler.

Af disse mere end uheldige Forhold opstod saa den store Kalamitet, at Riget — Radiofoni-Riget — kom til at fattes *Penge*.

I Prøveaaet naaede Antallet af licensbetalende Lyttere ikke højere end til 28.140 og Indtægten herfor beløb sig kun til 379.000 Kr. Naar man hører, at Stationsudgifterne alene beløb sig til 158.511 Kr. vil man være klar over, hvor meget, eller rettere sagt, hvor lidt der blev tilovers til selve Udsendelserne, altsaa til Musikere, Solister, Foredragsholdere, Forfatter- og Komponistafgifter, Nodemateriale etc., og det vil ej derfor forundre, at jeg ogsaa i Statens Prøveaar selv maatte holde saa

godt som alle de indledende Foredrag til de dramatiske og musikalske Udsendelser.

— Til Kontorer fik jeg nu overladt 2 Værelser i Statstelegrafens Bygning, Vesterbrogade 40, i øverste Etage. Alle Statstelegrafens Folk var yderst hjælpsomme imod mig, de var sikkert ogsaa paa det rene med, hvor brydsomt mit Hverv var.

Klagerne over Stationerne var som sagt legio, jeg skal dog ikke gaa i Detailler dermed, kun en enkelt Tildragelse vil jeg fremdrage, fordi den klart belyste Forholdene, og fordi den formede sig ret pudsigt.

En Dag, da jeg stod i det yderste Kontor, traadte en Mand pludselig ind og sagde: "Er det Kammersangeren?" — "Ja, det kan vel ikke nytte, at jeg vil nægte det." — "Næ, de' ka' de' s'gunte, for den Stemme kender vi, je' kommer faa' a' klage." — "Saa, — det er jo beklageligt, men vil De ikke komme ind til mig, vær saa god." — "Maa je' spør' om, hvorfor ka' vi ikke altid faa København; se forrig Søndag hørte je' sammen me' min Ven Freriksen Garnisons li' saa ty'li som Rikkart stod i Stuen hos os, og je' ska' bevise de', for Fre'riksen staar op og folder Hænderne, saa je' si'r te' ham, næ, hør Fre'riksen, du behøver d'atte a' folde Hænderne, for Rikkart ka' j'unte se dig her, men se i Gaar ku' vi inte høre et Kuk fra Ryvang."

— Nu var det Tid for mig at faa Manden paa venskabelig Maade bugseret ud, thi jeg hørte, at Kontordamerne nærmest var paa Nippet til at faa et Anfald af Latterkrampe.

En af de meget vanskelige Situationer, der straks ved Prøveaaret opstod, og som maatte bringes i Orden hurtigst muligt, var Forholdet til de producerende Kunstnere. Der fandt herom et Møde Sted med de skabende Kunstneres Organisationer, for at vi kunde faa erhvervet Ret til i Prøveaaret indtil 31. Marts 1926 at udsende saavel danske, som udenlandske Komponisters og Forfatteres Værker. Selv om det i og for sig var ret vanskelige Forhandlinger, viste dog alle Organisationerne: Forfatternes, Dramatikernes, Revyforfatternes og Forlagene m. fl. en anerkendelsesværdig Holdning, saa det lykkedes at træffe en fast Ordning for denne prekære Begyndelse.

Og en lignende Forstaaelse viste de udøvende Kunstnere, idet de fleste af disse indsaa Nødvendigheden af, at man maatte sætte Tæring efter Næring, da der i Prøveaaret nødvendigvis maatte vises Sparsommelighed.

— Fundamentet for, at jeg i det hele taget fik Tingene nogenlunde til at løbe rundt, var, at jeg fra "den frivillige Periode" havde samlet en lille Stab af Medarbejdere, der først og fremmest, foruden deres kunstneriske Evner, var egnede for dette *Speciale*. Det hang ogsaa i særlig Grad sammen med Mikrofontekniken, der paa det Tidspunkt var overordentlig omfindtlig for den mindste Grad af Uegnethed for den radiofoniske Gengivelse. Jeg havde derfor et Søgelys ude i alle Retninger, og denne Efterforskning lønnede sig.

Det kunde næsten se ud, som jeg nærrede særlig Forkærlighed for Konditorier og Kaféer. Det vanskeligste Instrument for Radiofoni var og er stadig Klaveret, idet det ikke ejer Strygernes eller Blæsernes Bæreevne. *Folmer Jensen* fandt jeg i *Cloëtta's* Konditori paa Amagertorv og *Viktor Fischer* i *Konditoriet i Tivoli*. Saa forskellige deres kunstneriske Anlæg var, eet havde de til fælles: det for Radiofoni ubetinget heldige *Anslag*, en medfødt Begavelse, der ikke kan læres. *Otto Fessel* hentede jeg i en Kafé paa Købmagergade, jeg erindrer ikke, om den hed "Helvede" eller "Himmerig", lad os haabe, det var det sidste Sted. Han besad netop fra Naturens Haand den Timbre, der vel kan udvikles til større Fylde, men yderst sjældent kan læres. Og hertil kom endnu to ikke mindre betydningsfulde Støtter i den nævnte Retning: Violoncellisten *Rudolf Dietzmann* af den ansete Dietzmann'ske Musikerslægt; han havde studeret i Tyskland og dør erhvervet sig en almen Musik-kultur; og endelig Organist *A. K. Jersholt*, Statsradiofoniens senere udmærkede Arkivar, der supplerede Ensemblet ved Harmoniet. At jeg ved disse Valg ikke greb fejl, har den seneste Tid til Evidens bevist. Og med dem kunde jeg danne den saakaldte *Radio-Trio* i forskellige Udgaver, der nød overordentlig Popularitet og hjalp mig over mange Faldgruber ved Programtilrettelæggelsen, ogsaa naar Sygemeldinger truede med at vælte det hele. Endelig formaaede jeg den fremragende Klarinettist, kgl. Kapelmusikus *Aage Oxenvad*, til at medvirke de Aftener, han havde fri for Teatertjeneste.

Det var jo selvfølgelig ikke noget *Orkester*, men kun et En-

semble, alligevel lykkedes det ved en — jeg kan næsten sige — snedig Placering af de forskellige Instrumenter at faa det til at lyde af noget, naar det da ikke blev ødelagt ved Gengivelsen.

I Efteraaret 1925 foranstaltede *Radio-Brancheforeningen* en Udstilling i *Teknologisk Institut*. For at stimulere Besøget anmodede Bestyrelsen mig om at forme de daglige Koncerter paa Udstillingen i Lighed med dem, der fandt Sted ved Dansk Radioklubs Udstilling i Marts Maaned. Ihvorvel min Tid var stærkt optaget, og de Pengemidler, der blev stillet til min Raadighed, var af ret begrænset Omfang, indvilligede jeg dog i Sagens Interesse i at imødekomme dette Ønske fra Foreningens Side. Atter maatte jeg appellere til Kunstnernes Velvilje om at se bort fra deres normale Honorarer, og paa enkelte Undtagelser nær mødte jeg samme Forstaaelse som hidtil. Om det nu var, fordi denne Udstilling kom for hurtigt efter Foraarsudstillingen eller af andre Grunde, ved jeg ikke, men med Besøget var det Smalhans de første Dage.

Saa skete det, at nogle unge Brushoveder indenfor Bestyrelsen mente, at mit Arrangement af Koncerterne ikke var godt nok, og de overraskede mig en Eftermiddag med at erklære, at der om Aftenen vilde komme en Del Amatører for at forhøje Virkningen af Koncerterne.

Nu maa man ikke af det, der nu fulgte, udlede, at jeg nærer Animositet mod Amatører i den Forstand; tværtimod har gode Musik-Amatører Chansen for at blive gode Kunstnere, og Hjemmenes Musikdyrkelse fremmer Musikkulturen i Folket.

Men her drejede det sig nu om noget andet. For det første var jo Tilsagnet fra Kunstnernes Side givet mig som en Tillids-sag, og de kunde med Rette have bebrejdet mig Eftergivenesshed i denne Sag, som et afgjort Tillidsbrud.

Først forsøgte jeg at faa Sagen til at glide spøgefuldt, men Spøgen blev til Alvor, de unge Herrer sagde mig, at Udstillingen var deres, og jeg havde at rette mig efter deres Ordre. Jeg lod da min Røst høre og erklærede: "D'Herrer tager fejl, det er mig, der er Koncerternes kunstneriske Leder og som saadan den, der har Ansvaret, og yderligere strider det mod den Aftale,

der er truffen mellem Foreningen og mig, saa hvis her virkelig kommer Amatører i Aften, skal jeg være Mand for at ekspedere dem ud!" Der var altsaa lagt op til en af disse "Emil Holm-Affærer", hvoraf der senere hen skulde komme flere, naar jeg ikke evnede at gaa imod min kunstneriske Samvittighed.

Denne Gang blev det dog undgaaet, dels steg Besøget, saa Udstillingen kunde slutte om ikke med et stort, saa dog med Overskud; dels blev den Adfærd, jeg havde været Genstand for, afgjort ikke billiget af andre Medlemmer af Bestyrelsen og blandt disse bad Ingeniør *Poul Petersen* paa hensynsfuld og elskværdig Maade mig om at slaa en Streg over det skete og modtage en Gave fra Foreningen som Paaskønnelse for mit store Arbejde. Med Tak afslog jeg imidlertid dette Tilbud, medens vi enedes om at skænke et Beløb i velgørende Øjemed, hvorom der til Pressen udsendtes denne Meddelelse:

*Gave til Radiofondet for Blinde og Vanføre
fra Kgl. Kammersanger Emil Holm.*

Komitéen for Radio-Branche-Foreningens Udstilling i Teknologisk Institut havde besluttet i Anerkendelse af *Kgl. Kammersanger Emil Holms* store, kunstneriske Arbejde ved Udstillingen at skænke ham en personlig Gave.

Da Kammersangeren imidlertid ønskede, at Gaven kom blinde Mennesker tilgode, saa de blev i Stand til at anskaffe sig Radio-Apparater, er der blevet tilstillet Radio-Fondet for Blinde og Vanføre et Beløb paa 300 Kr.

Denne forbigaaende Kontrovers blev den eneste, jeg havde med Branchens Folk; der kom tværtimod herefter til at bestaa det bedste og mest loyale Forhold mellem os gennem Aarene, hvorom senere mere.

Naar jeg har dvælet lidt udførligt ved denne Episode, er Grunden den, at den befæstede min faste Beslutning, at jeg ikke — trods al Alsidighed — vilde slaa af paa den ideale Fordring ved at gaa med til en Sammenrodning af Programmerne, idet jeg var overbevist om, at Radiofonien ellers løb Fare for at udvikle sig til en *Kæmpevarieté*, i Stedet for en *Kulturfaktor!* Og denne Linie blev da ogsaa konsekvent gennemført.

*

Den lovende Forfatter J. Pedersen Hakkebøj har endelig en Gang faaet Publikum i Tale.

(Tegning af Vald. Møller i Politiken)

DEN HALVE TIME ER GAAET

For at ophjælpe Salget af danske Bøger har man foreslaaet, at der hver Dag skulde være en halv Times Oplæsning i Radio af en eller anden af vore Forfattere.

For at give et Billede af, hvorvidt vore Hensigter, Tanker og Evner strakte i denne den danske Radiofoni's "Sturm und Drang"-Periode omtaler jeg nedenstaaende en Række Programbegivenheder, som det trods Vanskeligheder og smaa Forhold lykkedes at gennemføre:

Der arrangeredes forskellige afsluttede Komponist- og Digteraftener med instrumentale og vokale Afdelinger. — Kammersmusik i samlet Stil og Tidskolerit blev ej heller forsømt. — Indrammet af den til Tiden hørende Musik udsendtes dramatiske Udsnit af Holberg, Molière, Schiller og Shakespeare — Forløbere for de senere klassiske Udsendelser; til den første musikdramatiske Udsendelse valgtes J. L. Heibergs "Nej" paa Grund af Værkets mindre Omfang; "Orkestret" repræsenteredes af: Radio-Trioen! Danske Forfattere fik Lejlighed til, ved egne Oplæsninger, at fremføre Dele af egne Værker, ligesom Samtidens Komponister heller ikke kom tilkort, trods Vanskeligheder med at fremskaffe Nodemateriale, som vi maatte laane os til. — Gode og oplysende Foredrag paabegyndtes. — Fra Det ggl.

Teater udsendtes de første Opera-Prøvetransmissioner, ligesom Festaftener og aktuelle Begivenheder transmitteredes fra Odd-Fellow Palæet. — Radio-Trioen paabegyndte i November de daglige "The-Koncerter", der senere, naar der blev Raad til det, skulde afløses af de større Eftermiddags-Koncerter med Orkester. — For ikke at mangle Nutidens musikalske Genre: Jazz'en, transmitteredes Koncerterne fra "Palais de danse", senere suppleret med Restaurant "Nimb" (Jens Warny); herved blev vi i Stand til i Sæsonens Løb at forme det første Vinterbal for *Ungdommen*. — Ogsaa Børnene blev der tænkt paa: Eventyroplæsninger og *Louis Preil-Trioens* populære *Børneballer* med baade gamle og moderne Danse. — *Radio-Kabaretter* startes, der skal her nævnes Navnene paa en Del den Gang medvirkende udmærkede Kunstnere: *Sophus Erhardt*, *Ayoë Willumsen*, *Holger Pedersen* (Gissemand), *Kirstine Friis-Hjorth*. — Endvidere forsøgte Retransmissioner af tyske og engelske Stationer af Hensyn til "Krystalltyterne"; disse Retransmissioner var "Chance", snart gode, snart det modsatte, afhængige som de var af Atmosfæren, Stationernes Sendestyrke o. m. a.; det kan i den Forbindelse nævnes, at Malmø, som et allerførste Varsel om Nordisk Radio-Samarbejde, transmitterede danske Udsendelser; man hjalp sig, som man kunde, thi Kabel-Transmissioner var dengang den fjerneste fjerne Fremtidsmusik. — Sluttelig skal med Tak og Anerkendelse nævnes nogle Udsendelser, der skyldtes det private Initiativ: "Polyphon"s Grammofonudsendelser, "Radio Uge-Revy"s musikalske Gættekonkurrencer, "Radiolytteren"s Foredragsserie og "Verden og Vi"s Engelskundervisning for Begyndere. (Denne Undervisning var Forløberen for Statsradiofonis senere Sprogtimer.)

Det er helt underligt at tænke tilbage paa, at det store engelske Radioselskab B. B. C., London, i Januar 1926 udtaler sin Beundring for de danske Programmers Righoldighed og Lødighed, thi selv gik jeg saa sandelig ikke omkring med Tilfredshed i Hjertet, især saadanne Aftener, hvor Stationerne gjorde alle vore Bestræbelser til Skamme, naar de da ikke helt hørte op, f. Eks. midt i en dramatisk Udsendelse, og lod os sidde tilbage med Smerten og Skuffelsen.

At Skrækken formelig sad os i Blodet, skal jeg give et ret illustrerende Eksempel paa. Det hændte nemlig under Transmissionen af Sørgehøjtideligheden i Anledning af *Enkedronning Louise's* Bisættelse i Roskilde Domkirke, at der stadig hørtes en irriterende og ret forstyrrende Lyd. Der blev nu en Kimen i alle Telefoner og Forespørgsler til alle Kabelforbindelserne for at finde Fejlen, indtil det opklaredes, at det var Provst *Fenger*, som i indtrængende Ivrighed for at give sin Tale størst muligt Eftertryk ustandselig stødte med sin Stok mod Kirkegulvets Sten. Altsaa maatte vi gøre Stationerne Afbigt denne Gang.

I de sidste Maaneder af 1925 lysnede det endelig med Hensyn til bedre Studieforhold, idet vi i Samarbejde med Overingeniør *Kay Christiansen* fik indrettet et større og mere moderne Studie paa 3. Sal i Statstelegrafens Bygning paa Købmagergade. Jævnside med Forbedring i Mikrofontekniken var man nu i Stand til at forlade den stærke Polstring af Rummet og indrette Studiet saaledes, at en mere "levende" Klang opstod. Det nye System gik ud paa kun at beklæde den Del af Rummet *fuldstændig*, hvori Mikrofonen befandt sig, medens den øvrige Del kunde formes i akustisk Henseende, alt eftersom de nedhængende Draperier blev trukne frem eller tilbage for *Lydvirkningens* Skyld, altsaa paa lignende Maade som det sker i et fotografisk Atelier for *Lysvirkningens*. Paa samme Maade var kun en Del af Loftet beklædt med Filt, Gulvet med Lino-leum og kun partielt lyddæpende Løbere. "Orkestret" d. v. s. Ensemblet var nu naaet til en Besætning paa 11 Musici. Der opstod nu en ny Situation, idet det blev vanskeligt i dette større Rum at musicere uden Dirigent, og til et Engagement af en Dirigent var der afgjort ingen Midler. Jeg fandt da paa en Udvej. En Aften ved en Koncert i "Unge Tonekunstneres Selskab" havde jeg lært Komponisten *Launy Grøndahl* — der den Gang var dette Selskabs Formand — at kende som en gediegen Musiker og dygtig Violinist. Nogen Tid derefter spurgte jeg ham, hvorvidt han kunde tænke sig at "stryge for" med sin Violin paa samme Betalingsvilkaar som de øvrige Musikere i dette Ensemble, for paa den Maade indtil videre at erstatte Savnet af en Dirigent. Jeg gav ham samtidig det Tilsagn, at han vilde faa "Dirigent-Pinden" i Haanden, om Udviklingen førte til Ansættelsen af en Dirigent. Jeg lagde imidlertid Kortene paa Bordet for ham, idet jeg betonedede, at jeg ikke var i Stand til at yde nogen Garanti herfor; selv var jeg kun ansat til 31. Marts 1926, og der var ingen definitiv Bestemmelse truffen udover denne Termin. Hr. Grøndahl gav sit Tilsagn til denne Ordning og maa derfor regnes med, om ikke blandt de allerførste, saa dog de første Medhjælpere i den danske Radiofoni's Udvikling.

Da det var mig meget om at gøre at skabe saa gode Forhold for alle Medvirkende, som det var muligt under disse Forhold, fik jeg indrettet et Solistværelse i Forbindelse med Studiet, og for Musikerne fik jeg ogsaa indrettet ret hyggelige Opholdsrum med Bonde- og Kurvemøbler i Kvistetagen. Og endelig fik vi da ogsaa indrettet et *Talestudie*. Da det var beliggende ved Trappegangen til Musikernes Opholdsværelser, maatte vi have Vagtposter opstillet for at undgaa, at Støj trængte ind i Studiet, naar Foredragsholderne var i Gang med Udsendelsen. Da vi intet særligt Speakerstudie besad, maatte Speakeren opholde sig i det lille Rum og oplevede dør nogle Gange, naar han ikke hurtigt nok fik slaaet fra, forskellige Udbrud fra Foredragsholderne, hvilke derfor gik ud til Lytterne som f. Eks. "Puh, ha, hvor jeg sveder!"

Det var om dette Studie, at Professor *Vilh. Andersen* paa et Møde i Studenterforeningen mellem skaanske og danske Studenter udtalte: "Jeg skulde have mange, mange Penge for at lade mig lukke inde paa et Das og tale ud i en Skov af Hørerør!"

*

I Begyndelsen af 1926 begyndte Den internationale Radio-Union i Genève sine Møder, der foruden juridiske og Programpunkter fik sin Betydning ved Drøftelser af det efterhaanden mere og mere vanskelige Bølgelængde-Spørgsmaal. Som Repræsentant for Danmark har Kammerherre Lerche i Løbet af Aarene udrettet et stort Arbejde for den danske Radiofoni.

Senere hen deltog ogsaa jeg i Unionens Møder af Hensyn til Udveksling af Tanker vedrørende Programmerne. Det var særdeles interessant for mig at lære mine udenlandske Kolleger personligt at kende og drøfte de vanskelige radiofoniske Problemer med dem.

Speakertjenesten, der hidtil havde været varetaget af D'Hrr. *Svend Carstensen* og *Otto Schrayh*, blev i Februar 1926 forsøgsvis overtaget af *Daniel Prior*, der hidtil havde vikarieret i Sygdomstilfælde, idet han tillige passede sin Kontortjeneste —

et Dobbeltforhold, nødvendiggjort ved den stadigt svage Økonomi.

I de sidste Maaneder af dette Drifts- og Forsøgsaar blusede "*Koncessionsjagten*" op paany, og de seneste Radioklub-Stridigheder udkæmpedes. De to Hovedgrupper "Dansk Radioklub" og "Danmarks Radio-Union", der hidtil havde bekæmpet hinanden saa voldsomt, sluttede sig nu sammen i "*Lytterforeningen*", som indgav et Udkast til en Radioordning baseret paa Privatdrift, det samme gjorde *Brancheforeningen*, ligesom Pressens Telegramudvalg principalt holdt paa en Ordning paa privat Grundlag.

Men der var ingen Stemning for en Privatordning, hverken hos Regering eller Rigsdag; det var jo ogsaa den store Uenighed blandt de forskellige Parter, som repræsenterede Privatdriftens Interesser, der havde ført til Kaos, og saaledes fremtvang Statsmagtens Indgriben. Rigsdagen vedtog et af et Udvalg udarbejdet Lovforslag, der, tiltraadt af Ministeriet, førte til Radio-loven af 13. Marts 1926. Loven traf Bestemmelse om, at Trafikministeren af Radoraadets 9 Medlemmer udnævnte to direkte, dernæst efter Indstilling af Undervisningsministeriet, Pressens Telegramudvalg, Journalistorganisationerne og Radioindustrien hver eet Medlem, og endelig efter Indstilling fra Lytterne tre Medlemmer.

Dette gav Anledning til megen Aktivitet indenfor Lytterorganisationerne, men næppe var de to store Organisationer blevet enige om en Sammenslutning, før 11 Provinsklubber og Storkøbenhavns Radioklub forberedte en Sprængning.

Dannelsen af en ny Lytterforening "Arbejdernes Radioklub" skete den 5. Marts, men opnaaede ikke saa stort et Medlemstal, at denne Klub kunde komme i Betragtning til Valget i denne Omgang. Det blev derfor Lytterforeningen, som indstillede Medlemmer til Ministerens Valg.

De sidste Radioklub-Stridigheder havde til Følge, at min Person atter blev inddraget i disse. Omtrent samtidig med, at man i Rigsdagen udtalte en Anerkendelse af den Maade, hvorpaa den kunstneriske Leder, Kammersanger Emil Holm, havde

Der skal afholdes et Møde om, hvad Kvinder vil høre i Radioen.
 (Tegning af B. Biilmann-Petersen i B. T.)

ledet Radiofonien, og jeg efter Radioraadets eenstemmige Indstilling havde Ministeriets officielle Ansættelsesskrivelse i Hænde, hed det saaledes i Pressen: "Emil Holm er færdig, som Efterfølgere nævnes *Herold* og *Hakon Børresen*." Det kunde jeg nu kun opfatte humoristisk, da ingen af dem havde Spor af Anelse om, hvad Radiofoni var, endsige Forudsætninger for at være Ledere, men man maatte dog undre sig over, at saadanne Taabeligheder kunde læses paa Tryk.

Saa sluttede da dette ulyksalige Prøveaar, om hvilket Kammerherre Lerche i et Tilbageblik i Pressen bl. a. udtalte: "At man i det Hele taget kom levende igennem, skyldtes i første Linie Driftslederens aldrig svigtende Energi og de optrædende Kunstneres Resignation med Hensyn til Honorarer."

Men vi havde nu i hvert Fald Haab om, at vi gik en lysere Tid i Møde, og alene det betød overordentlig meget for os, thi vi var saa sandelig ikke forvænte.

7. KAPITEL

Statsradiofonien *Købmagergade-Perioden* 1926-28

I den jeg gaar over til at fortælle om de større Tildragelser i denne og de følgende Perioder, vil jeg ganske kort foran hvert Afsnit anføre en Række Begivenheder af Betydning for Virksomhedens Opbygning.

Efter Prøveåret reduceres det store Radioraad kraftigt og giver Plads for et i Forhold til Antallet lille, men handledygtigt Raad. — Udsendelserne over de tre Militærstationer ophører; som Sendestationer anvendes udelukkende "Københavns Radiofonistation" og "Sorø Radio", sidstnævnte en midlertidig Nybygning før Storstationen.

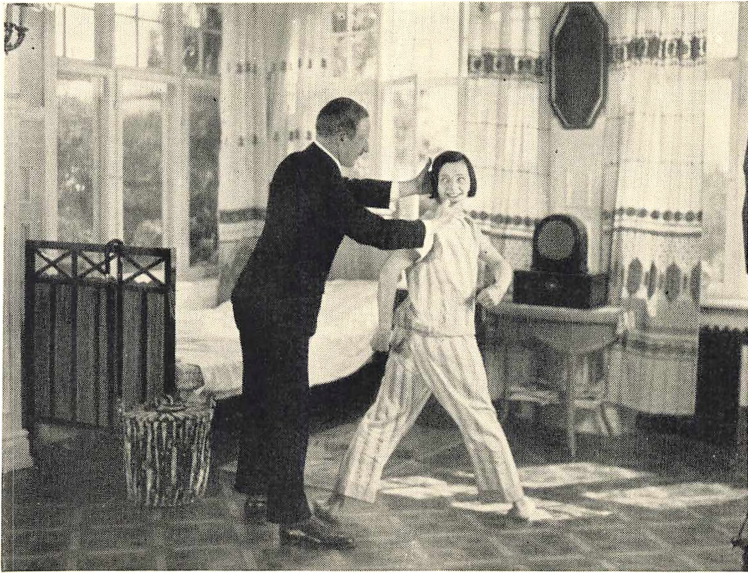
Speakerspørgsmaalet ordnes definitivt; efter Konkurrence ansættes *Daniel Prior* og *Carl F. Schiønning* som Statsradiofoniens faste Speakere, og de har siden deres Ansættelse i Juni 1926 varetaget dette Hverv gennem Aarene, utvivlsomt til almen Tilfredshed. — Da *Tivoli's* Direktion nægter Tilladelse til Transmission af Koncerterne, transmitteres de kommunale *Harmoniorkester* Koncerter fra Rosenborg og Frederiksberg Have. — Forhandlinger vedrørende Transmissionshonorarer føres til en lykkelig Afslutning med Musikernes Organisationer uden Konflikter, et i andre Lande ikke almindeligt Forhold. — *Pressens Telegramudvalg* overtager Udsendelsen af *Pressens Radioavis* (tidligere de tre Hovedstadsblades Radioavis), med d'Herrer *Grunnet-Rasmussen* og *Svend Carstensen* som Speakere.

Kammermusikken faar en smuk og alsidig Plads i Programmerne, Medvirkningen var her foruden vore egne udmærkede Kammermusikere alle førende danske Ensembler, ligesom i Løbet af Aarene de mest fremragende internationale Ensembler, f. Eks. *Budapester-* og *Pro Arte*-Kvartetten, har været Statsradiofoniens Gæster. — Udsendelser af Kammeroperaer, Operetter, danske Sangspil og *danske Komponisters* Værker bliver i størst mulig Udstrækning fremmet. — *Foredrags*-Udsendelserne tager fastere Form (Rækker og Serier). — Børnetimernes Antal forøges (til disse Udsendelser er Navnene: *Ingvald Lieberkind*, *Fini Henriques* og *Kirstine Friis-Hjorth* uløseligt knyttet). — *Hjemmene* og *Husmødrene* faar deres halve Time, henholdsvis 5 (senere 10) Minutter. — De maanedlige Foredrag om *Storpolitik* indledes af Redaktør *Nic. Blædel*, senere skiftende med Magister *Sigvald Rindung*. — Drengetimerne og Drengekoret, Dirigent *Henning Elbirk*, paabegyndes med *J. Lawaetz* som Speaker. — Justitsminister *Steincke* og Professor *Berlin* fører den første Radio-Diskussion. — *Skuespiludsendelserne* bringes stærkt i Vejret, der kan af større Værker

nævnes: "Elverhøj", "Sparekassen" og "Hakon Jarl", hvilket sidste, et saa stort Værk tiltrods, virkede bedre end paa Det kgl. Teater, formentlig fordi jeg havde bortskaaret de fleste Sidehandlinger, saaledes at Hovedlinien virkede klart og anskueligt. — *Transmissionerne* udvides, baade Indlandets og med Sverige og Norge; saaledes finder den første *interskandinaviske* Udsendelse Sted med *Fridtjof Nansen* som Taler. — *Rigsdagens* Aabning transmitteres for første Gang. — Transmissioner af Dansemusik fra Hovedstadens store Restauranter udvides. — *Retransmissioner* foretages af Hensyn til *Krystal-Lytterne*, der oprettes til dette Formaal en speciel Modtager-Station paa Vestfronten. — En svensk-dansk *Fodboldkamp* transmitteres for første Gang; Klubbernes Bestyrelser frygter dog, at det vil skade Besøget. — 1. April 1927 ansættes *Sigurd Wantzin* som Regissør og Magister *Hans Werner* som litterær Medarbejder. — 1. Maj 1927 ansættes Fru *Johanne von Kohl* som Medhjælp ved Tilrettelæggelsen af Børnetimerne. — De dramatiske Udsendelser lykkes i stigende Grad, ikke mindst ved danske Digteres Arbejder, særlig Enakter af: Otto Benzon, Einar Christiansen, Peter Nansen, Herman Bang, Emma Gad o. a., men ogsaa større Arbejder af f. Eks. Schnitzler og Strindberg; paa dette Tidspunkt bør Fruerne *Ingeborg Middelboe*, *Jonna Neiiendam*, *Augusta Blad* og *Ellen Gottschalch* samt Herrerne *August Liebman*, *Charles Wilken*, *Knud Heglund* og *Carlo Wieth* nævnes for deres udmærkede kunstneriske Indsats. — Fremragende danske Navnes Mærkedage mindes i Form af Æresaftener, her kan nævnes: *Henrik Pontoppidan* og *Georg Brandes*. — "Børlingske Tidende" tager Initiativet til Udsendelse af *Morgengymnastik* ved Kaptajn *I. P. Jespersen*. — I September 1927 begynder *Skoleudsendelserne*; disse forberedes ved bl. a. Viceskoleledere *Franck* og *Svane*; til Leder valgtes Rektor *Henrik Madsen*. — 1. Oktober 1927 ansættes *Emil Reesen* som Kapelmester. — Det første italienske *Opera-Gæstespil* paa Det kgl. Teater under Ledelse af Dirigenten, Maestro *Egisto Tango*, forløber udmærket; af de medvirkende Vokalkunstnere bør særligt nævnes den vidunderlige Barytonist *Carlo Morelli*.

Saa var jeg da officielt udnævnt til Driftsleder — en skrækkelig Titel for en Kunstner — men foruden mine Funktioner som Programchef, skulde jeg alligevel komme til at sande, at Titlen dækkede en stor Del af mit daglige Arbejde; jeg kom faktisk til at lede Radiofoniens Drift i alle dens Detailler.

I Begyndelsen af Aaret 1926 var vi flyttet med mine Kontorer fra Vesterbrogade til Valkendorfs-gade 2; ret længe forblev vi dog ikke installeret der, vi drog derefter ind i mere "luksuøse" Lokaler i *Kvistetagen* i Købmagergade 37. Forholdene her havde unægtelig den Skavank, at de ikke var indrettet til Mænd af Garderhøjde. Der indtraf da ogsaa i de første Dage en Hændelse, som mindede om mine Uheld i Drengæarene. Da jeg havde gjort et Arbejde færdig, og mine Tanker naturligvis saa var forud for det, jeg lige stod med, rejste jeg mig hurtigt for

Kaptajn Jespersen instruerer Marguerite Viby.

Det lille Børnekor. Leder: Fru Kirstine Friis-Hjorth.

Speaker Carl Fr. Schiønning.

Speaker Daniel Prior.

Københavns Radiofonistation paa Centralpostbygningen.

at gaa ned i Radiostudiet og løb saa Hovedet mod den skraa Væg og pladask, der laa jeg saa lang jeg var paa Gulvet. Det maa nu have været en ordentlig Sinkadus, jeg fik ved den Lejlighed, for det varede en Tid, inden jeg kom til Bevidsthed igen.

Men "Knolden" holdt altsaa!

Hvad vi i den første Tid af dette Driftsaar saa hen til i største Spænding, var, hvorledes det vilde gaa med Indbetalingen af Licenser, thi uden stærkt forøgede Indtægter var jo et virkeligt Fremskridt for Udsendelserne ikke muligt. Og Resultatet ved Afslutningen af den normale Indbetalingstermin var ret nedslaaende for os; der var nemlig kun indbetalt ialt 590.000 Kr. Terminen blev saa forlænget, og henimod Midten af Maj steg Summen til 850.000 Kr., og i Slutningen af Maanedelen havde vi omtrent naaet Millionen. Det var unægtelig en Lysning i Situationen.

Min købmandsmæssige Indstilling fornægtede sig imidlertid ikke: jeg holdt igen, for med saa meget større Styrke at blive i Stand til at møde op med gode Overraskelser til Efteraars- og Vintersæsonen. Af Programmerne fremgaar det, at jeg endnu, som hidtil, selv holdt de indledende Foredrag. Men saaledes kunde det jo ikke vedblive. "Orkestret"s Arkiv bestod mest af laante Noder, og Vanskeligheden, naar dette nu skulde kompletteres, bestod navnlig deri, at det for Størstedelen skulde være Arrangementer. Dertil kom, at der for den danske Musiks Vedkommende maatte foretages Bibliotekstudier for eventuelt at fremskaffe Afskrifter o. s. v.; dette Arbejde blev med stor Dygtighed og Taalmodighed udført af Komponisten *Ludolf Nielsen*.

Angaaende Hjælpen til de dramatiske Udsendelser, hvilket Arbejde jeg ogsaa hidtil havde været ene om, fik jeg adskillige "gode Raad"; det resulterede imidlertid i, naar de saa stærkt anbefalede Personer blev stillet overfor disse dem fuldstændig fremmede radiofoniske Forhold, at de temmelig hurtigt gav op af dem selv. Dertil kom, at jeg, i hvert Fald indtil videre, ikke kunde tilbyde noget fast Engagement.

Underhaanden fik jeg saa at vide, at Skuespiller *Sigurd*

Wantzin var "Selvbygger" og havde beskæftiget sig med Radiofoni fra dens første Begyndelse. Da han tillige var praktisk Teatermand, mente jeg derfor, at jeg ikke gik fejl med ham, hvilket ogsaa viste sig at være rigtigt. I Begyndelsen af Aaret tilbød jeg ham saa en honorarlønnet Beskæftigelse og tillige Medvirkning i Operetter og lignende Udsendelser paa "forventet Efterbevilling" af fast Engagement senere. Denne provisoriske "Ansættelses"-Form giver et karakteristisk Billede af de økonomiske Forholds Usikkerhed, ikke alene i Statens Prøveaar, men ogsaa i Statsradiofoniens første Driftsaar, og tillige af den maalbevidste Sparsommelighedens Aand, der var herskende i dette Tidsrum.

"Orkestret" blev nu udvidet til 14 Musici og *Launy Grøndahl* ansattes som Dirigent fra 1. April 1926. Det var Meningen, at dette Ensemble skulde udvides til at blive et Radio-Stationorkester, men da de første Klasses Kræfter, vi ubetinget skulde have til at besætte de betydende Poster med, var optagne af Engagementer, maatte jeg finde paa Raad til denne Interimstid.

Vi havde hidtil maattet laane os frem med Hensyn til Klaver og Harmonium, og ved Anskaffelsen af disse Instrumenter tog jeg saa Sigte paa Ensemblet, nemlig for at udfylde de manglende Stemmer i Arrangementerne. Det blev til et fortrinligt Harmonium af det ansete *Kotykievicz'* Fabrikat og et Flygel af *Steinway's* verdenskendte store Type. Disse Instrumenter trakteredes med stor Dygtighed henholdsvis af Organist *A. K. Jersholt* og Pianist *Viktor Fischer*, som tillige var Sjælen i Danseorkestret, hvortil *Steinway-Flyglet* ogsaa maatte holde for — men det holdt aldeles glimrende, endog gennem mange Aar.

Efterhaanden som de udvalgte Musikere blev frie, traadte de ind i Ensemblet, og saaledes gik det til, at dette Ensemble efterhaanden udvidedes til et Antal af 16, 18, 22 og 24 for senere hen at blive formet til et Orkester paa 30 Musici, hvis Medlemmer erholdt fast Ansættelse.

*

Og nu begyndte for Alvor mit maaltbevidste Arbejde med de kunstnerisk-radiofoniske Problemer, nemlig Opfattelsen af Tonebilledets Rigtighed, altsaa den rette Afvejning af Orkesterklangen, de forskellige Instrumenters *rigtige Placering* indbyrdes og Gruppernes Forhold til hinanden og til Mikrofonen, hvilket betinger den *samlede Klangs Ædelhed og Charme*.

Det har vist sig til Evidens, at *et sagkyndigt, teknisk Øre er absolut utilstrækkeligt til dette Arbejde*, ja selv *et instrumentalt Øre*, da et saadant ofte er *eensidigt*. Det maa tillige besidde udpræget *Vokal-Klangsans*. Hemmeligheden ligger i at kunne *høre absolut rigtigt*. Alle Maalinger etc. nytter lidet eller intet; skal man opnaa virkelig gode og fine Resultater i radio-teknisk kunstnerisk Henseende, maa der fra Ledelsens Side udvises den mest minutiøse Omhu; og Basis maa være et *usvigeligt sikkert* og tillige *radio-teknisk kunstnerisk opøvet Øre*, og til dette Arbejde fik jeg en uvurderlig Hjælp af min Hustru, i hvem jeg altid har haft en god Kunstnerkammerat.

Men det er lige saa nødvendigt, at den kunstneriske og tekniske Ledelse arbejder Haand i Haand.

Paa dette Tidspunkt af Udviklingen opstod der et Forhold ved Driften, der i sig kunde have baaret Kimen til en Konflikt mellem den tekniske Ledelse og mig angaaende et Kompetence-spørgsmaal. En af de tjenstgørende Ingeniører udtalte nemlig en Dag, at min Kompetence for Udsendelserne kun strakte sig *indtil* Mikrofonen, men ikke længere. Jeg kunde forsaavidt ikke bestride dette, hvad Sagens juridiske Side angik, men "gold er al Teori, grønt er Livets Træ", det gælder navnlig for Radiofonien. For nu at faa Tingene til at glide sagde jeg, halvt for Spøg: "Ja, men hvis jeg nu stiller mine Folk helt akavet i Forhold til Mikrofonen, saa kan De pakke sammen med hele Deres fine Teknik! Skal vi derfor ikke hellere se at enes om Tingene i fælles, men først og fremmest i Sagens Interesse?"

En af de Teknikere, som paa det Tidspunkt havde den rette Forstaaelse af, at *kun det afgjort sikre* og for *den kunstneriske Klang indviede Øre er den virkelige Faktor* for et godt *kunstnerisk-radiofonisk Resultat*, var den nuværende Telegraf-

5*

bestyrer *Svend Jørgensen* i Fredericia, en musikalsk Natur, hvis gode Hjælp og Medarbejderskab i denne vanskelige Periode jeg mindes med Taknemmelighed.

Naa, efter nogen Tids Forløb ophørte lykkeligvis alle Tegn paa enhver Art af Konflikt, og der har da ej heller siden været nogen Art af Gnidninger, tvertimod opstod et udmærket Samarbejde, der fortsattes og udvikledes gennem Aarene i gensidig Respekt for en ideel Løsning af Opgaven, som gik ud paa en Sammensmeltning af Kunst og Teknik, der maatte og skulde give det rette Produkt, nemlig *det, der gik ud til Lytterne!*

Velvillige Sjæle vil maaske sige, at det var, fordi det hele Apparat ved Udsendelserne efterhaanden helt og holdent kom til at sortere under mig. Jeg tør imidlertid roligt og rent sagligt sige, at det afgjort har været til Gavn for den *radiofoniske Kvalitet*, hvilket Resultaterne har afgivet Bevis for. At vi her i Danmark, navnlig under den brydsomme Udviklingstid, blev forskaanet for den ulyksalige Kompetencestrid, der har været til ubodelige Skade for alle Parter i andre Lande, var et stort Gode for den danske Radiofoni.

— Det første Driftsjaar for Statsradiofonien 1926—27 sluttede med et Overskud paa ca. 429.000 Kr., vi var altsaa ved Arbejdet med Udsendelserne allerede kommen saavidt, at der var en Kapital til Disposition til en første Rate til de nye Radiofonistationer.

— Da Udendørs-Transmissionerne skulde foregaa gennem Københavns Telefonselskabs vidtforgrene Kabelnet, bragtes jeg i nærmere Berøring med Selskabets ledende Ingeniører paa dette Felt: Afdelingsingeniør *Louis Saltoft* og Ingeniør *I. A. R. Nielsen*, og da begge var musikalsk begavede og meget radiokyndige Mænd, opstod der ganske naturligt et intimt og efterhaanden fortrinligt Samarbejde, som førte til udmærkede Resultater.

Selvfølgelig var ogsaa dette Arbejde fuldt af Problemer, ikke alene for Friluftstransmissionernes Vedkommende, men ogsaa navnlig hvad Transmissionerne fra Teatre og Etablissementer angik; det var derfor af stor Værdi for mig at have saa for-

staaende Medarbejdere, og af særlig Vigtighed var det, at det rette Anslag skete straks i Starten, idet de forskellige Mikrofon-systemer — hvorom senere mere indgaaende — gav Anledning til Ændringer ved nye opstaaende Problemer under Udviklingen.

— En vigtig Sag skulde der træffes Beslutning om, forinden Vintersæsonens Indtræden, nemlig hvem der skulde være min nærmeste Medarbejder som Fuldmægtig. Blandt de mange Ansøgere standsede jeg ved Navnet *L. Ludvigsen*. At han var en dygtig Kontormand, derforborgede hans hidtidige Stillinger i førende Firmaer og disses Anbefalinger. Et Plus var ogsaa, at han var teaterinteresseret og fra sit Hjem havde Føling med Kunsten, uden dog at være Fagmand. Men endnu en meget vigtig Egenskab maatte jeg have Sikkerhed for, at han besad, nemlig om jeg kunde stole paa ham i ét og alt, thi det modsatte kunde blive direkte skæbnesvangert for mig paa dette farlige Tidspunkt, hvor jeg saa at sige skulde flyve og fare afsted hvert Øjeblik. I Prøvetiden, som han delte med en anden Ansøger, dokumenterede han en saa afgjort Loyalitet i alle Retninger, at der ingen Tvivl var for mig, og jeg har da ej heller haft mindste Grund til at ændre mine Anskuelser om dette Valg. Efter endt Prøvetid fra 1. Juli ansattes han som Fuldmægtig 1. Oktober 1926 og avancerede til Kontorchef for Ekspeditionskontoret 1. Oktober 1928.

*

Nu indtraf Sommerens altoverskyggende Begivenhed: Kampen om den danske Storstations Sendertype, om hvorvidt det skulde være en *Maskin-* eller *Rørsender*. Bølgerne herom gik højt i Offentligheden, og der faldt meget skarpe Udtalelser f. Eks.: "*gribes der fejl nu i Valget af Stationstype, vil det blive ikke mindre end katastrofalt for Udviklingen herhjemme i en Aarrække*".

Selv deltog jeg ikke i disse offentlige Drøftelser, idet jeg var af den Formening, at dette var et specielt teknisk Anliggende, som andre maatte tage Ansvar for. Og jeg gik tillige ud fra

som givet, at vi efter de bitre Erfaringer, vi havde gjort med Hensyn til de Kalamiteter, der opstod, naar Stationsgengivelsen ikke flatterede, men tværtimod ofte nærmest ødelagde en nok saa god Udsendelse, nu vilde faa den bedste Station, der kunde fremskaffes, ligegyldigt fra hvilket Land den maatte komme.

Men det skulde imidlertid gaa anderledes; jeg fik faktisk mere dermed at gøre, end jeg havde kunnet ane.

Om Sagens Realitet skal jeg citere følgende Udtalelse i Radio-Aarbogen 1926 af Medlem af Radoraadet *Knud Réé*:

“Sagen behandledes meget indgaaende i et Møde den 31. Juli, og Raadet vedtog derefter en Udtalelse, hvori det hed, at det afgørende Synspunkt for Raadet maatte være, at der byggedes den bedst mulige Station, men at Raadet naturligvis, naar Tilbudene iøvrigt stod lige, maatte ønske, at det mest mulige Arbejde blev dansk. Efter det i Betænkningen anførte og efter *Professor P. O. Pedersens* og *Overingeniør Christiansens* Udtalelser maatte Raadet gaa ud fra, at den acceptable danske Station var lige saa god som de øvrige Tilbud. Under denne Forudsætning havde Raadet intet imod, at dette Tilbud antoges, men man henstillede dog, da Maskinsendertypen kun har været i Brug i forholdsvis kort Tid, at der blev anstillet yderligere Undersøgelser, navnlig ogsaa i Henseende til Kvaliteten.”

Ministeriet tog denne Henstilling til Følge og bestemte, at der skulde sendes en musikkyndig Kommission til München. Gennem Ministeriets Sekretariat rettedes der derefter Anmodning til mig om at fremkomme med Forslag til en saadan Kommissions Sammensætning. Efter alvorlig Overvejelse udtalte jeg, at naar jeg skulde have Ansvaret, maatte jeg stille visse Betingelser: Jeg maatte være fuldkommen frit stillet, saaledes at jeg, hvad Valget af Sendertypen angik, kun fulgte min Overbevisning om, hvad der tjente til dansk Radiofoni's Gavn, uden i mindste Maade at være bunden af andre Hensyn eller andre Anskuelser om Spørgsmaalet.

Dette tilsagdes mig straks som selvfølgeligt. Endvidere maatte jeg forlange, at *Carl Nielsen*, der nød Anseelse som Landets første Musikautoritet, blev anmodet om at være den ene Deltager, og som den anden valgtes Komponisten *Poul Schierbeck*.

Endelig henstillede jeg, at min Hustru, der var mig den mest

tilforladelige *Aflytnings-Hjælp*, kom med. Ogsaa dette bevilgedes mig, og Kommissionen kom derefter til at bestaa af 3 stemmeberettigede Medlemmer: Komponisterne *Carl Nielsen*, *Poul Schierbeck* og mig.

Lørdag den 14. August 1926 afrejste vi tilligemed Overingeniør *K. Christiansen*, der var medgivet Kommissionen som Tekniker, til München, hvor vi straks Søndag Aften besøgte Studiet og paahørte Vokal- og Instrumentalmusik, ligesom vi pr. Højtaler havde Lejlighed til at bedømme Kvaliteten af Maskinsenderen. Og straks Mandag Morgen drog vi til en lille By *Prien*, der ligger ca. 100 km fra München, hvor vi i et Hotel fik installeret Antenne og Modtagerapparat, saa vi tillige kunde bedømme en hel Række andre Stationer og deres radiofoniske Kvalitet i Forhold til hverandre. Her blev vi 3 Dage og gjorde et stort og mangesidigt Aflytningsarbejde. Derefter drog vi atter til München, hvor vi fra et Modtagerapparat paa en Telefonfabrik skiftevis paahørte saavel Münchens *Maskin-* som *Rør-*sender. Og endelig besøgte vi selve Maskinsenderstationen, hvor vi endnu en Gang paahørte skiftevis Kvaliteten af det til Senderen flydende og det af Senderen udsendte Stof. Jeg tør nok sige, at det var et omhyggelig udført Stykke Arbejde, og særdeles anstrengende; tilbage stod endnu at forme Betænkningen.

Efter vor Hjemkomst opstod der forskellige Gisninger, da Betænkningen ikke straks kunde offentliggøres paa Grund af Ministerens Bortrejse, og vi ikke paa noget Punkt brød vor Tavshedspligt. Og da der stadig gik adskillige Dage, tog Rygterne Fart, hvorfor der paa min indtrængende Henstilling blev indhentet telegrafisk Tilsagn fra Ministeren, og Offentliggørelsen af Betænkningen fandt derefter uopholdelig Sted.

Den havde følgende Ordlyd:

Station Prag:

Af samtlige paahørte Radioudsendelser var Prag afgjort den bedste, idet Stationen gengav Tale, Sang og Musik ideelt. Gengivelsen af Orkestermusik udmærkede sig saaledes ved overordentlig Klangfylde og Klangskønhed — ikke alene som Helhed — men hvert enkelt Instrument blev gengivet med sin ejendommelige Karakter og Klangfarve.

Hvad den menneskelige Stemme angaar, hvor man ikke kender Per-

sonen, havde vi det bestemte Indtryk, at hver enkelt Kunstners Særpræg var overbevisende gengivet.

Station Wien.

Wien var særdeles god, men med Hensyn til Klangskønhed og Klangfarve kunde den dog ikke helt staa Maal med Prag.

Station München (Maskinsender).

Da München-Maskinsender straks viste sig at være ovennævnte to Stationer langt underlegen, hvad den musikalske Gengivelse angik, fandt vi Anledning til at sammenligne München med endnu et Antal Stationer. Vi sammenlignede saaledes Maskinsenderen særlig med Königswusterhausen, Berlin, Daventry, Leipzig og München Rørsender og fandt, at Station München ogsaa var disse underlegen.

At den utilfredsstillende Kvalitet skyldtes selve Senderen, godtgjordes ved ovennævnte Besøg paa selve Stationen.

München, 19. August 1926.

Carl Nielsen. Poul Schierbeck. Emil Holm.

Dermed var Maskinsenderen opgivet, og saavidt jeg husker, blev den ogsaa 7 Maaneder derefter nedlagt i München; man undgik herved et Misgreb, der for Dansk Radiofoni's Fremtid, uden al Tvivl, vilde have været katastrofalt!

Det var vel ganske naturligt, at man for den danske Storstation bestemte sig for det amerikanske Sendersystem *Western Electric* (Prag Senderen), der til og med var betydeligt billigere end de øvrige Tilbud.

*

De fire store Foreninger: *Dansk Koncertforening, Cæcilia Foreningen, Dansk filharmonisk Selskab og Musikforeningen* havde allerede i længere Tid været i rivende Tilbagegang og var nu i store Vanskeligheder paa Grund af svigtende Publikums-Interesse, Stillingen var næsten nu paa Bristepunktet. Vi besluttede at yde Foreningerne Støtte gennem Transmissioner og ansatte for disse en Afgift pr. Koncert, der var betydelig højere, end hvad der betaltes i andre Lande.

Ovennævnte Musikpublikum viste imidlertid ikke Radiofonien megen Interesse, ja stillede sig nærmest afvisende overfor dette som det dengang kaldtes: "Radio-Bras"! i hvilken Anledning Radio-Pressen skrev: "Kong Musiksnob har talt."

Forinden jeg gaar videre vil jeg gerne betone, at mine hidtidige og fremtidige Dispositioner skete efter indhentet Bevilgning af Radoraadet og i Forstaaelse med Programudvalget.

— — —

For nu at faa Bugt med dette Dødvande i Udviklingen besluttede jeg at slaa et stort Slag for Radiofonien i den store Offentlighed ved at foranstalte 3 Koncerter af usædvanlig stort Format i Odd-Fellow Palæet med dansk, tysk og fransk Musik. Orkester 80 og 90 Musici, Dirigenter *Carl Nielsen*, *Georg Høeberg*, *Felix Weingartner*, *Philippe Gaubert*, Orkesterchef for den store Opera i Paris, og under Medvirkning af fremragende inden- og udenlandske Solistkunstnere.

Endvidere etableredes en italiensk Operaage paa Det ny Teater under Ledelse af Maestro *Egisto Tango* og med italienske Sangere og Sangerinder i Solopartierne, bl. disse *Viorica Tango* og *Fernando Autori*. Repertoiret bestod af Operaer, der ikke i lange Tider havde været opført i København og derfor havde Nyhedens Interesse.

Og det kan ogsaa nok være, at Meddelelsen i Dagspressen vakte Opsigt. Koncerterne forløb smukt, udsolgte Huse; alligevel betød de for mig kun en Station paa Vejen til det store Maal: Det virkelige Symfoniorkester.

Ideen med det italienske Gæstespil var ikke saa lidt af et Vovestykke, men det gik altsaa godt, ja saa godt, at det ovenikøbet blev prolongeret. Folk var henrykte navnlig for Ensemblenumrene, flere af disse maatte saaledes gives Dakapo, og man morede sig kosteligt, naar Italienerne gav sig til at bukke midt i Akten.

Der var adskillige Vanskeligheder at overvinde ved dette Gæstespil, saaledes bl. a. for vort Orkester, der havde sin Debut som Operakapel, og som holdt sig bravt, skønt det kom ud for, at nogle af Musikerne paa Grund af Pladsmangel maatte placeres i Sidelogerne! Men "Trolldanden" *Egisto Tango* fik ogsaa dette til at glide. For Lytterne virkede det pudsigt, naar *Tango*, forglemmende Mikrofons Nærhed, hviskede — som han troede — sit italienske *p—i—a—n—o*.

— — — Og nu vendte Bladet sig, den egentlige Hensigt blev altsaa naaet, man begyndte virkelig i de nævnte Kredse at interessere sig for Radiofonien.

Som et ganske muntert Eksempel herpaa fortaltes det saaledes, at 4 københavnske Familier, der skiftevis en Gang ugentlig samledes til musikalske Aftener i de respektive Hjem, havde anskaffet sig Radiomodtagere, men havde holdt det hemmeligt for hverandre og derfor skjult Apparaterne ved deres musikalske Soireer, indtil det en Aften ved et Tilfælde blev opdaget, og de altsaa maatte gaa til Bekendelse for hverandre om, at alle fire Familier alligevel havde indladt sig med dette "Radio-Tøjeri"! At Komponisterne allerede paa dette Tidspunkt ogsaa fik Øjnene op for Radiofoniens Betydning for Musiklivet herhjemme vidnede en Opsats af Komponisten *Knudåge Rüsager*, hvoraf jeg skal citere:

"For dansk Musik er Radioen allerede blevet et uvurderligt Gode. Mon nogen dansk Komponist har Grund til at være utilfreds med, at danske Musikstykker sendes ud til en Lytterkreds, som i det store og hele slet ikke vilde være i Stand til at faa noget Indtryk af nutidig dansk Tonekunst uden Radioen som Mellemed? Det kan i hvert Fald ikke skade Musiklivet, at Lyttere ude i Provinsen eller ovre paa Jyllands Vestkyst bliver delagtige i de musikalske Begivenheder, som hidtil har været forbeholdt Hovedstadens Opera. Den gamle Bemærkning om, at Landet ikke vil betale for Hovedstadens Opera, er ikke gyldig længere. Megen ny og gammel Musik, som indtil for faa Aar siden aldrig har været draget frem af Skuffer og Gemmer, opføres nu ved Statsradiofoniens Koncerter."

*

Blandt Skuespillerne var *Carlo Wieth* den første sceniske Kunstner, der offentlig stærkt slog til Lyd for en Samvirken mellem Skuespillerne og Radiofonien. Der er Grund til at fremhæve dette, idet der paa det Tidspunkt endnu var Kunstnere, der i Radioen saa en Fare for Scenekunsten.

Blandt Teaterdirektørerne var der endog en direkte Modvilje til Stede. Mine Forsøg paa at faa Transmissioner i Gang af Operetter og Revyer mødtes saaledes af en Uvilje, der endog gav sig ret ublide Udslag imod mig personlig; jeg gav dog ikke op, og under en Samtale med Direktør *Biering-Petersen*, *Fønix-Teatret*, fik jeg den Idé at spørge, hvor stor Indtægten normalt

vilde være, naar Teatret var udsolgt. Da han saa nævnte en Sum, sagde jeg resolut: "All right, naar vi nu betaler Dem denne Sum, kan det ihvertfald ikke skade Teatret den Aften, og De har jo saa desuden Chancen for, at Transmissionen giver Bonus." Den første Transmission fandt Sted den 14. Juni 1927, og den næste Dag blev Teatret udsolgt allerede om Eftermiddagen, hvilket gentog sig længe efter. Og nu fulgte Transmissioner fra andre Teatre med samme Resultat, og dermed var Vejen banet for alle fremtidige Teater-Transmissioner; Isen var brudt, det blev mig klart, da Direktør *Frede Skaarup* ringede til mig: "Kammersanger, det er mig, der har taget fejl"! Det er paa sin Plads at yde dette klare og mandige Standpunkt uforbeholden Anerkendelse navnlig fordi, i Modsætning hertil, andre vedblev med at udskælde Radiofonien for den Skade, den forvoldte navnlig Musiklivet, medens de alligevel under Radiofoniens Sejrgang ikke undsaa sig for ved Medvirkning eller paa anden Maade, naar Lejlighed dertil gaves, at drage Fordel af de Goder, som Radiofonien skabte.

Jeg finder Anledning til at betone, at saafremt jeg havde ment at Transmissioner vilde skade Teatrene, havde jeg afgjort ikke lagt mig saaledes i Selen derfor, thi det vilde have været i Modstrid med min varme Interesse for Teatrets Kunst, som jeg ikke i mindste Maade havde tilsat, fordi jeg var bleven Radiofoniens Driftschef.

Men Sagen var dog ingenlunde afsluttet med, at Overenskomsten mellem Teatret og Radiofonien blev bragt i Orden, der forestod nu et ret omfattende Arbejde for, at Transmissionen kunde opnaa en god radiofonisk Kvalitet, hvilket jeg her kortelig skal beskrive.

Saaledes aflyttede jeg først Forestillingen; derpaa foretog jeg en Sceneprøve med hele Personalet, omordnede forskellige Scener, der ved Aflytningen havde vist sig at være uheldige for en god Gengivelse, og aftalte endelig med Kapelmesteren, hvilke Steder der, hvad Orkestres Medvirkning angik, burde ændres. — Og nu fandt den fuldstændige Aflytningsprøve Sted, under hvilken jeg opnoterede de Steder, som Kapelmesteren, de medvirkende Solister og Koret maatte tage anderledes paa. — Jeg skal anføre et særlig vanskeligt Tilfælde: Transmissionen fra Folketeatret af "Den lille Kafé", hvilken Forestilling vi af Hensyn til *Max Hansen's* Medvirkning i Hovedrollen var stærkt interesseret i. Det vil føre for vidt at

nævne alle Detaillerne herom, men vil være tilstrækkeligt at anføre, at mit Arbeide strakte sig over 3½ Aftener, en Del af en Eftermiddag og en Formiddag, men saa erkendtes det ogsaa fra alle Sider, at det havde været en ganske fortræffelig Transmission. — Ved en Operette-Transmission fra Aarhus omordnede jeg fuldstændig Orkestret, ogsaa hvad Strygernes numeriske Styrke angik. — Til Slut skal jeg nævne, at jeg ved en Transmission af den norske Chat Noir's Nytaarsrevy af Revyens 27 Numre kun antog 5 til Udsendelse, hvilke blev optaget og udsendt paa Voksplader.

Det her skitserede Arbeide var Betingelsen for en god radiofonisk Gengivelse af Teater-Transmissioner, hvorfor det da ogsaa fremdeles blev konsekvent gennemført.

Ja, det var altsaa et lille Indblik i radiofoniske Problemer!

I Politiken fremkom herom senere hen en spøgefuld Opsats, hvoraf jeg skal citere:

“Men der sker det mærkelige, at efter Transmissionen blev der pludselig Tilløb til Teatret.

Og nu kom Kammersangeren ikke mere. Var han mon blevet træt af at løbe Teaterdirektørerne paa Dørene? Eller ventede han blot? Han kom ikke til at vente forgæves. Nu sidder Hr. Holm paa sit fine Kontor i Axelborg og giver Audiens for de Herrer Direktører, der ærbødigst anmoder Statsradiofoniens Chef om at gøre dem den store Tjeneste at transmittere Forestillingen, som trænger til en lille Stimulans — ja, rent ud sagt til en Radio-Indsprøjtning. Den har vist sig at have en vidunderlig Virkning. Og fra at være en noget paatrængende Person er Kammersangeren nu blevet til den rare Vidunderdoktor, der ikke alene kommer ganske gratis, men endogsaa giver Penge til, for at han kan faa Lov til at kurere.”

*

Saa kom Eftersommerens store Begivenhed, som blev en Mærkedag i den danske Radiofoni's Historie:

Kalundborg Radio's Aabning Mandag den 29. August 1927.

Selve Senderen var altsaa af *Western Electric* Systemet installeret af *Standard Electric Co.*, London, ellers var alt andet dansk Arbeide: de skønne 100 Meter høje Gittermaster var saaledes leveret af *Nakskov Skibsværft*, og Maskinhuset bygget af danske Haandværkere. Almindeligvis bygges Radio-Stationer

Kammersangeren giver en Radio-Indsprøjtning.
(Tegning af
Vald. Møller i Politiken)

paa et højtliggende Terræn, og *Refsnæs-Højdedrag* var da ogsaa først udset, men det var en Lykke, at man dør ikke fandt en god Jordforbindelse, thi den senere valgte Beliggenhed paa *Gisseløre* viste sig at være ganske ideel.

Det blev en Festdag for *Esbern Snare's* By, der flagsmykket i Dagens Anledning modtog de 107 Gæster, en repræsentativ Forsamling af alle betydende Personligheder indenfor Radiobevægelsen i Danmark.

De officielle Taler blev holdt af Kalundborgs Borgmester *Fr. Andersen*, Trafikminister *Stensballe*, som efter Minister-skiftet havde afløst Minister *Früs-Skotte* og Kammerherre *Lerche*.

Indvielses-Programmet var anlagt efter store nationale Linier omfattende dansk Digtning fra Oehlenschläger til L. C. Nielsen og den betydeligste danske Musik fra Kuhlau til Carl Nielsen.

Det blev fremført af vore første Kunstnere i Forening med Radio-Orkestret og Radio-Trioen.

Et lødigt Program, af et saadant Omfang og gennemført Stilfuldhed, var paa det Tidspunkt af Udviklingen ikke hidtil udsendt og vakte da ogsaa den største Interesse og Glæde i hele Landet.

Man kan næsten sige: *selvfølgelig* maatte der ske Uheld, og det gjorde der da ogsaa baade ved Aabningshøjtideligheden og ved Aftenkoncerten af uopklarede Grunde.

Og i den første Tid havde Stationen andre Kalamiteter bl. a. med Afstemningen, saa der kom naturligvis flere utilfredse Røster frem, og saafremt disse Skavanker var blevet af lang Varighed, vilde en eventuel Skuffelse sikkert bleven vendt mod mig, det var jeg saa temmelig forberedt paa, idet det jo paa en Maade var *min* Sender, det drejede sig om. Men jeg følte ikke ringeste Uro; jeg havde hørt dette System i Virksomhed, havde hørt Senderens skønne, runde og fyldige Tone, og var derfor klippefast overtydet om netop denne Senders Fortræffelighed.

Og da disse Børnesygdomme var overstaaet, og Stationen var naaet op paa sin fulde Styrke samt havde fundet sig tilrette

med sin Bølgelængde i Æteren, hed det saa at sige overalt:
Kalundborg Radio, Europa's bedste Sender!

*

Arbejdet voksede stadig, Aktiviteten forøgedes og nye Omraader droges stadig ind under Virksomheden — nu *maatte* jeg have yderligere Hjælp, navnlig paa det musikalske Omraade, af denne Aarsag udvalgte og ansattes Magister *Kai Aage Bruun* den 1. September 1927 som Musikkonsulent.

Alsidighed var den af mig fra første Færd angivne Retningslinie, dog saaledes at hvert Program dannede en Helhed. Jeg betroede nu Magistrene Werner og Bruun den Opgave i Forening at udarbejde Forslag til de kombinerede Udsendelser. Af Hensyn til de stadige Udvidelser af Programmerne var det blevet nødvendigt at basere Arbejdet med Udarbejdelsen paa en kontinuerlig Arbejdsdag, det var ikke saa helt let at faa en saadan Arbejdsplan gennemført i Praxis, men ved Forstaaelse og Taalmodighed fra begge Sider fik jeg ogsaa efterhaanden denne Side af Virksomheden ind i den rette Gænge.

*

Opera-Transmissionerne var endnu Radiofoniernes Smerzensbarn. Saaledes forsøgte man i Sverige at løse Problemet ved de saakaldte "Skjortæarme"-Transmissioner, man befolkede Tilskuerspladsen med blinde og gamle, svagelige Mennesker og stillede Solister, Orkester og Kor paa fordelagtigst Maade overfor Mikrofonen, altsaa en Art Studie-Udsendelse, men Resultatet var, at det kom til at mangle det Liv, der er over en rigtig Teateropførelse med Publikums Nærværelse, Bifald etc., saa efter en Tid opgav man denne Tanke. Vore Opera-Transmissioner havde hidtil lidt under store Mangler, som ogsaa noget skyldtes Det kgl. Teaters vanskelige Akustik, indtil det efter utallige Prøver lykkedes at finde, hvad jeg har kaldt "Akustikens Brændpunkt" — hvilket ogsaa er afhængigt af det Mikrofonsystem, der paa det til ethvert givent Tidspunkt benyttes — og maa indrettes derefter.

Ved *Radiobranchens* store Udstilling havde jeg igen ydet et Arbeide ved Koncertarrangementer etc., og Bestyrelsen fandt sig derfor ved Afslutningsfesten foranlediget som Tak at overgive mig et Sølvskrin med Indhold: de allerfineste Cigarer under Motivering af, at jeg nu havde sejret over hele Linien. Det sidste var jeg nu ikke enig i, tværtimod, jeg var ganske klar over, at jeg havde meget Arbeide endnu at udrette, men idet jeg bragte Bestyrelsen min bedste Tak for Gaven udtalte jeg, "at jeg var særlig glad for denne Form, man havde valgt at takke mig paa, da det næppe kunde være den ærede Bestyrelse ubekendt, at jeg var "Ikke-Ryger", hvorfor Gaven umuligt kunde komme ind under Embedsmands Bestikkelse, og det derfor skulde være mig en Fornøjelse, naar d'Herrer kom til Konference hos mig, at kunne byde dem en Cigar af deres egen Kasse". Men Spøg til Side, hvad der glædede mig overordentligt var, at den danske Branche-Industri mødtes med mig i Princippet om Kvalitet: Altid at levere *det bedste*, ikke *det billigste!*

Af større Begivenheder i dette Tidsrum kan endnu nævnes Statsradiofoniens 3 store Koncerter i Odd-Fellow Palæet. De havde et dobbelt Formaal, først at give det danske Publikum en Lejlighed til at høre andre Landes Musik fortolket paa autentisk Maade af indfødte Dirigenter, og dernæst at bane Vejen for at bringe dansk Musik frem i Udlandet fortolket af vore Dirigenter.

Disse tre Koncerter kom til at bestaa af *czeskoslovakisk Musik* med Komponisten *Oscar Nedbal* som Dirigent, *svensk Musik* dirigeret af Komponisten *Armas Järnefelt*, og endelig *ungarsk Musik* fortolket af Komponisten *Erneszt Dohnányi*.

*

Fra det store Radio-Tidsskrift "Funk" fik jeg Anmodning om at skrive en Opsats til Brug for Berliner-Udstillingen om, ad hvilke Veje dansk Radiofoni var naaet til vore Resultater. Om denne Opsats skrev Bladet s. f.

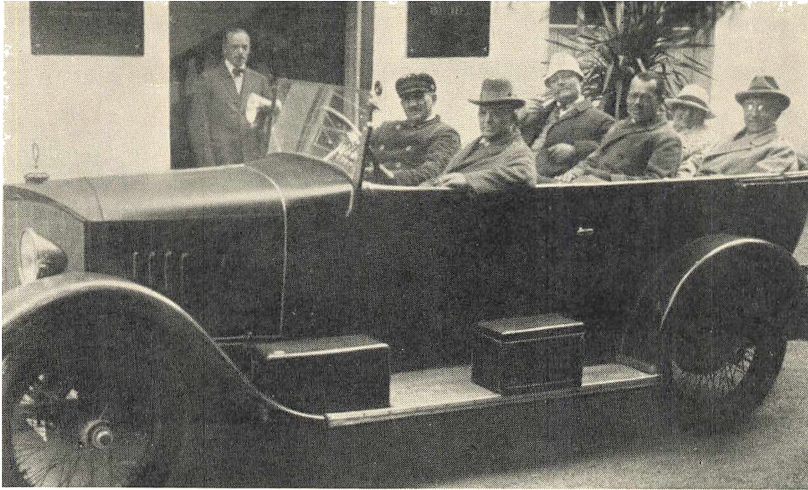
"Den udmærkede Gengivelse af de københavnske Udsendelser bliver enstemmig rost. Vi har derfor anmodet Programchefen for den danske Radiofoni, Herr kgl. Kammersanger Emil Holm, om at meddele os sine Erfaringer paa det akustisk-kunstneriske Omraade.

Det glæder os i Dag at kunne forelægge disse Erfaringer for vore Læsere, og det glæder os særligt, at det her er en opmærksom Iagttagelse og lidenskabelig Forsker af Radio-Problemet, der har noget meget betydningsfuldt at sige. I denne oprigtige og usminkede Redegørelse mangler det ikke paa Tilstaaelser af Svagheder; dog samler de rige Erfaringer sig til den indtrængende Fordring, som man ogsaa i Tyskland skulde lægge sig paa Sinde: Kunstnere og Teknikere maa arbejde Haand i Haand.”

Saaledes som Udviklingen var skredet frem m. H. t. Stations-spørgsmaalet, d.v.s. *Kalundborg-Senderen*, Storstationen, taget i Brug i August 1927 og nu i December samme Aar den af Firmaet *M. P. Pedersen* nybyggede, i Centralpostbygningen installerede “Københavns Radiofonistation”, sat i Drift, fulgte ganske naturligt, at vi ikke længere kunde blive paa Købmagergade; Udviklingen ligefrem *krævede* større Lokaler, saavel for Udsendelserne i første Linie, som for den nu ret store Stab af Mennesker.

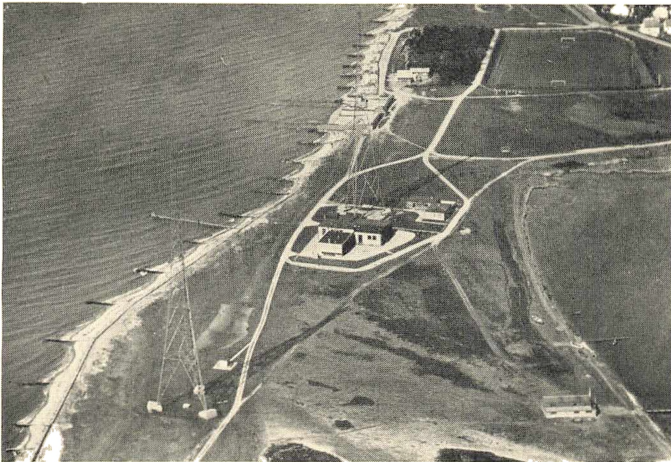
Blandt de Lokaler, der kunde komme i Betragtning var der to, hvorom Valget stod: Øverste Etage i Centralpostbygningen, Tietgensgade, og Axelborg. Da jeg var af den Overbevisning, at der det første Sted ikke var Mulighed for Udvikling, naar Driften blev større, end den var lige i Øjeblikket, holdt jeg meget stærkt paa Lokalerne i Axelborg's store Bygning, og efter en Del Kamp lykkedes det omsider at føre denne Plan igennem, som vi lykkeligvis ikke kom til at fortryde.

Det vil føre for vidt at beskrive alt det Arbejde, vi skulde igennem, før vi kunde drage ind i “Radioborgen”, dog herpaa tænkte jeg ogsaa mindre end paa den Glæde, at det skulde forundes mig under disse udmærkede Forhold at faa Lejlighed til i Praksis at omsætte mine egne Ideer, hvad Indretningen af Radio-Studier angik, hvorom jeg skal fortælle i det følgende Kapitel.

Fra Musikkommissionens Rejse til Bayern i Anledning af Bedømmelsen af Maskinsenderen.

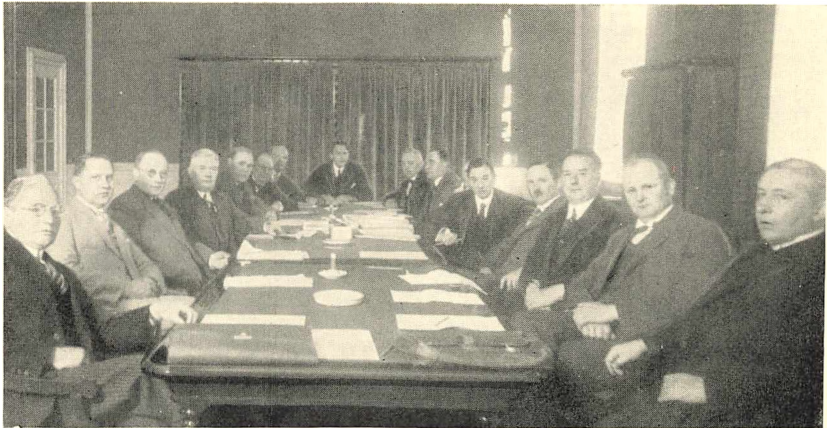
I Vognen ses fra venstre: Carl Nielsen, Poul Schierbeck, Kay Christiansen, Katharina Holm og E. H.

Kalundborg Radiofonistation.

Mogens Hansens første Instrumental-Ensemble.

Radiatoraadet 1. April 1930.

Siddende om Bordet ses fra venstre til højre: Red. Jordan, Aalborg, Ingeniør Bruun, Odense, Pastor Paul Nedergaard, Red. I. A. Hansen, Roskilde, Red. Knud Réé, Esbjerg, Skrædermester Carl A. Jacobsen, Installatør Larsen, Skeiskør, Folketingsmand, Red. Bindslev, Red. P. Andersen, Svendborg, Sekretær Knud V. Jensen, Formanden, Kammerherre Lerche, Ingeniør Wamberg, Red. Axel Breidahl, Folketingsmand Oluf Steen og Forf. Otto Rung.

8. KAPITEL

Statsradiofonien *Axelborg-Perioden* *1928-31*

Hele den tekniske Overflytning til Axelborg foretages af Ingeniør *Fr. Heegaard*, der herefter tillige forestaar den tekniske Drift. — Radio-raadet overtager Regnskabsvæsenet; der oprettes et Licenskontor, som forestaas af Kontorchef *A. C. Nielsen*. — Den borgerlige Konfirmations Ungdomsfester tager deres Begyndelse. — Der dannes følgende Instrumental-Ensembler: *Mogens Hansens*, *Carl Rydahls* og *Louis Preils*, og efter stærke Lytterønsker oprettes et Radio-Harmoniorkester og et mindre Blæserensemble, desuden medvirker den kgl. Livgardes Orkester. — I April 1929 oprettes en Kortbølgesender af Hensyn til Danske i oversøiske Lande. — Tivoli's Direktion ændrer Standpunkt, og Transmissioner fra dette Etablissement finder nu regelmæssigt Sted. — Formiddagskoncerterne fra Restaurant "Wivel" (Dirigent: *K. Ingemann Palmhøj*) paabegyndes. — I September 1929 institueres Statsradiofoniens Sprogtimer: *Tysk* ved Dr. *Waschnitus* (senere Lektor *H. Moe*); *Engelsk* ved Lektor *C. Campbell MacCallum* (senere Magister *P. Boisen*) og *Fransk* ved Professor, Dr. *Kr. Sandfeld* (senere Magister *A. C. Christensen*). — 1. April 1930 træder den reviderede Radiolov i Kraft. — "Dansk Radio-Hjælpefond" træder i Virksomhed, et Foretagende, hvis Formaal det har været mig den største Glæde at støtte. — I Slutningen af 1930 finder et Møde Sted mellem *de nordiske Programchefer*, der gav udmærkede Resultater. Saaledes for første Gang en international Nytaarsudsendelse, og i Januar 1931 begynder de europæiske Bybilleder med en omfangsrig Udsendelse "Norden paa Besøg i København", der i Februar efterfølges af en lignende Udsendelse fra Helsingfors. — Den første Transmission fra Kontinentet finder Sted 6. Maj 1931 fra Hamborg i Serien: Europæiske Bybilleder. — I de første Maaneder af 1931 paabegyndes Udsendelse af Morgenandagten fra Domkirken i København. — De første internationale Musiktransmissioner finder Sted: 18. August 1931 "Tristan og Isolde" fra Festsillene i Bayreuth og 25. August "Tryllefløjten" fra Festsillene i Salzburg. Disse bliver, ligesom Transmissioner fra Operaerne i Rom og Milano, aarligt tilbagevendende Begivenheder. De senere Transmissioner af de saakaldte Verdenskoncerter fra Afrika, Canada og Nordamerika lader ofte, paa Grund af Manglen af den direkte Kabelforbindelse, hvad radiofonisk Kvalitet angaar, meget tilbage at ønske, men afgiver paa den anden Side Bevis paa Radiofoniens verdensomspændende Udvikling. — Den store Radioudstilling i Forum 28. August-6. September 1931 er anlagt i stor Stil af Branchens nye, initiativrige Formand, Direktør *H. Djursholt*. Statsradiofonien støtter Udstillingen ved fra et stort Studie paa Udstillingen at udsende forskellige Orkester- og Solistkoncerter, ligesom ogsaa de første Høre-Revyer finder Sted dèr. — 8. September 1931 udsender Hamborg en Reportage: "Nordtyskland paa Besøg i København", i Transmissionen deltager en Række tyske Stationer.

Drifsaaret 1927-28 sluttede med et Overskud paa 435.000 Kr. til Trods for, at der allerede var betalt en stor Første-Rate til de nye Stationer. Dog blev der stadig disponeret meget økonomisk, saaledes indkøbte jeg *brugte* Møbler til Ekspeditions-kontoret, Værelserne til Medarbejderne og de øvrige Kontorer, inklusive mit eget; end ikke Radioraadets Mødesal fik nogen Luksusudstyrelse, maatte tværtimod tillige tjene til Indretningen af et Nodebibliotek; den smukke Solist-Foyer beholdt Møblerne fra Værelset paa Købmagergade, og Musikernes store Opholds-lokale kompletteredes blot med flere Bondemøbler; min Hustru hjalp os med Udvælgelsen af Gardiner og Tæpper, saa der heller ikke i den Retning fandt nogen Art Ødselhed Sted.

Alligevel blev Resultatet meget smukke Lokaler, værdige for en Institution af Statsradiofoniens Betydning, og det var sikkert ogsaa den almindelige Mening blandt alle Besøgende. Men nu kom det vigtigste for Radiofonien, nemlig Udsendelseslokalerne, og for disse var jeg nu af en anden Anskuelse: her skulde absolut ikke spares, kun det bedste, altid det bedste, skulde komme i Betragtning, og der blev handlet derefter.

At den store Banksal skulde komme til at afgive gode akustiske Forhold for Udsendelserne var jeg overbevist om, dels havde jeg selv gennemprøvet Akustiken med min egen Røst, dels var der allerede et stort Plus tilstede: *Salens fortræffelige Træ-beklædning*. Dette fine Træ havde været lagret i flere Aar, før det blev anvendt, og Bankbygningen havde desuden været i Brug en Del Aar, før vi drog ind.

Hvad nu mine Ideer angik, saa hed det herom i Tekniker-Kredse:

Det er jo en offentlig Hemmelighed, at Kammersanger Holm omgaas med revolutionerende Planer om at ville indføre den kombinerede Studie- og Koncertsal, saaledes at Publikum kan faa Adgang ved større symfoniske Koncertudsendelser.

Det var rigtigt nok, men dog ikke noget jeg først fandt paa nu, da Betingelsen for Ideens Realisation var til Stede; allerede i 1926 havde jeg udkastet denne Tanke og fremsat den i Aar-bogen samme Aar:

Efter de Erfaringer, jeg har gjort i Udlandet, tror jeg ikke, at man, selv om vi byggede et større Studie, skulde udvide Stationsorkestret væsentligt udover den numeriske Styrke, det har for Tiden. Hvis man vil opnaa det bedst mulige kunstneriske og radiofoniske Resultat af et større Orkester — f. Eks. paa ca. 60 Mand — tror jeg, at man ved saadanne Udsendelser bør gaa en anden Vej, idet man indrettede en Art Koncertsals-Studie, hvor Studiets bedste Egenskaber kom til sin Ret, og Orkestret samtidig fik en større Ekspansionsmulighed. Paa denne Maade vilde det ogsaa være muligt, at et Publikum kunde faa Adgang til at overvære Koncerten i selve Udsendelsessalen.

Vi gik i Gang med at udføre disse Ideer i Praksis. Der blev bygget et Podium, paa hvilket det daglige Orkesterstudie indrettedes, tillige til Brug for større dramatiske Udsendelser; den fjerde Væg dannedes af et svært Forhæng; naar dette blev draget til Side, og Orkestrets Opstilling blev ændret fra Længdestilling til Tværstilling ud mod Salen, fremkom Koncertsals-Studiet, saaledes som det fremgaar af to ledsagende Billeder. Der var dog ret lang Vej igen, før det hele virkede tilfredsstillende i radio-akustisk Henseende. Beklædningen af Studiet var en Blanding af Træ (de faste Piller), Dæmpningsmaterialet Cellotex og Draperier; de sidste indskrænkedes efterhaanden forsigtigt, eftersom Øret tilsagde mig, at Udsendelsen kunde gøres mere aaben og levende uden at overeksponere Rumklangen, da der derved tillige kunde være Fare for at korrumpere den skønne ædle Toneklang. Paa samme Maade blev der gaaet frem, hvad Loft- og Gulvbeklædningen angik, ligesom naturligvis Højde- og anden Placering af de forskellige Orkestergrupper spillede en stor Rolle. Det var et Taalmodighedsarbejde og stod paa det meste af Sommeren, og der maatte adskillige Prøveudsendelser til, før vi nogenlunde følte os tilfredse, men da havde de nye Studier ogsaa vist deres kunstneriske Værdi, navnlig Musikudsendelserne havde faaet en mere dybtgaaende og fyldigere Klang. Ved dette intensive Arbejde rod-fæstedes min Overbevisning: *at ethvert Rum for Radiofoni maa behandles fuldkommen individuelt*. Disse Principper gennemførtes da ogsaa for de øvrige Studiers Vedkommende, saaledes *Solist-Studiet*, fra hvilket saavel Solist- som Ensembleudsendelser skete, desuden ogsaa Udsendelse af mindre dramatiske Værker og Diskussioner.

Der skete nu forskellige Udvidelser med Hensyn til Udsendelserne og som Følge deraf ogsaa forskellige paakrævede Nyansættelser. Saaledes ansattes Forfatteren *Oluf Bang* som dramatisk Konsulent og arbejdede sig derefter ind som Instruktør for de dramatiske Udsendelser, idet vi ønskede, at en Del af disse efterhaanden blev bygget op i en stigende Linie til et højere Plan, hvilket i Praksis gav sig Udslag i Udsendelser af en Række klassiske Digterværker, saavel danske som udenlandske, fremførte af vore første dramatiske Kunstnere. Ihvorvel *Oluf Bang* gennem sit Forfatterskab og sin betydelige litterære Dannelse havde gode Forbetingelser for Stillingen som Radio-Instruktør, siger det sig selv, at man ikke *pludselig* kan overtage et saa vanskeligt Hverv; tværtimod, der hørte Tid og Taalmodighed hertil under Opbygningstiden. Det var derfor absolut nødvendigt, at jeg kom tilstede ved alle Prøverne og viste Vej baade i den ene og anden Retning. Men lykkeligvis viste *Oluf Bang* en Perfectibilitet, der resulterede i, at min Tilstedeværelse efterhaanden kunde indskrænkes mere og mere, saaledes at det kun blev nødvendigt for mig at overvære de sidste Prøver, alt efter de forskellige Værkers Format; en meget paakrævet Aflastning for mig.

I Anledning af *Henrik Ibsens Hundredaarsdag* formaaede jeg *Betty Hennings* til at medvirke i Scener af "Vildanden" og "Gengangere", ligesom det senere lykkedes mig at bevæge *Fru Hennings* til Medvirkning i Scener af "Et Dukkehjem" og i *Gustav Wieds* "Skærmydsler". Det var en Oplevelse for mig at samarbejde med denne Kunstnerinde, hvis fremragende Kunst jeg havde næret en saa dyb Beundring for lige siden mine Drengaar, og det var tillige mig en stor personlig Glæde, at jeg nu fik Lov til at vise den største Omsorg for, at *Fru Hennings* fik Glæde af at medvirke ved disse Udsendelser.

*

Musiken. Det er forstaaeligt, at Musikken rent kvantitativt maatte optage den største Del af Udsendelserne, Tonerne er jo paa en Maade i Pagt med Æterbølgerne, og i nogle Lande naar

man endog op paa 70—80 pCt. Musik af samtlige Udsendelser. Saa stor en Procentdel havde vi ikke i Danmark, hvad der noget kom af, at vi ikke benyttede Grammofonmusiken i saa høj Grad som i Udlandet. Vi var mere betænkt paa saa vidt muligt at forme Udsendelserne under Medvirkning af levende Mennesker, ogsaa for derved at skabe Indtægter for danske Kunstnere.

Dette Princip forhindrede imidlertid ikke, at vi udsendte Grammofonplader, der havde Værdi og Interesse udover det almindelige. Saaledes indkøbte jeg over 2000 Plader, navnlig fra de internationale Kataloger, hvorved vi blev i Stand til — foruden det lette Skyts i Underholdningsøjemed — at bringe sjældne og udsøgte Plader som Specialudsendelser omfattende internationale Værker og berømte Kunstnere.

Den Kampagne, Grammofonselskaberne førte mod den danske og flere af de øvrige europæiske Radiofonier, skal jeg ikke komme ind paa, fordi denne Sag blev et internationalt Anliggende, idet det var *den internationale Radio-Union* i Genève, som vedtog ikke at efterkomme Selskabernes Krav.

*

Paa dette Tidspunkt opsagde Musikforeningens Dirigent *Ebbe Hamerik* Samarbejdet og rettede et Angreb paa Statsradiofonien, hvilket imidlertid kategorisk afvistes af de 3 øvrige Koncertforeninger. Efter en Kontrovers med Musikforeningens Orkester og efter et Interregnum med et nyt Orkester ophørte Musikforeningens Eksistens i Aaret 1931. For imidlertid fremdeles at yde sin Støtte fortsatte Statsradiofonien med at transmittere de øvrige 3 Foreningers Koncerter, ligesom vi ogsaa støttede Provinsens Korforeninger, Bach-Foreningen, Palestrina-Koret og Mensural-Cantori ved Transmissioner og Koncertudsendelser.

Koncertsals-Studiet. Den første officielle Koncert udsendtes den 26. September 1928, og der fortsattes med ialt 24 Koncerter. Radio-Orkestret var ved disse forstærket til 60 Musici, altsaa god Symfonibesætning. Dirigenthvervet bestredes hoved-

sagelig af *Launy Grøndahl* og *Emil Reesen*, der saaledes fik Lejlighed til at dirigere større nationale og internationale Musikværker. Som Solister medvirkede *Tenna Frederiksen Kraft*, *Ingeborg Steffensen*, *Holger Byrding*, *Niels Hansen*, *Einar Nørby*, *Peder Møller*, *Louis Jensen*, *Victor Schiøler* m. fl.

Fra *Det ny Teater* transmitteredes den 26. Oktober Händels Opera "Kong Porus" ved Gæstespil af *Braunschweig Landes-theater*, og til Gengæld herfor opførtes i April 1929 i Braunschweig den danske Komponist *J. L. Emborg's* "Den gyldne Legende"; atter en Indsats fra Statsradiofoniens Side for dansk Musik.

Oplysningsarbejdet i Musikens Kunst blev i stort Omfang fortsat ved Magister *Kai Aage Bruun*. Det var ingenlunde noget let Hverv, som det for en overfladisk Betragtning kunde se ud, thi jeg insisterede absolut paa, at det ikke skulde være Foredrag tilrettelagt for Konservatorieelever, men af populær oplysende og dog værdifuld Karakter, beregnet for det store Publikum; og til at finde den rette Balance heri hørte der Tid og Taalmodighed. Det lykkedes efterhaanden helt fortræffeligt f. Eks. senere hen med den store Serie: "Orkestret og dets Instrumenter", og de for den unge Slægts musikalske Opdragelse saa overordentlig vigtige Koncerter for Skoleungdommen.

*Stor Propaganda-Aften for dansk Musik
og Digtning den 14. November 1928.*

Jeg tilskrev hver enkelt europæisk Radiofoni-Ledelse og tilsendte dem desuden et stort Nodemateriale med det Resultat, at henved 60 udenlandske Radiofonistationer udsendte et Udvalg af dansk Musik og Digtning.

For første Gang i Danmark blev der ved Radiofoniens Indsats skabt virkelig Basis for en Propaganda for dansk Musik og Digtning af storslaaet Natur og Omfang.

Kort derefter udsendte vi en stor Symfonikoncert med *Polsk Musik* dirigeret af *Emil Mlynarski*, Warszawa, medens der atter fandt en stor Propaganda-Koncert Sted med dansk Musik i Budapest under Ledelse af *Erneszt Dohnányi*.

En Sag, der afstedkom megen Larm, var den saakaldte *Flygel-Affære* med voldsomme Udfald mod mig i Anledning af, at Hofpianistinde Frk. *Johanne Stockmarr* stillede som Forlangende for Medvirksomhed ved Statsradiofoniens Udsendelser, at hun kom til at spille paa et Hornung & Møller Flygel, og nægtede at spille paa Statsradiofoniens Flygel, der benyttedes af alle andre medvirkende inden- og udenlandske Pianister. Overfladiske Udtalelser kulminerede endog i, at det blot var mig, der foretrak et *tyisk* for et dansk Instrument. Skønt den Omstændighed, at Verdensfirmaet *Steinway & Sons* foruden Hovedsædet i *New York* har Filialer i *London*, *Hamborg* og *Berlin*, selvfølgelig intet ændrer i den Kendsgerning, at Systemet er *amerikansk*, fuldkommen analogt med, at Kalundborg-Senderens System er det amerikanske "Western Electric", skønt det blev udført af Standard Electric Co. i London.

Jeg behøver ikke at forsikre, at ogsaa jeg beklagede, at vi ved Anskaffelsen af et Flygel til Udsendelserne ikke kunde benytte dansk Arbejde, men ingen kan tjene to Herrer, og Radiofonien er nu en Gang et Speciale, hvis særlige Fordringer ingen kommer udenom. Det var Ledemotivet for min Handling i dette som i alle andre Tilfælde, og jeg tjente selvfølgelig derved hverken danske eller udenlandske Fabrikantinteresser, men udelukkende Radiofoniens, ifølge det Løfte jeg havde givet, og som jeg har holdt til Punkt og Prikke.

Sagens Kærne var, at det beroede paa en fundamental Misforstaaelse og Ukyndighed i radiofoniske Spørgsmaal, at man drog Sammenligninger mellem Koncertsalens Virkninger og Radiofoniens. Klaverspillet's Gengivelse i Radioen var et af de vanskeligste Problemer, og Afgørelsen blev truffet paa absolut sagligt og objektivt Grundlag. *Steinway*-Flygelet viste sig ikke alene de danske, men ogsaa det *tyiske* Fabrikat *Bechstein* saa overlegent, at der ikke var noget Valg for os, naar vort Hovedprincip: *det bedste, altid det bedste*, skulde overholdes.

Og bortset fra, at der ikke var Plads til 2 Flygeler i Koncertsals-Studiet i Axeltorvet og at det vilde skabe Præcedens, at andre Pianister ogsaa kunde stille Forlangende om at spille paa f. Eks.

Bechstein, Blüthner, hvorved Driften, der saa sandelig var vanskelig nok, vilde blive endnu vanskeligere at gennemføre, maatte det vigtigste Modargument være, *at den radiofoniske Kvalitet derved vilde blive forringet.*

At Forholdet, som det blev paastaet, var, at man almindeligvis ved andre Radiofonier spillede paa de Flygler, Pianisterne forlangte, modbevises ved den Erklæring, den herværende Repræsentant for Steinway & Sons modtog, og som her gengives:

London, 15. Januar 1929.

Angaaende Johanne Stockmarr.

Vort Hamborg-Hus har paa Deres Vegne anmodet os om at undersøge, hvilket Piano Frk. Stockmarr sædvanligvis anvender i Stor-Brittanien, og i Særdeleshed hvilket Instrument hun anvender i B. B. C.

Efter at have rettet de fornødne Forespørgsler er det os en Glæde at kunne meddele Dem, at Frk. Stockmarr f. T. her i England udelukkende anvender Chappell-Pianoet. Ved hendes sidste Udsendelser fra London i Tiden 13.—18. August sidste Aar benyttede hun Chappell-Instrumentet; dette Instrument var ikke specielt skaffet til Veje for hendes Brug, men var det Piano, der sædvanligvis er anbragt i B. B. C.s Studie. Denne Meddelelse har vi modtaget direkte fra D'Hrr. Chappell selv, og De kan modtage den som fuldt ud autentisk.

Deres hengivne

Steinway & Sons.

Hertil kan føjes, at Frk. Stockmarr i Februar 1929 anmodede Steinway & Sons, London, om at stille et Flygel til Disposition for hendes Koncerter i England, men at Londonhuset afslog Anmodningen med den Motivering, at deres Kunstnerliste var overtegnet.

At Aktieselskabet Hornung & Møller, efter at Sagen kom offentlig frem herhjemme, stillede et Flygel til Disposition for Frk. Stockmarr i London, ændrer intet i de foranførte Kendsgerninger.

Ligesom vi ved Transmissioner, for hvilke vi ikke havde det direkte Ansvar, i Modsætning til Statsradiofoniens egne Udsendelser, ikke stillede Betingelser angaaende de Instrumenter, der benyttedes, saaledes anskaffede vi til alle andre Formaal ved Driften end det radiofoniske, udelukkende *danske* Fabrikanters Instrumenter: *Andreas Christensen, Hindsberg og Hornung & Møller.*

Lykkeligvis for Radiofonien beholdt vi det glimrende Steinway Instrument, der efter at have gjort Tjeneste i ca. 10 Aar blev underkastet en Hovedreparation, og derpaa atter gjorde Tjeneste som et helt nyt Flygel, der bragte vore Klaverudsendelser i Ry i hele den øvrige Radiofoniverden, og som prominente Verdenspianister var saa henrykte for, at nogle endog anmodede os om at udlaane det til deres egne Koncerter i Odd Fellow-Palæet.

Jeg skulde ikke have omtalt denne Sag saa udførligt, saafremt man ikke i Angrebene paa mig var gaaet lige til Grænsen af det ærerørige.

For Fuldstændigheds Skyld skal tilføjes, at saa at sige alle betydende Radiofonier i Europa med de skandinaviske, England og Tyskland i Spidsen, efterhaanden har anskaffet Steinway-Instrumenter, ligesom Radiofonierne i Ægypten, Argentina, Australien, Brasilien, Canada, Cuba, Japan, New Zeeland, Syd-Afrika, Uruguay og selvfølgelig ogsaa National og Columbia Broadcasting Co., New York, har fulgt samme Vej.

Jeg maa derfor afvise alle de Angreb, der har været rettet imod mig i denne Sag som beroende paa Ukyndighed og afgjort ubeføjede og uretfærdige i enhver Retning.

*

Sæsonens store musikalske Begivenhed blev *Det 2det italienske Operagæstespil* paa Det kgl. Teater 10.—17. Marts 1929 med Program: Aïda, Barberen i Sevilla, Troubaduren, Rigoletto og Tosca. Det blev en Sukces af hidtil ukendte Dimensioner.

Resultatet blev da ogsaa, at *Egisto Tango* engageredes som fast Dirigent til Det kgl. Teater. Hvilken Betydning dette har faaet for den kgl. danske Operascene, er det ikke nødvendigt nærmere at komme ind paa. Det taler for sig selv. Men dermed slap jeg ikke *Egisto Tango* af Syne, tværtimod, i mine Fremtidstanker haabede jeg paa, at han vilde yde mig en værdifuld Hjælp til Fremme af en vigtig Del af Radiofoniens videre Opbygning, men der var endnu meget at udrette, før denne Tanke var moden til Udførelse.

Driftsaaret 1928—29 viste en Indtægt af ca. 3 Mill. Kr., og skønt Stationsudgifterne nu var steget til 590.000 Kr., og der var udbetalt 425.000 Kr. til den nye Radiobygning, var Radiofonifondens Beholdning ved Driftsaarets Udgang 620.000 Kr.

Hertil skal jeg indskrænke disse Regnskabsomtaler, til jeg bringer Slutresultatet for Driftsaaret 1936—37. Jeg har imidlertid ment, at det var opportunt at klarlægge den danske Radiofoni's Udvikling ogsaa i økonomisk Henseende i Løbet af de her beskrevne Aar, til Sammenligning med de første Aar, da der knap "var Salt til et Æg".

Da Koncertsals-Studiet var en helt ny Institution i Europas Radiofoni, vakte vore Udsendelser derfra stor Opsigt i Udlandet, og der kom først en engelsk og senere en tysk Kommission til København, som begge med stor Interesse tog alle Enkeltheder i Øjesyn og foretog detaillerede Opmaalinger, ligesom flere udenlandske Radiofonier senere gik over til dette System. Da jeg adskillige Aar derefter aflagde Besøg i den engelske Radiofonis nye Bygning i London, fik jeg atter Bevis for, at det ikke er gjort med at kopiere Studier efter Maalinger, og at ethvert Rum maa behandles individuelt — det omhandlede Studie havde vist sig uanvendeligt til Formaalet, og Udsendelsen skete nu fra *Albert Hall* (ikke at forveksle med *Queens Hall*, hvorfra de meget store Udsendelser finder Sted).

Cembalo. Ved Udsendelsen af gammel Musik havde vi ofte maattet laane os frem hvad selve Instrumenterne angik, og disse var ikke paalidelige til Koncertbrug. Vi anskaffede derfor et glimrende Cembalo (2 Manualer) af det fortrinlige Fabrikat *Maendler-Schramm*. Dette Instrument havde bevaret Karakteren for Formaalet, men var tillige overordentlig egnet for radiofonisk Gengivelse, en Nyerhvervelse af stor Værdi, og som gav Folmer Jensen et nyt Virkefelt.

*

I Efteraaret 1929 begyndte Udsendelser af *Jens Locher's* Lystspil-Situationer under Titlen *Familien Hansen*, der trods Modstand fra forskellige Hold har bevaret deres Popularitet

gennem Aarene hos Tusinder og Tusinder af danske Lyttere. Det var fra første Færd Hensigten, at de skulde genspejle vor Tids unge Familiers Oplevelser, ikke mindst de aktuelle, og "Familien Hansen", der blev glimrende spillet af *Ellen Rousing* som *Gerda*, *Aage Schmidt* som *Aage* og Svigermor, *Olivia Norrie*, ikke at forglemme, opnaaede hurtigt en Popularitet, som ikke er set før her i Landet. "Hr. Sørensen" var før den Tid Betegnelsen for den jævne Mand i Danmark, men han er nu helt afløst af "Familien Hansen". Forbavsende er det, og vidnende om Radiofoniens Evne til at forbinde Egne og Mennesker, at denne Familie er lige saa gouteret i Sønderjylland og paa Jyllands Hede som i Københavns tætte Kvarterer; det er jo typiske Byboere, der skrives om, men Provinsen har ogsaa anerkendt den som Tale af sin Tale, ja en yngre frodig Bondeskone i Jylland sagde en Gang glad til mig, at hun godt vidste, at "Familien Hansen" var skrevet om hende og hendes Mand.

I denne Forbindelse kan jeg tilføje, at jeg en Gang fik Besøg af en af de ledende Mænd indenfor Berlins Rundfunk; han vilde blandt andet gerne vide noget mere om denne Komædie, der hed "Familien Hansen", og som maatte være meget morsom, naar den kunde spilles hver Uge flere Aar igennem. Han anede ikke, at det var en ny Komædie hver Uge.

*

Saa bragte den 19. September 1930 for første Gang "*Ærbødigt's Ugerevy* (*Viggo Barfoed*). Det har glædeligvis ladet sig konstatere, at denne ugentlige Serie, for hvilken jeg fra første Færd interesserede mig stærkt, i Kraft af sit Vid og sin Kultur, straks slog an. Maaske tør jeg nu antyde, at Forfatterens pudsigt mutte Væsen, sammenholdt med hans straalende morsomme Versekunst, gjorde, at jeg formelig maatte knibe mig i Armen for at tro, at det virkelig var samme Person.

*

Den danske Radiofoni var overhovedet i rivende Udvikling, saaledes omfattede *den litterære Del* det 19. Aarhundredes store

Howdan et Hørespil bør være

Saadan sagde Holm, at Hørespil sku' være, ja, naturligvis, de skal jo være sjære.

(Tegning af Vald. Møller i Politiken)

Digtere og folkelige Forfattere, ligesom der regelmæssigt blev fremført Uddrag af nye Bøger af moderne Forfattere lige op til Nutiden.

Radio-Hørespillet. Ihvorvel vi, som det fremgaar af de foregaaende Kapitler, havde en god Samvittighed angaaende Hensyntagen til de danske Dramatikeres Arbejder, havde det længe været min Tanke at drøfte denne Sag med danske Forfattere, og da vi mente, at Tidspunktet var modent dertil, udsendte vi Indbydelse til Medlemmerne af Danske Dramatikeres Forbund

og Dansk Forfatterforening til et Møde, hvilket fandt Sted i Wivels Lokaler den 24. Oktober 1930.

I mit indledende Foredrag søgte jeg at klarlægge Grunden til Radio-Hørespillets hidtil kranke Skæbne. Til Trods for, at der fra samtlige Senderstationer i Europa i omtrent 7 Aar havde været arbejdet med stor Intensitet og under Medarbejderskab af en Række betydelige Personligheder paa at fremskaffe det af selve Radiofonien og dens egne Virkemidler skabte Kunstværk: *Hørespillet*, var dette internationale Radioproblem ikke naaet sin Løsning nærmere. I Tyskland havde der saaledes fundet en stor Konkurrence Sted, hvortil der indgik ikke mindre end 1200 Arbejder, af disse blev kun *to* præmierede — vi bragte det ene af dem uden synderligt Held — ligesom vi herhjemme havde gennemløjet et Utal af indsendte Arbejder. Det blev en mager Høst, thi fraregnet et virkeligt godt Hørespil, *Otto Rung's* fortræffelige "Kriminalsagen Helga Norland", havde Resultatet været ringe.

Man havde ude i Verden gjort det mindre væsentlige til det væsentlige, idet man søgte at finde en Erstatning for alle Teatrets øvrige Virkemidler, som foruden Talens Kunst er i Stand til at fuldstændiggøre Digterens og Komponistens Værk, nemlig: Kostyme, Maske, Plastik, Gestus, Mimik, Dekorationer, Farver og Lys. Heroverfor opstillede man Dogmet om de akustiske Kulissers overskyggende Betydning for Hørespillets Idé. Megen Tid var gaaet tabt for Udviklingen af Radio-Hørespillet, idet man først skulde igennem denne Skærsild for at vide, at denne Vej ikke var den rigtige, at den tværtimod forhindrede en sund Udvikling af det egentlige — det, som det for Radiofonien kommer an paa, *Ordet* og *atter Ordet*, og det, at Udsendelsen har virkelig *indre Værdi*; thi det er ikke Hokus Pokus ved Udsendelserne, der er Hovedsagen, det er tværtimod de enkle, klare Linier, der bør efterkommes efter Radioens egentlige Væsen. Adskillige klassiske Værker virker i Kraft af deres indre Værdi som var de skrevet direkte for Radio; selv paa Scenen tog disse Digttere ikke meget Hensyn til det ydre Apparat, det var det levende Ord, der gjorde Udslaget. Selv-

følgelig bragte ogsaa vi Lydkulisser, men kun for at understøtte Forfatterens Ord, ikke omvendt; den bedste Lydkulisse er iøvrigt Vokal- og Instrumentalmusik.

Konversationskuespil, hvori der ikke sker noget, egner sig ikke, ganske i Modsætning til korte Sketches, i hvilke en vittig Dialog er Hovedsagen. Værker med Forklædningsscener eller Situationskomik er ligeledes uanvendelige. Hørespillets største Værdier er koncentreret Handling og Forenkling. Vi har positive Resultater at opvise i saa Henseende. Saaledes virkede *Sven Lange's* "En Forbryder" tilrettelagt for Radio som et næsten ideelt Hørespil.

Hvad det i Hovedsagen gælder om, er, at Handlingen griber eller morer Tilhørerne, og at Hovedhandlingen ikke opholdes af for mange Sidespring, der forvirrer navnlig den jævne Tilhører, men at den tværtimod skrider konsekvent fremad og virker direkte spændende og helst saaledes, at en Stigning mod Slutningen kan forventes — Tempo! Medens Hørespillet giver Afkald paa alle Scenens øvrige Virkemidler, og al Vægt lægges paa Ordets Anvendelighed for de hørbare Udtryk og Indtryk, saa ejer Radiofonien til Gengæld en ganske overordentlig stor og værdifuld Egenskab, idet den stærkere end Teatret formaar at sætte Tilhørernes Fantasi i Svingning og Spænding.

Det var altsaa en Opfordring til danske Forfattere om at sende os dramatiske Arbejder, der maatte egne sig for Radiofonien. Med de ovenfor anførte Indskrænkninger gav vi ikke Forfatterne direkte Forskrifter — enhver Forfatter eller Komponist skaber selv sin egen Form — var blot Arbejdet i sig selv talentfuldt, vilde vi tage imod det med Glæde. Det, der eventuelt traadte hindrende i Vejen for den radiofoniske Gengivelse, skulde vi nok faa udjævnet. Og faktisk har jeg selv i Aarenes Løb, naar min Tid tillod det, hjulpet nogle Forfattere i den Retning, medens for det store Antals Vedkommende Instruktør *Oluf Bang* har gjort et betydeligt Arbejde.

Sammenkomsten med Forfatterne forløb forøvrigt særdeles fornøjeligt. Blandt de Forfattere, der deltog i den paafølgende

Diskussion, skal jeg nævne *Bertel Budtz Müller*, som var første Taler:

“Det er mig egentlig en Sorg, fordi jeg havde forberedt et lumsk, lurende og nederdrægtigt Overfald paa Statsradiofonien ud fra saglige, grundalvorlige og dybt interesserede Synspunkter, at Kammersangeren desværre er gaaet hen og har slaæet mig Sværdet af Hænde, idet den væsentligste Del af Foredraget drejede sig om Ting med Hensyn til hvilke jeg som Lytter har gjort de samme Erfaringer som Kammersangeren, ligesaa med Hensyn til Formen for Hørespil og den radiofoniske Udsendelse i det hele taget.” Derefter fremkom denne Forfatter med det positive Forslag, at vi først og fremmest maatte bringe det økonomiske Grundlag for det litterære Arbejde i Orden.

Det var et Argument i Debatten, der havde Grund under Fødderne, og der blev da ogsaa noget senere hen ansat en Honorar-Sats for Hørespil, der betydelig oversteg, hvad adskillige andre Radiofonier betalte.

Det første Fremstød herhjemme var nu gjort, ligesom vi var beredt til at vise al mulig Imødekommenhed — og vi afventede saa Resultatet.

Men — for at sige det straks — selv om det virkelig skulde ske, at vi fik ikke blot nogle, men mange gode Hørespil, var det ingenlunde derfor vor Hensigt at opgive at udsende Hovedværkerne i den dramatiske Litteratur. Thi bortset fra, at det, efter de hidtidige Erfaringer, sikkert ikke var tænkeligt, at Antallet skulde blive saa stort, at det formaaede fuldstændigt at dække Radiofoniens kolossale Behov, vilde det ikke alene stride mod Radiolovens klare Ord om den kulturelle Alsidighed, men det vilde tillige betyde en Uretfærdighed mod den store Del af Befolkningen, der før Radiofoniens Tid ikke havde haft Del i disse Kulturgoder. Ved at svigte Alsidighedstanken vilde man berøve Folket de nationale og internationale *Evighedsværdier*.

I Sæsonen 1930—31 fortsatte vi da ogsaa dermed, ligesom vi bragte nye Oplæsnings-Serier: “Renæssancen i Digtning og Musik”, “Verdensberømte Dialoger”, “Verdenslitteraturens store komiske Fortællere”.

Koncertsals-Studiet. Vi arbejdede stadig paa nye Forbedringer i radiofonisk Henseende, hvilket ogsaa fandt megen Anerkendelse i Ind- som Udland.

De udenlandske Dirigent-Engagementer i disse Sæsoner resulterede i Udvekslings-Koncerter; vore faste Dirigenter Launy Grøndahl og Emil Reesen dirigerede saaledes i Stockholm, Warszawa, Berlin, Hamburg, Prag og Leipzig med Program: *Dansk Musik*. Danmark staar her som det Land, der først førte Udvekslingstanken ud i Praksis, som danske Solistkunstnere iøvrigt ogsaa blev delagtiggjort i.

Vi fortsatte med at yde Støtte ved Transmissioner til de tre store Musikforeninger. Foruden at der ved disse Koncerter opførtes megen dansk Musik, havde vi desuden to Serier, der udsendtes fra Studierne med henholdsvis instrumental og vokal dansk Musik: "*Vor Tids danske Komponister*" og "*Vor Tids danske Sange*".

*

Professor Vilh. Andersens Radio-Omvendelse.

Efter først at have medvirket ved nogle Skoleudsendelser ringede *Vilh. Andersen* en Dag og spurgte mig, om vi var *large* nok til at se bort fra — — —? (Professoren sigtede her til sin lille spøgefulde Bemærkning, som jeg tidligere (Side 60) har nævnt.) "Selvfølgelig, kære Professor, De skal være os hjertelig velkommen!" var mit Svar.

Professor Vilh. Andersens første aftenlige Medvirken fik iøvrigt et fornøjeligt Efterspil. En meget højtstaaende Personlighed, der er overordentlig populær i Befolkningen, ikke mindst paa Grund af sit ægte danske Lune, mødte nemlig nogle Dage derefter paa sin daglige Ridetur Vilh. Andersen, og idet han standse sine smukke Ganger, fik Vilh. Andersen følgende muntre Morgenhilsen: "*Naa, Professor, saa kom De jo dog paa Dasset!*"

Det nye Østersøkabel og Radiofoniforbindelsen med Kontinentet, England og Amerika.

I September 1930 var det nye Østersøkabel endelig færdig-

Viorica Tango.

Angeles Ottein.

Riccardo Stracciari.

Carlo Morelli.

Egisto Tango.

Francesco Merli.

Roberto d'Alessio.

Eva Turner.

Fernando Autori.

Medlemmer af det italienske Gæstespil.

*Orkesterstudiet i Axelborg.
Radio-Orkestret med Emil Reesen som Dirigent.*

*Koncertsals-Studiet i Axelborg.
Det forstærkede Radio-Orkester med Launy Grøndahl som Dirigent.*

Carl Rydahls Instrumental-Ensemble.

Louis Preils Danseorkester.

Statsradiofoniens første større Personale.

Siddende ses fra venstre: Instruktør Sig. Wantzin, Konsulent Johanne v. Kohl, Magister Kaj Aage Bruun, Kapelmester Emil Reesen, kgl. Kammersanger Emil Holm, Instruktør Oluf Bang, Komponisten Johs. Andersen, Komponisten Ludolf Nielsen og Arkivar A. K. Jerholt. — Staaende i forreste Række: Assistent Hans Rude, Magister Hans Werner, Assistent Oskar Behrend, Kapelmester Mogens Hansen, Pianist Viktor Fischer, Ingeniør Fr. Heegaard, Pianist Folmer Jensen, Bassist Harald Bugge, Koncertmester Otto Fessel og Bratchist Johs. Ewald. — Staaende i anden Række: Kontorassistent Ingeborg Tholander, Speaker Daniel Prior, Kontorchef L. Ludvigsen, Fuldmægtig Brøndsted, Kapelmester Launy Grøndahl, Assistent Callesen, Kapelmester Louis Preil, Speaker Carl Fr. Schionning.

gjort. Det var en stor og bekostelig Sag, hvortil ikke mindre end 4 Faktorer økonomisk havde bidraget: Statstelegrafen, Statstelefonen, Københavns Telefonselskab for den danske Landkabelside og Statsradiofonien; for Radiofoniens Tarv var Kablet blevet forsynet med Musikkorer.

Længe havde jeg set hen til dette Resultat, der skulde løse min bundne Tanke, at alle danske Lyttere — paa lige Fod til Kongens Slot, Landmanden og Borgeren, By- og Landarbejderen, Fiskeren og Sømanden paa Havet og den ensomme Beboer paa Heden — skulde opnaa at kunne faa hele Verden ind i Hjemmet, ved vore Transmissioner af fremmede Statsmænds Taler leve med i store Verdensbegivenheders øjeblikkelige Brændpunkt, og paa samme Maade blive delagtiggjort i kunstneriske og andre Tildragelser i europæiske og oversøiske Størstæder.

Men det skulde vise sig, at let og hurtigt blev dette Resultat ikke opnaaet. Forstærkerstationerne skulde først gøres færdige, derefter længe og omhyggelig afprøves, og det var just ikke lige at gaa til. Da saaledes Forstærkerstationen paa den danske Side: Nykøbing F., var helt færdig, anmodede jeg Overingeniør Kay Christiansen om paa saa indtrængende Maade som muligt at formaa den tyske tekniske Ledelse til at paaskynde Færdiggørelsen af Forstærkerstationerne paa tysk Side.

Det skete ogsaa beredvilligt fra Overingeniørens Side, men der var endnu mange Vanskeligheder at overvinde — paa Forbindelsen til Berlin var der saaledes ikke mindre end 4 Forstærkerstationer og til Hamborg 3.

Atter skulde jeg komme til at gøre et Arbejde for et rent teknisk Anliggende. En skønne Dag, da jeg i min Utaalmodighed atter henvendte mig til Overingeniøren, sagde han til mig, at han nu havde skrevet saa ofte, uden at det havde hjulpet — om jeg ikke ogsaa vilde forsøge. Det gjorde jeg saa, idet jeg med Ugers og Maaneders Mellemrum skrev til den tyske Ledelse, og for hver Gang blev mine Breve mere og mere høflige. Da saa endelig ved Foraarstide 1931 alt var klappet og klart, rejste jeg til Berlin for at aflægge Besøg og takke. Jeg kunde

ikke undgaa at mærke, at man med undrende Øjne betragtede min Person, hvorledes den Embedsmand saa ud, der skrev saa ovenud høflige Breve, ikke benyttede Kancellistilen, og hvis Navns Underskrift til og med var læselig. Under mit Besøg paa Kontinentet fik jeg Klarhed over, at Danmark siden Kalundborg Stationens Ikrafttræden nu ikke alene var rykket Befolkningerne ind paa Livet, men tillige eenstemmigt nævntes med Hæder; og medens Danmark under min Udlændighed som scenisk Kunstner saa at sige udviskedes i den almene Bevidsthed, saasomt man kom til Warnemünde eller en anden Grænsestation, hørtes nu Danmarks Navn helt til Italien.

Der blæste i det hele taget en god Vind for den danske Radiofoni i Europa, saaledes gik den tidligere norske Udenrigsminister, Dr. *Arnold Ræstad*, ved et Møde i Genève stærkt i Breschen for Kalundborg Stationen, hvis Udsendelser han betegnede som førende indenfor europæisk Radiofoni. Ogsaa en fransk Stemme hørtes: *André Cocroy*, der anbefalede, at man skulde lytte til Danmarks Programmer og Koncerter.

Da vi formodede, at Opbygningen, hvad Udsendelser fra Studierne angik, laa saa nogenlunde i fast Leje, tog vi fat paa Reportage-Udsendelser i Hjemlandet. Den første var forsaavidt ret sensationel, som det drejede sig om ikke mindre end Reportage fra Luftskebet "Graf Zeppelin" ved dettes Fart over Danmark. Jeg fik *Aksel Dahlerup* til at overtage det ingenlunde lette Speaker-Hverv; i den Anledning foretog han en Rejse til Berlin for at sætte sig ind i Luftskebet's Indretning og gjorde derefter Farten med. Selv om nu ikke alt lykkedes lige godt, saa var dette første Forsøg alligevel et absolut Fremstød for en Udvikling paa dette Omraade.

Den første egentlige Reportage-Udsendelse fandt Sted den 22. Maj 1931 i Serien: *Danske Virksomheder*. Et Besøg paa et *Bryggeri*. Det blev for Lytterne en interessant Skildring af, hvorledes det danske Øl bliver til ligefra den første Proces: Rensning af Byggen, til den sidste: Pasteuriseringen, Flaskernes Etikettering, Nedlægning i Kasser og til Slut Vognenes Udkørsel med det færdige Produkt. Det var ogsaa første Gang, Lytterne

Prøve paa Radioudsendelsen paa Søndag

(Radioen bebuder, at den paa Søndag vil rundkaste Østerssæsonens Aabning.)

Driftslederen: — De slubrer ikke nær højt nok, Hr. Regissør.

Regissøren: — Næh, Hr. Kammersanger, jeg tror osse, vi bliver nødt til at ta' et Par Prøver endnu, før det bliver helt godt.

(Tegning af Vald. Møller i Politiken)

hørte Arbejdets Lyde i en stor Virksomheds forskellige Afdelinger.

Ideen slog overordentlig an og blev derefter udstrakt til alle Grene af dansk Erhvervsliv. Ved alle disse første Udsendelser, der krævede mange Forsøg, gjorde jeg Arbejdet med i alle dens Detailler for efterhaanden at fastslaa den bedst mulige Form og Linie i Tilrettelæggelsen. Da jeg blev sikker paa at have fundet den rette Mand til Hvervet, gik det senere over til, at Aksel Dahlerup arbejdede selvstændigt med denne Serie, som der blev

7*

gjort en stor Indsats for ud fra samfundsmæssige Formaal. Foruden at slaa til Lyd for dansk Virke var det nemlig utvivlsomt, at disse Udsendelser overbeviste Befolkningen om, med hvilken Omhyggelighed og under hvor høj en hygiejnisk Standard, der arbejdes i disse Virksomheder, som spiller saa stor en Rolle for Folkets Ernæring, og tillige afgav de Bevis for, hvilket fortræffeligt Arbejde, der fra dansk Side ydes for, at f. Eks. Landets Hovederhverv Landbruget kan hævde sig i Udlandet paa ærefuld Maade.

*Københavns Kommunes Harmoniorkester-Koncerter
i Fælledparken.*

Allerede paa saa tidligt et Tidspunkt som i Aaret 1923 kom jeg, som Kommunens Tillidsmand, til at beskæftige mig med de offentlige kommunale Koncerter, og jeg blev hurtigt klar over at disse trængte til en gennemgribende Reform. Jeg havde da ogsaa adskillige Drøftelser med begge Kommunalbestyrelser, men ihvorvel man principielt delte mine Anskuelser og gerne saa Tingene ændret, taarnede der sig dog mange Vanskeligheder op mod en saadan Reform, dels af økonomisk Art, dels fordi man den Gang intet Steds her i Byen havde en virkelig Koncertribune for Friluftskoncerter; endelig var der Dirigentspørgsmaalet og Manglen af et Orkesterbibliotek, hvorfor jeg maatte stille Sagens Løsning i Bero og afvente bedre Tider.

Det begyndte først at lysne for denne Sag, da Lovforslaget om Omordningen af Rosenborg Have i Efteraaret 1929 fremkom. Det var ogsaa i høj Grad paakrævet, thi den Interesse, man hidtil fra de toneangivende Musikkredses Side havde ydet den offentlige Musik — Musik for Folket — var saare ringe, i hvert Fald forelaa intet rationelt Resultat. Saaledes var de offentlige Koncerter i Rosenborg Have nærmest blevet en Skandale, udført som de blev paa en Tribune, der med et mildt Ord maatte betegnes som et Skur, og med et ogsaa i numerisk Henseende utilstrækkeligt Orkester, og Transmissionerne var da ogsaa saa utilfredsstillende i radiofonisk Henseende, at de end ikke kunde staa Maal med Studieudsendelserne af vort mindre

Blæserensemble, endsigte med vort eget Harmoniorkester, hvorfor jeg da tilsidst nægtede oftere at lade disse Koncerter transmittere; de afsluttedes da ogsaa med Koncerten den 3. August 1930.

Derefter havde jeg forskellige Konferencer med Borgmester, Dr. *Ernst Kaper* for Københavns og Viceskoledirektør *Holger Rützebeck* for Frederiksberg Kommune, som begge viste stor Interesse for Sagen og Forstaaelse af, at en Reform nu absolut var paakrævet. Forudsætningen for et fortsat Arbejde var altsaa, at der opnaaedes en virkelig Reform, og denne skulde i Hovedtrækkene gaa ud paa følgende:

1. Bygning af en stor og tidssvarende Tribune, Udvælgelse af en stor og i akustisk Henseende heldig Plads.
2. Udvidelse af Orkestret til 70 Musici.
3. Ændringer i Programtilrettelæggelsen, hvorved Programstoffet blev betydelig forbedret — altsaa af lødigere Indhold — dette dog i gradvis Stigning, saaledes at Koncerterne alligevel blev af folkelig Karakter.
4. Forhøjet Udførelseskvalitet ved Prøver forud for Koncerterne.
5. Anskaffelse af en Række Instrumenter.
6. Anskaffelse af nyt Orkester-Nodemateriale.

Naar jeg maatte stille disse ret omfattende Betingelser til Københavns Kommune, er det indlysende, at jeg ogsaa maatte være betænkt paa, at der fra Statsradiofoniens Side blev gjort Gengæld for, at vi ved denne Reforms Gennemførelse vilde faa Transmissioner af folkelig Musik, der kom til at staa taarnhøjt over de tidligere. Efter herom førte Forhandlinger med Magistraten stillede jeg Forslag til min bevilgende Myndighed, Radoraadet, om, at Statsradiofonien tilsikrede Transmission af 10 Koncerter aarligt i 5 Aar, hvilket bevilgedes, ligesom jeg udrettede et praktisk Arbejde for Kommunen for Reformens Gennemførelse med Hensyn til bl. a. Musiker- og Dirigent-Spørgsmaalet.

Der blev nu nedsat et Udvalg blandt Kommunalbestyrelsens Medlemmer for at drøfte selve Planens Udførelse, og jeg deltog i forskellige Møder paa Raadhuset. De forløb i største Harmoni, jeg kan dog ikke nægte mig at omtale et lille morsomt Ordskifte mellem Formanden for Udvalget og mig. Ved mine Un-

dersøgelser af de kommunale Koncerter med en forholdsvis lille Besætning, der fandt Sted henholdsvis paa Christianshavns Vold, Enghaveplads og Genforeningsplads, var jeg bleven overbevist om, at de havde ringe Værdi saavel for Kommunen som for Tilhørerne, og jeg tillod mig derfor at nævne dette for Udvalget med Tilføjelse af, at man maaske ved at opgive disse Koncerter blev i Stand til senere hen at udvide de store Koncerters Antal. Hertil sagde saa Formanden: "Nej hør nu, Kammersanger, nu maa De virkelig ikke ogsaa ville ordne Kommunens lokale Anliggender!", hvorpaa jeg svarede: "Ih bevares, det kunde jeg da aldrig i Verden driste mig til, det var jo kun en høflig Henstilling". "Ja Tak", svarede Formanden smilende, "vi kender jo nok Kammersangerens høflige Henstillinger!" Naar jeg nu anfører, at jeg alligevel senere fik Ret, og man efterhaanden opgav disse mindre Koncerter, saaledes at Antallet af Koncerterne i Fælledparken med Statsradiofoniens videre Tilskud kunde forøges først til 12 og senere til 15 Koncerter, saa siger jeg det ikke for at hovere, men tvertimod for at yde Kommunalbestyrelsen min oprigtige Anerkendelse for den Interesse og Forstaaelse, der derved blev vist denne udmærkede Sag.

Efter at Pladsen i Fælledparken var valgt, afsluttedes Udvalgets Møder med Kaffe og Boller i Idrætsparkens Restaurant, og dette var det — almindeligvis — obligate Tegn paa, at Sagen dermed var ført til Ende, hvorpaa jeg ansaa — om jeg saa maa sige — den hellige Grav for vel forvaret. Stor var derfor min Forbavselse, da jeg nogen Tid derefter i Axelsborg fik Besøg af Stadsarkitekten, der meddelte mig, at en Gruppe Medlemmer havde stillet Forslag om, at man udvidede den forhaandenværende Musiktribune paa den anden Plads i Parken, saa man blev i Stand til paa samme at give saavel de mindre Koncerter som de nu projekterede store Koncerter, hvilket jo vilde forringe Udgifterne betydeligt. Billederne af disse Aars Arbejde for denne Sag svirrede nu som en Kinematograf rundt i Hovedet paa mig ovenikøbet med Tekst: "Saa er altsaa hele dit Arbejde ødelagt". Thi den anden Plads med sin brede Front

kunde slet ikke staa Maal i akustisk Henseende med den valgte, med langagtig Form, bortset fra at en saadan Omkalfatring af den gamle Tribune sikkert vilde give et langt ringere Resultat end den nye og helt tidssvarende.

Jeg var ganske klar over Situationen, altsaa — saa hellere miste Resultatet af mit mangeaarige Arbeide end gaa paa Akkord med en saadan daarlig Ordning, helt imod min Overbevisning, og jeg vovede derfor et Skaktræk, idet jeg skød de nye Tegninger over til Stadsarkitekten og sagde: "Jeg skal ikke nærmere komme ind paa Detaillerne i dette Forslag, men dermed er Forudsætningerne bristede, og Statsradiofonien beklager at maatte trække sig tilbage fra Foretagendet".

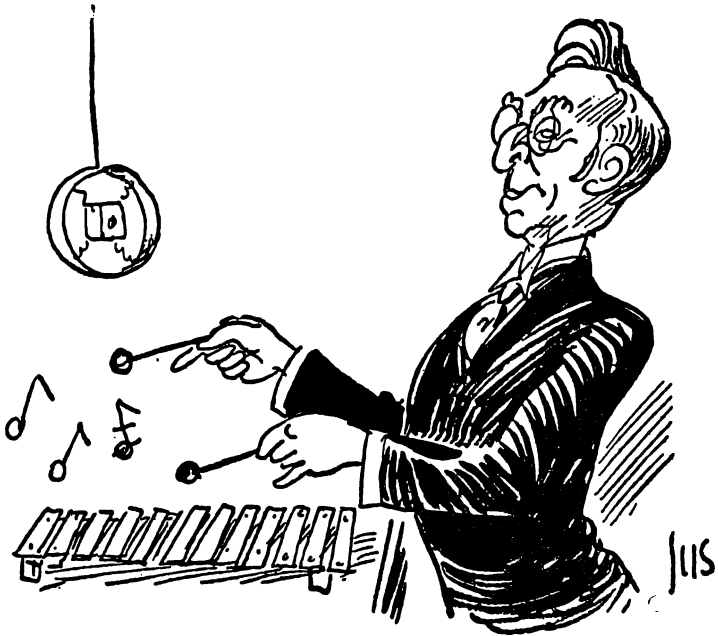
Der kom et Lettelsens Suk fra Arkitekten, og jeg hørte da ej heller senere mere om dette Forslag, der ogsaa i sig bar alle et Kompromis' Svagheder.

Den første af disse Koncerter med Kapelmester *Fr. Hemme* som Dirigent fandt Sted den 28. Juni 1931 under overvældende Tilslutning og Begejstring fra Publikums Side og fortsattes i det først normerede Antal af 10 Koncerter, til de med Sæsonen 1933 forøgedes til 12 Koncerter og endelig med Sæsonen 1934, da Kgl. Kapelmester *Johan Hye-Knudsen* overtog Dirigenthvervet, blev forøget til 15 Koncerter.

Alle kan sikkert være enige om, at det opnaaede Resultat for disse Folke-Koncerter har været over al Forventning, og enhver kan jo desuden overbevise sig derom ved at aflægge et Besøg i Fælledparken en Søndag Eftermiddag i Sommertiden, da Tilhørernes Antal ikke tælles i Hundreder, men i Tusinder, og hvor der er opstaaet et Folkeliv af Dimensioner, som er uden Sidestykke her i Landet.

*

Endvidere plejede jeg Forhandlinger med Frederiksberg Kommune angaaende en Nyorientering af den offentlige Musik, saaledes at der i Frederiksberg Have blev søgt at skabe lignende store Folkekoncerter. Min Plan gik ud paa, at der paa den store Plæne foran Slottet blev rejst en Musiktribune,

Statsradiofonien indfører Pausesignal.

(Tegning af Jensenius i *Nationaltidende*)

saa Publikum ved at lejre sig baade paa denne Plads og tillige paa den anden Side af Kanalen blev i Stand til at nyde Musikken i disse skønne Omgivelser og under gode akustiske Forhold. Indenfor Kommunalbestyrelsen fandt denne Plan da ogsaa Interesse og Sympati, og da det er Staten, der ejer Haven, rettede jeg tillige en Henvendelse ledsaget af en Redegørelse til Statsminister *Th. Stauning*. Realisationen af denne Plan strandede i første Linie paa den daværende Haveinspektørs Modvilje. Nu skal jeg villigt indrømme, at Planen rummer nogle Vanskeligheder, men med lidt god Vilje fra de Myndigheders Side, der kommer i Betragtning for Sagens gode Løsning, skulde Vanskelighederne nok være til at overvinde, thi der kan sikkert ikke gøres nok fra det Offentliges Side for Udbredelsen af lødig, folkelig Musik.

*

Danmarks Pausesignal udsendtes for første Gang 28. August 1931.

Opgaven, der var givet Taarnurfabrikanterne *I. & F. Bertram-Larsen* at udføre, var at skabe et Pausesignal med et dansk Folkemelodi-Motiv som Kendetegn for den danske Radiofoni. Jeg stillede den absolutte Fordring, at Apparatet gengav Melodistrofen uden Bilyde fra Toneemnerne, Hammermekanismen eller Løbeværket. Denne strenge Fordring affødte utallige Prøver og Forsøg, inden man kunde sige at være kommen den ideale Løsning af Spørgsmaalet nærmere; intet Under, at der maatte arbeides Aar og Dag paa denne Opgave.

Hvad Pausesignalets Melodi angaar, saa foreslog Magister *J. P. Larsen* den, der findes i et gammelt Lovhaandskrift fra Aar 1300 "Codex runicus", som er prentet med Runer paa Pergamentblade, og efter Tekstens Afslutning er tilføjet to Nodesystemer med Noder og en vedføjet Tekst: "Dromde mik en drøm i nat um silki ok ærlig pel". Det er den ældste Optegnelse af dansk Musik til dansk Tekst.

Der var enstemmig Glæde over det danske Pausesignal — lutter Superlativer — "en Fryd for Øret" — "Verdens bedste Pausesignal"!

*

Statsradiofoniens Symfoniorkester.

Efter adskillige Drøftelser blev min længe nærrede Plan til Virkelighed, idet det besluttedes endnu i dette Driftsaar at supplere Orkestret med ca. 30 fast ansatte Musikere og dermed forme Radiofoniens Orkester til et Symfoniorkester. Ansættelsen af de nye Musikere skulde ske ved offentlig Konkurrence. I Modsætning til, hvad der er Sædvane i Udlandet, at Aspiranterne først maa dokumentere deres Kvalifikationer for overhovedet at faa Adgang til en saadan Konkurrence, gik vi den Vej at give alle Landets Musikere Lejlighed til paa lige Fod at deltage uden Indskrænkning. Det maatte vel siges at være en fordomsfri Fremgangsmaade, men det gav unægtelig Dommerkomiteen et kolossalt Arbejde, som varede fra 14. August til

Der rejses Krav om at lade Radioen transmittere Nattergalens Sang.

Emil Holm: — Kom frit frem, Hr. Kollega!

Tegning af Chr. Hoff i Nationaltidende.

21. September inklusive, vi havde da prøvet ikke færre end 398 Aspiranter. Vi oplevede da ogsaa et og andet. Saaledes, da en Aspirant paa Forespørgsel om, hvad han ønskede at spille, sagde: "Haydns Paukesymfoni!" "Hvorledes?" spurgte jeg med min blideste Stemme, thi jeg var unægtelig ikke saa lidt interesseret i at vide, hvorledes han med sin ene Violin tænkte sig at fremføre en Symfoni, der kræver en 50 Mands Besætning. — Nu har jeg fra min sceniske Virksomhed Herredømme over mine Ansigtsmuskler, men da de øvrige Medlemmer af Dommerkomiteen ikke var saa trænet i den Retning, fik han ikke spillet altfor længe, før jeg rejste mig og meget venligt sagde: "Tak!" Aspiranten saa højst forundret paa mig og gik, men vendte sig dog en Gang, og idet han rystede paa Hovedet, saa han paa mig med et Ansigtstudtryk, der tydelig sagde: "Naa, det er altsaa rigtigt, hvad der siges, at den Kammersanger er skør!" — Dermed var Arbejdet ikke endt, nu kom Prøverne for den afgørende Dommer: *Mikrofonen*, og for denne strenge Dom-

stol faldt adskillige Aspiranter, og Afgørelsen var fuldt ud retfærdig, idet vi hørte "med tilbundne Øjne", nemlig fra en Højtaler i et Kontrolværelse, hvor vi kun fik opgivet et Nummer, men ikke hvem det var der spillede; det var noget af en Skærsild for det snævre udtagne Udvalg af Aspiranterne.

Paa nogle ganske faa Stemmer nær, hvis Kvalitet vi ikke fandt højt-staaende nok for et Elite-Orkestres Standard, lykkedes Konkurrencen til fuld Tilfredshed. Maalet for det kommende Radio-Symfoniorkester var imidlertid ikke dermed naaet, men vi var dog et godt Stykke paa Vej dertil.

Med dette Arbejde var Axelborg-Perioden officielt afsluttet. Under denne havde der ganske vist til Tider været et næsten overvældende Arbejde — ikke mindst for mig — men den var ogsaa rig paa smukke Resultater og Fremgang for Radio-foniens Udvikling, og det gav paa den anden Side en stor Arbejdsglæde for os alle. Vi var derfor ingenlunde henrykte for, at vi skulde forlade disse smukke Lokaler og drage ind i den nye Bygning, i Uvished om, hvorledes Tingene der vilde forme sig.

Statsradiofonien
Statsradiofonibygningen ("Størekassen")
1931-33

I Februar 1931 afgaar min udmærkede Medarbejder, Komponisten *Alfred Toft*, ved Døden, og Komponisten *Peder Gram* indtager hans Plads i Programudvalget. — 1. Oktober samme Aar ansættes Frk. *Grethe Otto* som Speaker. — 12. November dirigerer *Egisto Tango* en stor italiensk Koncert fra Odd-Fellow Palæet; den vækker stor Opsigt paa Kontinentet. I den tyske Presse hedder det herom: "Til Slut en pragtfuld Transmission fra Statsradiofonien i København, smukke Stemmer, beaandet Ledelse". — 31. Januar 1932 begynder Koncerterne for Skoleungdommen. — 15. Februar første store Koncert-Transmission fra Amerika, foranstaltet af "The Columbia Broadcasting Co.". — I Marts begynder de store Orkester- og Solistkoncerter for Arbeidsløse, ligesom *Arbeidsledige Musikeres Orkester* drages til Medvirkning. — I Aarets første Maaned følger Udsendelser af *Europæiske Bybilleder* fra Stockholm og Oslo, hvorved den skandinaviske Ring er sluttet. — I Januar ansættes *Hans Madsen* som Kapelregissør. — I April Maaned samme Aar gøres der atter et stort *Propaganda-Arbejde for dansk Musik* ved en dansk international Aften, der transmitteredes over en Række Radiofonistationer i Belgien, Tjsekoslovakiet, Finland, Frankrig, Letland, Norge, Polen, Sverige, Tyskland, Ungarn og Østrig. — I Juni Maaned ansættes Journalist *Harald Rud* som Pressesekretær. — I Oktober 1932 finder Lytterforeningernes Jubilæums-Udstilling Sted med Formaal ved Apparater og Demonstrationer at vise den 10-aarige Udvikling fra Efteraaret 1922. For første Gang faar de Besøgende Adgang til gennem Mikrofonen at sende Hilsener til Familie og Paarørende, hvilket faar historisk Interesse derved, at disse Hilsener giver Impulsen til og bliver Forløbere for Grønlandshilsenerne. — I November Maaned paa-begyndes Transmissioner af *Københavns Dreng-* og *Mandskors* Koncerter i Slotskirken under Direktion af *Mogens Wöldike*. Statsradiofonien beslutter at yde denne Institution al mulig Støtte for dens Bestaaen og videre Udvikling. — Til Julen 1932 bringer "Berlingske Tidende", "Nationaltidende" og "Politiken" fra Studiet Julekoncerter i velgørende Øjemed med Bidrag fra Lytterne Landet over, og for første Gang sendes Julehilsener til Grønland. Begge disse Udsendelser bliver aarligt tilbagevendende Begivenheder. — I Begyndelsen af 1933 transmitteres en *Montmartre-Soirée* og en Opera-akt fra Den store Opera i Paris. — 5. Februar transmitteres det nu færdigjorte Klokkespil i Vor Frelsers Kirke, hvortil Statsradiofonien har ydet sin Støtte. — 16. Februar udsendes fra Odense en stor italiensk Koncert under Direktion af *Egisto Tango*; det blev en "Skyskraber"-Sukces. — I Foraaret 1933 transmitteres Den kgl. svenske Opera's to Forestillinger fra vort kgl. Teater, "Don Juan" og "Czardasfyrstinden".

Forinden jeg paabegynder denne Udredning, vil jeg gerne forudskikke nogle Ord om mit personlige Syn angaaende Det kgl. Teaters *Annex-Scene*, se iøvrigt Fremstillingen herom i mine Memoirs 1. Del (Side 107 og 124).

Da Forslaget fremkom var min første Tanke, at det vilde være mig en Glæde, om den i saa lang en Aarrække drøftede Plan nu endelig kunde blive til Virkelighed, og saafremt mit Arbejde for den danske Radiofoni skulde være i Stand til at bidrage sit dertil, vilde Glæden for mig være dobbelt stor. Men — der var selvfølgelig tillige for mig et stort *men* forbundet med Forslaget, nemlig, at dets Realisation ikke paa nogen Maade maatte komme Radiofonien til Skade.

Og desværre blev det Tilfældet, endog i høj Grad. I de to Aar, hvorom dette Kapitel handler, opstod der nemlig for os, der skulde trække det daglige Læs, saa mange Kalamiteter, at Overflytningen fra Axelborg uden Omsvøb maatte betegnes som et Tilbageskridt i enhver Retning. Selve Byggeplanen havde til Hensigt at vise, at Radiofonien skulde faa større Fladerum til Disposition, end det var Tilfældet i Axelborg — paa Papiret, ja — men vi skulde hurtigt erfare, hvor lidt disse Teorier slog til i Praxis.

For at begynde med *Opholdsrum for de Medvirkende*, var Pladsen saa indskrænket, at det ofte resulterede i — naar det drejede sig om et større Antal — at de maatte tage Ophold paa de tilstødende Gange, og hvad *Kontorerne* angik, saa var der f. Eks. i en af Etagerne disponeret — med et mildt Udtryk — saa uheldigt, at man for at komme ind i eet Kontor maatte gaa igennem alle de øvrige, hvorfor det blev nødvendigt yderligere at indskrænke disse Rum for at kunne lave en Gang saa smal, at den just ikke egnede sig for Mænd af Sværvægtsklassen. I syvende Etage, hvor mit Kontor anbragtes, var der ogsaa indrettet et større Værelse til Radioraadets "Sal", et mindre Kontor til Raadets Formand, men det gik nu ikke, thi de to Rum maatte nødvendigvis tages i Brug til Nodebibliotek og til Arkivarens Kontor. Mine Forestillinger om dette og hint blev

fejlet til Side, det skulde nu gennemføres som Bestemmelsen var; Arkitekten havde sagt god for Tingenes Ordning.

Imidlertid, da det viste sig, at der, trods de givne Tilsagn, ikke blev Plads til Licensafdelingens Kontorer, blev det nødvendigt at købe Naboejendommen, Tordenskjoldsgade 3, og i denne blev saa den ene Etage efter den anden efterhaanden taget i Brug.

Men nu kom det mest skæbnesvangre for Radiofoniens Trivsel og Vækst: *Udsendelseslokalerne* og til og med *Teater-scene* og *Tilskuerrum*, med den derved opstaaende samtidige Drift.

Jeg ønsker ikke nu at fremkomme med personlige Angreb paa Arkitekt *Holger Jacobsen*, dertil føler man i min Alder ingen Trang, jeg skal endog være saa hensynsfuld at mene, at han har været i god Tro, thi han savnede jo fuldstændig Sagskundskab paa det radiofoniske Omraade, men paa den anden Side gaar det absolut ikke an i en Udredning som denne at tilsløre Kendsgerningerne. Kardinalfejlen var, at der ikke *forud* for Planens Færdiggørelse var gaaet *indgaaende* Drøftelser og Forhandlinger med radiofoniske og andre Eksperter om, hvorvidt det overhovedet var muligt og forsvarligt at anbringe Radiofonistudier ovenpaa en Teaterbygning af Jernbeton, og om Studier i en saadan Bygning havde Udsigt til at opnaa en radiofonisk Kvalitet, hvilket senere blev bestridt af forskellige Eksperter. Vi, der skulde arbejde praktisk dermed, kom først til, da det var for sent.

Det viste sig saaledes til Evidens for det saakaldte store *Orkesterstudie's* Vedkommende; bortset fra, at det maatte kasseres som egentlig Orkesterstudie, kunde det ej heller anvendes til større Hørespiludsendelser.

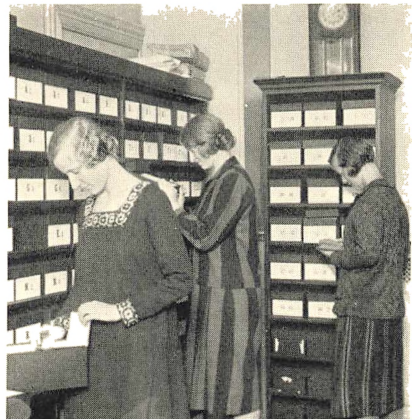
Det lykkedes os dog ved sindrige Foranstaltninger og utallige Prøver at faa dette Studie gjort i hvert Fald anvendeligt til Ensemble-, Kor-, Solist- og Kammermusik- og lignende Udsendelser, det samme gjaldt for Udsendelserne fra Solist-Studiet, og det Arbejde varede det meste af Sæsonen. Retfærdigvis maa det dog siges, at der var to Lyspunkter: *Foredragsstudiet* var af

større Format end i Axelborg, og det betød saaledes, efter at vi havde faaet det indrettet til radiofonisk Brug, en Forbedring; det samme var Tilfældet for *Speakerstudiet's* Vedkommende. Hvad *Soliststudiet* angik, saa havde man overset, at der gerne skulde kunne komme Folk derind, og Adgangen kunde kun ske gennem *Speakerstudiet*, hvilket selvfølgelig var til stor Gène for Driften. Den første Opgave, som Statsradiofoniens nye — desværre altfor tidlig ved Døden bortgangne — unge, dygtige Arkitekt *Thorvald Andersen* fik at løse, var at bygge en Slags Bro som Gennemgang fra Foredragsstudiet til *Soliststudiet* og samtidig til Bygningen Tordenskjoldsgade 3. Men selv denne Ordning havde den Skavank, at de Medvirkende, naar Foredragsstudiet var optaget, alligevel maatte gaa gennem *Speakerstudiet* — dog det hørte til den Art af Genvordigheder, som vi tog uden større Fortrydelse.

Men nu til det allervanskeligste: Udsendelserne af de store Koncerter fra Teatersalen. Den Tanke, at man kunde omplante Ideen med Koncertsals-Studiet, der havde faaet en saa lykkelig Løsning i Axelborg, ved simpelt hen at stille en Kalesche op paa Scenen i Teatersalen og anbringe Musikerne paa løse Podier dèr, hvilke begge skulde nedtages efter Koncerten, for at der samme Steds den næste Dag kunde finde en Teaterforestilling Sted — ja, den Tanke var saa horribel, at jeg nu, da jeg har faaet Tingene paa Afstand, nærmest er tilbøjelig til at udbryde: Tilgiv dem, thi de vide ikke hvad de gøre. Under disse Forhold var det ikke til at undre sig over, at det maatte komme til Divergenser. Da jeg kom til Stede ved den første Prøve i Teatersalen, viste det sig saaledes, at man havde forsynet Nodepultene med elektrisk Lys ved Forbindelser gennem løse Kabler, formodentlig efter Systemet fra Teatrenes Orkesterum, hvor Ordningen imidlertid er saaledes, at Kabelsnorene er dækket af Trælister eller paa anden Maade, hvilket ikke lod sig gøre her. Følgen var, at Musikerne stolprede over eller faldt i disse Snore, og Lyset gik ud. Naar man kender Musikernes Psyke, var det ikke til at undres over, at der opstod en Nervøsitet, saa der ikke var langt fra udbryde Revolution i Or-

Programchefens Kontor i Axelborg.

Ekspeditionskontoret i Axelborg.

Fra Folkekoncerterne i Fælledparken.

Bruno Walther.

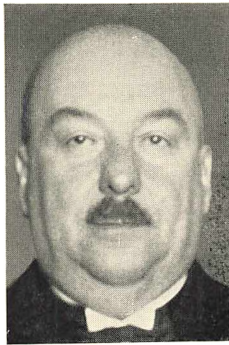
Leo Blech.

Erich Kleiber.

Philippe Gaubert.

Oscar Nedbal.

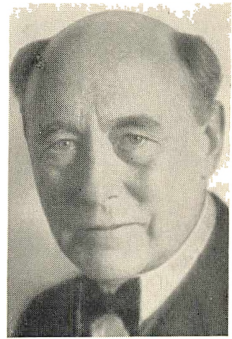
Clemens Krauss.

Gregor Fitelberg.

Paul Paray.

Felix Weingartner.

Nogle af de internationale Dirigenter, som har været Statsradiofoniens Gæster.

Gregor Piatigorsky.

Erika Rokyta.

Wladimir Horowitz.

Alexander Brailowsky.

Lauritz Melchior.

Adolf Busch.

Caspar Cassado.

Paul Hindemith.

Elisabeth Schumann.

*Internationale Instrumental- og Vokal-Kunstnere, der har været
Statsradiofoniens Gæster.*

Scenegulvet, og jeg angav saa paa Prosceniet, hvor langt Forhøjningen skulde naa frem. Da Prøven derefter var i Gang, gik jeg med Fortrøstning op til Kontrolprøve i Soliststudiet, hvor Overingeniør *Kay Christiansen* og min Hustru var til Stede. Til min Forfærdelse lød det nu i Højtaleren endnu værre, jeg blev næsten fortvivlet, mit Hjerte stod formelig stille. I apatisk Tilstand gik jeg ned i Teatersalen — da ser jeg pludselig, hvad jeg i Skyndingen havde overset, at det omtalte Podie er rykket ca. $\frac{3}{4}$ Meter tilbage fra den Plads, jeg havde anordnet. Blev jeg dog saa tindrende, flintrende — — — osv., min Stemme lød næppe blidt i Salen: “Alle Violinister gaar fra deres Pladser”, og til Teaterarbejderne: “Maa jeg faa flyttet dette Podium frem til den Plads jeg har bestemt”. Der fremkom nu en Fordybning der, hvor Cellisterne havde været placeret og disse spurgte saa ret naturligt: “Hvor skal vi saa være”, hvorpaa jeg svarede: “Sæt Dem blot ned i Hullet saa længe, det er Violinisterne det gælder nu, til næste Prøve skal det være ordnet”. Da Prøven atter kom i Gang og jeg aflyttede Resultatet, var det som Dag mod Nat. Ikke saaledes at forstaa, at jeg var tilfreds dermed, Ih bevares, nej, men nu var det dog ikke saa fuldstændig umuligt, at vi var nødt til helt at opgive at give Koncerter i dette Rum, hvilket jeg havde befrygtet.

— — —

Ved Det kgl. Teaters Start af Skuespilforestillingerne den 28. August 1931 blev adskillige Fejl kritiseret meget skarpt af Pressen, saaledes bl. a., at de bevægelige Stolerygge bevirkede, at Damernes Toiletter krøb op i Nakken og Herrernes Smokingsæt ligeledes, men den værste Kalamitet var dog, at der ingen Tæpper var paa Gangenes Trægulve, saa det under Forestillingerne lød, som Publikum trampede udenfor, og endelig, at Jerndørene knaldede i med Brag. Da vi skulde have den første Prøvekoncert for et indbudt Publikum, var det første, jeg forlangte, at der skulde lægges Tæpper paa Gangene. Jeg fik saa det Svar, at det stred mod Bygningens Stil (sic!). Atter sagde jeg: “Ja, saa beklager jeg, ikke at kunne tage Ansvaret for Koncerter her, og *endvidere* forlanger jeg, at der

kommer Filt paa Dørene, saa jeg kan give vore flinke Logebetjente Instruktion om at lukke Dørene fast, men tyst uden Støj”. Da det skete, hed det i Pressen omtrent saaledes: “Ingen er Helt overfor Kammersangeren; hvad der ellers ikke kunde udrettes, skete omgaaende paa Kammersagerens Bud”. Der er næppe Tvivl om, at saadanne Tildragelser, der blev hørt af saa mange Mennesker og derfor blev almindelig bekendt, lagde Grunden til det Prædikat jeg fik: “Diktatoren” — omend i urigtig Udlægning — thi Sandheden var simpelthen den, at det kun var den indsigtsfulde og erfarne Fagmand, der af Forholdene blev tvunget til at reagere overfor ukyndige Menneskers fejlagtige Dispositioner.

Under de 3 Prøveudsendelser søgte jeg at skabe nogen Forbedring, og det lykkedes mig da ogsaa at opnaa et *relativt* bedre Forhold for Solisternes Vedkommende, hvorimod Forbedringen for Orkestret blev ret minimal for vanskelige Kompositioners Vedkommende; Mellemstemmerne mudrede fælt, Klangen blev haard og charmeforladt, og i fortissimo Steder løb det hele sammen i en “Klanggrød”. De uheldige Forhold forværredes yderligere derved, at vi i Teatersalen kun kunde tage Generalprøven selve Koncertdagen, ligesom Lysterne var i Stand til at sammenligne den radiofoniske Kvalitet med Udsendelserne fra Axelborg, der ogsaa af Radiopressen betegnedes som ideelle. Men det var til ingen Nytte at udstøde Beklagelser herover, vi maatte indtil videre nøjes med at haabe paa bedre Forhold senere hen og i Øjeblikket tage Revanche ved store Udsendelser fra Odd-Fellow Palæet i Forbindelse med de fortrinlige Udsendelser fra Axelborg — og saa forresten tage fat paa de øvrige Arbejder ved Opbygningen af Radiofonien, og paa nye Opgaver manglede det ikke.

Den 1. Octbr. 1931 fandt den første Koncert fra Teatersalen Sted under Direktion af *Launy Grøndahl* og under Medvirkning af kgl. Kammersangerinde *Tenna Frederiksen Kraft*, kgl. Kammermusikus *Peder Møller* og kgl. Operasanger *Holger Byrding*. Officielt holdt jeg paa, at disse Koncerter paa Plakater og i Annoncer betegnedes: “Fra Teatersalen i Statsradio-

fonibygningen”, men det nyttede ellers ikke at stritte imod; Folkevittigheden havde nu engang givet Bygningen Kælenavnet “*Stærekassen*”, og saaledes vil vi ogsaa herefter kalde den i disse Optegnelser. Derimod kaldtes de endnu ikke “Torsdagskoncerter”, dette Æresnavn i Ind- og Udland skulde der endnu gøres et godt Stykke Arbejde for at naa hen til.

Om Repertoireplanen for 1931—32 sagde Pressen, at den gav Klarhed over Radiofoniens store Forhold, det var en Løfteseddel saa mangfoldig, at end ikke to kongelige Scener kunde konkurrere med den. Men i Modsætning til andre Løftesedler var Statsradiofoniens Repertoire tilrettelagt saaledes, at *Løfterne blev holdt*.

*

Ved de musikalske Forholds Ugunst havde Besøget til de større københavnske Koncerter mere og mere svigtet, Folk var formelig jaget ud af Koncertsalene ved de kedsommelige Programmer og anden Rangs Udførelse for de vigtigste Punktets Vedkommende. Vi besluttede nu at gøre et energisk Forsøg paa at erobre *et nyt Koncertpublikum* gennem Folkekoncerter i Axelborg til meget lave Priser med det forstærkede Radio-Orkester under Ledelse af vore faste Dirigenter og under Medvirkning af danske Solister. Programmerne fastlagdes efter Principet: god, men letfattelig Musik, for efterhaanden at fortsætte i en stigende Linie. Da Planen slog vældigt an, blev den uden Vaklen konsekvent gennemført med uomtvisteligt Resultat.

— — —
Og der blev stadig lagt megen Vægt paa *Oplysningsarbejdet i Musikens Kunst*; saaledes ydede Professor *Erik Abrahamsen*, Dr. phil. *Torben Krogh* og Komponisten, Pianist *Rudolph Simonsen* en højst fortjenstfuld Indsats paa dette overordentlig vigtige Omraade.

*

Radiofoniens Kor. Alt i lange Tider havde jeg ønsket at realisere den Plan i Forening med Skabelsen af et Symfoni-

8*

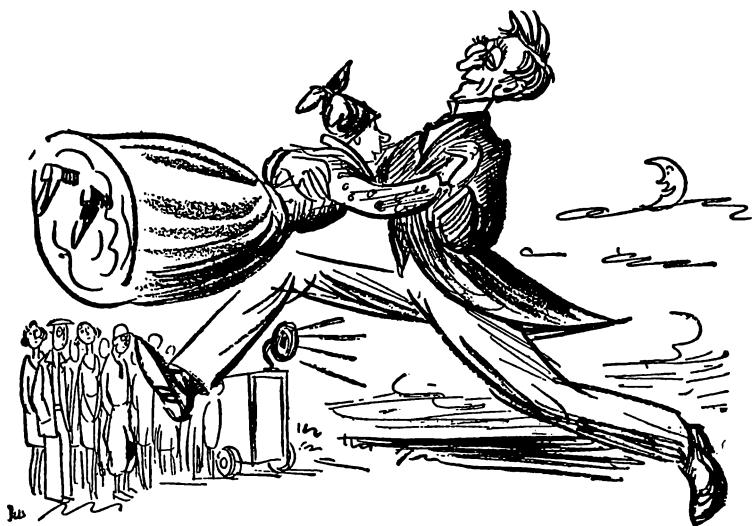
orkester at faa dannet et stort *Elite-Kor* for Udsendelsen af Verdenslitteraturens store Værker, men adskillige andre Arbejder havde hidtil stillet sig i Vejen herfor. Nu bød der sig en Lejlighed, og jeg spurgte Egisto Tango, om han vilde yde mig sin værdifulde Hjælp til Planens Realisation.

Den gik ud paa, at Koret skulde sammensættes efter ret revolutionerende Principper. For det første, at Medlemmerne til dette Kor blev udsøgt blandt danske Sangere og Sangerinder, der havde gjort Sangkunsten til Erhverv, og for det andet, at hver enkelt Stemme skulde prøves ikke alene med Hensyn til Kvalitet og musikalske Evner i al Almindelighed, men tillige for at faa konstateret i hvilket Stemmeleje Røstens bedste Toner laa, for at Indehaveren derefter kvalitetsmæssig kunde finde sin Plads i Koret, altsaa uanset i hvilken Stemmekategori Vedkommende hidtil havde været placeret. Vi foretog altsaa dette Arbejde, idet jeg dog gjorde alle Aspiranter opmærksomme paa, at det indtil videre drejede sig om et Forsøg, og Koret fik foreløbig ingen anden Betegnelse paa Programmet end: *Et blandet Kor*. Tango gjorde et stort Arbejde, thi det drejede sig nu ikke alene om Indstudering af selve Korpartierne til det Værk, der skulde blive den første Prøvesten, men om at bibringe dette store, pludselig sammenbragte Menneskemateriale en virkelig *sanglig Linie*. At Tango blev varm under dette Arbejde er lidet betegnende, nej han svedte saa Vandet formelig drev af ham, — men Resultatet var da ogsaa eksellent.

Den 1. April 1932 udsendtes fra Odd-Fellow Palæet *Verdi's Requiem* med fremragende Kunstnere i Solistpartierne, Radio-Symfoniorkestret og det nye Kor. Denne Opførelse blev en saadan Begivenhed, at den fra alle Sider blev betegnet som en Mærkepæl i Dansk Musikhistorie og uden Sidestykke. Dermed var Vejen banet for Dannelsen af et virkelig stort Elite-Koncertkor, som Danmark havde savnet og sukket efter i umindelige Tider.

*

Min Ferie tilbragte jeg paa Fanø, ikke mindst fordi Postgangen dertil var saa fortræffelig, at jeg erholdt Statsradio-

*Afdansnings-Bal paa Fanø.
(Tegning af Fjense i Radiolytteren)*

foniens Post straks om Morgen, og jeg var saaledes i Stand til at gøre den færdig samme Dag; mine Ferier var nemlig af ret problematisk Natur, eftersom jeg maatte tilbringe 3—4 Timer daglig med Kontorarbeide, men Opholdet i denne herlige Natur betød alligevel for mig et sandt Fornøelsesbad for Sjæl og Legeme.

En Del af mine Ferier benyttede jeg til at gøre "Studier i Marken", nemlig ved at opsøge Folk navnlig ude paa Landet for at faa nogen Klarhed paa, hvorledes Anskuelse var overfor Radiofonien i Modsætning til Strømningerne i den store Hovedstad, hvilke vi mente at være mere fortrolige med. Og at Anskuelse var af forskellig Natur, blev jeg overbevist om. Medens man stod ret uforstaaende overfor navnlig Hot-Jazz-musiken, var man meget interesseret i og glad for den ældre Dansemusik, ligesom de danske Sangspil næsten var Favorit. Da vi saaledes udsendte det naive, rørende Stykke "Slægtningene", kunde jeg konstatere, at Fanø var som blæst rent for Mennesker, idet alle Øens faste Beboere den Aften sad hjemme for at lytte

til denne Fanø's Nationalkomedie. Den Time skulde vi Københavnerne vel nok kunne unde en hel lille Landsdels Folk.

*

Vi var iøvrigt de første blandt Radiofonierne, som gjorde et systematisk Arbejde for Genoptagelsen af Johann Strauss', Lanners, Waldteufels, Ivanovici's, Gungl's og vor egen Lumbye's Kompositioner; Udlandet fulgte hurtigt efter, det maa da ogsaa siges, at alene Indledningerne til Koncertvalsene er rene musikalske Perler. Jeg overbeviste mig om, at Restaurant-Orkestrene i Provinsbyerne spillede disse Kompositioner, fordi Publikum forlangte dem, efter at det havde hørt dem gennem Radioen, og det førte ogsaa til, at man dansede disse Valse ind imellem Foxtrot og de øvrige moderne Danse.

Et helt nyt Liv var opstaaet paa Landet gennem Radiofonien. Paa mange Gaarde havde Ejeren saaledes stillet Modtagerapparater til Disposition for Gaardens Folk, til Glæde for begge Parter; overhovedet blev jeg paa disse Farter overbevist om, hvilken overordentlig Betydning Radiofonien havde faaet for de forskellige Samfundsklasser ude i Befolkningen, ikke mindst for saadanne Udsendelsers Vedkommende, hvis Værdi vi Hovedstadsbeboere ofte er noget tilbøjelige til at overse. Jeg mener dermed særlig Vejmeldingerne, der har saa stor Betydning for Fiskerne, for Skibsfarten og for Landboerne, Børskurser og Varenoteringer for Handelens Folk.

Ja, og saa var der Hensynet til Syge og Gamle i Hjemmene og paa Hospitaler. Det var derfor ganske naturligt, at vi bragte saadanne Udsendelser som "De gamles Time", "Folkets Melodier", "Hjemstavnsmusik", "Dansk Folkemusik" endvidere "Almuemusik" ved Spillemandene *Frederik Iversen* og *Jens Andersen*, senere ved Telegrafbestyrer *Svend Jørgensens* Trio og Kvarteret. Disse Udsendelser fandt en taknemlig Modtagelse, ligeledes vandt Dialekt-Oplæsningerne et stort Publikum, saaledes f. Eks. ved Redaktør *J. Larsen Græsted*, Forfatteren *Morten Korch*, Fru *Missa Hellmers* og en Række udmærkede jyske Oplæsere, der alle indlagde sig Fortjeneste ved deres Præstationer.

“Anders, Anders, kom herud, Radiomanden er her!”

(Tegning af Jensenius i Radiolytteren)

(Fra et af Kammersangerens talrige Besøg i Lytterhjem paa Landet.)

En pudsig Oplevelse havde jeg en Gang, da jeg stod og talte med en Husmandskone uden først at give mig tilkende; men da jeg sagde, at hun maatte bringe Antennen, der laa slap hen ad Tagryggen, i Orden, hvis hun vilde have en god Modtagelse, blev jeg alligevel nødt til at sige, hvem jeg var. Saa satte Konen i vildt Løb over Gaardspladsen, saa Høns og Ænder flagrede baskende omkring hende, medens hun skreg i vilden Sky: “Anders, Anders, kom herud, Radiomanden er her”.

*

Hørespil-Konkurrence. Efter Mødet med Forfatterne havde vi som Resultat opnaaet at erholde forskellige gode Værker af danske Forfattere, saaledes bl. a. af *H. C. Branner*, *Peter Tutein*, *Soya*, *Harald Tandrup* og af *Julius Clausen* — en Række med det Formaal at levendegøre Danmarks historiske Fortid. Vi fattede nu den Beslutning at udskrive en stor Kon-

kurrence for yderligere at slaa til Lyd for Sagen. Der blev udsat Hovedpræmier til et samlet Beløb af 10.000 Kr., fordelt saaledes: 1. Præmie 5000 Kr., 2. 3000 Kr. og 3. 2000 Kr.; hertil kom saa yderligere det normale Hørespilhonorar 1000 Kr. pr. Time, hvilket altsaa vil sige, at et Hørespil, der fik 1. Præmie og var af en Varighed paa 1½ Time, vilde indbringe et Beløb af 6500 Kr. til sin Forfatter. Fristen for Indlevering var sat til 10. Septr. 1932, og der indkom ialt 1396 Manuskripter. Det blev derfor et kolossalt Arbejde for Bedømmelsesudvalget, hvorfor der ikke var til at tænke paa en Afgørelse før et godt Stykke ind i 1933.

*

Hørebilleder fra Dagliglivet. Efter den Sukces, som Serien *Danske Virksomheder* havde opnaaet, viste det sig at være ønskeligt at udvide Emneområdet. Derved opstod den senere saa velkendte og populære Serie: *Hørebilleder fra Dagliglivet*; denne Side af Radiofoniens Virke var noget i den Grad nyt, at endog selve Betegnelsen maatte nyskabes. Ordet *Hørebilleder*, der straks vandt Indpas i Sproget, blev skabt ved den Lejlighed. Og jeg var ikke i Tvivl om, at Aksel Dahlerup var den rette Mand ogsaa til dette Speciale; hans behagelige Stemme og dannede Optræden har jo forskaffet ham en udbredt Popularitet i Befolkningen gennem disse og lignende Reportage-Udsendelser — bortset fra Sports- og aktuelle Transmissioner, der henhører under Radioavisen. Siden *Hørebillederne* startedes og indtil Udgangen af Driftsaaret 1936—37 har ca. 2000 Mennesker medvirket ved disse.

En tredje Kapelmester specielt for Opera- og Operetteudsendelser. Alt i længere Tid var der navnlig i Radiopressen slaaet til Lyd for Ansættelsen af endnu en Kapelmester, som havde indgaaende Kendskab til disse Musikkategorier, og da vi erkendte disse Ønskers Berettigelse, besluttede vi at udskrive en offentlig Konkurrence for at finde den bedste Mand til dette Hverv. Den østrigske Kapelmester *Fritz Mahler*, der sejrede i denne Konkurrence, viste sig sine Konkurrenter saa overlegen paa disse Felter, at der for os intet Valg var. Næsten selvfølgelig

kom det atter til at hedde sig, at det igen var mig, der foretrak en Udlænding; jeg nødtes derfor til at sige, at Fritz Mahler ikke var mig sympatisk, men da jeg i kunstneriske Spørgsmaal aldrig har ladet mig lede af Antipatier eller Sympatier, saa var Hovedsagen for mig, at Manden var knagende dygtig i dette Fag, myreflottig, og at han i Løbet af kort Tid skabte fortrinlige Resultater med Operaerne "Martha", "Cosi fan tutte" og Pergolesi's Kammeropera "La Serva Padrona", hvorom det hed: "Det er en af de bedste Studieopførelser af dramatisk Musik, vi har hørt." Desuden var han ved sin Afstamning fra den højt ansete Mahlerske Musikerslægt fuldt ud bevandret i den østrigske Musik, saaledes at han tillige tilførte vore Udsendelser af den populære Wienermusik et afgjort Plus. Der kunde altsaa ikke være Tale om noget Tilbagetog, om vi da ikke vilde prisgive et af vore Hovedprincipper: stadig fremad for den kvalitetsmæssige Udvikling. Dog blev Ansættelsen fastholdt som Gæste-Engagement.

Instruktør for Radio-Symfoniorkestret. Selvfølgelig var det ikke gjort med, at vi ved Konkurrencen havde faaet samlet de bedste danske Musikere; dette udmærkede Musiker materiale blev af den Aarsag ikke pludselig et Første-Rangs Orkester. Ikke for ingen Ting havde jeg gennem en lang Aarrække i Udlandet faaet Erfaring for, at et saadant var betinget af mangeaarig Samvirken, ledet af store Mestre paa Dirigentkunstens Omraade, ja flere af Kontinentets første Symfoniorkestre beroede endog paa hundreedaarige Traditioner, medens det her for os drejede sig om et purungt Orkester, stampet op af Jorden i Tidens Tempo. Alt længe havde jeg funderet paa, hvorledes denne Sag skulde finde sin bedste Løsning, og til de alt nævnte Motiver for vore Engagementer af Gæstedirigenter kom da ogsaa det at finde den bedste Mand som Instruktør for det unge Orkester. Jeg skal ikke komme ind paa, hvorfor denne eller hin Dirigent ikke blev forsøgt til dette Hverv, men straks slaa ned paa Manden: Professor *Nicolai Malko*. Og det var mig en Tilfredsstillelse, at Prædikamentet "Diktatoren" ikke kunde anvendes paa mig i denne Forbindelse. Thi Valget faldt ikke

paa ham, fordi jeg "dikterede" Orkestret ham, men fordi Orkestret sammen med mig *valgte* ham, og et mere lykkeligt Valg kunde aldeles afgjort ej heller være truffet. Det glæder mig at kunne sige, at det tjener Orkestret til Ære, at det ikke var optaget af den Tankegang, at det nu havde faaet et Levebrød, men at det var besluttet paa, som det selv betonedede: at ville fremad og opad.

Saa begyndte da dette første og grundlæggende Instruktør-Arbejde, der varede i ca. 2 Maaneder, hvilket naturligvis kun kunde betegnes som foreløbigt.

Foruden Professor Malko og vore egne Dirigenter var de øvrige Teatersals-Gæstedirigenter i dette Tidsrum: *Fritz Busch, Bruno Walther, Erich Kleiber, Hans Weissbach, Georg Schneevoght*, Helsingfors (finsk Musik), *Gregor Fitelberg*, Warszawa (polsk Musik), *Paul Paray* (fransk Musik).

I Januar 1933 havde vi atter en Udsendelse med dansk Musik, der transmitteredes over en Række tyske Stationer, og den 2. Februar fulgte den danske Europa-Koncert, der transmitteredes af 29 udenlandske Stationer. Baade Frankrig og England sendte Takke-Telegrammer. Dermed turde disse mange Beretninger, jeg her har fremdraget, have givet fyldestgørende Bevis for, at det uden fjerneste Overdrivelse konstateres, *at der ingensinde fra noget Hold er ydet en Indsats af saa stor og betydende Art og Omfang for dansk Musik som af Statsradiofonien*. Det vil her være paa sin Plads at nævne, at jeg stillede Forslag om en Bevilling til Afholdelsen af en *Konkurrence blandt danske Komponister* med store Præmier for de bedste Musikværker af symfonisk og lettere Karakter. Desværre lykkedes det mig ikke at opnaa denne Bevilling, men i Haabet om, at det kun drejede sig om en Udsættelse, slog jeg mig til Ro med, at denne min Plan vilde blive realiseret engang senere hen.

*

Dobbeltscenen opgives. Den største for Radiofonien betydende Begivenhed var, at Undervisningsministeriet opgav Dobbeltscenen.

Det er ørkesløst her at komme ind paa alle de Forhold, som førte til dette sørgelige Resultat for Realisationen af det Ønske, der havde beskæftiget to Generationer: at skabe en Anneks-Scene til Det kgl. Teater; men for Radiofonien var det en Lykke, thi dette Kompagniskab, hvad Bygningen angik, havde sandelig ikke været lykkeligt.

*

Imidlertid nødes jeg nu til at beskæftige mig noget med min egen Person; jeg fik nemlig paa dette Tidspunkt et ret voldsomt Nyreanfald — det var ikke det værste, et Par tidligere Anfald havde min stærke Natur forholdsvis let bragt mig over — men denne Gang gik det ikke saa let, og jeg maatte i nogen Tid administrere fra Sygesengen. Hertil føjede sig endnu en psykisk Nedtrykthed — Ængstelsen for ikke at kunne tage den Tørn, der krævedes, nu da Bygningsforholdene ændredes ved at Det kgl. Teater rykkede ud, og altsaa muliggjorde en Forbedring af Teatersalen, der hidtil havde korrumperet Udsendelserne paa samme Maade, som de daarlige Stationer havde gjort i de første fattige Aar. En Gennemsnitsarbejdsdag fra Kl. 9 Morgen til henimod eller udover Midnat var ej heller gaaet spørløst forbi mig.

Da Radioraadet paa dette Tidspunkt tilbød mig Assistance ved at foreslaa Ekspeditionssekretær *F. E. Jensen* ansat som Kommitteret for det forretningsmæssige Arbejde ved Driften, slog jeg til, idet jeg ogsaa var klar over, at Arbejdet i Ekspeditionskontoret var vokset ganske overordentligt. Og da jeg tillige var vidende om, at Herr *F. E. Jensen* fra sit Arbejde i Licenskontoret var kendt med Gangen i Driftens Kontorarbejde, stod det mig klart, at der paa dette Omraade, der ogsaa hidtil havde hvilet paa mig, kunde ydes mig en Aflastning i Arbejdet. Det vilde for mig betyde, at jeg, der netop paa dette Tidspunkt stiledede efter at fuldføre de store Linjer i Radiofoniens Opbygning, helt kunde ofre mig for disse Hovedopgaver, nemlig: Programmernes kunstneriske Indhold, og den kunstnerisk-radiofoniske Gengivelse af Udsendelserne. Det er nemlig en naiv Fore-

stilling, at det hele er gjort med at hænge en Mikrofon op og saa lade staa til; tværtimod, saa begynder i flere Tilfælde først det vigtige Arbejde for den virkelige Fagmand, og vi havde jo tilstrækkelig Erfaring for, at et nok saa godt Program helt eller delvis kunde ødelægges ved en daarlig radiofonisk Gengivelse.

Det gælder om, at man fra Højtaleren, fra hvilken Bedømmelsen skal ske, kan konstatere, at Arbejdet er resulteret i en høj Standard, thi derved fremmes tillige ogsaa Lysten og Trangen hos Lytterne til Oplevelsen paa Aastederne: Koncertsalen og Teatrene.

Jeg befandt mig nu i en lignende Situation som en Gang i mine yngre Dage, nemlig at jeg skulde vinde et tabt Terræn tilbage — vilde det lykkes mig? Til Tider troede jeg fast derpaa, men sikker, nej, dertil var Problemet for vanskeligt, og naar det kom til Stykket, var der ingen, som hvad det egentlige akustiske Problem angik, var i Stand til at hjælpe mig!

Først og fremmest maatte jeg se at blive rask og efter min Læges Raad drog jeg saa til Gastein. Selv om jeg ogsaa dèr maatte arbejde nogle Timer daglig, følte jeg ret snart mine Kræfter og med dem min gamle Energi vende tilbage; hvad betød det saa, at Kuropholdet efter mine Forhold kostede mig en lille Formue. Efter en Efterkur i de østrigske Alper vendte jeg helt restitueret tilbage til Danmark.

*

Under mit Ophold i Gastein medførte Tilfældet, at jeg dèr kom ud for en ejendommelig og interessant Oplevelse, der bragte mig til at sande, hvor Skæbnens Veje er mærkelige. Paa et Hotel i Byen boede den tidligere *Dronning af Württemberg*, hun havde bemærket mit Navn i Fremmedlisten og ønskede at se mig.

Sidste Gang vi mødtes var i den store Sal i Residenslottet i Stuttgart ved en straalende Hoffest, der blev givet i Anledning af en Række kongelige Personers Besøg, hvor jeg sang, og Dronningen som den foregaaende Aften havde hørt mig som Hagen i "Ragnarok", sagde venligt til mig: "I Aften er De saa lys,

i Gaar saa mørk, er det ikke nervepirrende at give saadanne Mørkets Skikkelser?” — “Nej, Deres Majestæt, de er jo de interessanteste.” — Den gamle Hofmarskal, der iøvrigt var mig ret velvillig stemt, havde hørt noget af Samtalen og sagde saa bagefter med et Smil i Øjenkrogene til mig: “Er De tosset, Mand, De maa minsandten ikke sige Nej til Dronningen!” Paa mit Spørgsmaal om hvordan i Alverden jeg saa skulde bære mig ad, da jeg dog ikke godt kunde sige ja, fik jeg Raad om, at jeg maatte omskrive mit Svar. — Nu mødte jeg altsaa Dronningen som en nobel Privat-Personlighed, der trods Tid og Omskiftelser havde bevaret mig i venlig Erindring og interesseret spurgte mig om min nuværende Virksomhed.

*

Alt i længere Tid havde vore to Stationer trængt til at blive forstærket, idet adskillige europæiske Stationer var kommet op paa en Styrke af 100 Kilowatt og derover. Det blev derfor besluttet at forstærke Kalundborg Stationen til 60 Kilowatt, selvfølgelig for Senderens Vedkommende igen af Western Electric Systemet udført af Standard Electric Co., London. Jeg naaede lige hjem til Indvielsen 18. Juli. Overingeniør *Kay Christiansen* priste i en Tale den første Kalundborg Sender, der, som han sagde, “havde været overordentlig driftssikker i dens 6-aarige Periode; med denne Sender havde dansk Radiofoni gennemgaaet en Udvikling, der var uden Sidestykke i Historien”.

Efter et kortere Ophold paa Fanø begyndte jeg nu paa Ændringen af Koncertsalen i Stærekassen sammen med Arkitekt *Thorvald Andersen*, der var overordentlig forstaaende og lydhør for mine Intentioner. Det første, jeg foretog paa Tilhørerpladsen, var at faa fjernet de Klapstole i Etagerne, som Publikum hidtil havde siddet og dinglet paa, derpaa fjernede vi adskillige Stole paa hver Side paa Gulvet, dels for at Publikum bedre kunde komme ind paa Pladserne i Parket og Parterre, og dels ogsaa for at forbedre Akustiken; nogle af de forreste Rækker i Parkettet blev ligeledes fjernet.

Og nu begyndte Arbejdet med at ændre Scenen til et Koncertpodium. Først blev Orkesterrummet overbygget og dernæst blev der paa Scenegulvet opbygget et Podium af Træ i en fast Form, som jeg alt længe havde haft i mine Tanker. Dernæst blev begge Sider og Baggrunden tilført akustisk Materiale, bestaaende dels af Træflader, dels af det nye Materiale Isolit, endvidere kom saa paa Podiet en Art Tonebølgebrydere af det blødere Materiale Cellotex, de fik Tilnavnet "de Holmske Høfder", og endelig endnu en vigtig Ting, en Række Skærme med Draperistof i akustisk Øjemed. Imidlertid var dermed ikke alting færdigt, dog ved den første Prøve med Orkestret kunde der ved Aflytningen konstateres en saa afgjort Kvalitetsændring, at vi lykkeligvis under Prøveudsendelserne med Sindsro kunde arbejde paa yderligere Forbedringer og saa iøvrigt afvente Træmaterialets Tørring som Slutstenen paa den effektive Forbedring af det akustiske Forhold.

Ogsaa hvad det saakaldte Orkesterstudie angik, saavel som for Soliststudiet, var det efterhaanden lykkedes os at tilføre Forbedringer; dog var Betingelsen for, at de radiofoniske Resultater skulde blive tilfredsstillende, *en minutios og samvittighedsfuld Afprøvning, saa at sige, af hver enkelt Udsendelse.*

*

Orkestrets Instrumenter. Endnu forestod et Arbejde at gøre, inden vi gik i Gang med Vintersæsonen 1933—34. I tre Tempi var det lykkedes mig at erholde Bevillinger til Anskaffelse af italienske Mesterinstrumenter. Radoraadet og Ministeriet viste en Forstaaelse, der ikke nok kan anerkendes, thi det drejede sig sandelig ikke om Smaasummer; særlig omfattede Minister *Friis-Skotte* Sagen med en varm Interesse. Det drejede sig om ikke mindre end 18 Violiner, 6 Bratscher og 6 Violonceller. Næsten alle betydende Mestre fra det 17. og 18. Aarhundrede var repræsenteret i denne Samling: *Amati, Totonni, Gagliano, Guarnerius, Casparo, Ruggiere, Gabrielle* o. fl.; hertil kom endnu kostbare Violin-Buer. Til Musikassistenterne lod vi bygge Ko-

pier af disse gamle Instrumenter, hvilke blev leveret af de danske Violinbyggere: *Emil Hjorth & Sønner* og *Pauli Merling*; det var fortrinligt Arbejde.

Samtlige disse Instrumenter blev ikke alene afprøvet for Sælen, men tillige aflyttet gennem Mikrofonen, adskillige faldt for denne Dommer, saaledes bl. a. en *Stradivarius*; det kan maaske give en og anden noget at tænke paa, som ikke har kunnet forstaa, hvorfor det for Radiofonien ikke er ligegyldigt, hvilket Flygel der spilles paa. Saavidt jeg erindrer, maatte vi gennemprøve mindst 20 Violonceller, før Mikrofonen sagde god for de 6, vi skulde bruge. Men det var jo kun Strygerne; Fløjter, Oboer, Klarinetter og Harper fik vi fra Frankrig, Fagotter, Valdhorn og Pauker fra Tyskland, Basuner og Trompeter fra Amerika, hvilke sidste altid tidligere kom fra Tyskland. For flere af disse Instrumenters Vedkommende blev der nu Tale om at lægge Spillemaaden om; til Ære for Musikerne skal det siges, at der ikke i mindste Maade var nogen Art af Surmuleri over det ekstra Arbejde, de derved kom til at gøre, tværtimod var de alle ivrige efter at opnaa en endnu bedre Kvalitet end hidtil, og fulgte saaledes vort Valgsprog: "Det bedste, altid det bedste".

Vi gik i Gang med Arbejdet for den nye Sæson med fuld Fortrøstning om, at vi skulde vinde det tabte Terræn helt og holdent tilbage.

Statsradiofonien
„De gyldne Aar“
1933-37

Foredragsvirksomheden paabegynder Arbejdet med Studiekredse; der arrangeres Diskussioner med Tilhørere; ogsaa det nordiske Samarbejde udvides til dette Omraade; det tilstræbes at skabe et Radioens *Folkeuniversitet*. — Serien "Dansk dramatisk Digtning" vækker stor Interesse, Professor *Vilh. Andersen* "spiller" alle Rollerne, en Art Hørespils-Oplæsning. — Folkekoncerterne frembyder i ny Skikkelse rig Afveksling; Lødigheden sættes op uden at afsvække den folkelige Karakter; der bydes paa populære Symfonikoncerter, klassiske Operaer og Operetter i Uddrag, moderne Melodier og Jazzkoncerter; Symfonikoncerterne dirigeres af Busch, Malko og Tango.

Januar 1934 indvies Radiofonisenderen *Herstedvester* og afløser den københavnske Sender i Centralpostbygningen. — I Februar begynder *Radiovognen* sin Virksomhed af Hensyn til den "flyvende" Reportage. — Voksplader og Lakplader naar til fuld Udvikling for Driften.

Der oprettes et Stipendiefond, hvorved to af Radio-Orkestrets Medlemmer aarligt sættes i Stand til i Udlandet at søge yderligere Uddannelse i deres Kunst. — Morgengymnastik for Kvinder paabegyndes under Ledelse af Frk. *H. Riskær*. — Foruden *Knud Schrøder* ansættes *Hjalmar Bendtsen* (sidstnævnte foreløbig honorarlønnet), begge Regissører ved Hørespil-Virksomheden. — *Ungdomsudsendelser* med det Formaal at orientere Ungdommen om Tidens Problemer, under Diskussionsform, paabegyndes.

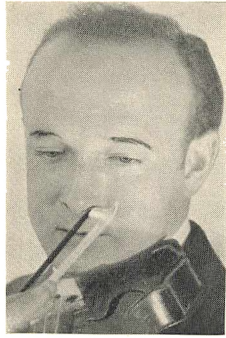
Der sikres *Idrætten* al skyldig Opmærksomhed i Form af Interviews og Foredrag. Formanden for Dansk Idrætsforbund, Generalmajor *Castenschiold*, udtaler som sit Indtryk, "at Statsradiofonien er ganske overordentlig lydhør for Idrættens Sag".

Efter Færdiggørelsen af de store Jordkabler tager Helafstens-Transmissioner fra de store og større Provinsbyer Fart, i 1935—36 gennemføres saaledes til Tilfredshed for alle Parter Transmissioner fra Aarhus, Aalborg, Esbjerg, Odense, Nykøbing F. og Svendborg. — Rebildfesten og den sønderjydske Dag bliver aarligt tilbagevendende Begivenheder.

En Række Transmissioner specielt for Sønderjylland bringer Bud og Vidnesbyrd om denne Landsdels Interesse og Sympati for de danske Udsendelser. — 27. Oktober 1936 kulminerer det nordiske Samarbejde i en stor Fællesudsendelse: *Nordens Dag*. Nordens trede Konger og Finlands Præsident taler. — Som Modvægt overfor de store symfoniske Koncerter bringes Musik af tidligere Militærorkestre, ligesom der atter dannes et Radio-Harmoniorkester under Ledelse af *Ernst Hye-Knudsen*.

Igor Strawinsky.

Joseph Szigeti.

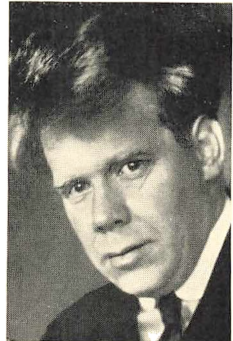
Georges Thill.

Dusolina Gianini.

Maria Müller.

Edwin Fischer.

Conchita Supervia.

Helge Rosvænge.

Erna Berger.

*Internationale Instrumental- og Vokal-Kunstnere, der har været
Statsradiofoniens Gæster.*

Nathan Milstein.

André Pernet.

Arthur Rubinstein.

Kerstin Thorborg.

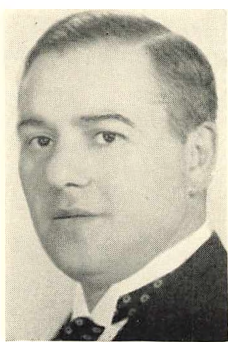
Jascha Heifetz.

Kirsten Flagstad.

Koloman v. Pataky.

Alexander Kipnis.

Rudolf Serkin.

*Internationale Instrumental- og Vokal-Kunstnere, der har været
Statsradiofoniens Gæster.*

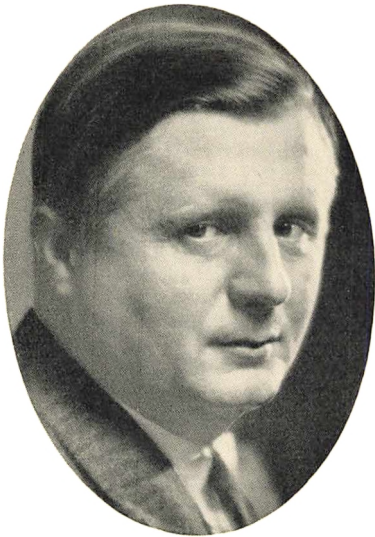
Minister J. P. Stensballe.

Minister J. F. N. Friis-Skotte.

Minister N. P. Fisker.

Fritz Busch.

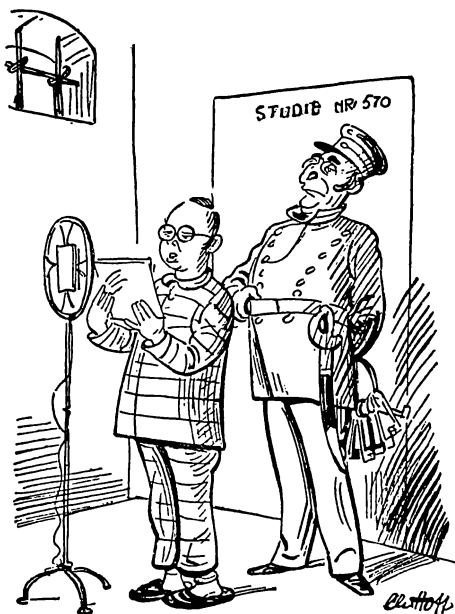

Nicolai Malko.

Egisto Tango.

Internationale Dirigenter

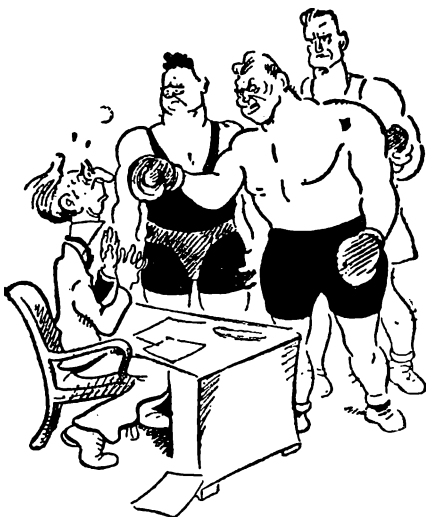

Den nye Radio-Storsender kommer, efter al Sandsynlighed, til at ligge i Vridsløse.

Speakeren: "København, Kalundborg—Vridsløse Storsender . . ."

Tegning af Chr. Hoff i Nationaltidende.

Den store Hørespil-Konkurrence var nu afsluttet, og derfor kom det første Tidsrum i disse Aar i nogen Grad til at staa i Hørespillets Tegn. Vi udsendte saaledes *Mogens Linds* udmærkede Radio-Bearbejdelse af Kellermanns "Tunnelen"; Romanens Spænding og Fantasi var her lykkelig omsat i dette moderne danske Hørespil, hvori for første Gang alle Radiofoniens Hjælpemidler var udnyttet; vi var endvidere saa aktuelle at bringe Hørespillet "Lille Mand — hvad nu?" efter Hans Falladas Roman, endog før Filmen fremkom herhjemme. Var vi saaledes sympatisk stemt for at udsende gode Hørespil, der var direkte skrevne for Radiofoni, saa var vi paa den anden Side ikke saa eensidigt indstillet, at alle vore dramatiske Udsendelser skulde bestaa af denne Kategori, thi saa interessante de kunde være til Belysning af vor Tid, saa savnedes dog ofte deri Poesi, Digting, Aand. At Postulatet om, at Værker skrevne for Scenen var uanvendelige i Radio, var forkert, fik vi det bedste Bevis for ved Udsendelsen af Runar Schildt's "Galge-

... Der er Forslag om at danne en Sportsmændenes Lytterorganisation ...

”Ja, vi er altsaa en lille Deputation fra vores Forening, Hr. Kammersanger, og vilde lige — saadan i al Fredelighed — freinkomme med et Par Forslag ...”

Socialdemokraten.

manden” — thi dette sceniske Arbejde virkede saa glimrende som Hørespil, at vi endog maatte udsende det tre Gange — selv om ogsaa *Anna Borgs* og *Poul Reumerts* fremragende Spil havde sin store Andel i denne radiofoniske Sukces. *Det er ene og alene Talentet, der gør Udslaget!*

Musiken. Udviklingen af de forskellige Faktorer var nu saa fremskreden, at vi turde sætte Helheden i System. Saaledes blev Besætningen i de forskellige Ensembler udvalgt blandt de Musikere, der stod bedst i Konkurrencen næst efter dem, der opnaaede fast Engagement, saaledes at vi tillige sikrede os deres Medvirken ved de store Koncerter, hvor det normale Antal var 85 Musici, ved meget store Værker 100.

Naar man betænker, at Orkestrene herhjemme ved Udførelsen af symfoniske Værker hidtil almindeligvis havde en fast Besætning af 26 Strygere og 24 Messing- og Træblæsere, altsaa ialt 50, der ved større Værker forstærkedes med 10 Strygere (som dog ikke altid var de samme og altsaa ej heller deltog i daglige Prøver) til 60 Musici, medens Radio-Symfoni-orkestret alene fik en Strygerbesætning paa 56 Musici, der deltog i alle Prøver i Løbet af Sæsonen, vil man forstaa, at Statsradiofoniens Orkester gennem denne numerisk overlegne Strygerbesætning

blev det første virkelige *Storstads-Symfoniorkester* efter *europæisk Maalestok i Danmark*, og at det tillige ved det store Antal italienske Mesterinstrumenter blev i Stand til at præstere en Strygerklang af en Skønhedsfylde som aldrig før hørt her i Landet.

Ved Skabelsen af dette Orkester i Forbindelse med Dannelsen af det mindre *Radio-Kor* (50) og det store paa indtil 120 Medlemmer var der Sikkerhed for, at den samlede Verdenslitteratur kunde indgaa i Statsradiofoniens Koncerter og Repertoire.

Til *Kammerorkestret* blev de bedste Emner udvalgt, ogsaa Ensembleerne indgik i vore Musikplaner, idet de blev specialiserede i hver sin Stil og Form, saaledes at den størst mulige Afveksling derved blev opnaaet. De dannede derfor ogsaa, hvad Programmerne angik, en afgjort Modsætning til Restaurant-orkestrene, hvilke næsten alle deltog i Musikudsendelserne, hvorved Statsradiofonien kom til at disponere over 200 à 250 danske Musikers Medvirken.

Efter at Prøveudsendelserne var afsluttet fandt saa den 1ste Koncert i Teatersalen Sted den 28. September 1933, og dermed tog officielt *Torsdags-Koncerterne* deres Begyndelse.

Den blev af straalende Karakter, thi selv om Professor Nicolai Malko's Instruktions-Arbejde med Orkestret endnu langt fra var tilendebragt, saa blev det klart for alle, at vi nu var inde paa den rigtige Vej. Og hvilke internationale Solistkunstnere til disse første Torsdags-Koncerter! Den russiske Virtuos *Nathan Milstein*, en Violinmester af højeste Karat, og den geniale Klaverspiller *Wladimir Horowitz* satte saavel Tilhørerne i Salen som Lysterne Landet over i formelig Ekstase; næppe nogensinde før havde man hørt et Spil som dette, lige vidunderligt skønt i piano som i yderste fortissimo.

Under Direktion af *Georg Høeberg*, *Launy Grøndahl* og *Emil Reesen* bragte vi Udsendelser med Korværker og Symfonier af danske Komponister fra den ældre Tid til Nutiden under Medvirken af vore første Kunstnere med *Tenna Fredriksen Kraft* i Spidsen. Naar jeg i dette Tilfælde som i de kom-

mende ikke nævner flere danske Navne, saa har det sin Grund deri, at saa at sige *alle danske Solist-Kunstnere* har medvirket ved Statsradiofoniens Udsendelser, og de har alle, hver paa sit Felt, gjort en kunstnerisk Indsats for den danske Radiofoni.

Blandt de Torsdags-Koncerter, der fik banebrydende Betydning for Orkestrets og Korets Samvirken, maa nævnes:

Berlioz: "Faust Fordømmelse" under Egisto Tango og under Medvirken af *Georges Thill* og *André Pernet* fra den store Opera i Paris.

Fra Domkirken hørte vi for første Gang Joh. Seb. Bach's "Kunst der Fuge" under Hans Weissbach's Direktion.

To Koncerter blev ogsaa af særlig Interesse, dels fordi de gav Nicolai Malko Lejlighed til at bevise sine eminente Evner for Fremførelsen af moderne Musik, dels fordi to af vor Tids prominente Komponister, *Paul Hindemith* og *Igor Stravinsky*, ved deres personlige og inciterende Medvirken gav Udførelsen af deres egne Kompositioner forhøjet Virkning.

Fritz Busch dirigerede ialt 5 Koncerter, alle hovedsagelig med Program: Wiener-Klassikerne med Slutstenen, Fremførelsen af Beethovens gende Symfoni.

Den solistiske Medvirkning ved disse Koncerter var ogsaa international første Rangs: den spanske Violoncelvirtuos *Caspar Cassado*, der ved sin store, fløjlsbløde Tone var ved at overgaa selve Casals, Klavervirtuosen *Rudolf Serkin*, hvis skønne poetiske Spil vakte stor Glæde, den pragtfulde Sangerinde *Erna Berger*, og Virtuosen *Adolf Busch*, som betog alle ved sit aandfulde Violinspil, de internationalt berømte Vokalkunstnere: *Erika Rokyta*, *Koloman von Pataky* og *Alexander Kipnis*.

For Radiofonien blev disse Koncerter af stor Betydning, idet de bragte os fuld Klarhed over, hvem blandt de Mestre, vi hidtil havde haft som Gæster, vi med størst Udsigt til det bedste Resultat skulde søge at formaa til at overtage Hvervet som Symfoniorkestrets Instruktør for den klassiske og romantiske Verdenslitteratur. Selv havde jeg længe ikke næret mindste Tvivl herom, men en stor Sag maa altid have Tid til at modnes, og jeg ønskede paa ingen Maade at presse min Mening

igennem; ventede derfor taalmodigt, til alle Faktorer, der kom i Betragtning — ikke mindst Orkestret — var enig med mig i, at Valget *maatte* falde paa *Fritz Busch*. At der ikke blev grebet fejl heri, har den senere Tid til Overflod bevist.

Kor-Leder. Tidspunktet var nu modent til, at der blev ansat en Korleder. Jeg blev imidlertid fritaget for at stille Forslag om Bevilling til Oprettelsen af en saadan Stilling, idet *Fritz Mahler*, der selv havde ønsket at indstudere Partierne med Koret i de Operaer og Operetter, han skulde fremføre, gjorde dette saa fortræffeligt, at det fulgte af sig selv, at han ogsaa fik overdraget Korindstuderingen af de store symfoniske Værker, f. Eks. den gende Symfoni, hvilket Arbejde blev udført saa udmærket, at det blev grundlæggende for alle senere Opførelser; han fik ogsaa ret hurtigt en høj Stjerne hos Korets Medlemmer, selv om han selvfølgelig ikke var nogen Egisto Tango.

Efter denne straalende Fremgang paa det musikalske Omraade herskede der ret naturligt en stor Tilfredshed og Arbejdsglæde i Orkestret og Koret; det er fortalt mig, at de to Korporationers Medlemmer kaldte denne og de følgende Sæsoner for “de gyldne Aar”. Det siger sig selv, at jeg gjorde, hvad der stod i min Magt, for at denne Arbejdsglæde blev bevaret, uden hvilken ingen sand kunstnerisk Udfoldelse trives. Og selv om jeg villigt skal indrømme, at jeg aldrig har været et svajende Siv — hvad en Leder og Organisator ej heller skal være — og med Fagmandens Autoritet forlangte ubetinget Orden, kunstnerisk Disciplin og Præcision i alle Forhold, saa maa man alligevel lade Krøniken om “Diktatoren” falde, naar den Kendsgerning ikke kan omstødes, at der højlydt taltes om mit Smil og min Omsorg for alle Medvirkende.

Saa meget mere *maatte* jeg være bekymret over, at Forholdene for de Kunstnere, der medvirkede ved de dramatiske Udsendelser — der for mig var fuldt ud lige saa vigtige — just ikke befordrede en lignende Arbejdsglæde under dette første Tidsrum.

Jeg skal nu saa kort som muligt skildre Grundene hertil, idet jeg dog ikke kommer nærmere ind paa Det kgl. Teaters For-

Den paatænkte Teaterordning gaar bl. a. ud paa, at Det kgl. Teater skal have hele Indtægten af de Kunstnere, der laanes ud til Radioen.

Tegning af *Jensenius* i *Nationaltidende*.

hold, det maa være Teaterhistorien forbeholdt; jeg skal her holde mig til de Forhold, der fik Relation for Radiofonien.

Efter hin Sæson 1930—31, der endte med, at forskellige af de første Kunstnere som *Bodil Ipsen*, *Poul Reumert*, *Nicolai Neiiendam* forlod Det kgl. Teater, kom nu altsaa Dobbeltscenens Sammenbrud. Disse og andre Tildragelser affødte en for Teatret meget vanskelig Periode, ikke mindst paa det økonomiske Omraade, og blandt de Beslutninger, der blev truffet for atter at bringe Teatret paa ret Køl igen, var ogsaa den, at Teatrets Kunstnere skulde gøre en Indsats herfor, ved at Samarbejdet med Radiofonien fik den Form, at alle Honorarer for Kunstnernes Medvirken ved Udsendelserne blev indbetalt til Teatret, som derefter refunderede Kunstnerne $\frac{1}{3}$ deraf.

Det var i og for sig en smuk Tanke, at Kunstnerne indvilgede i at bringe dette Offer for deres Teater, men dels ind-

bragte denne Ordning alligevel ikke det ret store Beløb, der var projekteret, og dels afstedkom den et Utal af Vanskeligheder baade for Teatret og for Radiofonien. Det havde jeg som Praktiker forud været klar over, især da Teatret i denne Periode led under en Repertoirefattigdom, der var ufattelig navnlig for mig, som fra mine Engagementer ved andre Statsteatre var saa forvænt i den Retning. Men jeg bøjede mig selvfølgelig loyalt for den trufne Beslutning: at vi nu, saa meget det overhovedet lod sig gøre, skulde anvende Det kgl. Teaters Kunstnere, skønt det gjorde mig ondt for de øvrige Kunstnere, der havde gjort sig fortjent af Radiofonien for deres gode kunstneriske Indsats.

Hvis jeg nu skulde skildre alle de Vanskeligheder, der opstod for os, al den Trækken-frem-og-tilbage, Afsigelser af Roller paa Grund af Teaterprøver, Provinsgæstespil etc., vilde det fylde mange Sider i denne Bog. Hertil kom det indviklede Arbejde for os med at holde rede paa, at denne eller hin Kunstner stod udenfor denne Ordning, fordi han var engageret paa Aarskontrakt, og Honoraret derfor skulde udbetales til ham selv; en anden Kunstner havde Ret til at sige Nej til en Rolle, saafremt han *forud* havde afsluttet et andet Engagement — dog, det turde blive for trivielt at læse om.

At vi i det hele taget kom igennem dette Tidsrum, skyldtes sikkert det gode Samarbejde mellem Overregisør *Kaare Borchsenius* og mig. Det er en offentlig Hemmelighed, at det er denne Mand, der i Kraft af sin lange Teatererfaring overlegent behersker Gangen i Teatrets Drift, og om hvem det almindeligt siges, at det er ham, "der ordner det hele".

I Teaterkommissionen, hvoraf jeg blev Medlem, slog jeg et kraftigt Slag imod denne umulige Ordning, og heldigvis var Flertallet af samme Mening, hvorfor den ophørte med Udgangen af Sæsonen 1933—34.

*

Udsendelse til Amerika. Søndag den 3. December 1933 blev en Mærkedag i Radiofoniens Historie, idet Hs. Majestæt *Kon-*

gen for første Gang officielt talte i Radioen ved en pompøs Udsendelse til dansk- og islandskfødte Amerikanere.

Efter at jeg havde fremsat min Anmodning, spurgte Kongen mig, hvorfra det skulde foregaa, hvortil jeg svarede: "Deres Majestæt kan vælge et hvilket som helst Sted i Landet, vi sætter en Mikrofon op, hvor det skal være." Vi indrettede saa et Studie i Telegrafkontoret paa Sorgenfri Slot. Mikrofonprøven faldt udmærket ud, og det var mig en overordentlig Glæde atter at erfare, med hvilken varm Interesse baade Kongen og Dronningen omfattede den danske Radiofoni. Udsendelsen fik et glimrende Forløb, og Kongen havde den Glæde at modtage utallige Takskrivelser.

*

Betænkning angaaende Statsradiofonibygningen. Den 24. Februar 1934 afgav et Udvalg, nedsat af Trafikministeriet, bestaaende af Professorerne *H. M. Hansen* og *E. Suenson* samt Chefingeniør i B. B. C. *Noel Ashbridge*, en Betænkning som Resultat af Udvalgets Undersøgelser. Denne gik ud paa, at Statsradiofonibygningen ikke frembød saa tilfredsstillende Forhold, at den egnede sig til blivende Hjemsted for den danske Radiofoni. Det var en udmærket teoretisk Udredning af Forholdene, ganske vist sagde den kun det samme, som Praktikerens *E. H.* for Aar og Dag siden havde udtalt; men derfor var denne Betænkning alligevel paakrævet som Grundlag for Beslutningen om, at der maatte bygges et nyt Radiohus, hvor hele Virksomheden kunde samles paa eet Sted, hvilket jeg iøvrigt forlængst havde præciseret.

Samtidig med min Sommerferie foretog jeg derfor paa Radioraadets Anmodning en omfattende Studierejse til de fleste europæiske Radiofonibygninger med Henblik paa det kommende nye Radiohus, et ret betydeligt Arbejde; og jeg indsendte derefter tre Beretninger angaaende mine indhøstede Erfaringer om de europæiske Studie- og øvrige Forhold.

Koncertpodiet i Teatersalen. Den varme, til Tider hede, Sommer 1934 havde gjort Underværker; nu da det anvendte Træ var blevet tørt, lød Koncerterne i selve Salen rigtig godt,

naar man maaske undtager store Eruptioner i ultramoderne Værker, for hvilke Jernbetonen just ikke var gunstig. Men det vigtigste var selvfølgelig den radiofoniske Gengivelse, og den var nu bleven saa god, at de forskellige Grupper stod særdeles klart i Gengivelsen, forenede til en klanglig og harmonisk Helhed. Selv Kontrabas-Gruppen, som man i andre Orkestre fornemmer som en Klang-Klump, hørte man her som en virkelig Strengklang, f. Eks. i Nedgangs- og Opgangspassager, for ikke at tale om Celloernes skønne, fuldtonende Klang, ligesom Bratschgruppen ikke løb sammen med Celloerne, naar Partituret krævede, at Bratsch-Motivet skulde træde frem; de herlige Mesterinstrumenter blandt Violinerne sang med stor Charmé. Træblæserne *skar* ikke skarpt igennem, men virkede ved en blød, svulmende Tone, Fløjten svirrede ikke mere over det hele. Messingblæserne dækkede ikke Strygerne, men klang alligevel med en stor, fuld Klang, og Pauken lød nu med en "luftig" Timbre, og ikke som om man slog med en Træhammer paa en Køkkendør eller som Mitrailløseskud.

Men Betingelsen herfor var selvfølgelig, at der ikke maatte røres eller ændres saa meget som et Fnug hverken i Opstilling, Placering af Musikerne, de akustiske Skærme eller Mikrofonerne etc. Alt sammen Frugten af de mangeaarige Erfaringer i radiofonisk-kunstnerisk Henseende, der bragte det gode Resultat, at de danske Udsendelser regnedes for de bedste i Europa.

Det fik vi bl. a. bekræftet ved en Udsendelse til Sverige, hvorom det hed i det svenske Dagblad "Dagens Nyheter": "Det föreföll som om orkestern var placerad i en lokal med särdeles gynnsam akustik och goda mikrofonanordningar." Saa mærkeligt kunde det altsaa gaa med et saa omstridt Lokale.

I en ledende Artikel skrev "Politiken": "at Kammersanger Holm genialt har skabt en glimrende Koncertsal i Stærekassen" — jeg kan naturligvis ikke selv bedømme, om min Indsats kan betegnes som genial, jeg véd kun eet, at det var Forholdenes Magt, der tvang mig til at gøre dette Stykke Arbejde.

I modsat Fald — altsaa saafremt de førnævnte Betingelser ikke overholdtes — kunde vi risikere atter at møde hin grove,

charmeforladte Klang, Fortissimoets Klanggrød og de øvrige Kalamiteter, som er skildret i forrige Kapitel.

Tilhørerne ved Torsdags-Koncerternes Generalprøver vil ikke have kunnet undgaa at lægge Mærke til, at jeg endog paa denne sidste Prøve, efter Aflytning ved Kontrolapparatet, ændrede selv de mindste Fejl, der muligvis havde indsneget sig.

Jeg skal give et talende Eksempel herpaa, nemlig at jeg ved Opførelsen af en Haydn-Symfoni under Fritz Busch's Direktion ændrede Placeringen af de akustiske Skærme tre Gange, før Resultatet var helt tilfredsstillende, men nu klang det da saa henrivende ogsaa i Salen, at Publikum ikke gav sig tilfreds, før sidste Sats blev gentaget, noget jeg tvivler om er sket før i Musikhistorien; i hvert Fald har jeg aldrig hørt derom.

Ogsaa i Odd-Fellow Palæet var det nødvendigt at sikre den gode radiofoniske Gengivelse, omend paa anden Maade end i Størekassen; fremfor alt maatte man ikke klumpe Orkestergrupperne sammen, thi ved den rigtige — altsaa ikke overdrevne — Spredning straaledede Grupperne klart og gennemsigtigt gennem Æteren. At der ogsaa i denne Sal var Vanskeligheder at overvinde, kan et enkelt Eksempel bevise. Ved et større Værk skulde to Harper anvendes. Fritz Busch ønskede gerne, at de anbragtes til venstre ved Solistdøren. Jeg var klar over, at det ikke gik, men sagde dog til Busch: All right, vi forsøger, jeg kører lige saa gerne 6 som 4 Gange frem og tilbage til Kontrollen i Heibergsgade. Da jeg efter Kontrolprøven kom tilbage til Palæet, maatte jeg sige, at Harperne slet ikke var til at høre. "Ja, men hvor skal vi da anbringe dem?" spurgte Busch, og jeg svarede: "De skal saa langt tilbage paa Podiet som muligt, bagved Paukerne." Atter kørte jeg tilbage til Heibergsgade, og som Resultat kunde jeg erklære, at nu hørte man hvert enkelt Greb af begge Harper gennem Mikrofonen. Som Bevis paa, at man i Lytterpublikummet værdsatte disse Bestræbelser kan anføres, at flere og flere Klubber og Foreninger, der hidtil havde haft Mødeaften om Torsdagen, af Hensyn til Torsdags-Koncerterne ændrede Mødeaftenen til Onsdag eller

Fredag, det var saaledes Tilfældet med den gamle Kammermusikforening.

Hovedsagen var altsaa, at *Statsradiofonien i første Linie var en radiofonisk Kunstanstalt* og ikke en Koncertforening, selv om det selvfølgelig betød et Plus for Lytterne, at et tilstedeværende Publikum øvede en inciterende Indflydelse paa de medvirkendes Præstationer, medens paa den anden Side dette Publikum fik Lejlighed til at nyde Koncerten fra Teatersalen til Billetpriser, der var langt under de normale.

Generalprøverne. Vi havde forlængst givet unge Musikstuderende Adgang til Generalprøverne, nu steg Ønskerne om at overvære disse til en saadan Højde, at vi fandt os foranlediget til, under fornøden Kontrol, at udstede Adgangskort, ikke alene til Musikstuderende, men efter Anmodning til Medlemmer af alle Organisationer, der beskæftigede sig med Musik, at Antallet af disse Adgangskort efterhaanden steg til 1400.

Akustisk Scene. Nu var jeg betænkt paa at skabe fuldt lige saa gode Forhold for *de dramatiske Udsendelser* ved Indretning af en akustisk Scene i Axelborg, hvor der var de bedste Betingelser herfor i den store Banksal, altsaa akustisk Sceneskift fra en lille Stue til en Kirke, et Forsamlingshus eller stor Plads; fra et Teater til Gadebilleder, fra en Koncertsal til en Restaurant etc. og tilbage til noget saa indelukket som en Telefonbox. Vi drev det til, at man faktisk kunde høre, at Personerne fra Trappegangen af Logebetjenten blev lukket ind i Logen, og derefter fornemmede man Atmosfæren fra Tilskuerspladsen og endelig Talen fra Scenen. Da det var færdigt, indbød jeg de sceniske Kunstnere til at komme og se paa, hvad vi havde søgt at forme som Basis for deres Kunst.

Regieceller. Endelig havde vi nu — i Lighed med, hvad der var Tilfældet i Størekassen — ogsaa her i Axelborg faaet indrettet en saakaldt "Regiecelle", et Rum, hvorfra vi pr. Højtaler kunde bedømme Resultaterne ved Indstudering af de dramatiske og musikalske Udsendelser. Disse Regieceller havde dog den Skavank — bortset fra, at de var for smaa — at de af Hensyn til de foreliggende Bygningsforhold maatte indbygges

i selve Studiet, i Modsætning til den ideelle Ordning: adskilt fra dette ved en tyk Murstensmur, saaledes som det ogsaa vil blive Tilfældet i det nye Radiohus. Samtidig hermed opnaaede jeg ved forskellige Ændringer endnu en yderligere Forbedring for de musikalske Udsendelser fra Axelborg.

Dobbelt-Driftens Vanskeligheder (Axelborg-Heibergsgade) var dog stadig ikke ringe for os, men Hovedsagen var, at den kunstnerisk-radiofoniske Kvalitet blev bevaret ubeskaaret i Lytternes Interesse.

*

I forskellige af de foregaaende Kapitler er der faldet nogle spredte Bemærkninger, dels om radiofoniske Problemer, dels andre Radiofonien vedrørende Emner, og da jeg formener, at de fortjener en mere indgaaende og oplysende Behandling, vil dette ske i de følgende Afsnit.

*

Det dramatisk-kulturelle Arbejde.

Af Hensyn til Radiofoniens specielle Krav til de Medvirkende har man ved forskellige af Europas Radiofonier engageret et fast Personale af Hørespilkunstnere til Institutionen, hvorved Arbejdet ved den daglige Drift i høj Grad forenkles. Her i Landet er vi nu gaaet en anden Vej, og det af den Grund, at det fra allerførste Begyndelse var vort Ønske at drage det størst mulige Antal af Landets Kunstnere til Medvirken i Radiofonien. Selvfølgelig var det ikke gjort med at engagere denne eller hin Kunstner til en Rolle, stille ham eller hende op foran Mikrofonen og saa lade staa til. Vi maatte prøve os frem for at finde de rette Folk; Folk, der var i Stand til at modsvare Radiofoniens to vigtigste Betingelser, nemlig: et egnet Organ og Beredvilligheden til at gøre et Arbejde m.H.t. at trænge ind i de akustiske og radiotekniske Fordringer; med andre Ord Radiofonien kunde ingeni lunde være tjent med, at Medvirkningen blot blev betragtet som et "Job", dertil er Radiofoniens Fordringer om de Medvirkendes Indleven i deres Opgaver og samtidig Hensynet til Radiofoniens Speciale alt for store. Og er

Sammenspillet paa et Teater det dramatiske Fundament, saa er det i endnu højere Grad Tilfældet for Radiofonien, og derfor søgte vi da ogsaa at skabe et Ensemble efter disse Principper, og det lykkedes. Vi blev dog ikke udelukkende staaende ved dette første Ensembles Personer, tværtimod lod vi efterhaanden andre Kunstnere komme til, dog ikke i Flok for ikke at bryde den skabte kunstneriske Helhed, men ved at lade een, højst to ad Gangen arbejde sig ind; derved fik vi paa vor Side Klarhed om deres Evner, og disse Kunstnere fik Lejlighed til, hvis de fandtes egnede, at udvikle sig *qua* Hørespil-Kunstnere. Det tjente den danske Skuespillerstand til Ære, at dens Medlemmer ikke er vejet tilbage for det komplicerede Arbejde at underkaste deres Replikbehandling en Revision efter Mikrofonens Fordringer, og det gælder ikke mindst Landets betydeligste og mest fremragende Kunstnere.

Ved denne maalbevidste Plan havde vi efterhaanden faaet en ret stor Stab samlet, saa vi mere og mere kunde arbejde med den aandelige Side af Sagen for Øje.

Selv om vi nu søgte at samstemme de medvirkendes Ydelser indenfor det heles Ramme, bundede vort Arbejde tillige i Respekt for Kunstnernes Individualitet, saaledes at de ikke hæmmedes, men fremmedes til at yde deres værdifuldeste i Udøvelsen af deres Kald. For de klassiske og store Opgavers Løsning var der da ogsaa den allerbedste Forstaelse mellem Første-Instruktøren Oluf Bang og Kunstnerne. Ved disse Princippers konsekvente Gennemførelse fik vore dramatiske Udsendelser *et kunstnerisk Ansigt*, og ved sit store, altomfattende Repertoire blev Radiofoniens Teater tillige *det virkelige Landsteater*, idet det ikke alene kom ud til Provinsens Byer, men til Landsbyerne, ja til hver Vraa i Landet.

Kunstnerne paa deres Side opnaaede ved deres Radio-Medvirkning et Plus for deres Diktion og større Indleven og Fordybelse i Ordets Kunst, hvad der var af Betydning for dem paa et Tidspunkt, da der var Mangel paa Opgaver for dem; derfor betød Radiofonien tillige en kunstnerisk Fornyelse, og endelig blev de nu udenfor Hovedstaden ikke længer blot et Navn

for den store Befolkning, tværtimod strømmede dem en Genkendelsens og Sympatiens Bølge imøde, naar de med deres personlige Kunst kom ud til Provins og Land.

Vanskelighederne bestod dog stadig; det gjaldt derfor om intet Øjeblik at sløje af; Arbejdet for at skabe en Hørespilteknik, hvad Replikskiftet angik, maatte stadig overvaages, ligesom ogsaa Skuespillernes Forhold til Mikrofonen for de forskellige Styrkegrader. Indsigt, Kyndighed og Erfaring var ikke nok. Det var tillige et stort Taalmodighedsarbejde. Thi saaledes som man flere Steder i Udlandet mente at kunne komme uden om Vanskelighederne ved at lade Aktørerne tale i nogenlunde ens Styrkegrad, var Problemet jo ikke løst, derved blev Replikskiftet kun *Oplæsning* uden virkeligt *dramatisk Liv*. Og for Radiofonien gjaldt det om i de Tilfælde, hvor der var indvundet Erfaringer med Hensyn til Bearbejdelsens Form, at lægge disse til Grund for en fornyet Omarbejdelse.

*

Vor Tids Skuespiller-Generation.

Som nævnt i første Bind af disse Memoirer oplevede jeg i min pure Ungdom en rigt begavet dansk Skuespiller-Generation. Da jeg rejste til Udlandet, lærte jeg at kende, ja kom endog dør til at virke sammen med de sidste Repræsentanter for en uddøende Generation som f. Eks. *Sonnenthal*, *Possart* og senere den romantiske og den realistiske Tid.

Der var mig imidlertid endnu en Oplevelse forbeholdt, den nemlig, at jeg efter min Hjemkomst skulde faa at se og høre, endog komme i intim Forbindelse med en for mig hel ny dansk Skuespiller-Generation, udviklet under min Udlændighed og i sin Kunst indstillet i en ny Tids Aand, og samtidig mødes med mine Kunstnerkammerater fra Ungdomstiden, der ingenlunde virkede forældet, men tværtimod, skønt ældre af Aar, stod paa samme Linie som de, hvis Kunst jeg først nu lærte at kende. Jeg betragtede det som en stor Lykke, at min Skæbne forundte mig at faa et kunstnerisk Samarbejde

med dramatiske Kunstnere af saa høj en Standard, og at der trods vanskelige Forhold under Radiofoniens første Aar var opstaaet et saa udmærket Tillidsforhold mellem os. Jeg havde aldrig glemt, at jeg selv havde været udøvende Kunstner, og jeg bestræbte mig for, at den kunstneriske Atmosfære og Aand, der hele Tiden havde været herskende hos os, under de nu forbedrede Forhold yderligere maatte bevare disse Kunstneres Arbejdsglæde for Radiofoniens Udsendelser. — Jeg maa her uvilkaarligt erindre en længere Samtale, jeg under et Sommerbesøg herhjemme for mange Aar siden havde med en jævn Mand af Folket.

Jeg var i høj Grad forbavset over, hvor oplyst denne Mand var i mange Retninger, i Modsætning til de Erfaringer jeg havde fra andre af Europas Lande, men da vi kom ind paa det musikalske og dramatiske Omraade, var han saa godt som fuldstændig blank, og i min Erindring opstod pludselig Billedet af hin jævne Italiener, som paa Markuspladsen i Venedig sendte mig straalende Øjekast, da det glimrende Harmoniorkester spillede Operaudtog, hvis Motiver var ham i Kødet baaret, og tillige Mindet om hin Lappeskomager andetsteds fra, med hvem jeg kunde drøfte Beethoven, Molière, Goethe og Shakespeare.

Det er derfor totalt misvisende, naar Talen er om det kulturelle og oplysende Arbejde, der gøres herhjemme, at man ikke i samme Aandedræt nævner Musiken og Dramatiken, thi Kunsten hører sandelig i saa høj Grad med til et Folks Kultur, at den jo endda maa siges at være en af dens ypperste Blomster. Men lykkeligvis har Radiofonien skabt den rette Forstaaelse heraf, som unægtelig ogsaa var stærkt paakrævet.

Den Gang faldt det mig end ikke i Drømme ind, at jeg nogensinde skulde komme til at gøre et Arbejde paa disse Omraader i mit Fædreland. Er det nu imidlertid saa underligt, at Forholdet var saaledes herhjemme, naar Kendskabet til disse aandelige Værdier var forbeholdt snævre Kredse af Befolkningen. Der lever endnu, selv her i Hovedstaden, Mænd,

der har udtalt, at de skylder Dagmartheatrets store Tid, at deres aandelige Horisont fik andre Vidder end før. Analogt turde det siges, at Radiofonien ved de dramatiske Udsendelser i den store Befolkning har udført en Kulturindsats, der har sat Spor, det bekræftes alene derved, at de store Mestres Værker blev hentet fra Bibliotekerne til Hjemmene i en Maalestok som aldrig før.

Hvilke Oplevelser skylder ikke det store Lytterpublikum *Bodil Ipsens* og *Poul Reumerts* geniale Kunst, man behøver blot at nævne Bodil Ipsens "Dronning Elisabeth" og "Madame Sans-Gêne", Reumerts "Tartuffe", "Richard den Tredie" og "Jago" for at karakterisere Spændvidden af deres store Kunst; og hvilket Sammenspil i moderne Skuespil som *Baronen* og *Friherreinden* i *Strindbergs* "Baandet".

Og saa *Eyvind Johan-Svendsen*, hvis Organ toner som Musik; han var som skabt for de nordiske Helte, og Sammenspillet med *Else Skouboe* som i "Kabale og Kærlighed", hvor hendes sjælssitrende Stemme greb Tilhørerne om Hjertet, og *Eyvind Johan-Svendsens* sanddru tragiske Spil i Nutidsdramaer som *Svend Borbergs* "Ingen", eller deres eminente Sammenspil i *Reynals* Skuespil "Graven under Triumfbuen" — i Sandhed, jeg var glad over, at Radiofonien blev i Stand til at tilføre Folket disse fire Kunstneres fremragende Ydelser, da de paa Grund af Kunsten uvedkommende Forhold i altfor lange Tidsrum ikke forblev sammen i deres naturlige sceniske Virkekreds: Nationalteatret.

Jeg betragtede det som en Lykke at kunne samle en Skare af saa fremragende dramatiske Kunstnere, der opfyldte Radiofoniens Krav til en distinkt og alligevel karakteriserende Replik for Rollens Virkning som Hørekunst.

Uhyre let vilde det derfor være for mig at nævne endnu en lang Række af dramatiske Kunstnere, hvis fremragende Ydelser har skabt saa uforglemmelige Indtryk og saa megen Glæde i danske Lytterhjem — dog hvorfor optælle Navne, Lytterne kender dem!

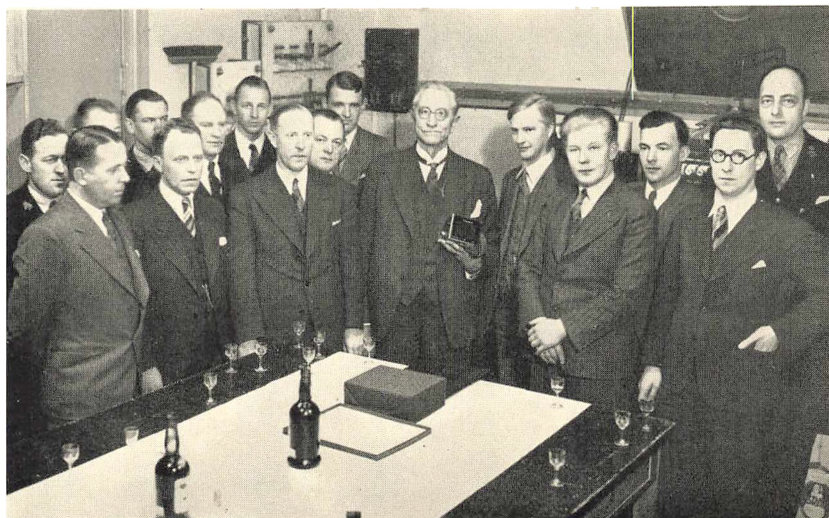
Radio-Symfoniorkestret med Fritz Busch.

*Dr. Fritz Busch dirigerer for første Gang Beethovens 9de Symfoni
med Statsradiofoniens Orkester og Kor. — 12. April 1934.*

*Prøve med Radio-Symfoniorkestret i Størekassen.
Dirigent: Professor Nicolai Malko.*

Teknikernes Afsked med E. H., som da fik overrakt den gyldne Mikrofon.

*Fra Skuespillernes Afskedsfest for E. H.
E. H. og Kammersangerinde Katarina Holm.*

Teaterkommissionen af 1933.

Mit Arbejde i denne Kommission fik et noget større Omfang end jeg havde kunnet forudse, idet jeg nærmest kun var forberedt paa at gøre Rede for Radiofoniens Forhold til Det kgl. Teater, og navnlig for hvad det i første Linie for Radiofonien gjaldt om, at den forannævnte umulige Ordning ikke førtes videre til de kommende Aar, hvorom der altsaa blev Enighed i Kommissionen. Paa mit Forslag blev til Gengæld Afgiften til Teatret for Medvirkning af Teatrets Kunstnere ved Radiofoniens Udsendelser forhøjet, hvorved Teatret ogsaa paa denne Maade blev økonomisk interesseret i Radiotjenesten, og endelig opnaaedes det særdeles vigtige, at begge Kontrahter — ligesom tillige ogsaa Kunstnerne — blev frit stillet i deres respektive Dispositioner, hvorved et bedre Udbytte af Samarbejdet kunde forventes.

Da der imidlertid i det Udvalg, der havde til Opgave at udforme Indstillingen angaaende Provinstournéerne, stillede Forslag om ikke mindre end *150 Provinsforestillinger* fra Det kgl. Teater, maatte jeg nødvendigvis gribe ind. Nu var Provinstournéer for mig for saa vidt ikke noget nyt; jeg havde selv ofte medvirket ved Forestillinger af den Art, men det var rigtignok under ganske andre Forhold. Det var ved Teatre med et absolut Statsteaterrepertoire, og hvor man saaledes kun behøvede at vælge et Værk, som paa det Tidspunkt var det fordelagtigste at fremføre. Da Det kgl. Teater imidlertid ikke ejede et virkeligt Statsteaterrepertoire, maatte der først arbejdes henimod at skabe et saadant. Jeg var absolut stemt for, at Det kgl. Teater blev repræsenteret i Provinsen ved lødige Forestillinger, navnlig i Sønderjylland, men som erfaren Teaterfagmand maatte jeg gøre gældende, at den nævnte Plan var ganske umulig at gennemføre i Praksis, og selv et Forsøg vilde uvægerligt føre til, at den nye, skitserede Ordning med Statsradiofonien brød sammen.

Efter en længere Diskussion faldt Forslaget, d. v. s. man indskrænkede Provinsforestillingernes Antal først til 120, der-

efter definitivt til 50, unægtelig en stærk Reduktion. Men ej heller heri kunde jeg følge Flertallet; jeg udtalte som min Overbevisning, at der maatte gaas frem med smaa Skridt i denne Sag. Først naar Teatret besad *et foreløbigt Grund-repertoire*, kunde man begynde med Udsendelser af Provins-tournéer, uden dog selvfølgelig noget Øjeblik at opgive Arbeidet med Forøgelse af Grundrepertoiret, for saa efterhaanden, naar det større Repertoire var skabt, at forøge Provinsforestillinger-nes Antal, dog under den naturlige Forudsætning, at Teatrets daglige Drift ikke led Skade derved. At jeg havde Ret heri, beviste de Kalamiteter, der for alle Parter opstod under de Aar, der fulgte derefter; de er imidlertid saa almen kendte, at det ikke er nødvendigt for mig nærmere at komme ind derpaa. Til Forstaaelsen skal dog et enkelt grelt Eksempel anføres. En Forfatter fortalte mig, at han, forinden sidste Prøve paa hans Stykke før Generalprøven, selv maatte spille forskellige Roller, da de paagældende Kunstnere var forhindret ved Tour-néer eller paa anden Maade.

Da jeg kendte Det kgl. Teaters Forhold allerede fra min allerførste Teatertid, kunde jeg paa det varmeste anbefale, at Teatret blev bevaret som Kulturfaktor med alle tre Kunstarter: Skuespil, Opera og Ballet, idet disse tre Kunstarter ved Samvirken støtter og supplerer hverandre paa ganske fortræffelig Vis. Men mine Anskuelse om Tankens Udformning nedlagde jeg i følgende Erklæring, der findes aftrykt i Kommissionens Betænkning og som utvivlsomt er i Harmoni med Det kgl. Teaters eget Motto, der er anbragt over dets Proscenium: "*Ej blot til Lyst.*"

Et Statsteaters Virksomhed bør for *Skuespillets* Vedkommende som fast Fundament omfatte alle nationale og internationale Hovedværker af Evighedsværdi — og alle danske Værker, der har faaet blivende Værdi for Befolkningen.

For Operaens Vedkommende paa samme Maade: Gluck, Beethoven, Mozart, Weber, Verdi, Rossini, Wagner, den franske, store Opera og Opera comique, den nationale Opera o. s. v.

Dette Grund-Repertoire maa staa saa fast i sin Opbygning, at det kan fremføres til enhver Tid med faa eller ingen Prøver.

Hvad *Ballettens* Indsats angaar, gælder samme Princip, som for Skuespillet og Operaen.

Der vil derved skabes Rum og Tid til Indstudering af nye Værker, der har Tids- eller endog aktuel Interesse.

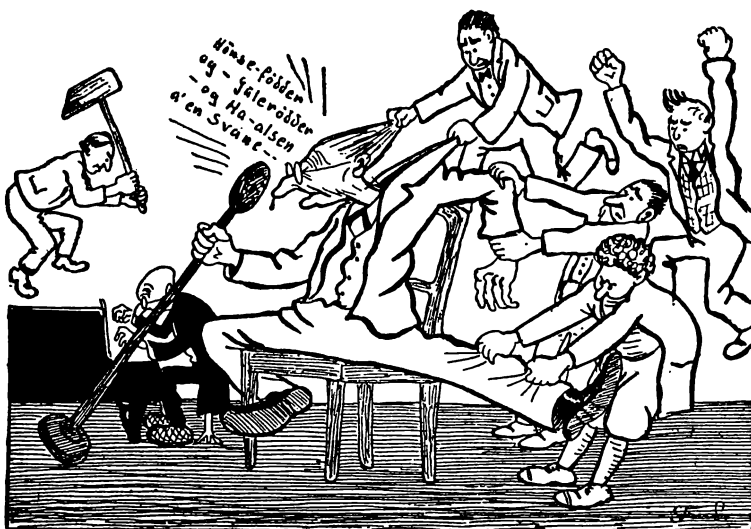
Forlader man dette Grundprincip, er man udenfor den egentlige Statsteatertanke.

Dette Forhold berører i høj Grad ogsaa Jagten paa Kasse-Sukcesser. Selvfølgelig maa enhver Direktion have sin Opmærksomhed henvendt ogsaa paa det økonomiske Resultat, men hvis man kommer ind paa at give samme Forestilling saa mange Gange efter hinanden, til den er udspillet, er man helt inde paa *Privatteater-Driftens Grund, medens det omfattende og skiftende Repertoire er Basis for Statsteaterdriften, ligesom det tillige er Fundament for Berettigelsen af Statens og Kommunernes Subvention.*

Radiofonien var i Forholdet til Det kgl. Teater absolut den givende Part, det fremgaar med stor Klarhed af, *at* det var gennem Radiofoniens Midler — og just ikke til dens Gavn — at der blev stillet en Annexscene til Disposition for Det kgl. Teater, *at* der aarlig betaltes en fast Sum af 50.000 Kr. for Operatransmissioner, hvis Antal var forholdsvis ringe, *at* der betaltes 100 Kr. for hver Medvirken af Teatrets Kunstnere, herunder ogsaa Kapellets Medlemmer, til Trods for, at Radiofonien selv besad fremragende Solistkunstnere blandt sit Orkestres Medlemmer, og *at* det fra anden og kompetent Side i Kommissionen blev erkendt, at Statsradiofonien var "*en Kulturfaktor, velsagtens den allerstørste vi ejer*", og "*at Radioen i høj Grad har været med til at forøge Befolkningens Interesse for Teatrets Kunst: Publikum ønsker bl. a. ofte at se en Forestilling og Kunstnere, som de har hørt.*"

Jeg var opdraget med det Syn, at et Statsteater, ført efter de forannævnte Principper, var at anse som et dramatisk Universitet, fuldtud ligesaa vigtigt og paakrævet for Staten som det videnskabelige Universitet.

Det vil derfor næppe forundre, at jeg, selv om jeg var sympatisk indstillet overfor Tanken om Dannelsen af et Kulturfond, ikke var i Stand til at stemme for, at en Institution som Radiofonien, der af *Intet* var bygget op til en Blomstring, som var uden Sidestykke, derfor skulde betale Det kgl. Teaters Under-

De unge Forfattere og Skuespillere vil have de gamle bort, saa de selv kan komme til.

Tegning af Rob. Storm Petersen i B. T.

skud — men det var jo ikke mig, der skulde og kom til at træffe Bestemmelse herom.

Under den offentlige Debat herom fremkom en redaktionel Udtalelse i "Nationaltidende", hvoraf jeg skal citere: "Hvis Pengene nu skal tages fra Radioen, burde det næsten ved Lov bestemmes, at *Manden*, som skabte vor Radiofonis høje Standard — Emil Holm — fulgte med." Det var Tanker, der iøvrigt ogsaa var udbredt i Kunstnerkredse; jeg havde imidlertid hverken Ønsker eller Ambitioner i den Retning, hvorfor jeg da ogsaa med en Klarhed, der ikke var til at misforstaa, afslog selv den mindste Antydning af en Forhandling herom. Den Følelse, som mit Sind ogsaa i min Ungdom var besjælet af, og som jeg har givet Udtryk i første Bind af mine Memoirer, at hvad jeg havde lært og opnaaet i det Fremmede, skulde komme mit Hjemland til Gode, mente jeg at have Lov til at tro paa nu var gaet i Opfyldelse gennem mit Arbejde for den danske Radiofoni.

De unge Forfattere og Radiofonien.

Der rettedes Opfordringer til os fra de unge Forfatteres Side, om at de maatte komme til selv at oplæse Uddrag af deres egne Værker. Vi efterkom disse Ønsker, men det var til Tider et tveægget Sværd for Forfatterne, thi Oplæsning, især i Radioen, er nu engang en Kunst, man ikke løber til. Vi søgte at formaa de bedste Oplæsere, vi var i Stand til at faa, til at tage sig af de forskelligartede Opgaver; jeg skal nøjes med at nævne to, nemlig *Christian Houmark*, der var en fortrinlig Oplæser af *Hermand Bang's* Digtning, og kgl. Skuespiller *Elith Reumert*, som havde bevaret sit klangfulde Organ og blev en fortræffelig Radio-Oplæser af *Guldaldertidens* Digtning, f. Eks. *Paludan-Müllers* "Adam Homo". Jeg vilde nu ogsaa gerne interessere ham for moderne dansk Digtning; men det var jeg ikke saa heldig med, han betroede saaledes *Speaker Prior*, at hvis han ikke holdt saa meget af *Emil Holm*, skulde han Pokker ikke have noget med det Stads at gøre, og da Oplæsningen var tilende, udbød han, inden *Prior* fik lukket af for Mikrofonen: "Sikken noget Møg!"

Men vi kom jo ikke tilkort dermed, tværtimod, vi fik flere udmærkede Fortolkere af moderne Digtning, hvilke fremragende Oplæsere var saaledes ikke f. Eks. Fruerne *Bodil Ipsen* og *Clara Pontoppidan* og Herrerne *Holger Gabrielsen* og *Elith Pio*.

*

Forfatter- og Komponistrettighederne. Der er næppe Tvivl om, at saafremt Betingelserne for Fastsættelsen af disse Rettigheder i sin Tid var bleven formet efter drevne forretningsmæssige Principper, var det næppe blevet Tilfældet, som det skete, at de procentvis skulde stige i Forhold til Licensindtægterne.

Mit Syn var, at jeg fandt det retfærdigt, ja ligefrem storartet, at gammel Uret mod de producerende Kunstnere ikke i en ny og human Tid blev gentaget af Radiofonien. Skal jeg tilføje

noget, maa det være dét, at det ikke var efter mit Ønske, at noget lignende ikke — omend vel nok i en noget ændret Skikkelse — blev Tilfældet for de reproducerende Kunstneres Vedkommende.

— Med dyb Vemod maa man tænke paa, at der i hine Tider ikke eksisterede en "Koda", der kunde forhindre det forsmædelige i, at en Geni som *Mozart* ligger begravet i en ukendt Fattigmandsgrav, og at ogsaa *Schubert* maatte føre en Fattigmands Tilværelse.

*

De "kostbare" Torsdagskoncerter.

Jeg skal ikke nærmere karakterisere de Fantasiseløb, der har været nævnt, hvad hver af disse Koncerter har kostet, skønt de naturligvis ej heller har været billige. Men Bogføringen af dem har forsaavidt været misvisende, som en stor Del af Beløbene skulde have været bogført paa en Konto, der passende kunde have faaet den noget lange Titel: Omkostninger ved Opbygning af et Symfoniorkester og et Koncertkor af Verdensformat.

Det havde nemlig ikke været saa helt hen i Vejret, om jeg havde stillet Forslag om en Bevilling paa 5—600,000 Kr. til dette Øjemed. Men det gjorde jeg altsaa ikke, da jeg kunde tænke mig, at man saa havde anset mig for moden til Sankt Hans. — Som tidligere nævnt, baseres de fleste evropæiske Symfoniorkestre paa flerhundredaarige Traditioner, formerer sig saa at sige ved Knopskydning, idet en ny ung Kraft først indtræder, naar en ældre Kollega pensioneres, medens det her drejede sig om et Orkester — dets udmærkede Kræfter ufortalt — der først gennem fremragende Mestre skulde opdrages til at blive et Førsterangs Orkester, og det samme var Tilfældet for Korets Vedkommende. Det drejede sig desuden om noget fuldtud ligesaa vigtigt: Skabelsen af det for Institutionen paakrævede *omfattende Repertoire*, som de to Korporationer skulde komme i Besiddelse af, og vi maatte regne med det

Faktum, at en stor Del af Medlemmerne ikke kendte disse Hovedværker, ihvertfald ikke fra en Udførelse, de kunde tage Eksempel af. Og hertil hørte mange, mange Prøver.

Hverken Koret eller de 35—40 ekstra Musikere fik fyrstelige Honorarer, det drejede sig om 20 og 22½ Kr. pr. Koncert og 8 Kr. for hver større Prøve; men naturligvis, med mange Prøver med saa mange Medvirkende løber Totalsummen i Vejret. Hvem der har læst, navnlig de første Kapitler om Radiofonien, maa vistnok indrømme, at det ikke var tiltrængt, at jeg blev belært om Økonomi, men jeg blues ikke ved at tilstaa, at jeg paa senere Tidspunkter af Udviklingen havde vanskeligt ved at indordne mig under nogen Art Sparesystem, særlig naar det gjaldt om at yde den højeste Kunst for hele Landet og til Danmarks Ære i det Fremmede. Og hertil kom endnu, at Hovedsummen gik til omkring 150 à 160 danske Skatteborgere, hvis Kaar just ikke var blomstrende — det var vel ogsaa nok et vigtigt Moment at tage i Betragtning.

Thi ogsaa den Krønike, at de store Beløb gik til Udlandet, skal der samtidig hermed rammes en forsvarlig Pæl i gennem — et Aarsregnskab i dette Tidsrum viste saaledes en samlet Udgift til Udsendelserne paa 2½ Million Kroner, hvoraf Udgiften til *samtlig*e udenlandske Dirigenter, udøvende Kunstnere og Forlag beløb sig til 118,500 Kr., ogsaa inkluderende Medvirkning af Forfattere, Skuespillere og Oplæsere af fremmed Nationalitet.

*

Radiofonien, Musikforeningerne og Musiklivet.

At der med Radiofonien skete en Revolution i vort Musikliv er uomtvisteligt, men ingenlunde saaledes at forstaa, at det var Radiofonien der — som fejlagtigt paastaaet — slog Musikforeningerne ihjel; det sande Forhold var tvertimod, at det var et Fallitbo, som Radiofonien ved Forholdenes Magt blev tvunget til at overtage. De store københavnske Musikforeninger var, længe før Radiofonien tog Fart, i rivende Tilbagegang og førte en hensygnende Tilværelse. De blev i de senere Aar kun

holdt oven Vande ved Statsradiofoniens Transmissioner. Jeg skal give et Bevis for, hvor langt vi strakte os i vor Hensyn-tagen til Musikforeningerne.

Da "Cæcilia-Foreningen" saaledes ønskede at gøre endnu et Forsøg med at forbedre sine Koncerter ved at Orkestermedvirkningen blev overdraget Det kgl. Kapel, udsatte vi vor Afgørelse endnu en Sæson. Da denne Forening endelig selv opgav at opføre et større dansk Korværk, maatte ogsaa vi definitivt opgive Transmissionerne.

— — —
I disse Memoirers 2det Kapitel finder vi et fuldgyldigt Bevis for Uholdbarheden af de danske Musikforhold i Tiden omkring 1918.

Til yderligere Klargørelse skal jeg lade en kompetent Røst fra den internationale Musikverden sige sin Mening herom ved at citere en Opsats i Teater- og Musiktidsskriftet "Forum" 1935:

Der er Grund til nu i Jubilæumsaaret at kaste et Blik tilbage paa Forholdene, som de formede sig indenfor det danske Musikliv for en Snes Aar siden. Til Belysning heraf skal vi fremdrage et Citat af den afdøde hollandske Dirigent og Komponist *Julius Röntgen*, der i sin Tid havde intim Føling med dansk Musikliv. Han skriver i et Brev til sin Ven, Professor *Angul Hammerich*, dateret den 24. Marts 1915 (her citeret efter "Brievan van Julius Röntgen, Amsterdam 1934"):

. . . Jeres Koncertforhold er ikke straalende, og man maatte ønske, at der opstod en Mand, som paa dette Omraade kunde give København, hvad andre Storbyer ejer: første Rangs Opførelser af Orkester- og Korværker . . .

Paa dette Tidspunkt eksisterede i København følgende Musikforeninger: Cæcilia-Foreningen, Musikforeningen, Dansk Koncertforening, Dansk filharmonisk Selskab og Palækoncerterne. Men det blev den danske Statsradiofoni, som kom til at give os det, som Julius Röntgen i 1915 ønskede vort Musikliv. Det er et Resultat, som Radiofoniens Leder med Stolthed kan se tilbage paa i Jubilæumsaaret.

Blandt Aarsagerne til, at Tilliden under den gamle Ordning hos det store Publikum efterhaanden svækkedes, var ogsaa, at man ofte blev Vidne til en saare udbredt Uenighed om de Maal og Midler, man ønskede at sætte sig og bringe i Anvendelse, og herved traadte selve Sagen i Baggrunden. Man forglemte, at Tiden nu var en anden, og skulde Ungdommen

— optaget saa stærkt som den var af Idræt og Dans — vindes for Musikens ædle Kunst, maatte der ikke alene bødes paa Fortidens Synder — f. Eks. Klikernes skadelige Indflydelse — men Jorden maatte pløjes, harves og renses for alt uvedkommende Stof, for at Saaningen kunde bringe den skønne, gyldne Frugt. Skranker maatte falde, Hindringer maatte ryddes af Vejen, hvis Musiken, der hidtil havde været forbeholdt enkelte Samfundsklasser, skulde blive hele Folkets Eje, den videre Udvikling maatte ske i en ny Tids Aand.

Det samme gjaldt iøvrigt ogsaa for de Musikforeninger i Provinsen, der ikke forstod deres Besørgelsestid; at der imidlertid ogsaa i disse Forhold kan opnaas Resultater, naar Ledelserne følger med Tiden, har jeg set Beviser for ved initiativrige Bestyrelses Arbeide, bl. a. i Aarhus og Slagelse.

Radiofoniens til Tider brydsomme Pionérarbeide har da ogsaa baaret Frugt; man kan saaledes sige, at naar “Det unge Tonekunstnerselskab” har faaet dannet sit eget Orkester, hvormed det giver Koncerter for sine særlige Formaal, maa det anses for særdeles rimeligt, at disse Koncerter er fremstaaet som Resultat af Statsradiofoniens Bestræbelser for at bringe Kunsten ud til alle i Folket, og overalt i Provinsens større Byer er der dannet Orkestre: Aalborg, Aarhus, Randers, Odense o. a., ligeledes her paa Sjælland, og Statsradiofonien har ydet disse Institutioner sin Støtte. Radiofoniens Arbeide i Samfundets Tjeneste, ved Koncerterne for Skoleungdommen og de ledige Arbejdere, udvikler Musikinteressen, saa Folkemusikskoler og flere og flere Skoleorkestre og Skolekor opstaaer i en hidtil ukendt Maalestok. — “Koda”, der jo maa siges at have det mest indgaaende Kendskab til Forholdene i hele Landet, giver Udtryk herfor i en Erklæring: *Radioen har skabt en Musikinteresse og en Musikglæde i vort Folk, som vi aldrig før har oplevet Magen til.*

*

Fazz'en.

Det havde vel ikke været saa forunderligt, om en Mand, der

Radioraadet har besluttet at imødekomme Lytternes Ønske om Udsendelse af mere Mandolin-, Balalajka-, Harmonika-, Jazz- og anden Negermusik.

Tegning af Vald. Møller i Politiken.

oplevede den Lykke at virke i hin store Tid paa Kontinentet, hvor en lang Række af de mest fremragende Dirigenter i Spidsen for Orkestre, det ene mere storslaaet end det andet, satte deres Stempel paa et blomstrende Musikliv, hvori ej heller manglede en Stab af glimrende Vokal- og Instrumentalkunstnere, vilde have erklæret, at Jazz ikke havde nogetsomhelst med Musik at gøre. Det gjorde jeg imidlertid ikke, dels havde jeg fra min vidtbereiste Fader arvet min Fordomsfrihed, dels var jeg aldrig nogen Musiksnob, og endelig hyldede jeg Princippet om Alsidighed.

Dog skal jeg ikke benægte, at det første Indtryk jeg fik, da vi i 1925 transmitterede Jazz fra "Palais de dance", nærmest var forfærdende, jeg formaede kun at betegne det som Kasse-rollestøj. Og bedre blev det ikke med det andet Stadium, da man bød os at høre paa f. Eks. Pilgrimskoret af "Tannhäuser" udsat for Jazz; det var forargeligt. Derefter fik vi saa den

saakaldte symfoniske Jazz, der paa enkelte Undtagelser nær hverken var Fugl eller Fisk. Med stor Brask og Bram kom saa "Jazzkongerne" *Whitemann* og *Jack Hylton* med deres ret store Orkestre, det lød da ihvertfald af noget, hvorefter vi "umyndige i Jazz'en" mente, at vi nu fik Ro til at sætte os ind i den nye Musik. Men ak, det varede ikke længe, før vi fik at vide, at det var helt forkert, det var slet ikke den virkelige Jazz. Det forvirrede os unægtelig noget.

Men saa en skønne Dag arriverede *Louis Armstrong*, Manden med Sølvtrumpeten og Jernlæberne, og jeg baade saa og hørte ham; jeg vil nu just ikke paastaa, at det var en æstetisk Skønhedsaaabenbaring, eller at han arbejdede let og elegant, han svedte saaledes umaadeligt og brugte en Masse Lungekraft, ligesom hans obligate Sang næppe kunde siges at være gennemtrængt af en skønhedsmættet Velklang — men her var virkelig noget helt andet, en Urkraft fra en mig hidtil ukendt Verden, og jeg tog da ej heller i Betænkning at udsende hans Præstation. Bagefter fik jeg rigtignok Opringninger, at jeg vistnok var bleven helt skør: en saadan Udsendelse kunde jeg virkelig ikke være bekendt! Senere hørtes *Coleman Hawkins* o. a., og fra den Tid fik jeg Forstaaelsen af, at Jazz'en havde sit Udspring i den ægte folkelige Negerkultur, det fik vi ogsaa bekræftet ved vore Engagementer af Negerensembler, hvis enkelte Musikere vare rene Mestre i at improvisere, medens denne Musiks Grundidé, Rytmen, stadig laa som et Fundament trods dens Fremadskriden — paa lignende Maade som man altid har fornemmet Urfolkenes Musiks Hovedinstrument: Trommen.

Derved, at man hører, at de ikke spiller efter Noder, men efter Indskydelser, der er en medfødt Naturbegavelse, føles denne Musiceren som en Folkemusik fra en anden Verdensdel.

For Mennesker med en anden betonet Musikkfølelse rummer Jazz'en imidlertid en Fare for i det lange Løb at virke ensformig og monoton, naar denne Musik ikke anvendes som Brugsmusik, altsaa i Forening med vor Tids Dans.

— Da vi imidlertid ikke til Stadighed kunde engagere Negermusikere, maatte vi have danske Musikere til at bestride denne

Gren af Virksomheden, saameget mere som en stor Del af Befolkningen, navnlig paa Landet, ikke vilde acceptere denne specielle Form.

Vi begyndte saa et Arbejde for at finde en Form for Udsendelser af den ny Tids Dansemusik med dansk Mentalitet for Øje; det blev ikke noget let Hverv for Preils Orkester, men jeg gik i Breschen for dem, og efterhaanden fik Preil fast Grund under Fødderne; denne Dansemusik fik ogsaa et Rygstød ved at en Ekspert som *Pellum* under Udsendelserne overvaagede Takt og Rytme for de forskellige Danse, og selve Musikken fik en Velklangs Karakter, der gjorde, at den ogsaa kunde nydes af ikke Jazzfanatikere. Vi tonedede rent Flag og kaldte ikke disse Udsendelser for Jazz, men for moderne Dansemusik. Det var ogsaa karakteristisk at *Teddy Petersens* Orkester i Restaurant Wivex efterhaanden spillede en Dansemusik af mere melodios Art, temmelig sikkert fordi det var et Ønske fra Publikums Side. At man i England ihvertfald delvis var af samme Anskuelse fremgik bl. a. deraf, at man en Tidlang forbød Annoncering af "hot" Musik fra Studierne, og at B.B.C. ikke een, men flere Gange ved Transmissioner engagerede Louis Preils Orkester til Gæstespil. Det var sikkert ogsaa som en Reaktion imod den ekstreme Jazz, at Folkedanserforeningerne førte "Legestuerne" frem, hvorved de gamle Dansemelodier fik en Renaissance, hvilket ogsaa gav "Kilden"s Orkester i Aalborg en stor Popularitet. Vi negligerede dog ej heller den moderne Dansemusik hvad Instrumenter angik; saaledes spillede Preil "stadig for" med sin italienske Mesterviolin, Flyglet var et Steinway, og vi anskaffede saavel en første Klasses Marimba som en Vibrafon.

De øvrige Jazz-Orkestre fik derimod frit Slag til at spille *hot, soft, sweet, swing* etc., der blev ikke lagt dem et Halmstraa i Vejen, overhovedet havde Ungdommen sandelig ingen Grund til at beklage sig; vi udsendte saaledes adskillige Jazz-Koncerter fra samme Koncertsal som Torsdagskoncerterne og med danske Jazzkompositioner, ligesom den danske Jazzbevægelses første Mand, Organist *Bernh. Christensen* fik Lejlighed

til at holde Foredrag om Jazz og fik overladt Teatersalen til en stor Jazz-Koncert med hans eget Orkester. Her vil jeg gerne indflette nogle Ord om vore egne Jazzmusikere; Genren maa nødvendigvis give dem en anden Indstilling end Koncertmusikerne, nærmest af artistisk Art, men det er dog en Fejltagelse, at de derfor er saa meget ringere, de skal være knagende dygtige for med Perfektion at virke i første Plan i dette Speciale. — For at undgaa enhver Misforstaaelse ønsker jeg at tilføje, at med al mulig Fordomsfrihed overfor Tidsfænomenet Jazz'en kunde jeg afgjort ikke gaa med til — saaledes som det fra enkelte Sider ret paagaaende blev stillet Forlangende om — at Jazz-Udsendelserne skulde indtage en kvantitativ dominerende Stilling paa Programmerne, det vilde være i absolut Modstrid med Radiofoniens Mission.

For den, der har oplevet to Musikgenerationer, kan det ikke være andet end, at det giver Anledning til ret pudsige Sammenligninger. Da jeg saaledes i min pure Ungdom indstuderede en rytmisk vanskelig Komposition, slog jeg Takt med Foden dertil, men saa hed det: "Maa vi bare være fri, staa stille, Rytmen skal dannes indefra!" Jeg fandt saa paa en Fidus, idet jeg slog Takten med Stortaaen inde i Støvlen, det kunde jo saa ikke ses. Naar jeg nu ser navnlig Jazzdirigenterne svinge ikke alene med Arme og Ben, men ogsaa med andre Kropsdele, saa opstaar den halvt vemodige Tanke i mit Sind, hvorfor i Alverden man dengang ikke kunde faa Lov til at hjælpe med en lille Brøkdæl af vor Tids Musik-Gymnastik. Endnu et dengang ukendt Fænomen har den nye Tid givet os: Mikrofonangerne. Jeg tænker her ikke saameget paa Refrænsangerne, thi der findes dog blandt dem nogle, der besidder en virkelig Sangstemme, hvorfor det maa være et haardt Hverv for disse at synge de ofte saa aandløse Tekster, f. Eks. "Hva' gør du mæ' dit Knæ, lille Hans?" eller: "Kys mig i Øjet, Sofie!" Nej, jeg tænker paa de Damer og Herrer: "*singers without voices,*" der stiller sig klods op ad Mikrofonen og foregøgler os, at de har en Sangstemme, medens de i en ganske almindelig Koncertsal ikke vilde være til at høre, paa samme Maade iøvrigt

som Tilfældet var med den berømte Jazz-Violinist *Venuti* under hans Koncert i Odd-Fellow Palæet, hvor han udover de første Par Rækker ikke var til at høre i Salen. Da der ganske naturligt af den Grund opstod en stærk Uro blandt hans Beundrere, der kun kendte ham fra hans Grammofonplader, blev man nødsaget til at stille en Forstærkermikrofon frem foran ham for at redde Situationen.

— Naar en virkelig Sanger eller Sangerinde stilles i den rigtige Afstand fra og i den rigtige Vinkel til Mikrofonen, gengiver denne retfærdigvis den ægte Klang i alle Lejer og Styrkegrader, medens den afviser Brølet og Skriget.

— Hvad mon de fremragende Vokalkunstnere fra den store Tid, som tilbragte et halvt Liv for at opnaa den ægte Sangkunst, vilde tænke om den foran nævnte Art af Mikrofon-sangere? Mon de ikke simpelt hen vilde benævne den Slags Syngeri som Snyderi!

*

Den lettere Radio-Underholdning.

Selv om jeg først og fremmest følte mit Ansvar overfor Radioloven, der foreskriver, at Udsendelserne skal være af alsidig kulturel og oplysende Art, søgte jeg dog at forme det rent underholdningsmæssige udfra en fordomsfri Tankegang.

Naar man imidlertid ikke var til Sinds at gaa under et vist Niveau — altsaa med Udelukkelse af Smagløsheder, Platheder og det tarvelige Grin — under Hensyntagen til, at ogsaa disse Udsendelser gik ind i Hjemmene, fremkom der flere Vanskeligheder, saaledes f. Eks., at *Stoffet i sig selv* maatte være afgjort morsomt for overhovedet at virke i Radio, og at de særlig egnede Kræfter ofte var optaget af Teatertjeneste. I de første Aar var vi i den Retning ret heldigt stillet. Da imidlertid flere af disse Kunstnere efterhaanden afgik ved Døden, maatte vi se os om efter Erstatning, og den opnaaede vi heldigvis ved Co-Optimisternes Præstationer, der baade var fornøjelige og alligevel af kultiveret Præg. Men det kunde jo ikke vare ved, og vi kastede os saa over Transmissioner fra Teatre og Eta-

Kabaretten blev en gigantisk Sukces.

Hyldest til Kammersangeren.

Tegning af *Vald. Møller* i *Politiken*.

blissementer, hvilket for os havde den ret store Fordel, at vi blev i Stand til at vælge og eventuelt udskyde enkelte Dele, der af forskellige Grunde var uegnede til radiofonisk Gengivelse, og vi udfyldte saa den tiloversblevne Tid med Udsendelser fra Studiet. Det betød tillige ogsaa en Vinding, eftersom adskillige af denne Kategoris Kunstnere ikke kunde undvære den Stimulans, som Publikums Nærværelse betød for dem. En Komikers Virkning beroer som oftest for en Del paa Gestus og Mimik, og da disse Virkemidler udebliver ved en Studieudsendelse, giver dette Forhold Bagslag. Det forstod *Frederik Jensen* som den selvkritiske Kunstner han var, saa han paa min gentagne Anmodning til ham om Medvirkning svarede mig: "Ja, jeg skal forsøge, men De maa selv være tilstede og sige "Hold op med den Frederik, for den er s'gunte morsom!"

Hvormeget dette har at betyde, oplevede jeg saaledes endog med "Den Gyldenblonde"s Causerier i "Frikvarteret", thi her, hvor det i egentlig Forstand drejede sig om et virkeligt morsomt Stof og ikke om en Skuespiller-Præstation, var jeg af den Formening, at det lod sig gøre at overføre dette Causeri til Studiet, idet jeg ønskede en forøget Medvirkning af Herr *Sabroe* ved vore Udsendelser. Forsøget faldt imidlertid desværre ikke heldigt ud, her gjorde sig altsaa ogsaa et personligt Moment gældende, som maatte respekteres, hvorfor vi blev enige om at fortsætte disse Causerier fra forskellige Lokaler under Nær-

værelse af Publikum, og som bekendt under stadig stigende Sukces og Tilfredshed fra alle Sider.

Derimod gik det udmærket med Forfatteren og Maleren *Mogens Lorentzens* Causerier. Denne særegne Blanding af Smil og Alvor virkede fortræffeligt fra Studiet.

— Endelig lykkedes det mig en Gang at realisere min længe nærrede Idé ved, at jeg paa Grænsen af Sommer- og Vintersæsonen fik samlet alle vore bedste Kræfter og med "den Gyldenblonde" som en glimrende Konferencier til en Kabaret i Teatersalen i Stærekassen. Det blev en meget stor Sukces baade for Tilhørerne i Salen og for Lytterne i hele Landet.

Det er vistnok den mest effektive Maade at løse dette — saa mærkeligt det lyder — Problem paa.

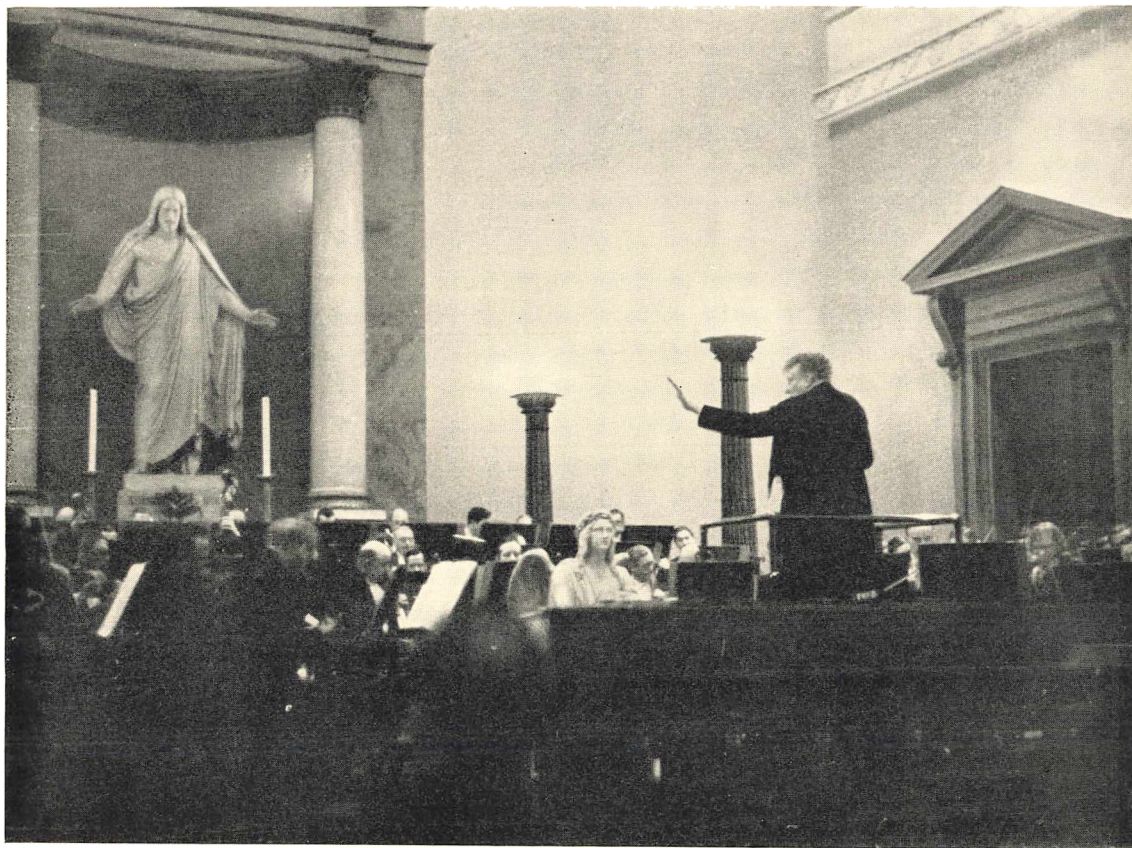
*

Mikrofon-Systemerne.

Ved det allerførste Stadium, *Stærkstrøms-Mikrofonen*, drejede det sig om saa primitive Forhold, at man roligt helt kan se bort herfra og gaa over til det andet: den *magnetiske* Mikrofon, konstrueret af Ingeniør *K. Rahbek*, og som anvendtes i det første lille Studie paa Købmagergade, hvortil den netop var egnet.

Det tredje System var en *Kondensator-Mikrofon*, ligeledes konstrueret af Ingeniør *K. Rahbek*, og som fandt Anvendelse i vort andet Studie "Den omvendte Flødebolle", saaledes som omtalt i 5. Kapitel. Samtidig hermed forefandt en *Kulkornsmikrofon med Membran af Western Electric's* Type, disse Mikrofoner var særdeles haardføre, saaledes for robuste Klange som Hornmusik, og gav for saadanne Udsendelser gode Resultater, men Gengivelsen var dog temmelig haard og udelukkede tildels finere Nuancer; et betydeligt Fremskridt for dette System skete med den tyske Type *Reisz*, en Kulkornsmikrofon uden Membran, indbygget i en Marmorblok, og som faktisk blev den Type, der i flere Aar mest anvendtes herhjemme og iøvrigt de fleste Steder i Europa, i Sverige fik den Kælenavnet "Sockerbiten". Trods denne Types ret kraftige Karakter maatte den alligevel behandles med stor Omhu; disse Mikrofoner maatte saaledes opbevares i Varmerum, de saakaldte "Couveuser", for at holdes i en bestemt Varmegrad, da der ellers opstod en "Kogen" under Gengivelsen, ligesom Kulkornene ikke maatte udsættes for stærke Rystelser, hvorfor de anbragtes i de bekendte "Selestropper". Karakteristisk for denne Mikrofon var ogsaa, at naar den Medvirkende ikke var i Besiddelse af det ægte, koncentrerede Piano i Tale eller Sang, og vi derfor nødtes til at anvende en stor Forstærkning, susede Gengivelsen meget ubehageligt.

Der kom endnu flere Systemer i de forskellige Perioder, indtil Tyskland og Amerika tilsidst fik Æren af at løse Problemet, hver paa sin Vis. Tyskland med *Neumann* Typen, en *Kondensator-Mikrofon*, men da den imidlertid gav en betydelig skarpere Gengivelse end den amerikanske Type,

*Hans Weissbach dirigerer 15. Februar 1934 Joh. Seb. Bachs Kunst der Fuge
i Københavns Domkirke.*

Statsradiofoniens Funktionærers Afskedsfest.

*Gaa paa Markedet, køb en . . .
Kalifen af Radiostan ser paa Varerne.*

*Da Ejerne forlangte en enorm Pris — indtil
30 Zechiner pr. Stk. — sluttede Markedet mat.
Tegning af Jensenius i "Bløksprutten" 1931.*

*Herman Vedels Maleri af E. H.
Paa en Messingplade er indgraveret:
Kgl. Kammersanger
Emil Holm
I Taknemmelighed og Hengivenhed
Statsradiofonien Orkester
13—2—1933.*

anvendte vi den kun til særlige Formaal og blev i det store og hele staaende ved *Western Electric's* Type, en *elektrodynamisk* Mikrofon, saavel til indendørs som til udendørs Udsendelser; og indtil en ny epokegørende Opfindelse fremkommer, vil man næppe naa videre end til, hvad denne fortrinlige Mikrofon kan præstere. For Fuldstændigheds Skyld skal tilføjes, at da jeg paa mine Rejser i Udlandet hørte en dobbeltsidig Mikrofon, gav det Anledning til, at Ingeniør *Heegaard* paa min Opfordring forskaffede os en fortræffelig Type fra Sydamerika. Den brugtes med stort Held ved f. Eks. Dansemusiken paa den Maade, at den ene Side gengav Orkestermusiken og den anden Refrænsangerens Præstation, ligesom den ogsaa i enkelte Tilfælde fandt Anvendelse ved Hørespiludsendelser.

Denne Udredning giver nu, foruden den trinvis Udredning af Mikrofonudviklingen, tillige Oplysning om de Medvirkendes Forhold til Mikrofonen. I *Radiofoniens Aarvog 1931* skrev jeg følgende: "Mikrofonen er den retfærdigste Dommer, man kan tænke sig. Den er tillige fuldkommen respektløs overfor saakaldte "Navne", navnlig de stærkt opreklamerede. Mikrofonen gengiver den talendes og syngendes Stemme farve, Tonestyrke og Toneføring og næsten pinligt minutiøst hvert Organs og Instruments særegne Klang, ja forplanter endog den medvirkendes Sindsstemning gennem Æteren til Modtageren. Mikrofonen optager kun den ægte Klang, holdt indenfor den ægte Form og skyder al Udvendighed — saavel i Udtrykket som i Toneklangen — fra sig, idet den mindste Grad af Presethed, Brøl eller Skrig virker dobbelt uædelt gennem Mikrofonen."

Det gælder i Realiteten den Dag i Dag, dog maa det indrømmes, at Bedømmelsen af de Medvirkendes Egnethed for Mikrofonen, ligesom deres Uegnethed, ganske naturligt ændrede sig under de skiftende Perioder efter de forskellige Mikrofon-systemers Egenskaber, og derfor efterhaanden mildnedes noget under Udviklingen.

*

Foredrags-Virksomheden.

Som det fremgaar af adskillige af de foregaaende Kapitler har jeg gjort et ret stort Arbejde — ogsaa før *Radiofoniens Tid* — ved at udarbejde og holde oplysende Foredrag om mu-

sikalske og dramatiske Emner, og i de første Aar under Radiofonien Opbygning tog jeg ligesaa aktivt Del i denne Gren af Virksomheden som i de øvrige. Udviklingen førte imidlertid med sig, at det blev umuligt for mig at gennemlæse de mange Manuskripter, hvorfor det ganske naturligt formede sig saaledes, at et Foretagsudvalg, sammensat af Medlemmer af Programudvalget, overtog Arbeidet med Foredragene i al Almindelighed. Dermed var dog ikke sagt, at denne Virksomhed tabte sin Interesse for mig, tvertimod, og jeg formede da ogsaa saadanne kombinerede Udsendelser bestaaende af Foredrag i Forbindelse med Musik og Dramatik, saaledes at min Tilknytning til adskillige Foredragsholdere ikke ophørte.

Hertil vil jeg gerne tilføje, at jeg i høj Grad beklager, at min Tid ikke tillod mig at yde et mere indgaaende Arbeide for denne Grens kunstnerisk-sproglige Side i Relation til den radiofoniske Gengivelse. Min Indsats blev her af mere teoretisk Natur, nemlig ved Udarbejdelsen af en Vejledning af almen Karakter for Foredragsholdere med forskellige Raad, men et praktisk Arbeide vilde unægtelig have været af betydelig større Værdi, det fik jeg Bevis for de faa Gange, hvor det lykkedes mig at yde en effektiv Hjælp, og hvorved det tillige blev mig klart, at et saadant Arbeide i Sprogets og Radiofonien Interesse burde gøres. Det er jo notorisk, at adskillige Foredragsholderes Stemmer ikke egner sig til radiofonisk Gengivelse, og at et i sig selv godt Foredrag helt eller delvis kan ødelægges ved Foredragsholderens uheldige Organ.

Problemet trænger til en Opklaring. Paa Grundlag af mine Erfaringer skal jeg yde min Skærv dertil.

Først om selve Sproget. — Fra Tiden omkring Verdenskrigen doceredes det, at det nærmest havde været taabeligt, at man i tidligere Tider havde spildt saa megen Tid derpaa; der sjuskedes saa og jaskedes over en lav Sko, og i Stedet for fuldttonende, glansfuld Tale fik man Raab og Skrig, i Stedet for et koncentreret Piano fik man den saakaldte "henaandede" Ansats eller klangløs Hvisken. Alt skulde være saa naturligt, aah, saa naturligt! Hvad betød det saa, om man, naar man f. Eks. traadte ind

i et Teater, ihvertfald i den første halve Times Tid ikke forstod et Muk! Og det havde desværre ogsaa til Følge, at mange slog sig til Taals med, at Dansk nu en Gang var et daarligt Sprog baade til Tale og Sang i Modsætning til det klangrige svenske Sprog. I første Bind af mine Memoirer har jeg gjort rede for, at naar et Arbeide resulterer i Opnaaelsen af den høje og frie Toneføring, kan det danske Sprog tone som det svenske.

Nu opstiller jeg selvfølgelig ikke den Fordring, at enhver, der taler i Radio, skal være en Taler af Demosthenes' Rang, eller at der skal føres unaturlig eller højstemt skruet Tale; men det maa dog ubetinget forlanges, at enhver, der bringer et Foredrag af kulturel Betydning, føler sit Ansvar og først og fremmest — naar det da ikke er et Dialektforedrag — *holder det danske Rigssprog i Ære.* —

Nu til Misforstaaelserne. Naar f. Eks. en Talers pressede Stemmeføring som Resultat gav en hæsleg, hvæsende Lyd i Højtaleren og man bebrejdede Mikrofonen, at den ikke evnede at "tage" en saadan kraftig Stemme, saa var det "for Smed at rette Bager", og endnu mere fejlagtigt var det, naar man deraf vilde udlede, at for at virke i Radio skulde man tale dæmpet; thi hvis en saadan Ordning blev indført, vilde det uvægerligt føre til, at der opstod en Skare *Radio-Mumlere*, idet man gjorde det tekniske Vidunder: Mikrofonen, til Syndebuk for egne Fejl og Mangler. Men saaledes er Forholdet da lykkeligvis ej heller.

Naar gamle Vilhelm Wiehe fra det Kgl. Teaters Scene udslyngede sin Slutningsreplik i Hakon Jarl's 3die Akt: "Nej, Thor skal splintre Korset med sin Hammer!", og dermed fyldte hele Tilskuerrummet med sit Organs straalende Velklangs-Malm, saa er jeg fuldt overbevist om, at han vilde have været en glimrende Radiotaler, stillet selvfølgelig i det for *ham* passende Forhold til Mikrofonen, og ikke som hine diletantiske Vokalister klods op ad denne for derved at dække over deres Mangel paa virkelig Kunnen og være nødsagede til at misbruge Mikrofonen som en Slags Snyde-Kontakt.

Det er afgjort ligesaa lidt nødvendigt at tale overeksponeret stærkt *til*, som kunstigt at nedskruer Taleren *ind* i Mikrofonen, naar Organet er rigtig placeret, og at et smukt, rent og klangfuldt Sprog særdeles vel lader sig forene med Naturlighed i Udtrykket, er udenfor al Tvivl.

Hvad det praktiske angaar, saa er det absolut nødvendigt, at Taleren kan sit Pensum til Punkt og Prikke; er han nødt til direkte at *oplæse* sit Manuskript, bliver alene af den Grund hans Stilling til Mikrofonen uheldig, ligesom den levende Tale derved forspildes. Thi et Foredrag foran Mikrofonen er ikke det samme som Oplæsning af en Kronik.

Og hvad det aandelige angaar, saa skal Tilhørerne kunne fornemme, at Taleren er helt og fuldt optaget af sit Emne, som han gengiver med sin indre Følelses Vægt. Thi hedder det ikke: Bogstaven ihjelslaar, men Aanden levendegør.

Og lykkeligt har vi da haft Eksempler paa, at vi besidder flere Foredragsholdere, som opfylder disse Betingelser.

Men der burde sættes et Arbejde ind paa at fremme Stemmekulturen i vort Land; det danske Sprog har ikke fortjent en Askepot-Stilling blandt Europa's Sprog. Netop gennem Radiofonien bør det opleve en Renæssance, i Kraft af dets Skønheder, som vore Digttere har forherliget og vore Komponister forhøjet gennem deres Musik.

*

Præcision.

Et meget vanskeligt Spørgsmaal under Opbygningsarbejdet har været Udsendelsernes nøjagtige Overholdelse.

En af Vanskelighederne fremgik deraf, at Programmerne — af Hensyn til Offentliggørelse i Udlandet — maatte tilrettelægges paa et saa tidligt Tidspunkt, at der endnu ved Trykningen af de første Program-Udgaver ikke kunde være afholdt saa mange Prøver, at Udsendelsens Længde kunde være nøjagtigt fastslaaet; men efterhaanden kom vi nogenlunde over dette ved skærpede Forarbejder. Nej, en ret stor Kalamitet

opstod deraf, at vi Danske er en noget upræcis Nation, f. Eks. at næsten intet dansk Teater kan begynde aldeles præcist, og her gælder det dog kun Minutter, medens det i Radiofonien drejer sig om Sekunder. Jeg maatte da oftere, end det var mig kært, agere Bussemand. Saaledes da *Fini Henriques* igen kom forsent. Da sagde jeg med streng Mine og meget bestemt, skønt jeg selvfølgelig intet Øjeblik alvorligt kunde tænke mig at miste denne Kunstner, blot jeg kom i Hu, hans Mozartsspils Ægthed og Sødme: "Saa fremt dette sker en Gang til, Herr Henriques, saa kan De skrive i samtlige Blade fra Skagen til Gedser, at det er mig, der er et umuligt Bæst; det er mig ligegyldigt, men De kommer alligevel ikke til at medvirke her mere!" Fini lagde saa Hovedet paa skraa og sagde med klynkende Stemme: "Du er saa streng, Milsemand." Naa, saa var jeg naturligvis færdig med min Alvorsmine, men det hjalp nu alligevel; man sagde mig saaledes, at han derefter altid kom mindst et Kvarter før Tiden og spurgte: "Er han der?"

Værre endnu var det dog, at de indsendte Programforslag var saa unøjagtige, at jeg ogsaa til Tider her ligeoverfor maatte svinge Svøben; der blev endelig gennem Aarene gjort et stort Taalmodighedsarbejde for at indprente alle Radiofonis Medarbejdere og Medvirkende Betydningen af Udsendelses-Tidernes nøjagtige Overholdelse, og efterhaanden lykkedes det virkelig at indarbejde Præcisionen saadan, at man faktisk har kunnet stille Urene efter Begyndelsestiderne — for de fleste Udsendelsers Vedkommende; dog var Betingelsen, at man aldrig trættedes i denne Taalmodighedsprøve.

Det anførte udelukkede naturligvis ikke, at Uheld kunde indtræffe og medføre Forsinkelser, men Unøjagtighed i Udsendelsestiderne var blevet en Undtagelse fra Reglen.

*

I 1935 faldt Statsradiofonis 10-aarige Bestaaen. Der fandt ingen officielle Festligheder Sted, men Radio-Orkestret havde dog ønsket at markere dette Tiaarsjubilæum ved en lille stemningsfuld Højtidelighed i Orkesterstudiet.

Paa Orkestrets Vegne holdt Koncertmester Otto Fessel en smuk Tale, hvori han erindrede om, at Orkestret for 10 Aar siden bestod af en Trio, medens Symfoniorkestret nu havde en normal Størrelse af 85 Musici, og som Tak for denne min Indsats havde Orkestret ønsket at overrække mig *Herman Vedels* store Portræt af mig. I mit Svar betonedede jeg, at jeg altid havde anerkendt Organisationernes Arbejde for at forbedre deres Medlemmers Kaar, at være det naturlige Værn mod Overgreb og Vilkaarlighed, og disse Anskuelse havde jeg bevaret ubeskaaret, men Orkestret og jeg var jo stedse mødtes i fuld Enighed om at tjene Kunsten, og derfor var Arbejdet i dette Tidsrum forløbet uden Divergenser og i fuld Harmoni. Jeg takkede Orkestret varmt for den store Gave, men mest for de gode Tanker; dog maatte jeg renoncere paa at anbringe dette store Maleri i mit beskedne Hjem og henstillede derfor, at det anbragtes i Radiofoniens Lokaler.

*

Radiofoniens Forhold var nu gledet ind i et saa roligt Farvand, at et af de store Hovedstadsblade kunde skrive saaledes:

Naturligvis er Kammersanger Holm forfængelig med sit Barn Radiofonien. Men det er kun rimeligt. Han har paa faa Aar skabt dansk Radiofoni et Ansigt og en virkelig Anseelse ude i Verden, en Anseelse, der saa langt overstiger, hvad vi kan vente efter vort Lands Størrelse.

Der har været Kritik af Kammersanger Holm. Umuligt andet. Forbløffende hvor lidt Kritik der er i Dag. I Virkelighede er der i Dag ingen Kritik af Radiofonien.

Denne "formastelige Tale" maatte nødvendigvis udæske Guldernes Misundelse, og deres Vrede kom da ogsaa i Form af:

Emil Reesen-Affæren.

Da den offentlige Kampagne, der fandt Sted om denne Sag var fuld af Uretfærdigheder overfor mig, finder jeg Anledning til en kort, saglig Udredning.

Lige fra første Færd, da Herr Reesen henvendte sig til mig for at opnaa en Kapelmesterstilling ved Statsradiofonien, har der afgjort været givet Herr Reesen en absolut *fair* Chance til

at vise sine Evner som Dirigent, og han har gennem Aarene faaet tildelt mange store Opgaver som Symfonier og lignende Værker, ligesom man ved Opførelser af hans Kompositioner, saavel fra Studierne som ved Transmissioner af hans sceniske Arbejder, har ydet ham Støtte som Komponist.

Endvidere har Herr Reesen efter indhentet Tilladelse adskillige Gange faaet Lejlighed til at dirigere udenfor Radiofonien, og endelig har jeg personlig ydet ham al mulig Imødekommenhed.

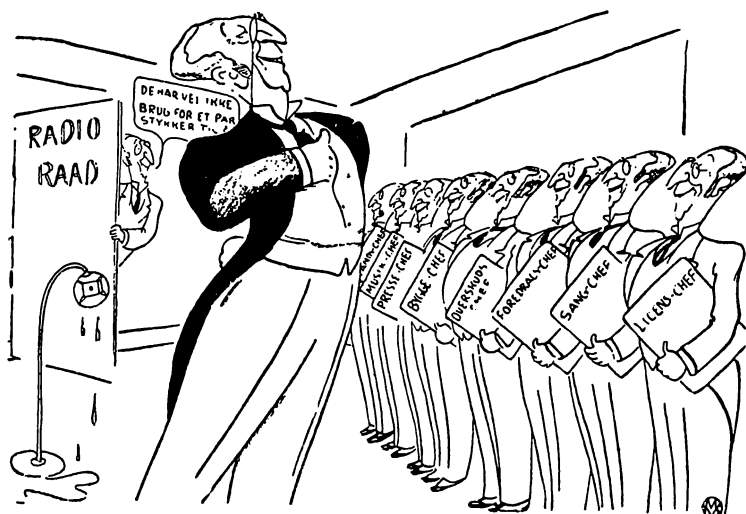
— Den konkrete Situation, der foranledigede Herr Reesens Opsigelse, var: at han uden Tilladelse dirigerede Operetten "Ørkensangen" paa Det ny Teater. Ikke en Gang en almindelig Underretning om Forholdet blev der givet Statsradiofonien. Først Avisernes Omtale bragte dette til min Kundskab.

Jeg modtog derefter Besøg af Bestyrelsen for Statsradiofoniens Medarbejderforening, hvoraf Herr Reesen var Medlem. Denne Bestyrelse anmodede mig indtrængende om at akkviescere ved den mildeste Form, hvorunder Sagen kunde afgøres: en Bøde paa 100 Kr. til velgørende Øjemed. Da jeg forstod paa Bestyrelsen, at Herr Reesen var indforstaaet hermed, gav jeg mit Samtykke.

Imidlertid maa Herr Reesen have ombestemt sig, idet han forlangte, at Sagen blev forelagt Radoraadet.

Radoraadet traf nu den Bestemmelse, at Sagen ikke blev afsluttet med en Bøde, men at Kapelmesteren skulde opsiges til Fratrædelse den 1. April 1936. Selvfølgelig kunde jeg ikke modsætte mig denne Bestemmelse, saameget mere, som jeg var overtydet om, at ved alle andre Kunstanstalter ude i Verden vilde denne Sag have faaet en adskillig mere haardhændet Afgørelse, noget der iøvrigt ogsaa foreligger Eksempel paa herhjemme fra.

At Grunden til Opsigelsen altsaa ikke, som paastaaet, var personlige Motiver fra min Side, er der yderligere senere givet uomstødeligt Bevis for ved Kammerherre Lerche's kategoriske offentlige Erklæring: "*Det var absolut ikke Kammersangeren, men Radoraadet in pleno, som ønskede Reesens Afgang.*" Og

Den sidste Parade.

(Naar Kammersanger Holm gaar af som Chef for Statsradiofonien, skal hans Arbejde fordeles mellem 7—8 Personer.)

Kammersangeren: Ja, ja, nu ser jeg da, at jeg kan gaa med Ære!

Tegning af Vald. Møller i Politiken.

dermed falder hele den mod mig rettede uretfærdige Kam-
pagne sammen som et Korthus.

*

Min Tilbagetræden.

I Februar 1936 fremkom i Pressen Meddelelse om, at det var besluttet, at naar jeg faldt for Aldersgrænsen 70 Aar, vilde jeg ikke faa nogen Efterfølger, fordi man ikke kunde forvente at finde een Mand, der som Kammersangeren kunde spænde over det hele, og at Ledelsen derfor vilde blive delt i forskellige Departementer. Der var ganske vist ikke forhandlet med mig derom, men bortset fra, at jeg aldrig nogensinde havde lagt Hindringer i Vejen for, at yngre Kræfter kunde komme til, saa tog jeg straks Meddelelsen til Efterretning for at forebygge, at jeg foretog Dispositioner, der kunde binde

Statsradiofonien udover min Termin. Det var derfor saaledes f. Eks. ikke mig, men Radoraadet, der foretog Re-Engagementerne af Fritz Busch og Nicolai Malko, jeg fik det først at vide, da Forhandlingerne herom var afsluttede. Det samme gælder iøvrigt Kapelmesterkonkurrencen, som jeg arrangerede efter Radoraadets Ønske.

I August indsendte jeg min Afskedsansøgning, der af Ministeriet under 4. September blev bevilget med Tilføjelse: "Sluttelig beder man Dem modtage Ministeriets bedste Tak for Deres fortrinlige Indsats for den danske Radiofoni."

*

Jeg skal nu ikke optælle alle de store Musikbegivenheder, der endnu fandt Sted i dette Tidsrum. Det vil være tilstrækkeligt at nævne nogle enkelte. Saaledes under Malko's Direktion: Stravinsky's vanvittig vanskelige Værk: "Sacre du printemps" og Tschalkowsky's "Symfoni pathetique", under Tango: Haydn's "Aarstiderne" og Mozart's "Requiem" og under Busch: Beethoven's "Missa solemnis" og Bach's "Matthæus Passionen" samt Symfonier af Carl Nielsen og Louis Glass, der fremstod i helt ny Belysning.

Ejheller skal jeg nævne alle de Superlativer, hvormed Fremførelsen af disse Værker blev mødt i Offentligheden. Jeg skal tværtimod gyde Malurt i mit eget Bæger ved at tilstaa, at jeg ogsaa har gjort Fejlgreb, alt menneskeligt er jo ufuldkomment; jeg havde ogsaa set, at selv fremragende Ledere kunde gribe fejl, ja jeg skal endog erkende, at naar jeg undgik altfor mange Gange at gribe fejl under det enorme Omfang af Begivenheder, saa skylder jeg at sende en taknemlig Tanke til min Skæbne, der, selv om den just ellers ikke forkælede mig, alligevel ikke lod mig sidde i fortsat Uheld. Thi ogsaa det havde jeg Erfaring for, hvorledes noget saadant kan tvinge en ellers dygtig Mand formelig i Knæ, saa han i Nervøsitet gør endnu flere Fejl. Og endelig skylder jeg andre Tak. Naar saaledes de 200 til 300 Mennesker, der arbejdede sammen med mig ved de musikalske og dramatiske Udsendelser, straaledede mig i Møde

med en Arbejdsglæde uden Lige, og sagde, at Prøverne var Fester, hvor kunde det da andet end indvirke paa mig, saa jeg i denne lykkelige Atmosfære kunde overkomme *alt* — intet var mig formeget!

Naar jeg saaledes efter en lang Arbejdsdag om Natten skulde læse og bedømme indsendte dramatiske Værker, gik det saa let som Fod i Hose for mig. Naa, det var nu den Kyndighed og Erfaring, jeg havde erhvervet mig i min Udlændighed, der her gjorde Udslaget, derom kan man overbevise sig ved at slaa op i 1ste Bind Side 116 og 117. For at erhverve mig en Indsigt og Fagkundskab af det Omfang maatte jeg have tilbragt mindst 100 Aar i Hjemlandet.

*

Mit "Privatliv".

Efter at dette er nedskrevet, er jeg kommen til at tænke paa, at det afslører, at jeg intet Privatliv havde, og Sandheden heraf skal jeg saavist ikke bestride. Mit Liv i alle disse Aar var: *Radiofonien*. Et ret muntert Vidnesbyrd derom var, da jeg en Sommerdag blev ringet op af en af Cheferne i et Firma, vi havde Forretninger med, om jeg ikke vilde komme over paa d'Angleterre og spise Frokost med ham, saa kunde vi afslutte den Forretning samtidig. Jeg lo da himmelhøjt i Telefonen: "Hvor er De naiv, tror De jeg har Tid midt om Dagen til at begive mig ind under Solsejlet, jeg sad netop her med et af mine 3 Stykker Smørrebrød i den ene Haand og studerede samtidig et Programudkast, som jeg holdt i den anden Haand."

*

En Grundvold lagt.

Ved vort musik- og dramatisk-kulturelle Arbejde gennem Aarene var der nu skabt et *Grundrepertoire*, og selv om det maatte blive Fremtiden forbeholdt at supplere det med endnu flere Værker af Standard-Typen, var dog det Maal, vi havde sat os, naaet.

*

I Januar 1937 blev jeg stukket af et giftigt Insekt i højre Arm; det gik over til Blodforgiftning, jeg laa med 40 Grader, min Læge Vilh. Ryder maatte foretage to operative Indgreb, som var ret farlige, da det skete i Pulsaarens Nærhed. Imidlertid gik det godt, min Tid var altsaa ikke kommen, det var mig forbeholdt, at jeg endnu skulde opleve adskilligt, saa min Udslettelse blev udskudt — og unægtelig, det slog til.

*

“Retraite”.

Den 9. Februar holdt jeg min Afskedstale ved en Udsendelse: “14 Aar som Leder af den danske Radiofoni”; jeg tør vist uden Overdrivelse sige, at den blev stærkt aflyttet i Ind- og Udland, jeg var jo ogsaa meget sjældent kommen til Mikrofonen. Den blev kaldt mit radiofoniske Testamente. Jeg udtalte deri min hjerteligste Tak til Alle, der kunstnerisk eller paa anden Maade havde ydet mig Hjælp, og ikke mindst rettede jeg en Tak til den store, stille Lytterbefolkning, der havde skænket mig sine gode Tanker. *Denne Tak vil jeg gerne have Lov til at gentage her.* Til Slut udtalte jeg mine bedste Ønsker for Dansk Radiofonis Trivsel og Vækst.

— — — Den 13. Februar oprandt min 70 Aars Fødselsdag; allerede tidlig om Morgenen bragte Radio-Orkestret mig ikke alene den første store Blomsterhilsen, men en Koncert i Gaarden, hvilken samlede et taknemligt Publikum. Og Dagen bragte et saadant Væld af Blomster, at vor Bolig blev forvandlet til en stor Have, og hvilke Mængder af Breve og Telegrammer! jeg vidste faktisk ikke, hvorledes jeg skulde kunne takke for alt dette!

— — — Og endelig kom saa den sidste Torsdags-Koncert 24. Marts i Odd-Fellow Palæets store Sal med Beethovens gde.

Det store Publikum med Hds. Majestæt *Dronningen* i Spidsen gav denne Koncert en saadan Stemning, at den blev en storstilet, festlig Afslutning paa mit Virke i dansk Radiofonis Tjeneste. Efter at Publikum havde hyldet Fritz Busch og

*Bølgelængde 1937.
Stærene er kommet.*

Den gamle Stær, som skal
fraflytte 1. April: Bare her
ikke bliver Bolignød!

Socialdemokraten.

alle Medvirkende paa det allerhjerteligste raabte man: *Holm! Holm!*; og ved min Fremtræden paa Tribunen brød en saadan Storm af Bifald løs, da Orkestrets Formand udbragte et tre-foldigt Leve for mig, at jeg havde al min sceniske Routine behov for ikke at vakle, og jeg bøjede mit Hoved aldeles overvældet af denne spontane Hyldest. Jeg maatte slaa ud med Haanden for at faa Lov til at sige de Ord, jeg havde paa Hjertet:

“Deres Majestæt, mine Damer og Herrer! Torsdagskoncerterne gives ifølge Statsradiofoniens Hovedprincip for Lytterne i Indlandet, ligesom vi bestræber os for igennem dem at gøre Danmark Ære i det Fremmede. Iaften vil jeg gerne paa Dirigenternes, Solisternes, Korets og Orkestrets Vegne rette en dybtfølt Tak til Deres Majestæt, til Pressen og til Dem, mine Damer og Herrer, for Deres Forstaaelse og Interesse for vort musik-kulturelle Arbejde, og jeg udtaler Haabet om, at *det*, der hidtil har samlet os, maa fortsættes i Fremtiden og forene os i Fru Musicas Navn!”

Det varede længe før denne Koncert ved endnu utallige Ovationer bragtes til Afslutning.

*

Efter min Afskedstale, min Fødselsdagsfest og denne sidste Koncert modtog jeg utallige Tilkendegivelser fra taknemlige Lyttere i Ind- og Udland om den danske Radiofonis Standard ved min Afgang; for Udlandets Vedkommende vil det være tilstrækkeligt at citere følgende af en Indberetning, som Det kgl. Generalkonsulat i Hamborg sendte Udenrigsministeriet om den danske Radiofoni:

Under mine Rejser i Tyskland, Østrig og Czekoslovakiet har jeg haft Lejlighed til, selv i smaa og afsides beliggende Landsbyer, at høre Folk udtale sig med Begejstring om den danske Statsradiofonis Udsendelser. Det var jo tidligere saaledes, at Danmark knapt nok omfattedes af den musikalske Verden, og navnlig i Forhold til Tyskland og Østrig stod Danmark tilbage i musikalsk Henseende. Det er derfor en stor Bedrift, der er ydet af Statsradiofoniens Ledelse, naar Forholdet nu har udviklet sig saaledes, at de musikalske Udsendelser fra Danmark nu har opnaaet Popularitet og Anerkendelse i de nævnte fremmede Lande. Det fortjener Paaskønnelse, at der herved er skabt en Position for den danske Radiomusik, en national og international Standard.

Naar nu Radiofonien holder os i levende Samkvem med den øvrige Verden, er der herved skabt et Klenodie for Danmark, som ikke kan vurderes for højt.

Foranstaaende Bemærkninger har jeg som Leder af dansk Propaganda under Krigen følt mig berettiget til at fremsætte, efter at jeg paa mine Rejser i Fjor og i Aar ved Selvsyn har haft Lejlighed til at konstatere den danske Radios Position. Den højt kultiverede og den jævne Mand giver den danske Radio samme smukke Lovord.

Jeg synes, at den Bedrift, som Radiofoniens Ledelse saaledes har udført, burde paaskønnes og belønnes paa en ostentativ Maade, og det var ønskeligt, om vort Samfund intet forsømte for baade teknisk og programmæssigt at holde den danske Radio lige saa højt som nu, hvor den utvivlsomt er den mest aflyttede af alle.

Marinus L. Yde.

*

Forlængst var det fastslaaet, at Danmark procentvis var blevet Evropas største Radiofoniland; det økonomiske Resultat for det sidste Driftsaar blev saaledes: Licensindtægten udgjorde 6.289.000 Kr., Aarets Overskud var 1.455.000 Kr., og Radio-

spredningsfondens Formue udgjorde, til Trods for at store Nedskrivninger paa ikke mindre end ca. $1\frac{1}{3}$ Million Kr. havde fundet Sted — 10.268.000 Kr. Dette Resultat maa ses paa Baggrund af, at Indtægterne under Privatdriftens 2 Aar maatte baseres paa frivillige Bidrag, og at Statens første Driftsaar med Nød og Næppe førtes igennem uden Underskud. Der er Grund til at antage, at denne Formue vil stige til Landet er helt radio-mættet, idet Radiofonien er bleven uundværlig for store Befolkningskredse paa samme Maade som Telefonen.

— — —

Saaledes var Stillingen, saaledes saa det af mig afleverede Bo ud den 1. April 1937, da mit Ansvar for Programmernes kunstneriske Indhold og Udsendelsernes kunstnerisk-radiofoniske Gengivelse ophørte, og jeg gik over i Privatlivet.

*En Tak til det danske Kongehus —
Seks Afskedsfester*

I dette sidste Kapitel af mine Memoirer vil jeg først af alt udtale min dybtfølte Tak til *Hs. Majestæt Kongen* for den overordentlige Hæder, der vistes mig ved at jeg fik tildelt den kongelige Fortjenstmedaille i Guld; jeg var i ganske særlig Grad taknemlig derfor, fordi jeg følte det saaledes, at den store Skare af kunstneriske Medarbejdere, uden hvis Hjælp jeg ikke var naaet til de vundne Resultater, fik Lod og Del i denne store Ære.

Og endnu skylder jeg at sige min hjerteligste Tak til Kongen og Dronningen for den Interesse, det danske Kongehus har vist det Arbejde, jeg gennem Aarene kom til at udrette i det Offentliges Tjeneste, og jeg vil gerne have Lov til at tilføje, at det i vanskelige Perioder har været mig en stor Støtte og Opmuntring at vide, at Landets Konge fulgte disse mine Bestræbelser med Sympati.

*

Det var en højst fornøjelig og tillige meget stemningsfuld Afskedsfest, Statsradiofoniens Funktionærer havde arrangeret i Stærkassens store Studie den 21. Marts 1937. Der var her indrettet en Kopi af "Flødebollestudiet" fra Radiofoniens Barn-dom, en glimrende Illustration til Institutionens enorme Udvik-ling. Og her medvirkede saa den gamle Radio-Trio, nu Kon-certmestrene *Otto Fessel*, *Rudolf Dietzmann* og Pianist *Viktor Fischer*, som i sin Tid i Skjorteærmer og med Pibe i Munden spillede bl. a. Schuberts Marche militaire; kgl. Skuespillerinde

Augusta Blad reciterede Drachmanns Digt "Til min Mor", og Koncertsanger *Poul Knudsen* sang Heise's "Aften paa Loggiaen". Det var virkelig morsomt fundet paa og vakte tillige vemodige Minder, der igen slog over i Munterhed, da Speaker *Prior* meldte: "Hallo, Hallo! Her Københavns Radiofonistation, Odense og Hjørring. Vi sluttede Udsendelsen og kommer igen i Overmorgen!" Derefter holdt Orkesterbetjent *Heering* en meget smuk og varmtfølt Tale for mig, hvori han tolkede Funktionærernes Tak for den Forstaaelse, Humanitet og Retfærdighed, de i alle de mange Aar havde mødt hos deres Chef.

Paa Bordet blev nu tændt 70 hvide Lys paa røde Trælister, der dannede Initialerne E H, og de forskellige Gruffeførere overrakte mig derpaa en smukt udstyret Adresse, en Sølvkande og et Sølvbrilleetui. Baade min Hustru og jeg kunde ikke ønske os en varmere Sympatitilkendegivelse paa Falderebet.

Det var da ogsaa i stærkt bevæget Stemning, at jeg tog Ordet for at takke for denne saa smukke Sammenkomst.

Af mit eget Liv har jeg lært, at man ikke selv bestemmer over sin Skæbne. Det vigtigste er ikke, hvilken Stilling man kommer til at indtage; men hvorledes man udfylder den, er det afgørende. Det store Opbygningsarbejde for Radiofonien har fordret, at enhver paa sin Post gjorde sin Pligt fuldt ud. Det har De alle gjort! Og nu har De i Dag vist mig saa megen Godhed, at jeg i Ord har svært ved at udtrykke mine Følelser, men det lille Ord *Tak* kan alligevel sige alt, hvad mit Hjerte rummer!

Endnu havde flere Talere Ordet inden den overordentlig smukke Fest sluttede med, at Dr. *Fritz Busch*, der var blandt Gæsterne, satte sig til Flygelet og spillede for til "Der er et yndigt Land".

*

Efter den store Beethoven Koncert i Odd-Fellow Palæet den 24. Marts var Statsradiofoniens Orkester Værter for en straalende Nattefest, der fejredes i Louis Seize-Salen, Hotel d'Angleterre. I et Antal af omkring 200 Damer og Herrer samledes en repræsentativ Kreds til denne Fest med Orkestrets og Korets Bestyrelse i Spidsen, ligesom Repræsentanter for de førende

E. H. siger Farvel efter Audiensen 5. April 1937.

Foreninger paa Musikens og Dramatikens Omraade havde givet Møde og modtog min Hustru og mig med store Ovationer. Hovedtalen for mig blev overordentligt spirituelt holdt af Orkestrets Forretningsfører, Højesteretssagfører *Leif Gamborg*, som bl. a. udtalte, at det var et Held for Radiofonien, at Lykkens Gudinde, den Gang man valgte mig til Leder, havde haft Bind for Øjnene, thi hvis man havde kendt min manglende Evne til at gaa paa Akkord, vilde det næppe være sket; naar jeg havde mødt Kritik, var det udelukkende, fordi jeg ikke kunde slaa af paa mine Idealer. "Fra mange Sider vil der lyde en ærlig og oprigtig Tak til Dem, Kammersanger Holm, men det, vi skylder Dem, kan ikke affindes med en Tak alene. Vi sænker vor Kaarde i Ærbødighed for Dem, og vi er rede til at hæve den igen til Værn om det Værk, De har skabt."

Derefter takkede paa Orkestrets og Korets Vegne *Ernst Hye-Knudsen* og *Anker Petersen*, som begge overrakte mig smukke Gaver. Endnu havde mange Talere Ordet, hvorved Stemningen sattes endnu nogle Grader op, saa det varede længe, før jeg kunde komme til at give Udtryk for min varme Tak for denne storslaaede Hyldest.

*

Det er spøgende blevet sagt, at der kun var eet Menneske i Verden, der ejede en Guldmikrofon: den engelske Konge, men at der nu var to, idet jeg fik overrakt en "Guldmikrofon" ved en lille Højtidelighed af Statsradiofoniens tekniske Personale. Det var en "Reisz" Kulkornmikrofon, der var belagt med Bladguld, en baade smuk og fornøjelig Idé, som fik sin største Værdi for mig ved den Inskription den bar:

Til Erindring.

Med Tak for 14 Aars godt Samarbeide.

Personalet ved Radiofonikontrollen.

Paa det samlede tekniske Personales Vegne takkede Ingeniør *Fr. Heegaard* mig for det gode Samarbeide, der i Aarenes Løb havde hersket mellem Teknikerne og mig, og det var mig en

12

kær Pligt at kunne takke Personalet for den Forstaaelse af mit Arbejde, jeg altid havde fundet hos Teknikerne i Institutionens Interesse.

*

En i mindre Stil, men derfor for mig ligesaa værdifuld Afskedsfest blev mig beredt af Statsradiofoniens Medarbejderforening, der afholdtes i Wivex' Selskabslokaler.

Denne Fest var jo af mere privat Natur, men der herskede den mest kammeratlige Stemning med vittige og fornøjelige Taler. Til Slut overrakte mig et pragtfuldt Sølvfad med Kallundborg By og Radiofonistation og samtlige 25 Medarbejders Navne indgraveret i Facsimile.

*

Radiatoraadets officielle Afskedsfest fandt Sted i Nimbs Lokaler den 3. April. Til Stede var Trafikminister *Fisker* og hans Forgængere som Ministre, *Friis-Skotte* og *Stensballe*, Medlemmer af Raadet og Radiofoniens Medarbejdere. Festtalen holdtes af Kammerherre *C. Lerche*, som med Tak mindedes Arbejdsaaene gennem de forskellige Stadier og udnævnte mig med Ministerens Sanktion til Danmarks første Æreslytter. Folketingsmand *Friis-Skotte* talte om Arbejdet gennem de Aar, han som Trafikminister havde Ansvaret for to Udnævnelser, han var stolt af. Den ene var Generaldirektør *Knutzen* for Statsbanerne, og den anden var Kammersanger Emil Holms Udnævnelse til Statsradiofoniens Driftschef.

I min Tak for denne Hyldest betonedes jeg, at naar det var lykkedes mig at udrette det, Talerne gav Udtryk for, saa var det, fordi alle mine Medarbejdere sammen med mig havde følt sig som een stor Familie, der var besjælet af de samme Tanker og Ønsker: at bringe Kunsten ud til alle Samfundsklasser i det danske Folk.

*

En munter og fantasifuld Afslutning paa disse Afskedsfester blev de 100 danske Skuespilleres Fest "i Anledning af Radio-

gudens Abdication". Festen tog sin Begyndelse udenfor "Den gyldne Løve"; da min Hustru og jeg kom kørende dertil, blev vi modtaget med al mulig kongelig Honnør af Hellebardister; det var unge Skuespillere, som dannede denne Æresvagt. Da der ikke var Plads i dette Lokale til saa mange Mennesker, blev der her budt en Cocktail — *Apéritif à la Emil* — og Bilerne rullede op paany, kørte hele Selskabet "ud i det Blaa" — for at ende i Haslunds Palæ, der for denne ene Nat var genopstaaet som "Restaurant Paletten", medens "Den gyldne Løve"s Vært sørgede for det gastronomiske.

Jeg førte *Bodil Ipsen* til Bords og *Poul Reumert* min Hustru. *Carlo Wieth* var Sjælen i Arrangementet, som han havde stor Ære af. *Nicolai Neiiendam* holdt selve Festtalen, som ikke var højtidelig, men utvungen kammeratlig, og det var Optakten til en af de fornøjeligste Fester, jeg har oplevet og som tillige afgav det mest utvetydige Bevis for det smukke Forhold, der altid havde bestaaet mellem danske dramatiske Kunstnere og mig.

*

Naar jeg gennemblader disse Sider i mine Memoirer fra min Barndomstid til nu, da det lakker mod de sidste Aar af mit Liv, saa er der een altoverskyggende Tanke, der besjæler mit Sind: Taknemlighed overfor min Livsskæbne, der forundte mig at udrette noget i mine tre Livsstadier som Købmand, Kunstner og Organisator, og derfor skal dette sidste Kapitel slutte under samme Synsvinkel som det første med en Hymne til Arbejdet og Arbejdsglædens Pris. Og denne Taknemlighedsfølelse vil jeg ubeskaaret bevare, til jeg med Tidsbølgeslaget som et Sandskorn flyder ud i Uendelighedens store Hav!

NAVNE-REGISTER

(Billedsiderne ikke medtaget)

- Aandsarbejdernes internationale Forbund, 25.
Abrahamsen, Erik, Professor, Dr. phil., 133.
Alexandrine, Dronning af Danmark og Island, 9, 201, 202, 205.
Andersen, Fr., Borgmester, 85.
— Jens, Spillemand, 136.
— Thorvald, Arkitekt, 125, 143.
— Vilh., Professor, Dr. phil., 66, 106, 146.
Arbejdernes Fællesorganisation, 29, 37.
Arbejderhøjskolen, 24.
Arbejdernes Læseselskab, 24.
Arbejdernes Oplysningsforbund, 55.
Arbejdernes Radioklub, 67.
Arlberg, Fritz, kgl. svensk Operasanger, Sangpædagog, 6.
Armstrong, Louis, Jazz-Trompetist, 181.
Ashbridge, Noel, Chefingeniør, 158.
Autori, Fernando, italiensk Operasanger, 81.
Bach-Foreningen, 95.
Bang, Oluf, Forfatter, Instruktør, 94, 104, 163.
Barfoed, Viggo, Forfatter, 101.
B. B. C., Radioselskab, London, 64, 182.
Bechstein, tysk Klaverfabrikant, 97, 98.
Bendix, Kaj, Sanglærer, 10.
— Victor, Professor, Komponist, 10.
Bendtsen, Hjalmar, Regissør, 146.
Berger, Erna, tysk Statsoperasangerinde, 154.
Berlin, Knud, Professor, Dr. jur., 69.
Berlingske Tidende, 70, 122.
Bertram-Larsen, J. & F., Taarnurfabrikanten, 119.
Biering-Petersen, C., Teaterdirektør, 82.
Blad, Augusta, kgl. Skuespillerinde, 206.
Blüthner, tysk Klaverfabrikant, 98.
Blædel, Nic., Redaktør, 69.
Boisen, P., Magister, 91.
Borchsenius, Kaare, Overregissør, 157.
Borg, Anna, kgl. Skuespillerinde, 152.
Borgbjerg, F. J., Minister, Folketingsmand, 47.
Brandstrup, L., Billedhugger, 26.
Branner, H. C., Forfatter, 137.
Braunschweig Landestheater, 96.
Brechling, Nicolai, Skuespiller, 16.
Breidahl, Axel, Forfatter, Redaktør, 39.
Bruun, Kai Aage, Magister, 86, 96.
Budapester-Kvartetten, 69.
Budtz Müller, Bertel, Forfatter, 105.
Busch, Adolf, Professor, schweizisk Violin-virtuos, 154.
— Fritz, Dr., tysk Dirigent, 140, 146, 154, 155, 160, 199, 201, 206.
Byrding, Holger, kgl. Kammeranger, 96, 132.
Børresen, Hakon, Komponist, 68.
Campbell Mac Callum, C., Lektor, 91.
Carstensen, Svend, Redaktør, Speaker, 42, 49, 66, 69.
Cassado, Caspar, spansk Violoncelvirtuos, 154.
Castenschiold, H. F., Generalmajor, 146.
Chappell, engelsk Klaverfabrikant, 98.
Charlotte, Dronning af Württemberg, 142, 143.
Clausen, Julius, Forfatter, 137.
Cocroy, André, fransk Skribent, 112.
Cohen, Just, Borgerrepræsentant, 11.
Co-Optimisterne, 184.
Cornelius, Peter, kgl. Kammeranger, 15, 26, 27, 48.
Christensen, A. C., Magister, 91.
— Andreas, Klaverfabrikant, 98.
— Bernh., Organist, Komponist, 182.
Christian X, Konge af Danmark og Island, 9, 51, 158, 205.
Christiansen, Kay, Overingeniør, 65, 78, 79, 111, 131, 143.
— Einar, Redaktør, 47.
Cæcilia Foreningen, 80, 95, 106, 177, 178.
Dagens Nyheter, svensk Dagblad, 159.
Dahlerup, Aksel, Redaktør, Speaker, 44, 112, 138.
Danske Dramatikeres Forbund, 55, 59, 102.
Dansk filharmonisk Selskab, 80, 95, 106, 177, 178.
Danske Musikers Landsforbund, 55.
Dietzmann, Rudolf, Violoncellist, Koncertmester, 60, 205.
Djursholt, H., Direktør, 91.
Dohnányi, Ernset, ungarsk Komponist, Dirigent, 87, 96.
Ege, Richard, Dr. phil., 26.
Elbirk, Henning, Kordirigent, 69.
Emborg, J. L., Komponist, 96.
Erhardt, Sophus, Oplæser, 64.
Estrup, L., Redaktør, 44.
Felsing, August, Musikskribent, 14.
Fenger, M., Holmens Provst, 64.
Fessel, Otto, Violinist, Koncertmester, 60, 196, 205.
Fitelberg, Gregor, polsk Dirigent, 140.
Fischer, Victor, Pianist, 60, 74, 205.
— Wilh., Formand for Danske Musikers Landsforbund 51.
Fisker, N. P. Trafikminister, 210.
Forchhammer, Einar, Kammeranger, 24.
Forfatterforening, Dansk, 49, 55, 59, 103.
Forsvarsministeriets Foredragsudvalg, 55.
Forum, Tidsskrift for Teater og Musik, 178.
Franck, Sofus, Skoledirektør, 70.

- Frederik, Kronprins af Danmark og Is-
land, 9.
- Frederiksberg Kommune, 28, 31, 34, 117.
- Friis-Hjorth, Kirstine, Skuespillerinde, 47,
64, 69.
- Friis-Skotte, J. F. N., Trafikminister, Folke-
tingsmand, 55, 79, 85, 144, 210.
- Fuchs, Aug., Ingeniør, 26.
- Funk, tysk Radio-Tidsskrift, 87.
- Gabrielsen, Holger, kgl. Skuespiller, 175.
- Gamborg, Leif, Højesteretssagfører, 209.
- Garde, H., Premierløjtnant, Direktør, 39,
41, 42, 48.
- Gaubert, Philippe, fransk Dirigent, 81.
- Generalkonsulat, kgl. dansk, Hamborg, 203.
- Gerald, A., Koncertsangerinde, 48.
- C., Ingeniør, 47.
- Gottschalch, Ellen, Skuespillerinde, 70.
- Gram, Peder, Komponist, 122.
- Grunnet-Rasmussen, N. J., Redaktør,
Speaker, 69.
- Græssler, stud. polyt., 26.
- Græsted, J. Larsen, Oplæser, 136.
- Grøndahl, Launy, Komponist, Kapelmester,
65, 74, 96, 106, 132, 153.
- Halberstadt, Louis, Improvisator, 15, 16, 21.
- Hammerich, Angul, Professor, 178.
- Hamerik, Ebbe, Komponist, Dirigent, 95.
- Hansen, H. M., Professor, 158.
- J. A., Redaktør, 50.
- Johs., Sekretær, Arbejdernes Fællesorga-
nisation, 29, 37.
- Max, Skuespiller, 85.
- Mogens, Violinist, Concertmester, 91.
- Niels, kgl. Kammersanger, 96.
- Hawkins, Coleman, Jazz-Saxofonist, 181.
- Heegaard, Fr., Ingeniør, 91, 209.
- Heering, Orkesterbetjent, 206.
- Heglund, Knud, Skuespiller, 70.
- Hellmers, Missa, Recitatrice, 136.
- Hemme, Fr., Kapelmester, 117.
- Hennings, Betty, kgl. Skuespillerinde, 94.
- Henriques, Fini, kgl. Kammermusik, 15,
39, 40, 49, 69, 195.
- Herold, Vilh., kgl. Kammersanger, 68.
- Herstedvester Radiofonistation, 146.
- Hindemith, Paul, tysk Komponist, 154.
- Hindsberg, Klaverfabrikant, 98.
- Hislop, Joseph, skotsk Operasanger, 8.
- Hjort, Emil, & Senner, Violinbyggere, 145.
- Hjørring Radio, 45.
- Hofman, Holger, Direktør, 39, 42.
- Holm, Katarina, Kammersangerinde, 78, 131.
- Hornung & Møller, Klaverfabrikanter, 97,
98.
- Horowitz, Wladimir, russisk Klavervirtuos,
153.
- Houmark, Christian, Forfatter, 175.
- Hvidberg, A., Landsretssagfører, 45.
- Hye-Knudsen, Ernst, Fløjtenist, Kapelmester,
146, 209.
- Johan, kgl. Kapelmester, 117.
- Hylton, Jack, Jazz-Dirigent, 181.
- Høeberg, Georg, kgl. Kapelmester, 81, 153.
- Hønholdt, Anders, Kommunelærer, 50.
- Ipsen, Bodil, kgl. Skuespillerinde, 156, 166,
175, 211.
- Irotco, Firma, 39.
- Iversen, Frederik, Hotelejer, Spillemand,
136.
- Jacobsen, Holger, Arkitekt, 124, 126.
- Jazz'en, 179, 180, 181, 182, 183.
- Jensen, F. E., Telegrafkontrollør, Kommit-
teret, 55, 141.
- Folmer, Pianist, 48, 60, 100.
- Frederik, Skuespiller, 185.
- Louis, Violoncellist, 96.
- Jerndorff, Peter, kgl. Skuespiller, 48.
- Jersholt, A. K., Organist, Arkivar, 60, 74.
- Jespersen, J. P., Kaptajn, Gymnastik-
instruktør, 70.
- Johan-Svendsen, Eyvind, kgl. Skuespiller,
165, 166.
- Johnsen, Ingeniør, 48.
- Järnefelt, Armas, finsk Komponist, Diri-
gent, 87.
- Jørgensen, Svend, Telegrafbestyrer, 76, 136.
- Kalundborg Radio, 84, 86, 88, 143.
- Kandrup, Im. L., Bogtrykker, 41.
- Kaper, Ernst, Borgmester, Dr. phil., 12, 14,
28, 33, 115.
- Karstens, Johanne, Koncertsangerinde, 48.
- Kildens Orkester, Aalborg, 182.
- Kipnis, Alexander, russisk Operasanger, 154.
- Kjerulf, Charles, Komponist, 15, 16.
- Ely Fischer, Visesangerinde, 39.
- Kleiber, Erich, tysk Dirigent, 140.
- Knudsen, Gunder, kgl. Operasanger, 47.
- Poul, Koncertsanger, 206.
- Koda, Internationalt Forbund for Kompo-
nistrettigheder, 50, 176, 179.
- Kohl, Johanne von, Forfatterinde, 70.
- Koncertforening, Dansk, 80, 95, 106, 177,
178.
- Koppel, V., Redaktør, Borgerrepræsentant, 12.
- Korch, Morten, Forfatter, 136.
- Kraft, Tenna Frederiksen, kgl. Kammer-
sangerinde, 96, 132, 153.
- Kragh, Johannes, Billedhugger, 25.
- Krogh, Torben, Dr. phil., 133.
- Københavns Dreng- & Mandkor, 24, 122.
- Københavns Kommune, 11, 12, 13, 28, 34,
114.
- Københavns Kommunelærerforening, 24.
- Københavns Orkesterforening, 49.
- Københavns Radiofonistation, 46, 47, 48, 56,
58, 69, 88.
- Københavns Symfoniorkester, 12.
- Lamprecht, Lilly, kgl. Kammersangerinde, 39.
- Larsen, J. P., Magister, 119.
- Lawaetz, J., Speaker, 69.
- Lerche, C., Kammerherre, 56, 57, 66, 68, 85,
197, 210.
- Lieberkind, Ingvald, Forfatter, 69.
- Liebman, August, kgl. Skuespiller, 70.
- Lind, Mogens, Redaktør, Forfatter, 151.
- Locher, Jens, Redaktør, Forfatter, 100, 101.
- Louise, Enkedronning af Danmark, 64.
- Lorentzen, Mogens, Forfatter, Kunstmaler,
186.
- Ludvigsen, L., Kontorchef, 77.
- Lyngby Radio, 40.
- Lytterforeningen, 67.
- Madsen, C. F., Borgerrepræsentant, 33.
- Hans, Kapelregissør, 122.
- Henrik, Rektor, 70.
- Maendler-Schramm, Cembalofabrikant, 100.

- Mahler, Fritz, Korleder, østrigsk Dirigent, 138, 139, 155.
 Malko, Nicolai, Professor, russisk Dirigent, 139, 140, 146, 153, 199.
 Mensural-Cantori, Korforening, 95.
 Merling, Pauli, Violinbygger, 145.
 Meyer, Henning, Kommune lærer, 24.
 Michaëlis, Sophus, Forfatter, 26.
 Middelboe, Ingeborg, kgl. Skuespillerinde, 70.
 Milstein, Nathan, russisk Violinvirtuos, 153, Ministeriet for offentlige Arbejder, 55, 67, 78, 126, 144, 158, 199.
 Mlynarski, Emil, polsk Dirigent, 96.
 Moe, H., Lektor, 91.
 Morelli, Carlo, italiensk Operasanger, 70.
 Musikbladet, 36.
 Musikforeningen, 80, 95, 177, 178.
 Musik, Tidsskrift, 34.
 Møller, Peder, kgl. Kammermusikus, 96, 132.
 Nakskov Skibsværft, 84.
 Nansen, Fridtjof, Nordpolsforsker, 70.
 Nationaltidende, 44, 122, 174.
 Nedbal, Oscar, czechoslovakisk Komponist, Dirigent, 87.
 Neliendam, Jonna, kgl. Skuespillerinde, 48, 70.
 — Nicolai, kgl. Skuespiller, 156, 211.
 Nielsen, A. C., Fuldmægtig, Kontorchef, 55, 91.
 — Carl, Komponist, 12, 25, 78, 79, 80, 81.
 — Elias, Journalist, 40, 44.
 — J. A. R., Ingeniør, 76.
 — Ludolf, Komponist, 73.
 — Oda, kgl. Skuespillerinde, 43.
 Nimb, Restaurant, 210.
 Norrie, Olivia, Skuespillerinde, 101.
 Næser, Vincent, Dr., 26.
 Nørby, Einar, kgl. Operasanger, 96.
 Odense Radio, 45.
 Olesen, George W., Redaktør, 44.
 Otto, Grethe, Speaker, 122.
 Oxenvad, Aage, Klarinettist, kgl. Kapelmusikus, 60.
 Palais de dance, Etablissement, 180.
 Palestrina-Koret, 95.
 Palmhøj, K. Ingemann, Violinist, Kapelmester, 91.
 Palækoncerterne, 178.
 Paray, Paul, fransk Dirigent, 140.
 Pataky, Koloman von, ungarsk Statsoperasanger, 154.
 Pedersen, Holger (Gissemand), Skuespiller, 64.
 — M. P., Firma, 48, 88.
 — P. O., Professor, Polyteknisk Lærestanstalt, 78.
 Pellum, R. E., Danseinstruktor, 182.
 Pernet, André, fransk Operasanger, 154.
 Petersen, Anker, Concertsanger, Formand for Radiokoret, 209.
 — Olaf, Formand for Københavns Orkesterforening, 51.
 — Poul, Ingeniør, Fabrikant, 42, 47, 62.
 — Teddy, Kapelmester, 182.
 Philipsen, Gustav, Raadmand, 12.
 Pio, Elith, kgl. Skuespiller, 175.
 Politiken, 39, 122, 159.
 Politikens Radioavis, 42.
 Polyphon, A/S, 43, 64.
 Pontoppidan, Clara, kgl. Skuespillerinde, 175.
 Possart, Ernst von, Skuespiller, Generalintendant, 164.
 Poulsen, Adam, Teaterdirektor, 44.
 — Valdemar, Ingeniør, Dr. phil. & techn., 39, 47.
 Preil, Louis, Violinist, Kapelmester, 64, 91, 182.
 Pressens Radioavis, 69.
 Pressens Telegramudvalg, 55, 67, 69.
 Prior, Daniel, Speaker, 66, 69, 206.
 Pro-Arte-Kvartetten, 69.
 Programudvalget, 57, 81, 192.
 Pürschel, V., Generalauditor, Folketingsmand, 47.
 Pædagogisk Selskab, 24.
 Radio-Aktieselskab, Dansk, 39, 48.
 Radio-Branche foreningen, 55, 61, 67, 87.
 Radiofondet for Blinde og Vanføre, 52, 62.
 Radio-Hjælpesfond, Dansk, 91.
 Radioklub, Dansk, 38, 39, 42, 44, 47, 51, 55, 67.
 Radiolytteren, Radiotidsskrift, 64.
 Radioklub, Storkøbenhavn, 45, 67.
 Radioraadet, 55, 56, 57, 69, 81, 91, 92, 126, 144, 158, 180, 199, 210.
 Radioudvalget af 1924, 44, 55.
 Radio Uge-Revy, Tidsskrift, 64.
 Radio-Union, Danmarks, 45, 55, 67.
 — International, 66, 95.
 Rahbek, K., Ingeniør, 48.
 Randers Radioklub, 45.
 Ravn-Jonsen, J., Forfatter, Direktør, 15.
 Rée, Knud, Redaktør, 50, 78.
 Reesen, Emil, Kapelmester, 70, 96, 106, 153, 196, 197.
 Reumert, Elith, kgl. Skuespiller, Forfatter, 175.
 — Poul, kgl. Skuespiller, 43, 152, 156, 166, 211.
 Revyforfatter og Komponistforbund, Dansk, 59.
 Ricard, Olfert, Sognepræst, 44.
 Riisager, Knudåge, Komponist, 82.
 Rindung, Sigvald, Magister, 69.
 Riskær, H., Gymnastik-Instruktrice, 146.
 Ritzau's Bureau, 43.
 Ritzau, Lauritz, Direktør, 42, 47, 48.
 Rode, Ove, Minister, Folketingsmand, 47.
 Rokyta, Erika, østrigsk Concertsangerinde, 154.
 Roving, Ellen, Skuespillerinde, 101.
 Rubow, Dr., Borgerrepræsentant, 47.
 Rud, Harald, Pressesekretær, 122.
 Rung, Otto, Forfatter, 103.
 Rydahl, Carl, Violinist, Concertmester, 91.
 Ryder, Vilh., Læge, 5, 201.
 Rützebeck, Holger, Viceskoledirektor, Forfatter, 32, 115.
 Ryvang Radio, 44, 45, 46, 55, 56.
 Ræstad, Arnold, Dr., fhv. norsk Minister, 112.
 Röntgen, Julius, hollandsk Komponist og Dirigent, 178.
 Sabroe, Powl, Redaktør ("Den Gyldenblonde"), 185, 186.
 Salicath, Vibeke, Borgerrepræsentant, 12.
 Saltoft, Louis, Afdelingsingeniør, 38, 76.

- Sandfeld, Kr., Professor, Dr. phil., 91.
 Schierbeck, Poul, Komponist, 78, 79, 80.
 Schieler, Victor, Pianist, 96.
 Schianning, Carl F., Speaker, 69.
 Schledermann, H., Direktør, 42.
 Schmidt, Aage, Skuespiller, 101.
 Schnedler-Petersen, Fr., Kapelmester, 12, 56.
 Schnevoigt, Georg, finsk Dirigent, 140.
 Schrayh, Otto, Redaktør, Speaker, 40, 48, 49, 66.
 Schrøder, Knud, Regissør, 146.
 Serkin, Rudolf, schweizisk Klavervirtuos, 154.
 Simonsen, Rudolph, Komponist, Pianist, 133.
 Skouboe, Else, kgl. Skuespillerinde, 166.
 Skovmand & Pedersen, Firma, 39.
 Skuespillerforbund, Dansk, 49, 55.
 Skaarup, Frede, Teaterdirektør, 83.
 Solist-Forbund, Dansk, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 32, 33, 34, 41, 49, 55.
 Solistforeningen af 1921, 22, 24, 33, 34, 45, 49, 50, 55.
 Sonnenthal, kgl. k. Hofskuespiller, 164.
 Sorø Radio, 69.
 Soya, C. E., Forfatter, 137.
 Standard Electric Co., London, 84, 97, 143.
 Stauning, Th., Statsminister, 12, 47, 118.
 Steffensen, Ingeborg, kgl. Kammersangerinde, 96.
 Steincke, K. K., Justitsminister, 69.
 Steinway & Sons, Klaverefabrikanter, New York, 97, 98, 99.
 Stensballe, Johannes, Trafikminister, 85.
 Stockmarr, Johanne, Hofpianistinde, 97, 98.
 Stravinsky, Igor, russisk Komponist, 154.
 Suenson, E., Professor, 158.
 Svane, H. A., Viceskoledirektør, 70.
 Sven, C. J. F., Overretssagfører, 20.
 Svendsen, E., Form. for Borgerrepræsentationen, Bryggeribestyrer, 33.
 Tandrup, Harald, Forfatter, 137.
 Tango, Egisto, italiensk Dirigent, 70, 81, 99, 122, 134, 146, 153, 154, 199.
 — Viorica, italiensk Operasangerinde, 81.
 Tauber, N., Direktør, 41.
 Teater, Det kgl., 86, 123, 131, 155, 156, 166, 171, 172, 173.
 — Det ny, 81, 96.
 Texière, Jacob, Skuespiller, 47, 48.
 Thill, Georges, fransk Operasanger, 154.
 Tivoli, Etablissement, 69, 91.
 Tofft, Alfred, Komponist, 122.
 Tonekunstnerselskab, Det unge, 65, 179.
 Trane, V. S., Direktør, 42, 48.
 Traadløse, Den, Tidsskrift, 42.
 Tutein, Peter, Forfatter, 137.
 Undervisningsministeriet, 55, 67, 140.
 Vedel, Herman, Kunstmaler, 196.
 Venuti, Joe, Jazz-Violinist, 184.
 Verden og Vi, Ugeblad, 64.
 Walther, Bruno, østrigsk Dirigent, 140.
 Wantzin, Sigurd, Overregissør, Instruktør, 70, 74.
 Warny, Jens, Kapelmester, 64.
 Waschnitius, Viktor, Dr., 91.
 Weingartner, Felix, tysk Dirigent, 81.
 Werner, Hans, Magister, 70, 86.
 Weissbach, Hans, tysk Dirigent, 140, 154.
 Western Electric, Radiosender- og Mikrofonfabrik, New York, 80, 84, 97, 143.
 Whitemann, Jazz-Dirigent, 180.
 Wiehe sen., Vilhelm, kgl. Skuespiller, 193.
 Wieth, Carlo, kgl. Skuespiller, 70, 82, 211.
 Wilken, Charles, kgl. Skuespiller, 70.
 Willumsen, Ayoë, Kabaretsangerinde, 64.
 Wivel, senere Wivex, Restaurant, 91, 182, 210.
 Wøldike, Mogens, Korleder, Dirigent, 122.

INDHOLD

	Side
1. Reconvalescenstid i Norge — Hjemkomst og fast Bopæl i Danmark — Krigsaarene — Pædagogisk Virksomhed i Hjemlandet — 25 Aars Sangerjubilæum	5
2. En Centralinstitution for dansk Musikliv — Arbeidet for Københavns Kommune angaaende Dannelsen af et fast dansk Symfoniorkester. 1918—20	10
3. Organisationsarbeide for danske Kunstnere — Dansk Solist-Forbund 1919—25	15
4. Københavns og Frederiksberg Kommuners Arbejder-Koncerter 1921—25	28
5. Dansk Radiofoni's første Tid. ("Den frivillige Periode") 1923—25	38
6. Statens Prøveaar for Radiofonien. 1925—26	57
7. Statsradiofonien. Købmagergade-Perioden. 1926—28	69
8. Statsradiofonien. Axelborg-Perioden. 1928—31	91
9. Statsradiofonien. Statsradiofonibygningen, Heibergsgade ("Størekassen"). 1931—33	122
10. Statsradiofonien. "De gyldne Aar". 1933—37	146
11. En Tak til det danske Kongehus — Seks Afskedsfester	205
Navne-Register	212